

Augustinus Heilmayr Can. Reg.
obtinent ex dono D. G. Frater
Vicelini Schögl Aesthetica
et Eloquentiae Professori Ju.
Joh. Stadl 1775

4° Diff. 4953.

P. BALDUINI WURZER

MONACHI E CONGREGATIONE CISTERCIENSI IN COENOBIO

B. V. MARIAE DE ALDERSPACH PROFESSI

PRODROMUS
ISAGOGICUS

HISTORICO-CRITICO-LITERARIUS

IN

THEOLOGIAM
REGULAREM ECLECTICAM,

CUI SUBIECTA SUNT

COROLLARIA THEOLOGICA

SUB PRAESIDIO AUCTORIS

AB

P. EMMANUELE ANTHALLER

EIUSDEM CONGREGATIONIS ET COENOBII MONACHO

PUBLICE DEFENDENDA.

ANNO CIO IDCC LXXIII.

RATISPONAE

SUMTIBUS IOANNIS LEOPOLDI MONTAGII.

* * *

Theologia, priusquam per partes traditur, acuendi,
ac præmuniendi Lectoris gratia, communibus quibus-
dam informanda notionibus videtur; ut quid illa sit, &
quid valeat, ac quibus innixa principiis, & quomodo
tractanda sit, in ipso aditu cognoscat.

Dyonis. Petav. in Proleg. Theolog. c. 1.

* * *

Prodromus Isagogicus &c. Et Corollaria Dogma-
tica &c.

Kann gedruckt werden: weil darinn nichts wider die Reli-
gion, den Staat, noch die guten Sitten befunden worden.

Signat. München in dem Churfürstl.
Hochlöbl. Bücher - Censur - Colle-
gio den 9. Merz 1773.

Wilhelm Wodiczka, Secret. m. p.

Ut liber, cui Titulus: *Prodromus Isagogicus Historico - Critico - Literarius &c.* a R. P. Balduino Wurzer Ord. Cisterc. Monasterii Alderspacensis Professo conscriptus publicis typis vulgari possit, hifce facultas datur. Signatum Passavii ex Consilio Ecclesiastico. Die 25. Mensis Februarii. Anno 1773.

JOAN. NEPOM. PHILIPP,
Consil. Eccles. & Officialatus Notarius, m. p.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ
ΑΠΟΛΟΓΗΤΙΚΗ

AD

REVERENDISSIMUM, PERILLUSTREM AC AMPLISSIMUM

DOMINUM DOMINUM

THEOBALDUM II.

SACRAE ET EXEMTAE CONGREGATIONIS CISTERCIENSIS IN ANTIQUISSIMO COENOBIO B. V. MARIAE DE ALDERSPACH ABBATEM VIGILANTISSIMUM, NEC NON PRAEFATAE CONGREGATIONIS PER UTRAMQUE BAVARIAM, ET SUPERIOREM PALATINATUM PATREM IMMEDIATUM, VISITATOREM, ET VICARIUM GENERALEM DIGNISSIMUM.

THEOLOGY
APOSTOLICAL

AD

REVERENDISSIMUM, TRILLUSTREM AC AMPLISSIMUM

DOMINUM DOMINUM

THEOBALDUM II.

SACRAE ET EXEMTAE CONGREGATIONIS CP-
STERCENSIS IN ANTIQUISSIMO CONVENTU B. V. MARIAE DE
ALDEBACH ABBATIS VIGILANTISSIMUM, NEC NON FRATRAE CON-
GREGATIONIS PER UTRAMQUE BAVARIAM, ET SUPPLEMENTUM PA-
LATINATUM PATREM IMMEDIATUM, VISITATOREM,
ET VICARIUM GENERALEM
DIGNISSIMUM.

Reverendissimo , Perillustri , ac Amplissimo

Domino Domino

THEOBALDO

Patri gratiosissimo

BALDUINUS

Filius obedientissimus

FELICITATEM.

Solemnis inter Literatos assuetudo dudum
obtinuit ; ut Foetus suos , quos inge-
niose effundunt , & calamis officiosis erudi-
to Orbi , ac Posterorum memoriæ transcribe-
re cogitant , præpotentibus Musarum Mæ-
cenatibus nuncupent : quatenus magnifi-
cis adeo titulis ac patrociniis adiuti , sese li-
bera-

Reverendissimo, Perilluſi, ac Ampliſſimo

Domino Domino

THEOBALDO

Patris gratiſſimo

beraliori fiducia conſpectui Eruditorum co-
ram præſentes ſiſterent. Laudabili huic Ma-
iorum aſſuetudini ut morem & ego gererem;
profecto nihil antiquius, nihilque ſanctius fo-
re duxiſſem, quam ut levidenſe hoc opuscu-
lum TUO NOMINI Ampliſſimo inſcribe-
rem, probe gnarus: quod neophytus Filii
partus nullibi tutior, ac ſub illuſtribus gra-
tioſiſſimi PATRIS aſpiciis deliteſceret, vel
Eruditorum oculos ſubiret, manusque per-
reptaret. Verum enim vero quum ſerio me-
cum cogitarem: quod tantis aſpiciis non
niſi illorum opera ſint digna, queis ob no-
bilitatem, aut gravitatem argumenti, do-
ctrinæ ſoliditatem, iudicii perſpicaciam, ſer-
monisque gratiam ac venerem in intima Mu-
ſarum elegantiorum adyta penetrare poſſe
datum

datum est; protinus ab hac fiducia & conatu deiectus sum, domestico edoctus experimento: quod præsens febricitantis ingenii pullus, bimestri temporis intercapedine, ac Minerva novercante in chartam proiectus, & vel ideo incomtus ac impolitus, requisitis destituatur titulis ac donis, quo minus tantis auspiciis & patrociniis dignus censeatur. Dabis itaque veniam, dabis & gratiam **PATER** gratiosissime! si centones istos Theologicos, si Rhapsodiam præcipitem, & non nisi tumultuariam illustri **TUO NOMINI** inscribere ac nuncupare non auserim. **TIBI** enim maiora parantur ab maioribus Filiis **TUIS** anathemata, tanto **PATRE**, tantisque auspiciis dignissima; utpote qui **PATRIS** ad exemplum compositi, veluti

(**) scien-

scientiarum Colossi, severioribus literarum
disciplinis impigre excolendis virilem indies
adiecerunt animum: quorum ego vestigia
pronus adoro, & non nisi ab longinquo
humili obtutu assequor. Et quid ~~in~~ tanti
Filii laborum suorum primitias patrocinio
gratiosissimi PATRIS consecrent, CUIUS
utique munificentia, & pervigili sollicitu-
dine ad excelsum adeo eruditionis apicem
eluctati sunt? TUO enim NOMINI debe-
tur: quod novellæ plantationes, queis de
meliore luto finxit præcordia Numen, quot-
annis fere Athenæo patrio Angelopolitano
inferantur; ut in disciplinis philosophicis,
theologicis ac iuridicis opulentissima su-
sciperent incrementa. TUO NOMINI
debetur: quod earumdem disciplinarum la-
tifun-

tifundia in domesticis quoque phrontisteriis
amplissime extendantur. TUO NOMINI
debetur : quod ad excitandam Filiorum so-
lertiam, & fovendum literarum amorem
copiosissima undequaque conquirantur in-
dies subsidia. Resplendent hercle ! Foruli
Bibliothecæ domesticæ, (quam plurima ar-
te & nitore exornatam Mortuorum immor-
talitati recenter consecrafti) vastis nume-
rosisque voluminibus, quorum pretium non
minus exterior multo auro corusca facies
extollit, quam interior argumenti nobilitas
& singularis delectus ad genium & palatum
etiam novaturientis huius ævi attemperatus
adeo commendat ; ut contuentium oculi &
animi summa admiratione & voluptate nun-
quam non perfundantur. Musea philoso-
phica

phica copiose explicant elegantem Machi-
narum & armorum apparatus, quibus
æmula naturæ ars humanæ perspicaciæ ac
meditationi officiosa subministrare fœvit
experimenta; quia

*Segnius irritant animos demissa per aurem,
quam quæ sunt oculis subiecta fidelibus.*

(Horat. in arte.)

Atque ut verbo me expediam: nulla super-
est eruditionis humanæ pars, nulla Rei-
publicæ literariæ provincia, quæ non soler-
tem & munificam manum TUAM centeno
cum fœnore fuerit experta. Ut adeo iure
optimo TE Musagetam insignem, & ter
felicem meliorum in Alderspachio litera-
rum Statorem ac Mæcenatem unanimi voce
salute-

salutemus, CUI Musæ, Charitesque domesticæ totum id ex asse debent, quidquid circumflua loquitur fama, atque ipsum opus multiplici quotidie commonstrat experimento. At vero non unice ex hoc sublimis scientiæ titulo festivas laudis & gloriæ homilias TIBI consecrare fuesti PATER gratiosissime! Etenim plurima adhucdum gloriæ TUAE insignia

*Supersunt mihi, quæ scribam; sed parco sciens,
Primum, esse ne TIBI videar molestior,
Distingit QUEM multarum rerum varietas:
Dein, si quis eadem forte conari velit,
Habere ut possit aliquid operis residui;
Quamvis materiæ tanta abundet copia,
Labori faber ut desit, non fabro labor.*

(Phædrus L. IV. Fab.)

Cedo! Quis tanto pollet ingenii flumine,
ut præclara TUA in Disciplinas regulares
merita pro rostris dilaudare valeat? Cui tan-
ta linguæ facundia insita est, ut gloriosi Re-
giminis TUI œconomiam, ad prodigium us-
que celebrem dignis extollat encomiis? Mi-
hi sane in præsentis rerum cumulo, ut nullus
diffiteor, vel in ipso flumine hæret aqua,
nisi in hoc præsertim commate partibus
meis faciam satis; ut TE PATREM gra-
tiosissimum pro dignitate & meritis ad pri-
ma literatorum subsellia elevare laborem:
ubi tanto splendore coruscas, quanto

- - *inter ignes Luna minores.*

(Horat. Car. L. 1. Od. XII.)

Unde

Unde præstantissimis non nisi literariæ Rei-
publicæ luminibus, ac primæ pariter magni-
tudinis syderibus integrum est: ut magis
conspicuos erectioris ingenii partus tantis
inscribant Nominibus & Auspiciis; quia
Magnos non nisi magna decent. Mihi in-
terea in magnis vel voluisse satis sit: ne hu-
meris recusantibus maiora cepisse arguar.
Eum in finem tenuem hanc *Epistolam apologeti-*
cam, seu *excusatoriam* paternis manibus TUIS
offerre statui; ut ingenuum hunc Filii de-
votissimi candorem æqui bonique facere
non dedigneris PATER perquam gratiose!
sed amplissimis TUIS gratiis, ac impensis
favoribus me paterne ac liberaliter fovere
nunquam desistas. Quod dum supplex in
osculo fimbriæ etiam atque etiam rogitō,
sal-

salvum TE, atque incolumem in omne
ævum fore vehementer peropto, ut valeas,
& plurimum valeas.

Scribebam in ipsis Aedibus Alderspacensibus
Calendis Martiis MDCCLXXIII.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ ΠΡΟΤΡΕΠΤΙΚΟΝ
A D
THEOLOGOS CISTERCIENSES.

VIRI, FRATRES!

Si tamen præfari necessum est ad levidense etiam opusculum; sane præfabor ad Vos, & ad Vestrum appellabo tribunal, ut libere cognoscatis: an in præsentī rerum facie, ubi reformatis & innovandis undequaque Literarum Disciplinis manus iniiciuntur, ego quoque merito ac iure animum confibulando huic Syntagmati apposuerim? Quippe si mihi sapio:

Quum destinassē terminum operis habere,

- - - non levitas mihi,

Sed certa ratio causam scribendi dedit. ()*

Non utique illa, quæ haut paucos hodiedum Literatos ceno-
doxia inflat: ut sub splendido AUCTORIS axiome, possint

(***)

digitis

(*) Phædrus Fab. L. IV. ad Particulon.

digitis monstrari, & dicier: Hic est. Sed illa, quam utilitas, *iusti prope Mater & æqui* suggerit: quam conspicua ævi nostri Necessitas urget: quam singularis Propensio, ne dicam, stricta Obligatio erga inclytam *Congregationem Cisterciensem* postulat; utpote Cui una omnes solemne Sacramentum diximus. Ut adeo minime postrema muneris nostri pars sit: non tam avitam Maiorum nostrorum gloriam ac famam Posterorum memoriæ consecrandi; verum etiam opulentissimis incrementis indies dilatandi. Ne hodierna præsertim tempestate aliquot Caco - Politicorum pateamus irrisioni & cavillationi; quasi vero *Monachi*, & cumprimis *Cistercienses* in solitariis suis ergastulis nil aliud agant, quam ut pigritiæ deserviant: abdomini litent: & corradendis avara manu divitiis neglecta pietate, & scientia inhiant.

Triplici hoc clangore velut e veterno expergefactus, atque in animum erectus, idem vadum tentare, eandemque aleam vertere statui; quam paucis abhinc annis circa Disciplinas philosophicas in Sodalitiis regularibus tradendas, manibus volutavi. Nempe ut mentem meam liberius exponerem de Scitis quoque sacratioribus, seu theologicis; quatenus ea in Phrontisteriis Monasticis utiliter non minus, quam nitide traducerentur: superflua ab iisdem resecarentur: discordia verbilitionum semina suffocarentur. Verbo demum: illa solummodo pertractarentur, quæ necessaria, quæ utilia, & excolendis ingeniis opportuna conspiciuntur. Is enim princeps humanæ eruditionis finis esse debet, quem *ultra citraque*

citraque nequit consistere rectum. At vero licet Disciplinæ Theosophicæ nunquam non in Athenæis regularibus data opera forent excultæ; eas tamen ab præstituto fine alienas evasisse, & ob admixtum *Scholasticorum* nimis metaphysice & peripatetice sentientium fermentum, ab avito nativoque splendore plurimum defecisse, nemo unus hercle! diffitebitur: quisquis Fastos literarios vel in fronte salutaverit, aut fonticas prorsum insignis Mabillonii, (*) Claudii Fleury, (**) Dupinii, (***) aliorumque querellas curatius perpenderit.

„ Hinc enim, ut Facciolatus advertit: (****) exitium
 „ quoddam ortum est pulcherrimæ Facultatis, in qua potif-
 „ simum excellere creduntur, non qui gravissima ad cogno-
 „ scendum, sed qui subtilissima ad fallendum excogitant:
 „ hinc vanæ quædam otiosæque disputationes, quæ mentem
 „ ab S. Bibliorum doctrina, ab PPum dictis, ab Concilio-
 „ rum legibus, ab Pontificum decretis longissime abducunt,
 „ & sine utilitate fatigant: hinc pertinax & infanum partium
 „ studium, quo fit, ut acerrime decertemus, quum minime
 „ oportet; idque viribus omnibus propugnemus, non quod
 „ veritati proxime accedit, sed quod iis placet, quorum in-
 „ stitutum amplexi sumus.

(***) 2

Verum

(*) In Tract. de Studiis Monast.

(**) In Dissert. ad Hist. Eccles. & *Traité du Choix & de la Méthode des Etudes.*

(***) In Libro de *Methodo Stud. Theolog.*

(****) In Orat. inaug. V. ad Theolog.

Verum lapsu temporis, non sine numine Divum patuit tandem tristis adeo ruina sublimis, ac prænobilis huius scientiæ. Unde viri quidam sagacissimi & profundissimi, (*) ut serpenti indies corruptioni mederentur, eo animum appulerunt; ut non solum de reformanda Theologiæ œconomia cogitarent: sed & ipsum negotium adeo salubre utraque manu susciperent, & ter faustis avibus effectui manciparent. Quare inclyta hæc scientia, abiectis laciniis scholasticis, protinus nova facie donata, pristinoque nitore restituta est, tanto cum eventu; ut (si percelebri cuidam Recentiori (**)) fides deferenda est) vix meliora deinceps expectemus molimina. Bonum factum! Verum enim vero detur mihi, ut ceptam feliciter reformationis huius telam latius diducam, atque omnem penitus fomitem fœcidam: ne disciplinæ theologicæ libertati tandem assertæ, in pristinum chaos relabantur, servilique iterum iugo Scholasticorum submittantur. Ut enim illæ severiori lima modo perpolitæ apparent; fovetur tamen in iisdem adhucdum cultus quarundam Hypothesium, & Systematum characteristicorum, quibus scholarum procures inaccessa quædam fidei Mysteria v. c. *de DEO Sciente,*

(*) Noti sunt utique labores Melch. Cani, Alphons. de Castro, Eminent. Gotti, Tournely, Habert, Berti &c.

(**) Is est insignis Augustin. a S. Gervasio, magnum Vindobonensis Universitatis lumen, cuius opera theologica in promptu sunt.

te, *Prædestinante* : de *Gratia & libero arbitrio &c.* illustrare,
& explicare laborant. Illi enim usque modo

*Statum laceffunt omnipotentis DEI
calumniosis litibus :*

Fidem minutis diffecant ambagibus :

ut quisque est lingua nequior,

Solvunt ligantque quæstionum vincula

per syllogismos plectiles. ()*

Harum itaque hypothesium naturam & indolem, quum pen-
ficulate mecum meditarer; visum est mihi, eas non tantum
haut necessarias, sed neque utiles esse, atque dialecticis dum-
taxat circumscribi terminis : in quibus extricandis plurimum tem-
poris consumi necessum est, quin mentis humanæ acies iisdem
excolatur, multoque minus ardens illud & omnibus insitum
sciendi desiderium exfaturetur. Nisi forte illarum hypothe-
sium cultores inani verborum aura in modum Erisichtonis pa-
scantur, nubem pro Iunone prendidisse contenti. Quemad-
modum igitur ex simili capite, triviales Pseudo-Scholasticorum
nænias e Republica theologica per altesatos Reformatores pro-
scriptas novimus : ita pari Ostracismo hæc characteristica scho-
larum systemata ex ambonibus theodidacticis deiicienda iudi-
co; ne vel tenuis scholastici fermenti particula expurgatam
semel theologiæ massam denuo corrumpat & contamineat.

(***) 3

Atque

(***) Aurel. Prudentius Apotheos. Præfat. II.

Atque hæc quidem facile princeps est caussa, cur conscribendi huius Prodrumi provinciam susceperim. Profecto non ut dictatoria veluti auctoritate fretus, elato supercilio leges præscriberem: sed ut mentem meam de tradendis utiliter disciplinis theologicis in Athenæis præcipue Cisterciensibus candide exponerem, attamen paratissimus ad subeundam Catonis ferulam, aut canendam palinodiam. Homo quippe sum, ideoque monente Comico: *Humani nihil ab me alienum puto.* Ea de re nullus dubito: quin copiosa sit futura Criticorum ac Cenforum turba, qui nunc caperata fronte, nunc dente theonino, aut etiam risu sardonio tenues hæc pagellas invadent, atque ipso Argo perspicaciores levissimos etiam nævos, *quos humana parum cavit natura*, castigabunt. Verum libenter profiteor: me hunc novitii ingenii pullum minime, secundum Vatis Venusini consilium, (*) in nonum usque annum pressisse. Etenim serviendum erat tempori, cuius pretium non nisi usuris interdum redimere posse datum fuit. Serviendum erat antiquatis hinc inde præiudiciis: serviendum non minus erat expectationi quorundam Curiosorum, qui *intenti animis, erectisque auribus adstant* suspensi:] quem ridiculum murem præpinguis parturiat mons. Horum itaque expectationem ne fallam, singulorum tandem conspectum subire statui.

Num

(*) Horat. in arte -- *Siquid tamen olim scripseris, in docti descendat iudicis aures*
 -- -- -- *nonumque prematur in annum.*

Num vero singulorum quoque expectationi satisfacturus
sim? altioris profecto indaginis est negotium. Satisfacerem
fortasse; si Catones caperatae frontis deponerent anticipata
iudicia, quibus Iuniores suos de infana novaturiendi libi-
dine reos agunt. Quum tamen arguente Satyrico: (*) Si
quis eorum foret hoc nostrum fato dilatus in ævum: ipse de-
tereret sibi multa: recideret omne, quod ultra perfectum trabe-
retur. At nunc, quia nil rectum, nisi quod placuit sibi, du-
cunt; turpe putant parere minoribus, & quæ imberbes didi-
cere, perdenda fateri. (**) Satisfacerem fortasse, si Aristar-
chi theonino dente armati invidiam tollerent, qua insidian-
tur illorum calcaneo, qui ab ipsorum viis alieni sunt. Illi
enim plerumque aliis sapiunt, & ex respectu interdum hu-
mano obsoletis accedunt opinionibus, quibus aut iudicium
Vulgi, aut Mæcenatis sententia favet. Ego interea digna
theologo eclectico libertate usus ut cogitavi, ita docui & scri-
psi. Satisfacerem fortasse, si Zoili ab præcipiti risu, & fugil-
landi pruritu sibi temperarent, quo omnes continuo mactant,
quotquot excitandis aut excolendis utilibus literarum discipli-
nis serium adiecere animum: etsi ipsi similem aleam nec supre-
mis digitis contingere audent, utpote qui papulas alienas obser-
vant plurimis obsiti ulceribus.

At

(*) Horat. Sat. L. I. Sat. X.

(**) Idem Epist. L. II. Ad August. I.

Ast quorsum ab portu provehor ? quorsum me meus
impetus urget ? VIRI, FRATRES ! cogitabam equidem
Vobis protrepticum offerre sermonem ; ut cognoscatis : quæ
sit præsentis farrago libelli. Verum abfuit parum : quin ad
vindicias nondum lacesitus descendissem. Præstat itaque mo-
tos componere fluctus ; quum candide enuntio : me solius
veritatis & utilitatis amore scriptitasse. Siquid tamen hinc
inde, pro conditione fragilitatis humanæ, præter intentio-
nem sinistram proferre tentaverim, id omne secundum de-
cempedam christianæ charitatis metiri dignemini : quippe *ne-*
mo omnibus horis sapit. Utilem profecto me semper & ubi-
vis exhibere laboravi : quod ipsum magni certe moliminis
res est. In magnis autem si non tenuisse, saltim voluisse
satis sit. Valete plurimum, & præsentis conatus
qualescunque æqui bonique facitote.

Q. D. B. V.

§. I.

⊖ **ΕΘΛΟΓΙΑ** græcanici idiomatis vocabulum, sed inter Latinos civitate donatum, ex potestate nominis *Λογον περι τθ Θεθ*, hoc est, **SERMONEM DE DEO** significat. Quum vero multiplici ratione de Deo fermocinatio institui potest; nullo fane negotio dispalescit, multifariam quoque circumferri istius vocabuli usurpationem, & applicationem.

(a) Etsi origo vocabuli huius ex gentilitate repetenda sit; attamen circa nativum illius significatum orthodoxi PPes nunquam non conspirarunt, quemadmodum diserte innuit S. Aug. his verbis: (*) *Theologiæ nomine significari intelligimus de Divinitate rationem, seu sermonem.* Usus quoque vocabuli istius

A

ex

(*) L. 8. de Civ. c. 1,

ex primigeniis Ecclesiae Patribus, seculo maxime II^{do} conspicuis est postulandus. (*)

(b) Acceptio eiusdem triplex plerumque in compitis literariis obtinet; quarum prima est *Latissima*, vi cuius nomen istud consecratur cuicunque sermoni aut discursui de Deo, seu quavis divinitate cum vera, tum fictitia. Unde nec apud gentiles Theologia desiderabatur: sed potius trifariam divisa legitur. *Prima enim accommodata est ad Theatrum, secunda ad Mundum, tertia ad Urbem.* (**) Triplicem hanc Theologiam proin dixerunt

α) nunc *Mythologicam*, qua usi sunt Comici, & Poetae ad exantlenda Deastrorum suorum facinora, (***) quorum numerum adeo auxerunt, ut *facilius potuisses Deum, quam hominem invenire.* (****)

β) nunc *Physicam*, seu *naturalem*, quam adhibuerunt diversarum gentium Philosophi. (*****)

γ) nunc

(*) Confer. post insignem Petavium Joan. Laur. a Mosheim *Elementa Theologiae Dogmaticae* Vol. I. c. I. nec non eiusdem Auctoris *Compendium Historiae Christianae*. &c. P. II. C. II. §§ 3. 4. 5.

(**) Ita Varro apud Augustin: Lib. VI. de Civit. c. 8.

(***) Videtis Hesiodi *Theogoniam*: Homeri *Illiadem* & *Odyssaeam*: Ovidii *Metamorphoses*, & *Dialogos* lepidissimi una & nequissimi Luciani Samosatensis. Quorum omnium scripta opulentissimis illustrata commentariis passim hodie manu terimus.

(****) Petronius Arbiter in Satyrico.

(*****) vid. Cicero de *Natura Deorum*: Macrobius in *Saturnalibus*. Ex hodiernis vero egregie de hac provincia disseruerunt le Pluche in *Histoire de Ciel*: & Ernest. Jablonski in *Prolegomenis de Religione & Theologia Aegyptiorum* Pantheo eorundem adiectis. Permagnam quoque lucem disquisitioni huic attulit illustre quondam Bavariae literatae Sydus J. G. Hervvart in lucubratione de *admirandis Theologiae ethnicae mysteriis* propalatis 1623. Ingolstadii impressa.

γ) nunc *Politicam*, seu *Civilem*, qua vulgus superstitiosum circa ritus & sacrificia cultui religioso convenientia aliquando instituebatur. Talem sese hausisse olim iactavit Numa Pompilius ex celebratis cum Egeria Nympha (*), & infamis impostor Muhamedes cum angelo Gabriele nocturnis confabulationibus. (**)

(c) Altera nominis istius acceptatio *strictissima* audit; secundum quam veteriores Ecclesiae PPes solitariam de vero Deo pertractationem ex superna revelatione descendentem Theologiae titulo donabant, adeo circumspicte; ut dissertationem de Sarcoseos divinae Mysterio *œconomiae* potius, quam Theologiae nuncupatione salutarent. (***)

(d) Tertia tandem, eaque *propria*, adhuc tamen *generica* vocis huius acceptio fit; quando tribuitur omni, folique discursui cum de vero Deo, eiusque perfectionibus: tum de aliis rebus ad cognitionem & cultum veri Dei concurrentibus. Quo proin etiam revocantur omnes creaturae omnis generis velut signa & effectus divinae sapientiae, potentiae, & bonitatis. Ubi parum refert; an luminis supernaturalis, an naturalis subsidio discursus talis instituatur.

A 2

§. 2.

(*) Inspice Ovid. Fast. L. III. & Metam. L. XV.

(**) Consule Scriptores, quos copiose inducit Humphrey Prideaux in *The life of Mahomed*, seu vita impostoris huius.

(***) S. Cyrillus apud Petav. c. i. Proleg. Theolog. & Eusebius Hist. Eccles. L. I. c. I. qui duplicem *οικονομικὴν* distinguit, *Incarnationis* videlicet, & *Passionis* dominicae, ut pluribus observat Valesius in *Notis ad Euseb.*

Theologia hoc significato generali elata, recte describitur esse: DISCIPLINA, QUÆ DE DEO, REBUSQUE DIVINIS, AUT AD ILLUM PERTINENTIBUS DISSERIT EX PRINCIPIIS SEU NATURALITER, SEU SUPERNATURALITER COGNITIS.

(a) Ex hac generica Theologiæ finitione sua sponte fluit; eam in sensu saltim patentiori referendam esse

α) ad *Scientiam*: quia secundum Præstitem Hipponensem, (*) rerum divinarum scientia *proprie* SAPIENTIA nuncupatur. Utpote quæ res altissimas contemplatur per causas & principia universalissima.

β) ad *Scientiam*: infert enim S. Doctor, (**) *scire, quemadmodum fides* (sub hac autem nuncupatione Theologiam largius acceptam intelligit) & *piis opituletur, & contra impios defendatur, proprio appellare vocabulo SCIENTIAM videtur Apostolus*. Quippe Theologia cognoscit quævis certa & vera ex principiis æque certis, etsi non semper demonstrativis; quod ad *Scientiam* vage sumtam omnino sufficit.

Num vero hæc disciplina potiore sui parte *speculativa* sit, an *practica*? pace nostra Scholarum Proceres excutiant. Nobis contra Episcopium e grege Remonstrantium, extra omnem dubitationis aleam positum est; eandem non tantum 1) *contemplatricem*, sed insuper 2) *actuosam esse*. Eo quod non modo circa Deum, & res, quæ in sola meditatione quiescunt,

occu-

(*) L. 14. de Trinit. C. 1. n. 3.

(**) ibidem.

occupatur: sed insuper de virtutibus exercendis, vitiisque evertendis saluberrimos canones statuminat, ut paulo inferius (§. 3. c. α . β .) dispalescet.

(*b*) Quum igitur Theologia inter scientias numeratur; necessum est, eandem circa *obiectum* quoddam occupari: quod iterum dialecto in scholis recepta nunc *materiale*, nunc *formale* appellatur.

α) Prius, cum sit res ipsa, quam circa versantur disciplinæ; constituit in genere Deus, & res ad Eum pertinentes. (§. 2.)

β) Posterius vero est insita obiecto materiali *Ratio sufficiens*, sub qua cognosci valet; quæque proficiscitur aut 1.) ex principiis congenitis, vel 2.) acquisitis humana ratione, aut 3.) lumine supernaturali, revelatione videlicet, seu inspiratione adeptis.

Verum Scholæ heic denuo liberaliores, otia sua consecrant ieiunis quæstionibus: de *Obiecto materiali adæquato*, & *partiali qua primario, qua secundo. de obiecto communitatis, & attributionis formali quod, quo, sub quo &c.* Atat si solas notiones exceperis, profecto nihil solidi, nihil necessarij aut utilis iisdem subesse deprehendes. (*)

A 3

(*c*) Por-

(*) Etli quæstiones istius commatis parum alienæ videantur ab illis, quibus olim Tiberius Cæsar (Teste C. Suetonio in eius vita) suos divexit Grammaticos; attamen novimus viros literatissimos, & primi quondam subsellii Theosophos in extricandis istiusmodi matæologis quæstiunculis fuisse occupatos. Sed dandum id est genio, seu magis vitio ætatis illius, ubi propter fermentum Philosophiæ peripateticæ disciplinis sacrationibus iusto plus admixtum, similia verbilitia inter profundæ eruditionis cimelia sunt collocata. Donec tandem bono DEO cultior Theologorum progenies caput intulit orbi, cuius labor improbus, & ingenium *maculas absterxit*. Ovid. L. 4. Fast. Effati huius obsides qui desiderat, consulat Alphonsum de Castro, Melch. Canum, & Mabillonium, viros de innovanda Theologiæ œconomia per omnia meritissimos.

(c) Porro huius scientiæ penetrandæ *subiectum* capax est omnis creatura facultate cognoscitiva prædita, atque ex principiis, seu naturalibus, seu supernaturalibus ad cognitionem, cultumque DEI directa. (*) In hoc subiecto dicta principia subeunt rationem *motivi*; quod 1.) *remotum* dicitur, si ipsa capacitas principiorum ad illustrandam, movendamque facultatem cognoscitivam consideratur: 2.) *proximum* vero, si attenditur simul connexio cognitionis & assensus circa hæc principia et ipsa obiecta, ad quæ manuducunt. Quemad-
mo-

(*) Studiose non minus, quam curiose hanc limitationem adieci; ne quis fortasse præter angelicos spiritus; mentesque humanas, bruta quoque animantia inter subiecta Theologiæ recenseat; utpote quibus non pauci hodie veram ac proprie dictam rationem adiudicant. Cui opinionioni & ego subscripsi, quum in Philosophicis agerem; ut apparet in meo *systemate problematico Philosophiæ regularis*, 1769. præcipiti calamo, & invita prorsus Minerva in lucem proieceto. Nam licet Bruta facultate cognoscitiva polleant; attamen ea ad aliquam cognitionem cultumque Dei elevata esse, nullo indicio exploratum habemus. Ceterum sententia hæc minime heteroclita videri debet; utpote quam teste insigni Antonio Genuensi (P. III. Element. Metaph. in Dissertatione de Anima Brutorum) patrocinio dignati vel ipsi SS. PPes. Basilus, (homil. 8. & 9. in Hexaem.) Ambrosius, (Lib. 4. Cap. 4. Hexaem.) & Lactantius (de ira cap. 17.) ubi sola Religione nos ab brutis distare, & **RATIONEM** illis æque ac hominibus datam libere enunciat. Dilucide vero idem scriptor mentem suam exprimit Lib. 3. Instit. cap. 10. hoc verborum tenore: *Habent utique PROVIDENTIAM, RATIONIS quoque signa in multis deprehenduntur: - - potest aliquis negare illis inesse RATIONEM, quum hominem ipsum sæpe deludant? - - Equidem sic arbitror, universis animalibus esse datam RATIONEM, - - & quia in homine ipsa ratio perfecta est, sapientia nominatur, quæ in hoc eximium facit hominem, quod soli datum est intelligere divina.* Unde apparet dispar ratio inter facultatem ratiocinandi brutis, & hominibus attributam. Nam axiomatis loco posuisse iuvat hanc Philosophorum finitionem: *Spiritus est substantia intellectu & voluntate prædita.* Verum

modum vero hæc Scientia *Theologiæ* nomine salutatur, variosque patitur significatus: (§. 1. b. c. d.) ita pariter subiectum illius *Theologi* nuncupatione venit, multiplicique subiacet acceptioni. (*)

§. 3.

Quamquam Theologia sit una specie scientia; attamen ob varietatem 1.) Subiecti, 2.) Obiecti, 3.) Principiorum, ac 4.) Modi, quo non tam ipsum obie-

Verum quatuor spirituum genera nota sunt: Pecoris, Noster, Angelicus, & quæ condidit istos. (S. Bernard. Serm. 5. in Cant.) Itaque Deus est Spiritus infinito pollens intellectu & voluntate, ideoque & summa ratione: Angelus est spiritus, ergo & præditus ratione, etsi longe imperfectiori, ac divina: Mens humana est spiritus, ergo & prædita ratione licet iterum imperfectiori, ac ea quæ datur in Deo & Angelis, saltem pro statu conjunctionis. Mens bruti est spiritus, in quo erotemate hodie conspirant scholæ Philosophorum etiam orthodoxæ pene omnes: ergo gaudent & ratione, licet iterum imperfectiori, ac illa quam agnoscimus in Deo, Angelis, & Mentibus humanis; eoquod destituantur facultate abstrahendi, ideas rite determinandi, ratiocinia continuandi &c. Ut adeo rationis ipsorum operatio *vix maius quid videatur, quam gutta situla ad æquor comparanda* (Willisius in Tract. de anim. Brut. Cap. 7.) q. e. d. Profecto nunquam animum adiecissem contexendo scholio adeo prolixo argumenti mere philosophici, nisi mihi auctoritas iudicii censorii necessitatem iniecisset.

(*) Insignis Joan. Ludov. Vives emundioris iamiam naris criticus L. 1. de tradendis disciplinis, seu institutione Christiana (editionis Colonienfis per Joan. Gymnicum Anno M. D. XXXII) scite advertit: acceptionem nominis huius haut adeo vagam esse, ut non nullis placet. Unde ait: *In rebus divinis & sacris vel consideramus, quantum licet mortali, sanctam illam naturam, vel ea, quæ nos ad illam adducunt, nempe eius præcepta & viam: qui circa priora versatur THEOLOGUS, qui circa secunda, THEONOMUS appelletur.*

objectum attingitur, quam principia applicantur, queis Theologus ad cognitionem & assensum determinatur atque movetur, varias admittit divisiones, variosque respectus.

(a) Excluditur heic loci 1.) *Unitas numerica*: hac enim ratione Theologia multiplex evadit pro numero & multitudine subiectorum, quibus inest. 2.) *Unitas simplex*: Scholis enim exploratum est; eam ex pluribus partialibus coalescere habitibus, qui necessarii reputantur ad varias difficultates superandas. 3.) *Unitas ordinis, & compositionis*: quia quaecunque tractantur in ea, ad Deum velut princeps obiectum (§. 2.) referuntur. 4.) *Unitas modi* tractandi videlicet res divinas; qui licet necessarius sit, varius tamen & multiplex adhiberi potest. Dicta igitur scientiæ huius unitas *quoad substantiam* est intelligenda; prout est dissertatio de Deo, rebusque ad Deum speciali ratione pertinentibus: quamvis principia & motiva sub diverso genere contineantur. Quæ tamen diversitas non ad obiectum, sed ad modum tendendi per varia principia & motiva est referenda.

(b) Ordinur itaque distributionem Theologiæ ex parte subiecti; sub quo respectu ea nunc appellatur

α) *Archetypa* seu *Originaria*: quæ est illa cognitio, quam ipse Deus de se, de natura sua, de perfectionibus & decretis suæ voluntatis habet; unde & omnis nostra cognitio derivatur.

β) Nunc *Ectypa* seu *derivata* quæ est illa cognitio, veritatum Theologicarum, quas originaria subiectis extra Deum positis

positis subministrat. Atque hæc Theologia denuo bifariam dispefcitur: in illam nempe, quæ est 1.) *Comprehensorum*, intuentium Deum facie ad faciem sicuti est; quales sunt spiritus Angelici, (*) & Iustorum animæ in manu Dei collocatæ. Et illam, quæ est 2.) *Viatorum* ambulantium per speciem in ænigmate; atque de hac potissimus sermo in præsentiarum adornatur. Porro hæc Viatorum Theologia relate admodum, quo subiectis inhæret, dicitur nunc $\alpha\alpha$) *infusa*; qualis fuit Apostolorum, quum repleti Spiritu Sancto ceperunt loqui magnalia DEI: nunc $\beta\beta$) *acquisita*, proprio videlicet labore, & studio.

(c) Ratione Obiecti, seu Argumentorum pertractandorum Theologia non solum distribuitur in *strictè dictam* (§. 1. c.) sed & *genericam*, (§. 1. d.) maximam vero partem

α) in *Dogmaticam*, quæ nimirum differit de veritatibus in Verbo DEI scripto, vel tradito contentis, & ab Ecclesia Orthodoxa ad credendum propositis; ut intellectus humanus captivetur in obsequium fidei.

B

 β) in

(*) Angelos reprobos æque, ac probos Theologia non destitui, per sese patet; (§. 2. c.) quia cognitione rerum divinarum pollent, licet alia sit in probis, alia in reprobis. Ceterum veteres Scholarchæ magnas, & inutiles volvebant disputationes: *Quousque Theologia Angelorum prævaricantium extendatur? Qua ratione differat ab nostra? Quis ipsius finis?* At hercle! quis non palpat, hæc omnia non satis liquide ab hominum ingenio ob defectum rationis sufficientis definiri posse? - - - Et tamen boni isti Viri de rebus adeo remotis nonnunquam per integrum Nychthemereum tensis pulmonibus, ad raviam usque sueverunt declamare.

β.) in *moralem*, quæ occupatur circa morum præcepta & veritates ad salutem hominum revelatas, quæ opitulantis voluntas humana dirigitur, ut in omni verbo & opere ad voluntatem divinam sese conformet, secundum pervulgatam iustitiæ Christianæ paræmiam: *declina ab malo, & fac bonum*.

γ.) Utraque denuo complectitur 1.) *exegeticam*, quæ docet præcepta, & Canones, utrumque verbum DEI rite interpretandi: 2.) *polemicam*, seu *bellatricem*, quæ cum cacodoxis, ceterisque fidei hostibus ob vindicanda dogmata, seu bonos mores stabilien-

dos funem contentionis, & ferram controversiæ ducit. (*)

Denique 3.) *Adiaphoram*, seu *indifferentem*, quæ abs fidei,

aut

(*) Utinam Theologi nostri, qui disciplinas polemicas excolunt, *funiculis charitatis* potius uterentur, quam *funi contentionis*, ut errabundos in viam pacis, & ad agnitionem veritatis manducerent. At vero dantur nonnulli, utut cetera literatissimi, qui spurio Religionis zelo sufflammati adversarios suos neglecta mansuetudine, & modestia Christiana, diatriis mere popularibus, amarulentis sarcasmis, vernilibusque jocis proscindunt, & provocant. Quasi vero non alia suppetere arma, aut subsidia, quibus obtenebratum illustrarent intellectum, aut pertinacem infringerent voluntatem. Ohe! anne opprobriis vincimus hostem, aut contemptu? Unde mirum haut est, si tot schediasmata de fidei controversiis splendide inscripta absque fructu in contumeliam Orthodoxæ Religionis, & scandalum persæpe pusillorum circumvolitant; donec tandem deferantur *in vicum vendentem thus, & odores, & piper, & quidquid chartis amicitur ineptis*. Horat. L. II. Epist. ad finem Epist. I. Verum hæc paradoxa vitio magis docentium, quam doctrinæ evenire, nemo unus ignorat. Tranquilliorum certe animum in hoc negotio præferunt ex nostratibus D. Joannes Sianda Abbas Montis Regalis e Congreg. S. Bernardi in tripartito Lexico polemico. Ubi mira eruditione, & soliditate omnium pene hæreticorum, fanaticorumque quadratos errores, errorumque confutationes acroamaticè perstringens, felici periocha exsecutus est, quod vir πολυγλωσσος Rob. Bellarminus, eiusque Hyperaspistes Jac. Gretserus, atque alii vastis voluminibus sunt complexi.

aut morum discrimine, errorisque periculo inter scholas exercitationis gratia exagitur. Verum me iudice hæc Theologia prorsum inutilis audit, nisi cum dogmate fidei, aut epicrisi historica cohæreat. Quid enim emolumentum accrescit Ecclesiæ per eiusmodi disquisitiones, quarum pondus aut meritis argutiis dialecticis insistit, aut quæ in utramque partem scepticis non nisi ratiunculis disputantur? --- Iuvat rem in paradiigmate inspicere. Sic *Attributa divina absoluta nec ab essentia, nec inter se realiter ut plures res distinguuntur. Attamen ad essentiam divinam haut ita pertinent, quin illa sine attributis, unumque attributum absque alio concipi queat: ut adeo sola distinctio nostra ratione adornata, civitate gaudeat.* Utrumque hoc porisma salva Orthodoxia in dubium vocari nequit. Verum scholæ Nominalium, & Thomistarum invicem colliduntur: an illa distinctio sit *rationis* (ut appellant) *ratiocinatae*, an *ratiocinantis*? Post longam tamen verborum, terminorumque pericyclosin deprehendimus: utramque scholam, abiecta distinctione reali pugnare pro distinctione rationis; licet hanc diversis adumbrent coloribus. Cedo! quid roboris, quid luminis accedit exinde dogmati pragmatico? quænam ergo est illa utilitas, ne dicam necessitas huius quæstionis adiaphoræ? - - - (*) Aiunt equidem similium cupediarum promi-

B 2

condi:

(*) Plura alia adhucdum suppeterent paradiigmata, eaque graviora, quibus inutilitatem *Theologiæ adiaphoræ* adhucdum in athenæis Theodidacticis invalescentis oculis usurpandam, manibusque palpandam oblicere vacaret. Ast quorsum ab portu proveheremur vel in unico Scholio? Melius fidius! redibit per decursum systematis huius largissima occasio; ut similes quæstiunculas, immo integra scholarum systemata characteristicæ pro opportunitate argumenti velut minus utilia & reformatione digna notemus. Iacta est alea, linguisque, animisque favete,

condi : per eiusmodi disquisitiones discentium Tyronum ingenia, & vim iudicandi in scholis mirifice acui & exercitari. Verum dic sodes! nonne idipsum per quæstiones dogmaticas, polemicas, morales, critico-historicas &c. longe utilius fieri posset? O Roma! *nondum tibi defuit hostis. totum sub latias leges quum miseris orbem:* (*) si querellæ Janseniorum, aliorumque dissidentium sopitæ: si limites Ecclesiasticam inter et Politicam Rempubicam restituti: si immania Libertinorum, fortiumque spirituum monstra fuerint suffocata. Tunc si tantus amor disputandi, & scribillandi theologia incessit phrontisteria, tunc indulge tandem (quod tamen præfiscine dixerim) ut in sese vertant manus, propriisque pascantur visceribus. Prò quæ pia desideria!

(d) Ob varietatem principiorum, ac motivorum, eorumque capacitatem Theologia divisione pervulgata iterum dispescitur

a) in *Naturalem*, quæ sola illustratione rationis congenitæ nititur. Hanc Philosophi, præsertim nostri ævi maximam partem excolunt: ut adeo principia ab eadem mutuata, ad captandam temporis usuram Theologo monastico supponenda magis sint, quam deducenda: ne vel noctuas Athenis intulisse, vel falcem in alienam messem demisisse videatur. Porro licet hæc scientia naturalis firmo satis insistat talo, suisque frugi sit cultoribus; se sola tamen imbecilla est ad comparandam necessariam salutis doctrinam, posteaquam ratio naturalis per hæreditariam primigenii peccati labem profundam perpeffa est eclipsin. Domestico quippe experimento discimus: quod in præsentis rerum articulo quædam credi debeant, quæ naturalem ingenii facultatem altissime superant. Quid? quod ne quidem ad illas veritates

(*) Lucan. Pharsal. L. I.

ritates, ut par est, penitus inspiciendas sufficiamus, quæ de DEO, rebusque divinis alioqui naturali illustratione cognosci valerent. Patet id ex ignorantia gentilium, tametsi sapientissimorum; qui suomet relictæ genio & ingenio neque DEUM, neque legem DEI, neque promissa legem observantibus præmia, neque supplicia violentibus parata cognoverunt. (*) Namque nescierunt sacramenta DEI, neque mercedem speraverunt iustitiæ, nec iudicaverunt honorem animarum sanctarum. (**)

β) & *supernaturalem*, quam opē principiorum, ac motivorum supernorum adipiscimur. Quod si hæc principia non prebantur, sed supponuntur & creduntur; qualia sunt ea, quæ proficiscuntur ex verbo DEI scripto vel tradito, nobisque per Ecclesiam proposito, ideoque vel maxime sunt *Juris positivi*: tunc, si Pet. Annato (***) fides, hæc ipsa supernaturalis Theologia *Positiva* quoque audit.

γ) Ad supernaturalem Theologiam refertur & illa, quam *Mysticam*, seu *affectivam* nominant; utpote quæ supernaturalibus pariter innixa motivis curvas in terris mortalium mentes ad

B 3

DEUM

(*) Quilibet utique per se ipsum videt; quod heic loci neutiquam reprehendere contendam labores illorum virorum, quos magno numero recenset insignis Dan. Georg. Morhofius in *Polyhistore literario philosophico, & practico* Tom. III. L. V. Qui semina Theologiæ naturalis per Philosophos, Poetasque hinc inde dispersæ velut hylen aliquam collegere, & ex iis quasi *Συμματα* huius scientiæ fabricati sunt.

(**) Sap. II. v. 21.

(***) Inspice huius auctoris apparatus methodicum ad positivam Theologiam C. I. Art. I. alii quidem aliter de hac Theologia discurrunt, quod tamen substantiæ rei parum officit.

DEUM erigit & dirigit. Hanc interea viris ascetis commendatam volumus: qui tamen studiose caveant, ne prona quorundam credulitate abusi, aut levidensibus scrupulis, aut fanaticis non nunquam litent præiudiciis. (*)

(*) 1) Theologiæ positivæ subiungunt non nulli 1.) *speculativam*, quæ in contemplatione obiecti sui conquiescit, nihilque circa illud operatur: & 2) *practicam* cum operatione videlicet coniunctam. Verum nisi omnia me fallant, aut superflua, aut inutilis est hæc divisio: prior etenim referri potest cum ad dogmaticam tum ad mysticam, posterior certo ad moralem. Quod si vero speculativa adiaphoris simul occupetur dissertationibus, quemadmodum in scholis fieri amat; in eodem utique cum Theologia adiaphora fato (§. 3. C. γ.) versatur, & quidem merito.

(e) Missis ignobilioribus Theologiæ generatim consideratæ divisionibus, tandem hæc scientia ratione modi, seu methodi illam docendi, aliisque communicandi præcipue dividitur

α) in

(*) Theologiam mysticam haut levibus periculis perviam esse extra omnem dubitationis aleam positum novimus. Quis enim quæso! in fastis Ecclesiasticis adeo hospes est, ut ignoret tristia fata Molinosii, aut turbas gallicanas in causa Fenelonii subortas? quarum historiam plenius exposuit immortalis Bossuetus in *Relation sur le Quietisme*; cuius epitomen exhibent Wilh. Ern. Tentzel in *denen monatlichen Unterredungen* &c. de Anno 1698. & *Acta Eruditorum* ad annum 1699. Ex heterodoxis vero enthusiasmi damnatos fuisse Böhmiæ, Kuhlmannum, Dippelium sub larva *Democriti Christiani* latitantem, aliaque furfuris huius ingenia febricitantia passim evincunt monumenta literaria: ut apparet ex laudato iam semel *Morhosi Polyhistore* Tom. III. L. V. & *Struviana Introductione in notitiam rei literariæ* C. IX. s. XVI. u. a. XXVII. Ubi copiosissimi & gravissimi adducuntur auctores de hoc negotio differentes.

α) in *Cathecticam*, quæ modo simplicissimo pertractatur ad proponendam salutis doctrinam infantibus & rudioribus per quaestiones, & subiectas illico responsiones. Quid? quod similiter methodo non pauci Theologi fuerint usi in exponendis Theologiae scitis, ad erudiendos quoque cultiores scientiae huius tyrones; nempe ut quaesitis & responsionibus ex integro rem deducerent. (*)

β) in *Casuisticam*, qua fit applicatio Theologiae ad casus in vita communi frequentius obvios: quæ, quum sit obiectum doctrinae moralis; (§. 3. c. β.) hinc methodus casuistica cum primis ad Theologiam moralem & practicam pertinet, & hodie dum ab viris literatissimis non sine fructu applicatur. (**)

γ) At-
(*) Ita Cl. Ludov. Habert Theologiam suam dogmaticam & moralem pervenisse instituit. Et nuper Vir *νεωτικωτερος* P. Corbinianus Luydel Ord. F. F. Minorum Recollect. Prov. Germ. Sup. publicis usibus accommodavit simili methodo *Institutiones Theologiae moralis Christianae & Evangelicae* &c. quarum partes omnino quatuor manu terimus, reliquas vero impatienti animo expectamus. Eandem methodum non inconcinne adhibuit hinc inde Revdimus DD. Joan. Nep. Waltpaur SS. Theologiae Doct. Revssmi, & Celsissimi Episcopi, & S. R. I. Principis Passaviensis Consil. Eccl. Aet. SS. Theol. dogmat. in Semin. Episcop. Prof. Ordin. &c. in praestantissima *Synopsi Theologiae Dogmat. Moral. Pract.* usibus quidem Seminarii episcopalis Pattaviensis consecrata, omnibus tamen animarum Pastoribus summopere proficua.

(**) Hinc laudabilis profecto audit illa assuetudo, in sodalitiis regularibus ubivis fere locorum civitate donata; ut statis in hebdomade diebus *Conferentiae morales* celebrentur, in quibus aliquot casus ex Theologia practica proponuntur, atque secundum principia scientiae huius resolvuntur. Hac enim via largissima suppeditatur occasio; ut iunioribus ideæ, & canones Theologiae moralis solidius inculcentur, senioribus vero vivacius refricentur. vide Mabilonii *Tract. de studiis monasticis* P. II. Cap. XVI.

γ) Atque tandem in *Scholasticam*. Verum quia isthæc nuncupatio generalem nimis significatum præsefert, profecto expedit; ut in hac divisione vexatissima germanam tandem ideam Theologiæ scholasticæ figamus: ne Andabatarum more congregiamur, umbras sectemur, aut non nisi in cortice & superficie velut in vado hæreamus. Atque ideo, si natale illius solum inspicere iuvat, Theologia scholastica nomen sortita est 1) ab SCHOLIS, seu loco, ubi exponi suevit. Unde pariter cultores illius *Scholasticorum* nomine salutati leguntur, secundum illud perantiquum Tullii in Pisonem scribentis: *Hommo ad persuadendum concinnus, perfectus & politus e Schola*. At vero hanc Theologiæ scholasticæ genesin & nuncupationem prorsus innocuam esse, quilibet per se ipsum videt. 2) Eadem denominatio proficiscitur insuper ab *methodo*, qua disciplinæ sanctiores pertractari amant. Unde etiam teste Petavio: (*) *Scholastici nominantur ingeniosi quidam rerum divinarum disputatores, & acuti*. Verum & hæc nomenclatura aures minime offendit; si methodus simplicissimo inspicatur modo. Sive dein sit illa, quam hodie *systematicam*, vel *syntheticam* appellitant; sive illa, quæ *αυτονομασιν* *Scholastica* audit, & præcipue ex regulis dialecticis artificio syllogistico connexis proficiscitur. Heic enim controversia tantummodo volveretur: *Quænam methodus tradendæ Theosophiæ aptior, utiliorque eveniat?* quod argumentum paullo inferius (§. 7. d) nonnihil largius illustrabimus. 3) Ex hac methodo, & diversis simul Theologiæ obiectis concurrentibus scaturit tertia Scholasticæ species, quæ secundum illustrissimum quemdam Recentiore (*) dicitur: „Disciplina sacra de rebus divinis, „ &

(*) In Proleg. Theolog. c. 3. n. 1.

(**) Du Pleffis d'Argentrè apud P. Gautier S. J. in *Prodomo ad Theologiam dogmatico-scholasticam*.

„ & supernaturalibus disputans, ut ex veritatibus ab DEO
„ revelatis rectas cum de ipso DEO, tum de creaturis conse-
„ cutiones eliciat, quibus fidei mysteria explanet, suadeat, confir-
„ met, ac tueatur. „ Sed neque hanc Scholasticen reprehenden-
dere contendimus; si circa ea occupatur dogmata & veritates,
quarum non tam habemus evidentiam vel certitudinem rei,
quam modi, quo res est: Ut adeo consecutiones ex iisdem
elicitæ pari gaudeant evidentia aut certitudine. Sic v. c.
nemo unus inficiabitur bonitatem consecutionis in hoc discursu
scholastico: *Omnes Apostoli acceperunt S. Spiritum: Petrus
fuit Apostolus &c. Omnis homo est ab Christo redemptus: Petrus
est homo &c.* Utriusque enim huius dogmatis, quod pro-
positio maior enunciat, certitudinem tam quoad rem ipsam,
quam modum rei habemus opitulante revelatione: minor pro-
positio partim supernaturaliter, partim naturaliter nobis inno-
tescit: igitur necessum est, consecutiones inde scaturientes pari
certitudinis nota affici. Unde etiam contingit; ut similes discursus
non nunquam ad fidei sphæram eleventur: si per irrefragabile
effatum Ecclesiæ, ceu divinæ revelationis applicationem
omnibus fidelibus credendi proponuntur. Huius rei exempla
in promptu sunt. (*) Sic Concilium Cpolititanum III, quod in
Syllabo œcumenicorum sexto loco numeratur, duas esse in
Christo voluntates, duasque operationes, intulit cum ex illo

C

Matth.

(*) Confer hac super re Episcopum Canariensem in suo præstantissimo
opere *de locis Theologicis* L. XII. C. 6. Præcept. 7. quo vel unico pal-
mam veterioribus præcipuit, qui id genus argumenti pertractandum sus-
ceperunt; novioribus autem copiosissimam plagii literarii silvam ape-
ruit. Dolenter tamen hinc inde deprehendo, Virum insignem Theo-
logis scholasticis plusculum indulsisse. Sed cur ego paucis offendar macu-
lis, ubi plura nitent? Horat. in arte.

Matth. 26. *Non sicut ego volo, sed sicut tu vis.* tum ex eo, quod Christus DEUS sit, & perfectus homo. Lugdunense secundum inter synodos generales quartum decimum, simili discursu adversus Pnevmatomachos demonstrat: Spiritum S. ex Patre Filioque non tanquam ex duobus principiis, sed velut uno, non duabus spirationibus, sed una procedere. Tandem 4) supremus Theologiæ scholasticæ furculus, isque funditus ex arvis literariis exstirpandus (si tamen mihi sapio) ille est, quem hybrida voce *Pseudoscholasticen* salutamus. Cuius nativa indoles sicut attentionem singularem, ita fusio-rem sibi calamum vendicat.

8) *Pseudoscholasticam* igitur illam vocari aio, „ quæ dialectica „ argutandi methodo plerumque instructa; & ad eristicum „ syllogizandi artificium expedita, fidei dogmata magis suppo- „ nit, quam probat: de rebus exiguæ admodum attentionis „ in longum & latum non sine magna pretiosi temporis ia- „ ctura discurrit: vel si tandem circa momentosa occupatur „ obiecta, illico eadem quæstionibus metaphysicis, subtili- „ bus, inutilibus, hypotheticis, incertis, arenosis, & non „ numquam ridiculis inficit, quarum robur & basis maxi- „ mam partem in ratiunculis hypercriticis quiescit, aut patro- „ cinio auctoritatis, præstito interdum in verba Magistri iu- „ ramento, præpostere innititur: atque ideo ad stabilienda „ fidei dogmata tenuis, ad confundendos hæreticos infirma, „ ad erudiendos fideles inepta, ad excolendos Tyronum ani- „ mos superflua comperitur. „ En Illiadem in nuce! At ve- „ rane sit, & germana scientiæ huius pedanticæ (*) facies? „ æquus rerum arbiter dispiciet, qui vel in superficie tetigerit vastif-

(*) Absit procul, ut animo tantum cavillandi, aut studio sugillandi de- scri-

vastissima Pseudo scholasticorum volumina, quibus olim *umbratici* hi *Doctores* (ut cum Petronio loquar) *ingenia deleverant*: vel iustissimas querellas Melchioris Cani, Joan. Mabilionii, & Abbatis Florii (Claudii Fleury) de corruptellis disciplinarum sacratiorum, & vitiis docentium, & scriptitantium, absque anticipatione iudicii *penficate* fuerit meditatus. (*) Lapsu quidem temporis scientiæ huius turpitudine & inutilitas suis quoque patuit cultoribus: unde eandem saltim frustillatim ceperunt emendare, ac severiori lima perpolire. Verum quantumvis ea percolata fuit, ut prima etiam fronte novam faciem

C 2

scriptam modo Theologiam scholasticam *Pedantismi* postulem: secutus enim sum limatissimum iudicium illustris Petri ab Osterwald, felicissimi elegantiorum literarum in Bavaria nostra Statoris, quod tulit in succulenta dissertatione, cui titulus: *Akademische Rede von der natürlichen Antipathie zwischen dem geometrischen und pedanten Geiste* &c. in qua omnes illos Pedantarum syllabo inserit; qui de rebus levidensibus, ignobilibus, inutilibus, captumque humanum persæpe fallentibus paratragædiant, thrasonice declamant, & verba sesquipedalia eructant. Unde censura sua vexat quoque Rothfischerum multa quondam necessitate sibi coniunctum: etsi vir ille pro reformandis studiis monasticis, & methodo eorum iuxta decempedam mathematicam dimetienda, plurimum laboraverit, ac strenuum sese hodegetam monstraverit. Pergit enim illustris auctor ibidem: Und so war auch Rothfischer (ein Pedant) der die *Materie de gratia actuali, & habituali*, in geometrischer Methode abhandelte, mit definitionen, axiomen, und corollarien in einer Sach um schwarz, von welcher er so wenig klare und deutliche Begriffe, als von dem Wesen seiner eigenen Seele hatte. Atqui simili cacoëthe laborant cultores Pseudoscholasticæ: ut pro opportunitate argumentorum aliquando demonstratum ibimus: ergo iure merito & ipsi, & ipsorum scientia *Pedantismi* postulatur.

(*) Pro quanta nomina! quum triumviros hosce commemoro, quorum prior in laudato opere de *Loc. Theol.* sparsim, & sæpiuscule, alter in tracta-

faciem induisse videretur (*); necdum tamen omne fermentum Pedanteriæ ex illa eiectum est. Siquidem Scholarchæ adhucdum delectantur quibusdam characteristicis hypothefibus, quas eum in finem confibularunt; ut nonnulla fidei mysteria, de quibus evidentiam quidem rei non autem modi habent, si non perceptibilia, saltim (ut aiunt) persuasibilia redderent. Sic v. c. ut alia paradigmata silentio præteream, impervium semper intellectui creato hæret grande illud mysterium de commercio divinæ gratiæ vietricis seu efficacis cum libertate humani arbitrii. Huic tamen explicando accinguntur Scholæ Bannesianorum, Molinistarum, Scotistarum, Augustiniensium, & nuper

tractatu de studiis monasticis summis ubique encomiis de prædicato P. II. c. VI. Tertius tandem *Dissert. V. in Hist. Eccl. & Traité du choix, & de la Methode des Etudes* Chap. VII. mores, & genium huius Theologiæ graphice exprimunt. His ausim accensere paribus propemodum meritis insignem P. Udalricum Weis Benedictinum Ursinensem; qui in libro *de emendatione intellectus humani* (quem summopere in deliciis habeo) non tantum in Philosophos, sed & Theologos scholasticos multo sale invehitur. Adderem quoque Erasmus Rotterod. Christ. Thomasium, aliosque; nisi me præcipiti quorundam suspicioni exponerem, quasi nimium cum extraneis fidei colluderem. Non diffiteor equidem; me sæpe sæpius opera theologica præcipue Mosheimii, Carpzovii, Canzii, Schuberti, Reuschii, &c. sedulis trivisse manibus: ideoque illorum sensa hinc inde ingessisse, quum videlicet absque discrimine religionis orthodoxæ veritati litarent, & veritatis amore scriptitarent. Enim vero, si virtus quoque in hoste laudanda est: cur non & veritas? Dudum ausibus meis prælusit insignis *Principiorum Juris Ecclesiastici* Commentator P. Greg. Zallvein Benedictinus Wessofontanus, cuius vestigiis insistere, mihi quoque integrum fuit visum. Etenim adhortante Seneca Ep. 84. *Apes debemus imitari, quæ vagantur, & flores ad mel faciendum carpunt, deinde quidquid attulere, disponunt, ac per favos digerunt.*

(*) Neminem utique fugiunt labores in hoc negotio ab viris præstantissimis Card. Gotti, Tournely, Berti, Habert, Antoin, &c. suscepti.

nuper quorundam Syneretistarum. (*) Sequaces harum partium subtiliter DEUM sibi effingunt veluti *αὐτὸς ὁ πρῶτος*, quem pro diversitate *signorum*, & *circumstantiarum*, in quibus creaturam obiective collocant, nunc *scientia simplicis intelligentiæ*, nunc *Visionis*, nunc inter utramque *Media* imbuunt: Eundem postea emittere cogunt aliquod decretum, iam *physice*, iam *moraliter prædeterminans*, modo *condeterminans*, modo *subiective absolutum*, & *obiective conditionatum*, modo *prædefiniens* aliaque id genus: quibus rite inter se dispositis grandem illam catenam *Prædestinationis* v. c. Sauli, aut *Reprobationis* Judæ artificiosa consecutione deducunt. Mirifice sibi applaudunt Scholæ ob istas hypotheses, quarum ope nodum gordium unico veluti ictu discidisse arbitrantur. Verum liceat mihi in sensu meo abundare; dum candide, & liberaliter enuntio: eiusmodi hypotheses neque *necessarias*, neque *utiles*, ideoque sincero Theologo prorsum indignas, sed potius ad Garamantas & triremes esse proliciendas. Ædepol! pragmatica hac assertione contra torrentem nitimur, atque omnium Scholarum simul tela in nosmet convertimus. Sed macti animis! audiamur & nos. Ut itaque certa ab incertis disiungamus; firma fide tenendum est: DEUM in profundissimo miserationum suarum thesauro continere auxilia adeo efficacia, ut iis opitulantibus quemvis actum ab creatura obtinere valeat. Quid? quod eadem neque aliquid salubre operari posset, nisi auxilio tali fue-

C 3

rit

pti. Verum neque isti simpidas, & ab fæcibus scholasticis purgatas fatis propinant aquas. Immo nuper iteratis curis Augustæ Vind. emerfit P. Gisbert è S. J. *vera Idea Theologia cum Historia Ecclesiastica sociata*. Quæ licet pervenuste exasciata sit; hinc inde tamen exuvias idoli scholastici adhucdum præsefert.

(*) Syneretistas illos nuncupo, qui dissidentes inter se scholas in materia cumprimis *de gratia* amico fœdere meditantur conciliare, ac si utra-

que

rit adiuta. Præterea sub comminatione anathematis pari fide tenendum est: liberum hominis arbitrium ab DEO motum & excitatum cooperari assentiendo DEO excitanti & vocanti, & dissentire posse, si velit. (*) Manifestum itaque est; salvam consistere invicem creatam libertatem & efficaciam gratiæ auxiliariæ. Quoniam vero quidquid est, certum quoque modum essendi (si ita loqui vacat) illiusque rationem sufficientem habere debet: hinc necessario consequitur; dari insimul modum, & rationem sufficientem, ob quam sibi invicem coëxistant efficacia gratiæ, & libertas arbitrii creati, absque unius alteriusve præiudicio. Hic autem modus, atque hæc ratio altissimo involvuntur mysterio, nec ipsis Scholarchis dissidentibus; nisi apertis oculis & pleno meridie cæcutire velint. Utpote
de

que schola idem de eodem obiecto reatenus sentiret, utut interea diversis verborum mæandris in eodem explicando utatur. Sæclæ huius genesin & œconomiam vix ad alium auctorem referendam coniecto, quam ad præfatum (d. not. *) Rothfischerum: utpote qui anno 1750. erudito orbi diiudicandum porrexit *specimen syncretismi inter scholas dissidentes methodo scientifica tentati de gratia actuali & habituali*. Profecto opus & ab dignitate argumenti, sermonis venere, & fatis literariis plusquam celebre: quod dubio procul Auctorem illiberabilibus sarmatici cuiusdam Aristarchi odiis undequaque impetitur, in lugubres illas animi animæque coniecit angustias. Fata viri huius, utut aliunde notissimas in succinctam epitomen coëgit Otto Christ. Lohenschield, quam inseruit dem *historischen Hand-Wörterbuch des Herrn Abts Padvocat Lit. R.* Non desunt tamen usque hodie, qui sensa illius, in dicto specimine expressa, plausibiliter satis in publicis confessibus defendenda suscipiunt. Etsi vero hic auctor stigmata Pedanteriæ vix effugiat; (d. not. *) id tamen laudis eidem deferimus, quod elegantem Synopsin famosæ *Historiæ de Auxiliis* exhibuerit.

(*) Videtis Concil. Trident. Sess. VI. c. XVI. de iustif. Can. III. & seqq.

de quo *salva fide*, qua *Cbristiani sumus*, aut *ignoratur*, quid *verum est*; aut *aliter quam est*, *infirma suspicione coniiicitur*. (*)

Si quid ergo agunt Scholæ in hypothesebus suis, nude tantummodo coniiiciunt: Sed absque titulo necessitatis. Si qua enim foret, tunc 1) vel ex parte dogmatis; ut eidem consolidando aut explanando Ecclesia fortasse sufficeret. At vero, ut dogma quoddam in Ecclesia credatur, satis est; ut de eodem habeamus evidentiam rei, quin evidentiam modi illius inspiciamus. Sic credimus *mysteria Trinitatis, Incarnationis, Eucharistiae &c.* & tamen *modus ille*, quo *mysteria hæc contingunt*, altissime nos latet. Eapropter nec PPes, nec alii orthodoxi Viri ausi sunt quemdam de hisce *mysteriis determinare modum*; licet unde quaque iuxta morem illius ætatis argutiis dialecticis ab hæreticis impeterentur: Sed simpliciter substiterunt, aut in pressis Scripturæ verbis, aut PPum traditione, aut efato Ecclesiæ. Per *motiva autem credibilitatis* (ut vocari amant) tantum ostendere laborarunt *non repugnantiam* horumce *mysteriorum* ob incircumscriptam DEI potentiam: bene providi, quod secus vel actum agerent; vel naturam *mysterii* everterent; vi cuius necessum est: ut sciamus, *quod sit*, & *quid sit*, minime vero gentium, *quomodo id sit*, *quod est*. Aut si tanta foret necessitas alicuius hypothese adstruendæ, cur ergo Ecclesia eam non agnovit tunc temporis, quando videlicet maxime proficuum, opportunumque fuisset? Attamen quadratos errores Pelagianorum, Massiliensium, Calvinicolarum &c. in Conciliis Africanis, Arausicano II. & nuper in Tridentino solo DEI verbo, iugique PPum traditione proscriptos fuisse, quis nescit? Quapropter licet in hoc negotio famosas de auxilio

(*) S. Augustinus L. II. de peccato Origin. c. 23.

xillis congregationes (*) Romæ non sine tumultu celebratas fuisse compertum sit : Ecclesia tamen nunquam adiecit animum, ut admirabilis huius concordiae modum statueret, aut vellet statuere, quemadmodum eventus docuit : sed ut caveret, ne per lites scholasticas tunc inter Molinistas, & Bannesianos flagrantis dogma Catholicum affligeretur, præsertim quia Bannesiani Molinistas Semipelagianismi postularent ; atque e diverso Molinistæ Bannesianos Calvinismi, aut Jansenismi incusarent. Ut igitur utriusque partis æstus temperaret, permisit tandem Scholis libertatem sentiendi sine nota, aut censura pravitatis hæreticæ, certe provida, quia deprehendit, omne negotium non nisi verbilitiis involvi, si ea, quæ dogmatis sunt, fuerint fideliter subtracta. vel 2) si qua foret necessitas, illam utique dudum habuissent perspectam SS. PPes, qui adversus illos omnes, quicumque de Gratia, Prædestinatione, Justificatione &c. allucinati sunt, calamum impigre strinxerunt. Verum ante tempora Pelagianorum vix vestigium huius controversiæ deprehendimus : lapsu vero temporis frequentior quidem illius recurrit mentio, sed adeo involuta, ut non nisi dogma Catholicum exinde reluceat. Namque quis modus pertractandæ huius controversiæ in primitivis seculis obtinuerit, potissimum ex variis locis Magni Augustini, maxime ad Hilarium & Prosperum est dispiciendum : unde unanimi Theologorum oraculo sancitum fuit, ut in materia de Gratia & Prædestinatione Præstes Hipponensis cum primis sit audiendus. At vero Scholæ dissidentes nullo in loco ostendere valent, S. Doctorem

(*) Perelegantem Historiam harum Congregationum, rerumque in iis gestiarum contexuit P. Hyacinthus Serry : verum an auctor ab partium studio alienus fuerit ? ne ego præceps feram iudicium.

Etorem consimilem statuiffe hypothesin , ut aliquando emphatice probaturi sumus : etsi quævis pars satis thrafonice (non tamen sine patentissimo contradictionis discrimine) ubivis Augustinum crepet. Usquedum fidem meam liberem, effati mei obsidem interea constituo vel ex ipso Molinistarum gremio præclarissimum Ludov. Du Mesnil e S. J. sic differentem : (*) *QUOMODO liberum arbitrium cum efficacia gratiæ concilietur, NON explicat D. Augustinus, quia solutionem in Verbo DEI non habet eiusmodi quæstio, nec voluit eam exponere per OPINIONES PROBABILES : quapropter hæreticis eiusmodi difficultates obiicientibus DIRECTE NON respondet, sed fidei DOGMA TANTUM eis opponit. — — — Et prudentissime quidem sic disputat : Si enim omisso dogmate, cuius veritatem certo demonstrat, descenderet ad opiniones probabiles (tanti valoris autem sunt Scholarum hypotheses, quod optima pace concessero) iam æquo Marte cum eo certarent hæretici. Itaque, si ipsam dogmatis huius naturam sub ratione mysterii involutam : si praxin Ecclesiæ in ipsa etiam rerum opportunitate exercitam : si simplicissimam methodum SS. Patrum hanc doctrinam studiose pertractantium inspiciamus ; profecto apparet, nullam adesse necessitatem aut constituendæ, aut amplexandæ cuiusdam hypothesis scholasticæ. q. e. d. Sed neque utilitas tanta est, quantum Scholarum Patroni iactitant ; quorum finis est, ut mysterium, quod non tam circa ipsum DEUM, quam hominem versatur, utpote qui salutem suam in timore & tremore operari iubetur ; quin resciat, odione an amore dignus sit ; humanis saltem rationibus, ac momentis persuasibile reddant. Nam ain tu mihi, illum utiliter occupari in excolenda hypo-*

D

thesi,

(*) In *Doctrina & Disciplina Ecclesiæ* Tom. II. L. 21. n. XXXIII.

thesi, quæ, utut ingeniosa sit, difficultatem non tollit, sed
 auget? qua etiam posthabita salvum persistit dogma ortho-
 xum, neque captu facilius, aut intellectu clarius redditur?
 Atqui singula fluunt ex enumeratis Systematibus. Etenim $\alpha\alpha$)
 patet id ex copiosis difficultatibus, quas pars quælibet invi-
 cem sibi obiicit; ubi interdum (prout non sine horrore legi-
 mus) nigrum hæreseos Theta mutuo sibi inusserunt: donec
 provida mater Ecclesia per oraculum pontificium, clamosas par-
 tes vel silentio castigavit: vel ob duritiam cordis omnibus fe-
 re Scholasticis congenitam libertate impune disputandi dona-
 vit. Quippe me iudice, non solum hucusque, sed & pro-
 venturis temporibus vix non desperatum est de pragmatica
 decisione per conscriptos Ecclesiæ PPes facienda; quemadmo-
 dum etiam amicabilem partium litigantium compositionem non
 nisi ad Calendas græcas referimus. $\beta\beta$) Si quis dictas hypo-
 theses curatius pensitaverit, deprehendet utique: Bannesianos
 difficillime exponere *sensum compositum*, & *divisum*, quo sese
 expedire laborant: Molinistas ægre per *Scientiam explorat-
 tricem* salvare dominium divinum: Prætenso Augustinienses
 vix explicare per *motionem, seu delectationem mere moralem* scien-
 tiam DEI falli nesciam: quod argumentum aliquomodo Sco-
 tistas quoque ferit. Syncretistas vero incassum desudare pro
 conciliandis Scholarum notionibus, quæ e diametro sibi mu-
 tuo opponuntur. Eapropter conspiciamus, difficultates myste-
 rii nequaquam ita tolli, ut rei veritas innotescat; quem tamen
 in finem hypotheses in campis literariis sustinentur & adhi-
 bentur. $\gamma\gamma$) Posthabitis vero hypothesis dogma orthodo-
 xum adhucdum subsistere salvum, palam fit ex dictis superius
 de praxi Ecclesiæ & methodo SS, PPum, ac cumprimis S. Au-
 gustini.

gustini. Quid? quod ipsum dogma requirat quidem & supponat aliquem concordiae modum; quem tamen eo ipso nos latere oportet, quod in hoc sublimitas mysteriorum sit collocata. **§§)** Ipsum vero hoc mysterium nec captu facilius, nec intellectu clarius redditur exinde: equidem Viri literati oeconomiam mysteriorum huius probe perspectam habent, ideoque cuiuscunque hypothesis allucinationes, defectus, & difficultates unico velut obtutu observant. Bardis vero, & Alogis de plebe haud aliter, ac surdis fabula canitur: illi enim homines illiterati non capiunt verbum hoc, nexum hypothesis non penetrant, atque ideo velut ex antro Trophonii reduces maioribus nonnunquam involvuntur tenebris ac scrupulis, ac antea, quum mysterium hoc religioso silentio, & firma fide sunt prosecuti. (*) Igitur sicut nulla adest necessitas, ut in determi-

D 2

nanda

(*) In erudienda plebe circa mysteria Gratiae & Praedestinationis, cum primis notatu, observatuque digna sunt verba Illustrissimi, Reverendissimi, ac Celsissimi D. D. Josephi Mariae ex Comitibus de Thun, primo Ecclesiae Gurcensis, postea Passaviensis, Episcopi & Principis, in disciplinis theologicis ad prodigium usque exercitati, quae referuntur in ipsius *Gegenerinnerungen auf die sogenannten christlichen und bescheidenen Anmerkungen über Hochdieselben Mandat von der Buße* 1754 ubi pag. 8. sic disserit: Was aber besonders den gemeinen Pöbel anbelanget, so muß man nach Anweisung des Heil. Augustin (Lib. de persev. c. 24. n. 57.) und des Heil. Prosper (carm. de ingratis) demselben nit alle und jede Lehren, welche die Gnade anbetreffen, vortragen. Indem einige ein unergründliches Geheimniß in sich schliessen, woran ihr ohnehin schwacher Verstand sich leicht stoßen, und folglich auf iene Einwürfe verfallen möchte, von denen der Heil. Apostel Paulus (ad Rom. IX. 14. & 19.) Meldung thut, nemlich als ob Gott ungerecht, der Mensch aber nit frey wäre, und also gäbe es eine Ansehung der Personen bey Gott. Damit demnach die Einfältigere nicht vermessenlich zu viel ihren eigenen Kräften zutruen, oder aber gar aus Kleinmüthigkeit in eine Verweisung an der göttlichen Hülfe verfallen, ist

nanda gratiæ divinæ & liberi arbitrii concordia aliqua adhibeatur hypothesis ; ita eadem adhibita aut nulla , aut tenuis admodum resultat utilitas. q. e. d. Expedit itaque, ut in hoc rerum articulo missis verborum mæandris de dogmate orthodoxo convicti, ingenue fateamur ignorantiam nostram. Neque turpis videri debet religioso Theologo ingenua adeo confessio : hanc enim dudum emisit magnus Augustinus , utpote in hoc negotio præ ceteris audiendus. Ait quippe : (*) *Scrutetur, qui potest, iudiciorum DEI tam magnum profundum ; verumtamen caveat præcipitium.* O homo ! tu quis es , ut respondeas DEO ? Immo clarius inquit adhuc (**) *Si obiicis : coniunge hæc verba simul* (nempe efficaciam divinæ gratiæ cum libertate arbitrii humani) *respondeo me scire, quod verum vero non est contrarium, sed NESCIRE HAEC IUNGERE, sicut nescio mysterium Trinitatis.* Tandem , ut hinc scholio satis prolixo colophonem imponamus, iuvat adhuc audire verba auro cedroque digna Illustriss. & Reverendiss. Archiepiscopi Rhemensis, primi Franciæ Paris Caroli Mauritiæ le Tellier , quæ inseruit suo decreto instar Institutionis Pastoralis , ad facultatem Theologicam Universitatis Rhemensis directo , occasione duarum Thesium theologicarum in Collegio S. J. eiusdem Urbis habitatum diebus 5. & 17. Decembris 1696. in quibus Molinistæ *Scientiam mediam* auctoritate Augustini suffultam ad cælos usque

es genug, daß man sie in so weit unterweise, daß sie den rechten Begriff des geschwächten freyen Willens, und der Nothwendigkeit der göttlichen Gnade bekommen.

(*) In illud Psalmi 45. *Iudicia tua abyssus multa.*

(**) in C. 9. Epist. ad Roman.

que extulerunt. (*) Sic vero ibidem differit: *Vobis satis omnino sit, duo hæc fidei Catholicæ capita posuisse: Deum omnia posse, & sua hominem libertate frui. Cetera uni DEO committite, aut iis, quos ille sua luce perfuderit, ut intimos reconditosque modos agnoscant, quibus (ut Scriptura loquitur) facit concordiam in sublimibus suis, iis nempe, quæ nimia sui sublimitate terrorem humanis mentibus incutiunt, vixque ab nobis percipi, aut conciliari inter se possunt. Illa ipsa, quæ ab non nullis obtenditur, incomprebensa mysteria explicandi facilitas apud vos in suspicionem veniat: hæc adversus recentiorum conciliationes Apostolo, Patribusque doctissimis ignotas, instar præiudicii habenda est. Satius est altissimas illas veritates nusquam hætenus ab Patre luminum revelatas cum Apostolo, & S. Augustino NESCIRE, quam doctorum de se plus æquo fidentium ingeniosa nosse FIGMENTA, quæ illis caro & sanguis revelarunt. O aurea Præsulis optimi dicta! quæ etiam ad amissam nostram facimus. (**)*

D 3

e) Unam

(*) Extat hoc decretum in Tom. II. *Theologiæ dogmat. & moral. celebratis.* Natalis Alexandri edit. Paris. apud Silvanum de Grassortis in 4. anno MDCCCXLIII. in *Appendice altera variorum monumentorum.* &c.

(**) Superos immortales testor! me nunquam vel transversum unguem cogitasse, ut hæreticorum more in scholasticos Theologos insurgerem. Novi perbene acerba Wicleffi, Lutheri, Calvini, Kemnitii, & Erasmi dicta, quibus orthodoxas scholas impetunt velut *Castra cainitica, Antichristi Lupanaria, Conventus idololatriæ* &c. Sed novi insuper labores doctissimorum etiam nostræ ætate Virorum, qui defendendæ Theologiæ scholasticæ provinciam strenue susceperunt. Abusum ego non nisi huius scientiæ, malefertamque œconomiam carpo: illorumque thraconicum præcipue corripio animum, qui satis præfidenter declamant: Theologiam Scholasticam Ecclesiæ omnino utilissimam esse, atque etiamnum
necessa-

e) Unam adhuc placuit adicere divisionem Theologiæ, si tamen hoc nomine fas est compellare; illam nimirum, quam titulo *Eclecticæ Theologiæ* salutamus. Quemadmodum enim *Philosophiæ eclecticæ* nomine indigitamus illam philosophandi rationem, quæ nullius auctoritati mancipata ad regulam sanæ rationis respicit, eaque duce, opitulantibus insimul sensuum experimentis clara sibi & certa feligit principia, ex quibus legitimæ veritates derivantur, nihilque ex aliorum placitis admittit, quod non solidissime perquisitum ac probatum sit. (*)

Ita

necessariam: methodum dialecticam ab Theologia inseparabilem esse, ita, ut hæretici ipso Proteo mutabiliore in officio contineri non possent, nisi capistro artificii syllogistici coercerentur. Papæ! si ergo tanta est necessitas atque utilitas huius disciplinæ, pessime utique primis seculis fuisset provisum Ecclesiæ: neque hæretici potuissent contineri in officio. At quis sanæ mentis hæc unquam dixerit? Profitetur, qui voluerit, pace nostra Theologiam scholasticam, verumtamen sobrio purgatam criterio; utatur methodo dialectica, verum caveat, ne sophismata cudat, & inania verbitia; præsertim quia idem artificium, cui scholastici festivas adeo laudum homilias deprædicant, adversariis quoque præsto est, & interdum non sine gravi fidelium ruina in Ecclesia applicatum: Verbis meis fidem addat Cl. auctor Principiorum Juris Ecclesiastici Germanici P. Gregorius Zallvein, T. II. Q. II. c. I. §. V. sic differens: *Interim huic Theologiæ Scholasticæ suam quamcunque laudem non invidemus, neque omnem utilitatem abnegamus: id tamen confidenter asserere non dubitamus, Religioni, & Ecclesiæ catholicæ non sat consultum iri, & quod magis est, illius fundamentum nostris temporibus facile subruendum, nisi fortioribus sustentetur argumentis, quam eidem ab Theologia Scholastica suppeditantur. Noverint ista illi, quibus argumenta Acatholicorum, quæ nostram Ecclesiam impetere solent, vel mediocriter sunt perspecta. Eleganter quoque in idem argumentum commentatur Auctor Opusculi, cui titulus: Ratio studiorum ac vitæ Theologi Christiani &c. Jussu Rev. ac Celsiss. D. D. Josephi Maria ex Comitibus de Thun Episcopi & Principis Passaviensis proposita MDCCLXII. P. II. Cap. III. de studio scholasticæ. §. 1. 2. 3.*

(*) Vide meam Philosophiam regularem &c. pag. 37.

Ita pariter *Theologia eclectica* est illa de rebus sacris differendi ratio, quæ nullius Doctoris Scholastici, aut privati mancipata auctoritati, (*) ad oracula verbi divini qua scripti, qua tra-

(*) Etsi pro aris & focis dimicem, ut *Theologia* quoque suo reddatur nitori & libertati; nolim tamen, ut Scholarum Promachi me temeritatis, aut præcocis iudicii incusent, quasi vero Doctori Angelico, vel subtili dicam scriberem: stat enim suus utrique honos, nomenque immortale, quod sibi in excolendis disciplinis theologicis pepererunt. Quamquam nemo hercle inficias ibit: hos ipsos etiam viros suos quandoque manes fuisse passos, quum Aristoteli & Arabibus aurem præbuerunt, & iuxta morem ætatis illius plurimas quæstiones philosophicas & dialecticas visceribus *Theologiæ* ingesserunt. Nostris certe si superviverent temporibus, vel ipsi Operibus suis expurgandis animum adicerent. Quid? quod ipsorum discipuli, & sequaces præstito superstizioso in eorum verba iuramento vulgus *Theologorum* iugo servili subiicerent, quum nequidem satis exploratam haberent mentem sui Patriarchæ: unde contigit, ut Angelico Doctori nonnunquam sententiæ fuerint attributæ, quas nequidem Vir ille sanctissimus somniavit. Haut mediocri equidem Cenodoxia ustuantur scholæ angelicæ Patroni, quum proletarium illud Bucerii Sycophantæ effatum in laudem Sanctissimi Doctoris iactitant: *tolle Thomam, & dissipabo Ecclesiam*. Verum me iudice & illi & Bucerus vel gloriantur de nihilo, vel falsissimo laborant supposito: nempe vel Ecclesiæ firmitatem ex auctoritate D. Thomæ pendere: vel Ecclesiam utut ab Christo fundatam, ideoque usque ad consummationem seculi duraturam deficere, dissiparique posse. Candide igitur enuncio: me partes Sanctissimi Doctoris nunquam derelicturum, quamdiu veritati adstipulatur: in reliquis vero negotiis, ubi scholasticen sapit, subtilibusque involvitur argutiis, cum summa reverentia recedo, non tam ab ipso, quam ipsius prætensis sequacibus. Sed quid recoquo querellas, quas dudum Viri severioris acribiæ laxato sinu effuderunt? --- Juvat potius differentem adhuc semel audire illustrem Auctorem dilaudatæ iamiam superius dissertationis von der natürlichen Antipathie zwischen dem geometrischen und pedanten Geiste. haut enim vanus est augur, quum scribit: Wie hellichte wurde es in den Ordens Schulen, und in dem Verstande mancher jungen Religiosen werden, wenn man ihren Lehrern die

vero

traditi, ad irrefragabilia Ecclesiæ congregatæ, seu dis-
 sæ effata, ad unanimem PPum ac Doctorum consensum re-
 spicit, unde opitulantibus simul sanæ rationis criteriis clara
 sibi, & certa seligit principia, ex quibus legitimæ verita-
 tes derivantur; nihilque ex aliorum placitis admittit, quod
 non ad præfatum lapidem lydium solidissime perquisitum ac
 probatum sit. Hæc itaque disciplina nullo est vineta compe-
 de, nullius iugata imperio, ex ipsa nominis etymologia non est
 Thomistica, non Scotistica, non Molinistica, non Syncretica,
 non nominalis, sed libera, suis tamen conformis fontibus &
 principiis. Porro scientiam hanc quoad modum, quo pertra-
 ctanda, & in recte dispositam œconomiam redigenda est, 1)
Systematicam dicimus; ex defectu vero talis dispositionis 2)
Non systematicam, seu *mixtam* appellamus. Utraque ratione
 obiectorum, circa quæ occupatur, & *dogmatica* simul est, &
moralis, nempe prout est scientia, & complexus artificialis ea-
 rum veritatum, ac rerum, quæ in verbo divino seu scripto,
 seu tradito revelatæ, atque ab Ecclesia Christiano-Catholica
 ad credendum propositæ sunt; aut quæ ob legem divinam seu
 congenitam, seu positivam, & legem humanam, prout in
 divina fundatur, cuius faciendæ aut omittendæ sunt. Hunc
 vero complexum rotundiori vocabulo *Theologiæ credendorum*,
 & *agendorum* exprimi posse, quivis utique capit & sapit: Ut
 adeo

vernünftige Freyheit gestattete, zu lehren, was sie für wahr, für gut, und
 nützlich halten, ohne sich an ein gewisses System, noch an die verjährten
 Schulmeinungen zu binden. Utinam vota hæc brevi & ubique effectui
 manciparentur! Utinam oblitterarentur aliquando pertinacia obscuræ
 antiquitatis præiudicia. Etenim *debet unusquisque, non pro eo, quod semel*
ebiberat, & tenebat pertinaciter congregi: sed siquid melius, & utilius exstiterit
libenter amplecti. Non enim vincimur, quando offeruntur nobis meliora, sed in-
struimur. S. Cypr. in Ep. ad Quintum, quæ est 71.

adeo Theologia eclectica, cui nos sacramentum diximus respectu obiectorum suorum dogmatica sit simul & moralis, theoretica & practica: respectu methodi vero *systematica*. Ut per decursum inclarescet.

§. 4.

Etsi Theologia multifariam, multisque modis distribui valeat; (§. præced.) Ultimus tamen ipsius finis eo collimat, ut ipsius ope creatura rationalis veritates ab DEO revelatas, & ad credendum propositas accurate explicet, demonstret, determinet, & adversus fidei adversarios defendat: quo facto DEI cognitio & gloria latius diffundatur, & salus æterna hominis promoveatur & stabiliatur.

(a) De fine Theologiæ multa olim satis inaniter disputata sunt: singula tamen attentione digna unico hoc §. complexi sumus. Nam quævis scientia habet finem, cur ab subiecto suo apprehendatur: talis vero est haut alius, quam ut homini inserviat ad supremam beatitatem consequendam. Quod Theologia præstat, quum docet, quæ credenda sunt, quæve facienda, aut omittenda. Hæc dum ab homine observantur, & corde, ore, & opere executioni mandantur, secundo quasi flumine descendit largior DEI cognitio cum in se, tum in suis perfectionibus: ex cognitione amor & gloria DEI: ex amore fruitio: ex fruitione summa veraque Beatitas. Ideoque, si ita loqui fas est, fructus Theologiæ finem potius illius constituit, ut quærere de fine Theologiæ idem sit, ac in illius utilitatem inquirere. Operæ pretium itaque me haut facturum existi-

existimavi, si anxie *de fine externo, interno, materiali, formali, intermedio &c.* multa macrologia differerem.

(b) Prima quidem fronte videri posset nonnullis, Theologiam ob æqualitatem finis vix distingui ab *Fide & Religione*: tria enim hæc vocabula ob quamdam cognationem persæpe confunduntur. Itaque

α) *Fides* differt ab Theologia velut complexus rudis ab artificiali. Nam fidem, quam Apostoli prædicarunt, scimus equidem fuisse complexum veritatum divinarum; sed needum in corpus quoddam congestarum, & ratione systematica propositarum, quod tamen præstant disciplinæ theodidacticæ. Unde apparet, ulteriorem differentiam esse repetendam 1) *ratione amplitudinis*: nam Theologia non tam primarias, sed & secundarias continet veritates, nempe per iustam consecutionem deductas. 2) *ratione ordinis*: fides enim nexum ordinemque veritatum adeo presse non considerat, ut Theologia. 3) *ratione explicationis & modi communicandi*: in fide enim veritates magis ad sensum, nempe simpliciter & populariter exponentur; in Theologia vero magis systematice & ad rationem.

β) *Religio* autem differt, quia potius est fructus fidei atque Theologiæ: significat enim certam rationem colendi DEUM, si strikte usurpetur, hæc autem requirit velut medium, & fidem & Theologiam.

§. 5.

Ab fine Theologiæ non inconcinne devolvimur ad necessitatem huius scientiæ. Siquidem homines

mines viatores ex appetitu innato ad veram beatitatem, ideoque supernaturalem eriguntur, (quemadmodum Theologi in Tractatu de Beatitudine demonstratum eunt) hanc vero ut consequantur, per vires & lumen naturæ primigenia labe corruptæ non sufficiunt. (§. 3. d. æ.) Supernaturalibus igitur mediis opus habent: quibus cognoscendis, ac rite applicandis adesse debet sufficiens notitia, & succincta, beneque disposita explicatio eorumdem. Utraque vero adipiscitur ope illius scientiæ supernaturalis, quam Theologiam appellitamus: ergo eadem omnino necessaria debet esse.

(a) Hæc autem Theologiæ necessitas *absoluta* non est; potuisset enim DEUS dubio procul talem instructionem præstare immediate per se ipsum; sive per revelationem cuivis ab ipso factam, qualem indidit Prophetis & Apostolis. Innuitur ergo illa necessitas præsentī Hypothesi & providentiæ, quod DEUS voluerit homines ab hominibus edoceri fidei mysteria, & per illos certis motivis ad ipsam fidem adduci, vel in illa confirmari.

(b) Similiter eadem necessitas extenditur ad Theologiam *quoad substantiam* spectatam: quia non semper eadem & uniformis viguit in Ecclesia methodus fidei mysteria seu stabilien- di, seu explanandi, seu defendendi, sed pro diversis temporum circumstantiis, hominumque diverso genio varia fuit. Nam Christus & Apostoli simpliciter tantum, & sine arte methodica veritates fidei propalarunt: sequentibus vero secu-

lis emergentes variæ hæreses Patribus necessitatem imposuerunt, magis profunde & subtiliter (quoad fieri potuit) contra illas disputandi. Multi demum lapsu temporis succrescentes novi errores, tum novæ etiam adularum hæresum artes Theologos coëgerunt, multas incognitas prius quæstiones pertractare, aut antiquas distinctius evolvere.

(c) Hæc autem Theologiæ necessitas non afficit singulos fideles, quasi nempe omnes deberent esse imbuti hac disciplina in artificiosum quoddam systema redacta. Etsi enim multi sint *inobedientes, vaniloqui, & seductores, quos oportet redargui, qui universas domos subvertunt, docentes, quæ non oportet; (*)* non tamen omnes sunt Doctores. Sed benignissimus Salvator dedit quosdam quidem Apostolos, alios autem Doctores & Pastores ad consummationem Sanctorum, in opus ministerii, in ædificationem corporis Christi. - - - Ut iam non simus parvuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum, in astutia ad circumventionem erroris. (**). Igitur dumtaxat necessaria est Theologia ipsi Ecclesiæ, sed in membris illius magis conspicuis; ea fere ratione, qua toti alicui civitati necessaria est ars coquendi panem, etsi ea non sit necessaria singulis civibus, sic ut quivis illam artem callere debeat.

(d) Necessitas ergo Theologiæ toti Ecclesiæ convenientis descendit 1) ex obligatione muneris ecclesiastici: & 2) ex œconomia mediorum ad æternam salutem consequendam, nempe ut fides explicetur, conservetur, & defendatur. Ergo oportet, ut illa Ecclesiæ membra, quæ aut Pastoris, aut Doctoris munere funguntur, disciplinis theologicis præcipue, nec leviter

(*) Ad Tit. 2. v. 11.

(**) Ad Ephes. 4. v. 11 — 14.

leviter sint instructa: quī enim populum fidelem instituere, quī veram fidem contra hostes tueri, quī perversas opiniones refellere valerent? Hisce vero muniis satisfaciet quivis Theologus, & Ecclesiæ Minister *Theologia eclectica* instructus, quæ nempe ea dispositione prædita est, ut superius (§. 3. e. e.) indicavimus.

§. 6.

Quum ergo disciplinæ theologicæ Corpoti Ecclesiæ adeo necessariæ sint (§. præced.); extra omnem dubitationis aleam positum est, eas nullo non tempore in Ecclesia eximie floruisse: eoquod DEUS Ecclesiæ suæ in necessariis nec unquam defuit, aut deesse potest ob tot basilicas promissiones. (*) Cultum tamen earum pro varietate temporum & circumstantiarum, & locorum non nunquam diversum fuisse, diversisque fati obnoxium, nemo unus sane diffitebitur, qui Ephemerides ecclesiasticas, literariamque Theologiæ historiam vel in fronte gustaverit, aut salutaverit.

(a) De Theologia autem Christiana heic præcipue sermonem instituimus. Dubium enim haut superest, quin ab Adamo usque ad diluvium, ab diluvio usque ad Abrahamum, ab Abrahamo usque ad Moysen, ab Moyse denique usque ad Christi adventum, seu potius illud tempus, quo munus præ-

E 3

dicandi

(*) Qualis est illa: *Ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi.* Matth. ult. v. 20.

dicandi regnum DEI publice est adorsus, aliqua obtinuerit Theologia. Quippe primi parentes nostri per labem originariam e statu & loco primævæ felicitatis extorres facti, ex superabundantia charitatis & misericordiæ divinæ in aliam recuperandæ salutis œconomiam translati sunt; ubi per promissionem venturi Messiae, & Liberatoris in novas spes erecti, nova insuper media ad consequendam iustitiam primigeniam, ac supernaturalem beatitatem sunt adepti: ergo necessum fuit, ut aliqua existeret doctrina horum mediorum, quave ratione applicanda forent. Hæc autem doctrina Theologiæ vices subiiit, quam pariter Adamus in posteros suos transplantavit: quumque lapsu temporis eadem ob effrænem vitæ licentiam plurimum corrupta fuit, ab Noacho eiusque Posteris denuo resuscitata est in meliorem formam, donec accedente fœdere, quod DEUS cum Abrahamo, eiusque semine, & cum primis per Moysen cum omni populo Israel pepigit, latiora susciperet incrementa. (*) At vero hanc Theologiam valde informem, neque ad leges systematis alicuius distributam fuisse, præsertim antequam Moyses, alique Viri Theopnevsti divina oracula litteris consignarent, ex defectu monumentorum, & silentio literatæ vetustatis non sine fundamento coniicitur. Antehac enim Patresfamilias sicut munus sacerdotum, ita & Doctorum subibant, familiamque suam orali traditione informabant *de creatione Universi, de lapsu primorum Parentum, de Promissio-*

(*) Glaucoma nobis obtrudunt, aut Syram mercem offerunt, quicumque ex Bibliothecis, Scholis, & scriptis antediluvianis cum Jac. Boulducio, Angelo Rocca, & Athanas. Kircheri illorum temporum cultum circa disciplinas sacrationes detexisse gloriantur: omnem enim hunc apparatus iuste explodunt viri de re literaria meritissimi Struvius, Heumannus, Reimmannus, Lambecius, Fabricius, Stolle, Gundlingius &c. quorum operibus horas subsécivas fallere posse datum est, quas Historiæ literariæ consecro.

missione Messiae, & de aliis factis, ex quibus omnipotentia, iustitia, misericordia, & providentia DEI dignosci potuit, aut Jus naturæ singulis congenitum magis perspicuum evasit. (*) Postquam vero res Judaicæ in rempublicam, immo regnum succreverunt, cultior utique reddita est Doctrinæ theologicæ facies, ut conicere licet ex tot Scholis, & Synagogis, quæ etiamnum Christi tempore frequentes fuere: an vero vel tunc fidei Theoremata artificiose opposita fuerint, nullo iterum indicio exploratum habemus. Itaque cultus disciplinarum theologicarum ante æram Christianam non nisi simplicissimus fuit.

(b) Quis vero cultus Theologiæ Christianæ habitus sit, ex prosperis, adversisque Ecclesiæ fatis erui debet; quorum feriem chronotaxis ecclesiastica exhibet: secundum quam similiter fata Theologiæ metimur, ac pro eruditione historico-literaria in perbreve epitomen cogimus.

a) Primis itaque ab Christo nato seculis veritates sacrae summa simplicitate proponebantur ad exemplum divini Magistri, stilo nimirum maxime historico & familiari per parabolas, litteras & colloquia. Munus docendi primitus post Christum residabat

(*) Si Cl. Gundlingio fides habenda est in *der vollständigen Historie der Gelahrtheit* C. 4. Sect. 1. §. II. Judæi exhibent *Præcepta filiorum Noë*, quæ *Præcepta natura appellantur*, quia gentiles quoque iisdem obligantur. Horum 1.) est: *Fugiendam esse idololatriam.* 2.) *Laudandum & honorandum esse DEUM.* 3.) *Servandum esse Jus publicum.* 4.) *Abstinentum esse ab incestu, & nefario concubitu.* 5.) *Fundendum non esse humanum sanguinem.* 6.) *Vitandam esse rapinam.* 7.) *Edendum non esse membrum vivi animalis.* Confer præterea S. Augustinum L. XVIII. de Civit. c. XXXVIII. & Alexand. Natal. Dissert. II. in secundam Mundi ætatem: *de Noachidarum Præceptis.*

debat 1) penes Apostolos Spiritu S. afflatos, quorum insignis pariter existit auctoritas in legibus ferendis, improbis coercendis, patrandisque miraculis. 2) penes discipulos LXX, quos Dominus ante faciem suam binos dimisit. 3) Evangelistas. Quumque numerus credentium augeri cepit, in partem simul ministerii & sollicitudinis instituti sunt 4) Episcopi velut legitimi Apostolorum Successores: atque ex istis denuo 5) Metropolitæ, & 6) Chor-Episcopi. nec non 7) Presbyteri, & 8) Diaconi. (*) Scholas quoque sensim erectas novimus, quæ in urbibus nobilioribus *Gymnasia* vocabantur; quorum facile princeps existit *Alexandrinum* ab ipso S. Marco (ut fertur) fundatum, quodque κατ' ἐξοχὴν *Schola Cathedetica* nuncupatum est.

β) Circa finem seculi secundi seita Philosophiæ Platonici non nullis PPbus mire arriserunt: unde sub initium seculi tertii sensim multa ingeniosius explicata, & ex Philosophia in sanctiorem disciplinam translata sunt. Quidam enim Doctores concordiam religionis christianæ cum Sapientum scitis moliebantur, pulcrumque ducebant, præcepta Christi Philosophorum, Jureconsultorum, & Judæorum vocabulis efferre. Origenes modeste adhuc negotium tractabat in libris περὶ ἀρχῶν, in quibus elementa Theologiæ Dogmaticæ videtur proferre voluisse. Verum præterquam quod speculationes philosophicæ larga manu ibidem dispersæ sint, in toto opere nullus ordo systematicus, nullaque connexio floret. Simile quid meditatus est Tertullia-

(*) Ne brevitatis limites transiliamus, singula hæc Episcoporum, Presbyterorum &c. munia ad tractatum de Hierarchia & disciplina Ecclesiastica latius exponenda reiciuntur. Consulatur interea Claud. Fleury in Dissert. II. III. IV. VII. & P. Greg. Zallvein Tom. IV. Q. II. nec non Lucii Paleotimi *Summa Originum Eccles.* L. I. II. III.

tullianus: qui quidem primus per omnem theologiæ dogmaticæ agrum divagatus est, attamen sine methodica enarratione.

γ) Seculo IV. idem fere cultus Theologiæ retentus est: nisi quod disciplinæ polemicæ magis magisque invaluisse ob hæreses Arianorum & Macedonianorum immane quantum succrescentes. Pristina tamen docendi simplicitas ut plurimum defecisse videtur: cui attenuandæ operam adhibuerunt familiæ *Mysticorum* in eremis, vastissimisque desertis latitantium, qui rerum divinarum notitiam sola contemplatione hauriendam statuebant.

δ) Seculo V. facta semel Philosophiæ profanæ cum scitis theologicis permixtione, dogmata sacra nimis subtiliter diffecata, nec tam SS. Litterarum dictis, quam veterum Doctorum auctoritatibus, argutiisque dialecticis probata fuisse, testatissimum est. Unde etiam D. Augustinus suo *Enchiridio ad Laurentium* (quod primum certe est Breviarium dogmaticum) parum philosophiæ admiscuit. Hoc pariter ævo vocum recentiorum ad exponenda fidei dogmata usus frequentior evasit, quam priori seculo contigit.

ε) Seculo VI. idem cultus Theologiæ adhibitus est, qui in præcedenti floruit, urgente propemodum necessitate ob protuberantia hæresium monstra, quarum genitores æque ex lacunis philosophicis venena sua hauserunt: Ut adeo Doctores vim vi repulsuri tela veluti ex pharetra ipsorummet adversariorum depromerent; sicque fatis volentibus bina venena iuvarent. Triplex tamen forma tradendæ Theologiæ observari potest 1) *Mysticorum* videlicet; (de quibus supra γ) 2) *Scholasticorum*, hac enim nuncupatione illos merito recensemus, qui ratiocinando naturam sacrorum dogmatum enarrare laborabant. & 3)

Positivorum, qui ex antiquis Doctoribus & Conciliis sententias congegesserunt, adiunctis simul SS. Codicum effatis: quod præstitisse feruntur Isidorus Iunior in III. libris sententiarum, sive de *summo bono*, & Leontius Cyprius in *locis communibus theologicis*, (*)

§) Seculo VII. videtur ex irruptione Barbarorum in Imperium Romanum omnis pariter Barbaries arva literaria devastasse: etenim non tam litteræ humaniores, quam severiores disciplinæ passim vel negligebantur, vel pessumdabantur. Unde latissima ac densissima ignorantiae caligo illorum quoque excæcavit animos, quos oportuisset supra candelabrum Ecclesiæ ardere exemplo, & lucere doctrina. Atque nisi Musæ, Charitesque ad cætus monasticos transfugissent, (**) potior fere sacrarum disciplinarum cultura interiisset. Eamdem tamen

(*) Inter memorabilia seculi huius cumprimis numerari merentur gloriosi natales Monachorum sub regula S. Patriarchæ Benedicti militantium, & auspiciatissima inclytæ gentis Boiorum conversio ad orthodoxam fidem, ut non nullis placet: de quo videsis Dissertationem historicam de Garibaldo Duce Baioaria, quam nuper in Catholica Boiorum Universitate Angelopolitana publici iuris fecit eruditissimus Joan. Nep. Meiderer S. J. Hist. ibidem Prof. Pub. Ord. Occasione utriusque largissima sese offerret materies pro excolendis Historiæ literariæ latifundis, si quis curatius indagaret: *quanam fuerit disciplinarum theologicarum fides, quisve cultus iisdem in Baioaria nostra exhibitus ab primo conversionis ævo ad nostra usque tempora?* Qua disquisitione fundamenta veluti iacerentur alicuius *Historiæ Ecclesiasticæ gentis Boiorum adornanda*: Huius equidem conspectum aliquando mecum meditatus, rudemque sciagraphiam adorsus sum: manum tamen de tabula retrahere coëgit exigua vis ingenii mei, curta subsidiorum supellex, atque ipsius etiam materiæ vagitas. Fortasse exsurgent aliquando Viri molimini huic pares; mihi in magnis voluisse satis sit.

(**) Floruerunt quidem ab seculo IV. usque ad seculum XI. Scholæ Episcopales, quæ tamen paullatim vel ob negligentiam, vel ob alienationem

men penitus haut extinctam fuisse, apparet ex *Compendio totius religionis Christianæ*, & SS. *scripturarum doctrinæ* &c. ab Antiocho monacho Palæstino homiliis 130. comprehenso: & vel maxime ex V. libris *sententiarum* summam quamdam theologicam referentibus Sam. Tayon Episcopi Saragusiensis, seu Cæsaraugustani, qui hanc summam ex S. Gregorii operibus depromsit, absque quod aliquam admisceret ratiocinationem, aut testimonia PPum, exceptis solum quibusdam S. Augustini, ut Mabillonio placet. (*)

*) Qualis cultus Theologiæ seculo VIII. obtinuerit, præcipue commendant IV. libri S. Joannis Damasceni *de fide orthodoxa* inscripti, quibus addenda sunt *Parallela eius sacra*, quibus veterum Doctorum opiniones collegit. In his omnibus *scholasticum* illud, & *dogmaticum* docendi genus coniunctum videre est. Præcipua tamen, iuxta Mabillonium (**) quam sibi S. Pater in hac Summa theologica servandam præfixit, regula fuit, nihil inferere velle, quam quod fuerat revelatum

F 2

per

nationem redditum exspiraverunt. Hinc exsurrexerunt Scholæ cœnobiticæ, seu monasticæ, quas in *internas* & *externas* diviserunt: priores instituendis tyronibus religiosi, posteriores erudiendis simul laicis inserviebant; utraque tamen excoluit scientias in *trivio* & *quadrivio* pertractari solitas. Quamquam vero ibidem quoque, suffragante Alcuino (Oper. P. II. p. 1245. edit. Quercet.) permagna adhuc vigeret litterarum Barbaries, provide tamen cautum est, ut ne sincera eruditionis indoles inter tot corruptionis quisquillas penitus suffocaretur. Atque ne Monachus ego in Monachorum gratiam hæc animadvertisse arguar, consuli desuper potest Claud. Fleury in suis Dissertationibus, ex Protestantibus vero Böhmerus in P. IV. Jur. Eccles.

(*) In Tract. de Stud. Monast. P. II. c. VI. & Tom. II. *Analect.* p. 68.

(**) In eodem Tractatu & citato loco.

per Prophetas, Apostolos & Evangelistas: rescare vero quæstiones omnes curiosas, quas aut subtiliter invenire, vel quomodolibet suggerere potest ingenium humanum; de essentia Dei, de modo, quo DEUS præsens est ubique, quo Verbum, & Spiritus S. fuerunt producti, quoque Filius fuit incarnatus, eoquod nec ipsa scriptura has nobis explicet quæstiones. Quid ad hæc scholastici nostri, Hypothesumque architecti? Num vero regulæ huic *καταπρόθε* instituerit, vix ausim definire. Ceterum divisio illa celebris divinæ voluntatis circa negotium Prædestinationis, in *antecedentem* & *consequentem* ab ingenio huius S. Doctoris scaturit, atque etiamnum inter orthodoxos civitate fruitur: videlicet ut rotundiori vocabulo id exprimatur, quod alias longis verborum mæandris exponendum foret.

9) Seculo IX. methodus Theologiæ scholastico-dogmatica ab Joanne Damasceno introducta, latinis Augustinum præcipue sequentibus, saltim apud Græcos exculta est. Usus tamen *Allegoriarum* in exponendis sacris litteris sensim frequentior fieri cepit, enodandisque *conscientiæ casibus* maior cura adhibebatur. Unus Joan. Erigena Scotus ex Philosophiæ, quam invenerat, lege dogmata orthodoxa metiri ausus est. (*)

1) Cultum Theologiæ seculo X. florentem iuvat profecto in idem stadium cum priori collocare, ne industria rerum in eodem gestarum disquisitione, de œconomia Ecclesiæ pessime tunc instructa, plus detrimenti, quam emolumenti ac fundamenti capiamus. Audian-

(*) De fati huius Viri videtis Jöcheri *Allgemeines Gelehrten Lexicon* Art. *Scotus*. De scriptis vero confer Anton. Possevinum præclarum *Apparatum Sacrum* art. *Erigena*, & Christ. Aug. Heumanni *Acta Philos.* T. III.

Audiantur in hoc commate Fasti Ecclesiastici vel ab ipsis orthodoxis illustrati Scriptoribus.

2) Seculo XI. vix iucundior apparuit Theologiæ facies, eoquod Ecclesiam turbulentæ adhucdum factiones discinderent. Cultores tamen huius scientiæ omnes fere Dialectici fuerunt: Unde lapsu temporis omnes, quotquot præcepta Dialectices & Philosophiæ ad explicandas sacrorum dogmatum rationes, & adversariorum maxime nodos dissolvendos adhibuerunt, Scholastici titulo compellatos fuisse reperimus. Itaque certum est, hoc genus Theologorum ea ætate natum esse, atque inde Theologiæ Scholasticæ primordia scaturiisse; quonam vero parente incertum hæret: Primores certe fuerunt Robertus Pullus, Baudinus, aliis Baldinus & Baudinus, Abaelardus, & vel maxime S. Anselmus, qui teste Mabillonio (*) primus materias theologicas in forma scholastica deduxit. Stilus ipsius non est usquequaque oratorius, nec usquequaque dialecticus, quin concisus potius, & non nihil metaphysicus. Cetera Scholastici incrementa sectæ suæ maximam partem debent Academiis in hoc seculo recenter ereclis, quas inter certe primas sibi vendicavit Parisiensis. (**)

F 3

X) Se-

(*) In Traët. de stud. Monast. P. II. C. VI.

(**) Confer hac super re Claud. Fleury Dissert. V, & Historiæ Ecclesiasticæ huius Auctoris L. LVII. Singularem certe in hoc seculo memoriam sibi consecrant natales Congregationis Cisterciensis. Namque Anno Millesimo, centeno, bis minus uno, sub Duce Roberto cepit Cistercius Ordo. Uberrima heic sese offerret seges, de cultu Disciplinarum Theologicarum apud Cistercienses differendi. At prænobile hoc argumentum pro dignitate excolendum dulcioribus otiis reservavit Cl. Confrater Udalricus Mayr, Monachus Casarensis, quum Historiam Litterariam totius Ordinis nostri molitur, quam

vel

A) Seculo XII. cultus Theologiæ scholasticus immane quantum invaluit, ita, ut orbis miraretur, tam cito se factum esse metaphysicum. Nam licet prioribus seculis disciplinæ sacratiores per Joan. Damascenum, & Anselmum filo scholastico fuerint deductæ, rem tamen adhuc modeste tractabant, ut adeo ruina tam grandis reipublicæ christianæ imminere vix potuisset. At vero in hac temporis intercapedine laxatis habenis in campos literarios irruerunt Philosophastri, Theologastri & Leguleii hispido dicendi genere informes, quæstionum inanum & curiosarum incentores, in expediendis ad praxin fidei & vitæ necessariis & utilibus steriles, in rebus non necessariis & adiaphoris dicaculi. (*) Dolendum sane, quod Vir cetera eruditissimus & pientissimus Petrus Lombardus eadem lue literaria fuerit infectus, qui in hoc seculo primum obtineret subsellium. Hic tamen quoad methodum sapit Damascenum, quoad rem ipsam Augustinum, quoad spinas vero ipsissimum Abaelardum. Sequaces huius insignis Theologi *Sententiarum* ceperunt nuncupari, apposite ad libros IV. *Sen-*

vel solus ego impatienti animo exspecto. Similem fere aleam priori iamiam seculo tentarunt Bertrandus Tissier, & Carolus de Visch, quum *Bibliothecam Patrum & Scriptorum Ordinis Cisterciensis* publica luce donarunt: Verum etsi labores insignium horumce virorum vel ipso Struvio iudice (*in introductione in notitiam rei literariæ* c. VII. §. XXVIII.) legitimis haut quaquam destituantur encomiis, omnem tamen desideratæ perfectionis apicem non attigerunt. Hinc referente Pet. Paul. Finauer, (*in Versuch einer Bayerischen Gelehrten-Geschichte* 1. Theil art. VIII.) succenturiatorem sese obtulit Monachus, & Contrater Alderspacensis, qui eum in finem copiosa conquirit subsidia. Quum vero forte iniqua ab hisce conatibus fuisset deiectus, ego interea potiora monimenta manu descripta in forulis meis custodivi, absque invidia tamen cuivis communicaturus sum, qui in exantlanda hac provincia latius excurrere cogitat.

(*) Videatur Claud. Fleury in Dissert.

Sententiarum, quos An. MCLXII. in lucem edidit, qui tamen Dialecticorum argutias moderate consecrati sunt. Eodem simul tempore alii subintrarunt Doctores, qui naturam & rationes dogmatum dialecticis vocabulis & distinctiunculis alligatas duce Guilielmo Antissiodorensi ex præscripto artis investigare nihil dubitarunt. Sed hanc in rebus divinis intemperiem ægerime tulerunt Theologi *Mystici*, unde funestum illud inter disciplinas asceticas & philosophicas schisma non sine præiudiciis in ævum duraturis recrudit. Fuerunt tamen, qui Philosophorum atque Mysticorum præcepta coniungere studuerunt, quos inter cumprimis numerandus venit Mellifluus noster BERNARDUS; Attamen maxima pars huius concordiae impatientem esse sanctimoniam arbitrabatur, præcipuosque *Scholasticorum* corruptæ religionis postulabat.

µ) Seculo XIII. respublica scholasticorum Theologorum latissime diffundi cepit operam præcipue navante D. Thoma Aquinate ex familia Prædicatorum, qui propterea *Angelus Scholæ*, seu *Doctor Angelicus*, & *Aquila Theologorum* nuncupatus est. Assuetudo enim illius ætatis obtinuit, ut Doctores de singulari eruditione conspicui singulari etiam titulo *αὐτονομαστικὸς* salutarentur. (*) ut v. c. *Doctor resolutissimus, irrefragabilis, invincibilis* &c. Una omnes tamen Dialecticam & Metaphysicam plenis canistris scitis Theosophicis infuderunt. Etsi vero Theologia scholastica in omnibus fere athæneis literariis iura daret, strenue tamen eidem sese opposuerunt cum *Mystici*, tum *Biblici*, qui nempe theoremata theodidactica unice ex S. Codicibus utriusque fæderis, sanctorumque Patrum effatis postulabant,

(*) Thema hoc de titulis Scholasticorum lapsu temporis post S. Thomam emergentibus ridicule satis sugillat Burchardus Mencke in *Charlataneria eruditorum*, & Sebast. Stadelius in Epistola de *circumforanea literatorum vanitate*.

labant, humanæque rationi, cui adeo thraſonice inſiſtebant Scholaſtici, parum aut nihil tribuebant, illud Prudentii (*) pro teſſera iacſtitantes :

*Quando divinis agimus de rebus, easque
conieſtare animo contendimus, exigua eſt vis
humani ingenii, tantoque anguſta labori.*

Unde mirum haut eſt, ſi alternis odiis & rixis ſeſe mutuo ſunt proſecuti. His interea partibus inter ſe velitantibus tentandæ concordiæ gratia ſupervenerunt quidam *Syncretiſtæ* anteſignanum ſecuti famigeratiſſimum Joannem Gerſonem Cancellarium Pariſienſem, qui eum in finem *metbodum ſtudenti Theologiæ* exaravit, ut Scholaſticos cum Biblicis & Myſticis conciliaret. Verum quum hoc genus Theologorum maximam partem Myſticis faveret; partes litigantes rupto filo, & tela infecta ab invicem diſceſſerunt, Scholaſticis prima ubivis ſubſellia occupantibus.

v) Quum ſeculo XIV. non tam apud Latinos quam Græcos Divi Thomæ Aquinatis doctrina civitatem adepta fuit, per ſeſe utique patet cultum Theologiæ eundem floruiſſe, qui elapſo ſupra ſeculo invaluit. Unus quidem alterve *Scripturæ S. traditionisque* lucem in explicanda divina ſapientia adhibuit, ſed hos immenſa vulgi dialectici turba prope enccebat: adeo potentes enim & tenaces erant Scholaſtici. Quum vero præfati Doctores non amplius haberent, quod ſibi ab Myſticis, & Biblicis metuerent, pacis ac tranquillitatis pertæſi domeſticis bellis ab invicem divelli ceperunt; unde ſingulares Scholaſticorum factiones pullularunt, quales ſunt *Realistarum & Nominalium,*

(*) L. 2. contra Symach.

lium, queis sese hodegetam exhibuit Guil. Occamus imperatoria Ludovici nostri Bavarici Maiestate suffultus. Præprimis vero *Thomistarum & Scotistarum*, hoc enim censu nominandi veniunt *Angelici*, & *subtilis Doctoris* iurati affeclæ. Quippe Johannes Duns natione Scotus, Professione Monachus ex familia D. Francisci, scita non nulla D. Thomæ Aquinatis veritati minus consentanea esse iactavit, unde ab Franciscanis, D. Thomæ gloriam suam ex zelotypia literaria dudum invidentibus avidissime receptus est. ut hodie dum etiam de restituenda inter partes litigantes concordia conclamatum esse videatur. Porro quantam malorum Illiadem in republica christiana excitaverint scholastici Doctores per quæstiunculas nimis curiosas, abunde commonstrant diffidia Monachorum mendicantium, (*) aperto indicio, similes quæstiones non tam inutiles, ac minime necessarias, verum etiam interdum summe noxias esse, ideoque cane peius & angue fugiendas.

§) Seculo XV. Theologiæ cultus felici metamorphosi vix non in puriorem commigrasset: etenim dialecticorum gens multis adeo exosa evasit, ut varii de eorum docendi forma vel tollenda vel emendanda cogitarent. Horum vero omnium consiliis ac laboribus summa Dominicanorum & Franciscanorum
G aucto-

(*) Confer de hoc rerum articulo Historiographos Ecclesiasticos Claud. Fleury, & Natalem Alexandrum, nec non Maimburgii librum von dem Versall des Römischen Reichs &c. Qui vero indolem Augustissimi Cæsaris Ludovici Bavari sugillare pertentant, quem variis machinis Monachorum mendicantium, illis litigiis implicitum fuisse novimus, legant quæso! Hervvarti *Ludovicum Bavarum defensum*, Nicolai Burgundi *Historiam*, & Wolfgangi Hurgeri *Apologiam pro Ludovico IV. Imp.* quam nuper ex codice manuscripto Pet. Paul. Finauer translulit in die Bibliothek zum Gebrauch der Baierschen Staats-, Kirchen- und Gelehrten Geschichte. 2. Theil, & continuo aliis ducentur rerum ideis.

auſtoritas obſtabat. Perſtitit igitur immota adhuc Theologiæ
œconomia ab Scholaſticis introducta; Myſtici tamen vires re-
ſunſerunt, multosque ſibi fautores adſciverunt. Ad idem
quoque ſeculum occasione Concilii Baſileenſis referenda eſt ſol-
licitior diſquiſitio, in hanc uſque diem percelebris: *quousque*
peripheria Pontificiæ poteſtatis extendatur. (*)

•) Quænam fata ſeculo XVI. Theologiam affecerint, res eſt di-
ſcuſſione ampliffima, ut adeo compendii huius cancellos altiſſi-
me tranſiliat. Satis ſit animadvertiſſe, quod in hac temporis
ſerie, grande illud, ſanguinolentisque dignum lacrymis nego-
tium de innovanda & reformanda Eccleſia, atque adeo univer-
ſa Theologia ſuſceptum ſit ab Martino Luthero, quod fatale no-
men lippis utique, tonſoribusque notiſſimum eſt. Quamquam
enim haut abs re ſit, aliquam reformationem diſciplinæ ac
morum tunc vel maxime proficuam, & aliquo ſaltim ex capi-
te opportunam fuiſſe: At vero num oportuit partum cum bal-
neo effundi? Sed manum de tabula, ne falcem in ſegetem hi-
ſtoriæ eccleſiaſticæ miſiſſe arguamur. De ſola igitur Theolo-
giæ facie in præſentiarum diſſerturus aio: illa etiam ætate
Schola-

(*) Ad idem ſeculum revocanda ſunt gloriſſima almæ Univerſitatis
Boicæ primordia, quæ anno MCCCCLXXII. auſpiciis clementiſſimis
Ludovici Divitis Angelopoli, ſeu Ingolſtadii iacta ſunt, adſcito ex
Vienna Auſtriæ ſenatu academico. Unde meridiano ſole clarius diſpa-
leſcit litterarum ſtudia, & cumprimis diſciplinæ theologicarum in
terris patriis illa ætate ad omnem nitoris & perfectionis apicem
aſcendiſſe, atque etiamnum ſub potentiſſimo Sereniſſimorum Muſage-
tarum patrociniò, ad invidiam uſque effloreſcere. Videtiſis de hoc præ-
claro argumento *Rotmayeri Annales Univerſitatis Ingolſtadienſis*, nec non
Herman. Anton. de Chlingensperg *Memoriam Sereniſſimorum Ducum &*
Principum, qui electoralem Bavaricam Univerſitatem Ingolſtadianam ſtudioſorum
cauſſa uſque huic clementiſſime illuſtrarunt. 1719.

Scholasticos principatum tenuisse, quorum numerus in immensum propemodum accrevit per inclytam Societatem Jesu, quæ funestis illis temporibus natales sortita est. Horum dialectica ratiocinandi methodus id saltem commodi & Ecclesiæ & Theologiæ attulit, ut Neo-reformati (si Superis placet) saltibus & cavillationibus assueti in polemicis congressibus & colloquiis ad statas responsionis leges adstringerentur. (*) Etsi vero tunc temporis orthodoxi Theologi undequaque occuparentur in restringendis fidei, morumque erroribus, & componenda partium male contentarum dissensione, intestinis tamen exagitabantur tumultibus, & infesta mutuo intulerunt signa. Nam, ut leviores illas velitationes subtilem, quibus collidebantur invicem Scotistæ, Thomistæ, & recentior suborti Patres e S. J. acriter 1) disputatum est de finibus potestatis pontificiæ. 2) de amplitudine & iuribus Ecclesiæ, atque Episcoporum. 3) de gratiæ divinæ natura, virtute & necessitate. 4) de indole æternorum DEI decretorum. 5) de morum disciplina præcipue ob recentem cultum *opinionis probabilis* ab PP. Societatis latissime diffusum. Omnium tamen formidolosissimos motus excitavit Ludov. Molina S. J. libro *de concordia gratiæ & liberi arbitrii*, quo veluti fundamenta iecit systematum ac hypothesium, quæ adeo plausibiliter, non sine fastu literario in hunc usque diem ab scholæ proceribus urgentur & defenduntur, etsi nulla necessitate impellente, nullaque utilitate suadente. (§. 3. e. d.) Liber enim iste privata primum auctoritate Parentis sui opinionem circumtulit: postliminio tamen totius Societatis clientella dona-

G 2

tus

(*) Quis nescit in Bavaria nostra labores insignium Virorum Joannis Eckii, Eisengreinii, Petri Canisii, Costeri, Tanneri aliorumque?

tus est. Unde lites occasione huius libri subortæ primo erant particulares quorundam Doctorem cum ex Societate, tum ex familia Prædicatorum, posthac vero publicæ evaserunt totius Societatis & omnium Thomistarum & Scotistarum ubivis locorum & gentium. (*) Has igitur turbas ut componerent Clemens VIII. Pontifex maximus, & Paulus V. nullum non lapidem moverunt, famosasque in hunc usque diem Theologorum congregationes instituerunt, quæ per antoninasm de *Auxiliis* nuncupatæ sunt. Tandem longi & celeberrimi negotii exitus fuit, ut neutra pars causa caderet, sed libertate impune disputandi potiretur. Atque hoc tandem erat, quod montes ab an. 1581. usque ad an. 1607. parturiebant. (**)

¶) Seculo XVII. melior tandem Theologiæ facies illuxit, postquam omnibus propemodum scientiis defæcandis severior cura est adhibita. Protuberantes enim ubivis fere locorum gravissimi circa fidem & ethicam christianam errores necessitatem iniecerunt scholæ Doctoribus, ut missis quæstionibus portentosis,

(*) Historiam exactam harum litium ab omni partium favore immunem vix offendemus: celebriores enim illius Scriptores plerumque sunt ex familia S. Dominici, ut Thomas Lemos, & præcipue Hyacinth. Serry, primo sub personato nomine *Augustini le Blanc* latitans, cui sese strenue opposuit Livinus de Meyer S. J. itidem sub ficto *Theod. Eleutherii* titulo incedens.

(**) Verum ne videatur in hoc negotio, amphoram fuisse institutam, & urceum exiisse; advertit vir veritatis amans, & de partium favore prorsum alienus, insignis Ragine ad seculum XVII. art. II. Quod integra res decretoria quidem sententia fuerit definita; cuius tamen promulgatio ex singulari Pauli V. favore, ob exsurgentes Venetorum turbas secuta non est. Unde haut mirum, si utraque litigantium pars adhuc in campis eristicis substitit, quin victoriæ trophæa, aut tabulas ærenicas erigeret.

tos, dogmata fidei magis curarent, artesque polemicās maiori sollicitudine instruerent. Methodus quidem dialectica passim adhuc invaluit, sed præterea non defuere, qui theorematum scientifica summa quadam simplicitate proferrent. Noti sunt utique labores Dyonisii Petavii, Melchioris Cani, Natalis Alexandri, Bossueti, Fratrum Wallenburgicorum &c. quorum nomina sine opulentissimis encomiis nunquam proferre licet. Usque adeo tamen disciplinæ theologicae nondum perpolitæ fuerant: siquidem retentæ fuerunt adhucdum quæstiones non nullæ meram quidem scholasticen olentes, attamen ad characteristica Thomistarum, Molinistarum & Scotistarum dogmata pertinentes. Illi enim libertate ab Pontificibus concessa usi (supra o) *de auxiliis gratiæ & opinione probabili* occultius quidem, attamen pari zelo, atque interdum minori modestia, ore & calamo inter se digladiabantur. Fomitem certe litibus hisce subministrarunt motus Jansenianorum, Quesnelianorum & Quietistarum; quo etiam referri possunt collisiones inter summos tum temporis Viros Bossuetum & Fenelonium (§. 3. d. γ. (**)) queis tamen felicem imposuit catastrophē heroica Antistitis Cameracensis erga Romanam Sedem subiectio. Haut dissimiles prope motus, ac olim ætate Molinæ, suscitavit Cælestini Sfondrati Abbatis San- Gallensis, & postea R. E. Cardinalis liber, quo gordium *de prædestinatione* nodum dissolvere aggressus est: verum integrā controversia extemplo in ipsa herba est suffocata. Recruduerunt non minus in scholis antiquatæ dudum simultates inter Alumnos S. Dominici & Francisci circa immaculatam Virginis Deiparæ conceptionem eo fervore, ut utraque pars ad oraculum pontificium provocaret, ipsum negotium haut perfunctorie promoventibus Hispaniarum Regibus Philippo III, & IV, irritō licet conatu. Quam partibus liti-

gantibus religioso castigatis silentio integrum est relictum, ut vel *piæ* subscriberent *sententiæ*, vel intra fines reverentialis modestiæ continerentur. Ea ipsa controversia quadraginta circiter abhinc annis inter Mariophilos literatos Germaniæ & Italiæ alio simul ex capite momentosa fuit reddita. Vir enim ingentis nominis ac memoriæ immortalis Ludovicus Antonius Muratorius sub personato *Lamindi Pritanii* nomine latitare volens (fortasse ne pusillanimes offenderet) edidit librum ab gravitate materiæ, argumentorum soliditate, ac stili venere, marmore cedroque dignissimum *de Ingeniorum moderatione in Religionis negotio*. Stupendum sane opus, & *εγκυκλοπαιδεία* scientiarum omnium; nihil enim dulcius, nil utilius, nil in dogmatica Theologia, in historia ecclesiastica PPum, Conciliorum & sana Crisi illo profundius legere est. In hoc itaque libro sollicitè disquirat, omni tamen adhibita modestia & reverentia erga Matrem divinæ gratiæ: 1) *An ius sit penes Ecclesiam decernendi velut dogma fidei, Beatissimam Christi Matrem sine macula originali fuisse conceptam?* (*) Verum multis aliis inter hæc solerter & profundissime pro more suo discussis aggreditur tandem 2) *Novitium genus Martyrum, quod nusquam Maiores nostri somniarunt, nunquam Posterī nostri, si quidquam sapiunt, probent,* (**) qui videlicet sacramento sese obstrinxerunt atque voverunt, se pro huiusmodi opinione tuenda, sanguinem & vitam duros, quoties occasio tulerit & poposcerit. Hem! iactum fuit ex hoc capite ponum eridos, cui dissipando sese accinxerunt varii variarum sacrarum familiarum Pugiles Mario-

(*) L. I. cap. XVII. pag. 169. edit. Venet. in 8. MDCCLXVIII.

(**) L. II. cap. VI. p. 299. sunt ipsissima præclari Auctoris verba.

riophili: (*) Quorum præcipitem zelum ut hinc inde temperaret Vir summe pacificus, apologiam sub nomine *Antonii Lampridii*, quod per anagrammaticam litterarum metastasin, Lamindum Pritanium significat, liberali suscepit animo in libro *de superstitione vitanda, sive censura voti sanguinarii &c.* cui, novis adversariorum telis impetitus denuo adiecit, sub mutuato *Ferdinandi Valdesii* nomine *Epistolas XVII. sive appendicem ad librum Antonii Lampridii &c.* (**) Ad calcem huius seculi occurrit quoque famosum dissidium literarium inter Armandum Bonthillier de Rancé & Joannem Mabillonium circa necessitatem studiorum Monasticorum. (***) Cuius rei vel ideo men-

(*) Integram motuum horumce seriem succincto compendio refert D. Petrus Obladen, in Catalogo omnium operum Muratorii criticis & historicis observationibus adornato ab pag. 159. usque 180. quem subiecit editioni *Epistole Paræneticæ* huius Auctoris *ad Superiores Religiosorum, eorumque Professores & Lectores pro emendatione studiorum Monasticorum.*

(**) Quantumcunque solida sint & succulenta Insignis Muratorii argumenta, quæ Voti sanguinarii Cultoribus opponit. Expedit tamen, ut partibus Adversariorum eo lubentius accedam, quo vehementius me met urget non tam singularis pietas totius Congregationis Cisterciensis erga potentissimam inter cælicolas Patronam, quam insignis erga eandem Matrem intemeratam devotio Serenissimæ Domus Bavaricæ, quin totius Patriæ nostræ. Unde venit, ut Universitatis Anglipolitanae Proceres dudum sese sacramento obstringerent ad tuendam immaculatam Virgineæ Matris conceptionem; & illustrissimus Ordo Equitum S. Georgii ab Carolo Alberto Duce Bavaricæ, & postea Augustissimo Cæsare an. 1729. erectus, atque ab Benedicto XIII. per Bullam confirmatus solemni iuramento vitam & sanguinem pro eiusdem defensione sese imolaturum voveret.

(***) Huius Dissidii literarii fidelem non minus, quam prolixam Historiam contexuit D. Vincentius Thuillier. Quæ *Animadversionibus Mabillonii* subiecta est in edit. Venet. de anno 1745. Videtis insuper meum *Systema problematicum* pag. 8. & seq.

mentionem ingessisse iuvat, quia occasione illius laudatus Ma-
billonius tractatui suo de studiis monasticis saluberrimos ca-
nones inseruit, secundum quos oeconomia disciplinarum theo-
logicarum in fodalitiis regularibus sobrie & utiliter instituen-
da esset.

e) Ad nostra tandem ut accedamus tempora, quæ seculo XVIII.
circumscribuntur, operæ pretium certe facimus, si cultum
Theologiæ hodiernæ pro rostris dilaudamus. Surrexerunt enim
Viri, veluti scientiarum Colossi, quæis de meliore luto finxit
præcordia numen, qui reformandis literarum studiis improbo
labore virilem adiecerunt animum, ac præcipue disciplinas
theosophicas nativo splendori reddere conati sunt. Opus fane
prodigiosi moliminis, herculeisque dignum humeris! præcipue,
quum vastissimi præiudiciorum aggeres perrumpendi essent.
Tandem bono DEO negotium est consummatum, *quod nec Io-
vis ira, nec ignes - nec edax poterit abolere vetustas.* Itum
est ab imis ad summa rerum fastigia; Tyrones enim, qui in
excelsa sacrarum disciplinarum adyta eluctari cogitant, non
tam purioribus latinæ linguæ elementis imbuuntur, ne barba-
rum quid Pseudoscholasticorum more ululent; sed insuper sub-
sidiis græci & hebraici idiomatis iuvantur: Philosophia longe
cultiori, ac præcipue nitidioris Dialecticæ ac Metaphysicæ legi-
bus instruuntur: sobriis artis criticæ regulis acuuntur: S. Scri-
pturæ, Conciliorum ac PPum effatis manuducuntur: germa-
nisque historiæ ecclesiasticæ præceptis affatim illustrantur. Eum
in finem quam plurimæ Academiæ abiectis centonibus schola-
sticis nova elegantiorique facie sunt donatæ, negotium stre-
nue urgentibus & suffulcentibus potentissimis ac clementissimis
earumdem Protectoribus. Cedo! quem fugit, renovatam Uni-
ver-

versitatis Vindobonensis faciem unice deberi Augustissimo annu-
tuiti Apostolicæ Imperatricis MARIAE THERESIAE sugge-
rente ut plurimum Illustri Van SVITENIO, Viro non tam
corporibus, quam ingeniis medendis nato? Immo ut domestico
utar specimine: Quis nescit Palingenesin patriæ Universitatis
Angelopoli florentis, circa umbilicum huius seculi (quod ab
prima illius foundatione tertium hoc anno numeramus) clemen-
tissimis auspiciis Serenissimi Ducis ac Electoris MAXIMILIANI
IOSEPHI providentissime adornatam fuisse & promotam?
Quod præstantissimum opus, fastisque immortalibus dignissi-
mum consilio & ductui Illustris ICKSTADII merito acceptum
referimus; ut adeo insignis iste Vir literato orbi ex lucubra-
tionibus quam plurimis & eruditissimis notissimus, omni iure
Athenæi Bavarici Musageta, cultiorumque scientiarum Stator
salutari mereatur. (*) Felicissimi reformationis huius succes-
sus fructusque saluberrimi exinde pullulantes lapsu temporis
cætus quoque regulares & Monasticos excitarunt, ut & illi
innovandis literarum & cumprimis theologicarum disciplinis
animum non sine numine propitio adiicerent, (**). Unde con-
H tigit;

(*) Quod si in perennem honoris & gratitudinis memoriam illustri Van
Svitenio magnifica Mausolæa, marmoreasque effigies Vindobonæ ere-
ctas fuisse legimus: nonne similes Colossos Angelopoli aliquando eri-
gendos sperare licet, ut honos nomenque Magni Ickstadii æternitati
transcriberetur?

(**) Præstitit id ipsum plurimis celebrandus encomiis Reverendiss. Per-
illustris, & Ampliss. D. D. Theobaldus II. Cænobii Alderspacensis Ab-
bas Vigilantissimus, quem Patris gratiosissimi, & singularis Musarum
Mecænatis axiomaticè indies devotissime veneror. Addat illi propitium
Numen meos annos, sed omnigena benedictione refertos, ut diutissi-
me floreat ad decus & incrementum Congregationis Cisterciensis: ad
nitorem Alderspachii nostri, quod famam & faciem suam eidem ex
asse debet. Superos immortales testor! nec abblandior, nec mentior.

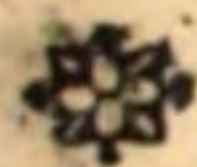
tigit; ut acutissima ingenia sub cucullis solitariis latitantia ab veterno præiudiciorum expergefacta, pulveres scholasticos excuterent, atque scientias necessarias, elegantiores utilioresque duplicato fœnore ex voto pertractarent ad insignem gloriam non tam sodalitiarum regularium, quam totius inclytæ gentis Bavaricæ. Exstant quidem adhucdum aliquot ergastula monastica, in quibus scientiæ liberaliores elitellis scholasticis & pedanticis excruciantur: verum exiguus illorum numerus nulla ratione officit multitudini eorum, quibus serenior illuxit dies, sed potius inservit, ut contraria iuxta se posita magis elucescant. Fortasse & ipsa aliquando saniora apprehendent consilia; utinam brevi! Quemadmodum vero sacrarum scientiarum innovatio ardui non nisi moliminis negotium erat, ita pariter id ipsum non nisi pedetentim succrevit & emerfit, variis nimirum literatorum turbis remoram eidem iniicientibus. Quippe Doctores orthodoxi colliduntur usque hodie cum fidei alienigenis, Protestantibus præcipue & Pseudo-Reformatis; etsi non nunquam ex utraque parte aliqui de concordia & syncretismo cogitarent. (*) Sed necdum venit hora. In ipsa vero Ecclesia orthodoxa tristes adhuc tumultus suscitavit Janseniani sub nomine *Augustinianæ doctrinæ* decertantes; quos plurimum veluti oleo affuso auxit emissæ ab Clemente XI. Bulla, ob illius epigraphen in fronte, *Unigenitus* nuncupata. Variam Rescripti huius Pontificii fortunam nemo unus hercle ignorat, quisquis vel digito hodiernos Ecclesiæ fastos tetigerit. Inde enim sub obtentu *Libertatum Ecclesiæ gallicanæ* factiones *Appellantium* emerferunt, quæis magnum robur accrevit per accessum

(*) Videtis de hoc argumento novissime Ein Bedenken des Herrn Abts Jerusalem von der Kirchen-Vereinigung. 1772. opusculum quidem tenue, & quatuor tantum phyliris constans, cetera tamen perelegans.

cessum Ecclesiæ Ukraicæ in fæderatis Bataviæ provinciis: quacum Sedes Romana sæpiusculæ tabulas irenicas erigere tentavit; at vero re ad umbilicum propemodum deducta, negotium adeo salubre vel in ipsa ianua repente discissum est. Præterea sicut prioribus seculis (supra o) *Congregationes de auxiliis* magno tumultu inter Patres Societatis cum Dominicanis sunt agitatae, ita simili calore in capite huius seculi diventilari cepit *Causa Rituum Sinensium* inter eosdem Patres & reliquas sacras familias, quæ fidei ad exterarum gentes propagandæ provinciam sustinent. Prima quidem vice oraculum pontificium ex voto Societatis minime insonuit: post aliquot lustra vero Clemens XI. mitiorem tulit sententiam. Verum quia res christianæ hodierna tempestate apud Sinas loco valde mobili & anticipati sunt positæ, integrum pariter litigium deferbuit. Tenaciores vero sunt collisiones Doctorum ad hanc usque diem circa usum *opinionis probabilis*, ubi sæpius contumeliis pugnatum est quam argumentis. (*) Nec seculi nostri amænior facies, pacatiorque literatorum genius inhumanis adeo disceptationibus modum ponere valuit, stridentibus primum ante quatuor lustra in vicinia nostræ patriæ disputantium & scriptantium clamoribus & schediasmatis inter P. Franc. Neumayr S.J. & P. Dominicum Reichard Ord. Prædicatorum. Ad nostram ætatem & memoriam propius accedunt subitanei motus occasione librorum *Febronii*, *Lochsteinii*, *Neubergeri* & *Clerici* cuiusdam *Ratisponensis* suborti. Atque ad hæc tempora referendam arbitror SECULI PAPYRACEI in Bavaria nostra epocham. Extemplo enim velut ad classicum provocati insurrexerunt *Molitores*, *Sappellii*, pluresque Anonymi & Pseudonymi, qui *Quæ-*

H 2 *stionibus,*

(*) Confer hac super re P. Franc. Anton. Zachariæ é. S. J. T. IV. P. I. & II. *Theauri Theologici*.

stionibus, Responſionibus, Animadverſionibus & his ſimilibus, li-
brariorum forulos, curioſorumque manus & oculos occuparunt.
Plurima ſane in iisdem ex utraque parte apparent monumenta
& argumenta, ex foro theologico, iuridico, politico, hiſtorico &c.
poſtulata, queis opitulantibus iuſtitiam cauſſæ controverſæ aut
detexiſſe, aut confirmariſſe exiſtimant partis utriuſque aſſectæ:
cui tamen negotio explicando ſerulam cenſoriam applicare iam
nolo; ne de philautia aut partium favore reus agar. Interea
candide enuntio: Id ſaltem commodi exinde pullulaſſe; ut oc-
caſione eiſmodi librorum 1) plurima detegerentur argumenta &
monimenta, quorum valorem nunquam alias penetraſſemus, vel
etiam omnino ignoraſſemus. 2) Ut interdum fucos & glauco-
mata opinionis ſeu antiquatæ, ſeu recenter emergentis diſpice-
remus. 3) Ut præiudicia vel penitus tollerentur, vel ſaltem
imminuerentur. 4) Ut uſus artis criticæ frequentior evade-
ret, ingenia acuerentur, induſtria vero roborarentur præcipue
apud illos, qui *vervecum ex patria, craſſoque ſub ære nati* ſca-
pham ſcapham vocant, & *nihil verum, niſi quod placuit, ſibi*
ducunt. Porro hanc ſæculi papyracei epocham opulentiffimis
acceſſionibus auxit, magisque celebrem reddidit famoſa
inquiſitio de *Magia, de Sagis, Lamiis, Strigibus, Spectris,*
Maleficiis, Veneficiis &c. plurima tamen pars eorum, qui rem
veluti ex tripode definire ſunt auiſi, plerumque ſolutis riſu ta-
bulis dimiſſa abiit, relictis poſt ſe aliquot ruderibus literariis,
unde luculenter diſpici poteſt: aliquos ultra plebem vix ſapuif-
ſe; aliquos vero riſiſſe quidem, attamen ridendo verum non
dixiſſe. Inter tumultus theologicos minus conſpicuos, utpote ab
Diis minorum gentium excitatos in prima certe acie ſunt col-
locandæ iuvavienſes turbæ inter illuſtres quosdam literatos &
degeneres non nullos, tenacisque iudicii Scholaſticos. Pomum
diſcor-

discordiæ partim obiecit Auctor libri *de Ingeniorum moderatione in Religionis negotio*. (supra π) quem Doctores iuvaviensis Athænei præcoci sententia de temeraria & periculosa novitate incusarunt, liberisque Murariis (vulgo *Freymäurer*) accensuerunt, quorum sacra Eleusina tum temporis proletaria erant in ore omnium fabula. Partim P. Placidus Böckhn in oratione, qua demonstratum ivit: *Non tantum bonum esse & utile, verum etiam NECESSARIUM & PRAECEPTUM DEI Sanctos in cælo regnantes, præsertim vero B. Dei Matrem venerari ac invocare.* Utroque hoc vocabulo & necessitatis & præcepti illustres critici graviter offensi sunt; unde acriter utrinque pro aris & focis decertatum est, donec omne diffidium Harpocratis digito ex altiore nutu sopitum in cineres collaberetur. (*) Huc pariter referri possunt motus Ratisponenses in causa Gregorii Rothfischeri antehac Monachi ad S. Emmeramum, qui dum Wolfianam finitionem *libertatis humanæ* adytis Theosophicis inferret in suo *Specimine Syncretismi* (de quo supra §. 3. e. d. **) inhumanos factis Philosophorum & Theologorum sub scholæ vexillis militantium calamos in se convertit, sibi que ipsi tristium sequellarum telam contexuit. In similes propemodum fortunæ lusus incidisset, immo præiudiciorum scholasticorum victima cecidisset Joan. Adam. Morasch Universitatis Angelopolitanæ Medicinæ Professor & Philosophiæ atomisticæ cultor eximius, attamen ab P. Georgio Hörmann S. J. *lapide offensionis* ictus. (**)

H 3

morem

(*) Vide sis plura in *Vindictis adversus Sycophantas Iuvavienses* Illustris I. Casperii Novemontani in alma Viennensi Historiarum Prof. P. sub personato nomine *Αδελφιδαιμόνος Φιλοσοφίας* delitescentis.

(**) Confer Franc. Ios. Grienvvaldt Biographiam D. Joan. Adam Morasch &c. 1739. in 4to.

morem enim illius ætatis Theologi philosophicas quoque disquisitiones excolebant, aut in ius vocabant: Unde grandis illa disciplinarum naturalium & supernaturalium confusio suborta est. Privatorum Theologorum collisiones intra separatos parietes (ut v. c. Eusebii Amortii cum P. Virgilio Sedlmayr circa *ideam divini amoris*) silentio præterire iuvat; quum numerus earum ultra myriadem excresceret. Pleræque vero occupantur aut circa *usum opinionis probabilis*, quem tamen in plurimis phrontisteriis theologicis exilio hodie multatum novimus: (*) aut circa vexatissima *scholarum systemata*, quæ tamen me iudice cordato Theologo nec necessaria, nec utilia obveniunt. (§. 3. c. d.) Ut adeo iurati & pertinaces illorum cultores non nisi in mustaceo laureolam quærant, Utinam exurgeret brevi *Theologiæ eclesiasticæ* Ultor & Achilles, qui illorum pertinaciam duritiemque cordis infringeret. (**)

§. 7.

(*) Singulari, eaque saluberrima lege id ipsum cavit Celsiss. ac Reverendiss. D. D. Leop. Ernest. S. R. I. Princeps, & exemptæ Cathedralis Ecclesiæ Passaviensis Episcopus, ex illustriss. & antiquiss. Prosapia S. R. I. Comitum de & in FIRMIAN, in Celeberrimo studio Episcopali Passavii erecto. Cuius ad exemplum & normam Alderspachium nostrum suas quoque componit & attemperat disciplinas Theologiæ domesticæ.

(**) En succinctam Epitomen Historiæ theologicæ, interdum *privatissima*. Capita enim illius præcipua, quæ in latiore campum excurrere solent, Viri literatissimi fusissime deduxerunt: quos etiam consulere cuivis primum & integrum sit. Quem enim lateant labores *Martini Gerberti, Schottinerii, Obendorferi* &c. qui faciem cultus theologici ex limpidissimis Historiæ Ecclesiasticæ fontibus hauserunt.

§. 7.

Omnis Theologiæ cultus nunquam non dependit ab certa quadam ratione & arte, vi cuius veritates pragmaticæ, earumque consecutiones non tam rite investigari, quam ordinate inter se disponi, atque aliis demum clare explicari, & communicari queant. Hæc vero ars & ratio sub appellitatione **METHODI** venit: sine qua nulla subsistere valet scientia; ergo neque Theologia, utpote quæ in censu scientiarum primas sibi vendicat fedes. (§. 2. a. β) Unde apparet, summam dari alicuius methodi in disciplinis sanctioribus necessitatem. Quum vero diversæ dentur viæ investigandæ, disponendæ & explicandæ veritatis: (§. 3. e.) diversam quoque circumferri methodum per se ipsum patet. Ut adeo disciplinis Theosophicis aliqua præcise methodus necessaria quidem sit, attamen non nisi indeterminate sumta. Quænam vero ex tot methodi speciebus reliquis præstet? haut facile definire licet: dummodo illa, qua utimur, legibus sinceræ methodi conformis inveniatur, nimirum ut sit I. *clara*, II. *solida*, & III. *brevis*.

(a) Prima methodi lex cumprimis circa terminos theologicos observanda est, quorum significatum germana finitione determinare oportet. Sic occurrunt plurimæ voces in S. Litteris, quæ vel ipsarum modo loquendi propriæ sunt: vel ex
Vital

morem enim illius ætatis Theologi philosophicas quoque disquisitiones excolebant, aut in ius vocabant: Unde grandis illa disciplinarum naturalium & supernaturalium confusio suborta est. Privatorum Theologorum collisiones intra separatos parietes (ut v. c. Eusebii Amortii cum P. Virgilio Sedlmayr circa *ideam divini amoris*) silentio præterire iuvat; quum numerus earum ultra myriadem excresceret. Pleræque vero occupantur aut circa *usum opinionis probabilis*, quem tamen in plurimis phrontisteriis theologicis exilio hodie multatum novimus: (*) aut circa vexatissima *scholarum systemata*, quæ tamen me iudice cordato Theologo nec necessaria, nec utilia obveniunt. (§. 3. c. d.) Ut adeo iurati & pertinaces illorum cultores non nisi in mustaceo laureolam quærant, Utinam exurgeret brevi *Theologiæ eclecticæ* Ulter & Achilles, qui illorum pertinaciam duritiemque cordis infringeret. (**)

§. 7.

(*) Singulari, eaque saluberrima lege id ipsum cavit Celsiss. ac Reverendiss. D. D. Leop. Ernest. S. R. I. Princeps, & exemptæ Cathedralis Ecclesiæ Passaviensis Episcopus, ex illustriss. & antiquiss. Prosapia S. R. I. Comitum de & in FIRMIAN, in Celeberrimo studio Episcopali Passavii erecto. Cuius ad exemplum & normam Alderspachium nostrum suas quoque componit & attemperat disciplinas Theologiæ domesticæ.

(**) En succinctam Epitomen Historiæ theologicæ, interdum *privatissima*. Capita enim illius præcipua, quæ in latiore campum excurrere solent, Viri literatissimi fusissime deduxerunt: quos etiam consulere cuivis primum & integrum sit. Quem enim lateant labores Martini Gerberti, Schollinerii, Obendorferi &c. qui faciem cultus theologici ex limpidissimis Historiæ Ecclesiasticæ fontibus hauserunt.

§. 7.

Omnis Theologiæ cultus nunquam non dependit ab certa quadam ratione & arte, vi cuius veritates pragmaticæ, earumque consecutiones non tam rite investigari, quam ordinate inter se disponi, atque aliis demum clare explicari, & communicari queant. Hæc vero ars & ratio sub appellitatione **METHODI** venit: sine qua nulla subsistere valet scientia; ergo neque Theologia, utpote quæ in censu scientiarum primas sibi vendicat fedes. (§. 2. a. β.) Unde apparet, summam dari alicuius methodi in disciplinis sanctioribus necessitatem. Quum vero diversæ dentur viæ investigandæ, disponendæ & explicandæ veritatis: (§. 3. e.) diversam quoque circumferri methodum per se ipsum patet. Ut adeo disciplinis Theosophicis aliqua præcise methodus necessaria quidem sit, attamen non nisi indeterminate sumta. Quænam vero ex tot methodi speciebus reliquis præstet? haut facile definire licet: dummodo illa, qua utimur, legibus sinceræ methodi conformis inveniatur, nimirum ut sit I. *clara*, II. *solida*, & III. *brevis*.

(a) Prima methodi lex cumprimis circa terminos theologicos observanda est, quorum significatum germana finitione determinare oportet. Sic occurrunt plurimæ voces in S. Litteris, quæ vel ipsarum modo loquendi propriæ sunt: vel ex
vita

morem enim illius ætatis Theologi philosophicas quoque disquisitiones excolebant, aut in ius vocabant: Unde grandis illa disciplinarum naturalium & supernaturalium confusio suborta est. Privatorum Theologorum collisiones intra separatos parietes (ut v. c. Eusebii Amortii cum P. Virgilio Sedlmayr circa *ideam divini amoris*) silentio præterire iuvat; quum numerus earum ultra myriadem excresceret. Pleræque vero occupantur aut circa *usum opinionis probabilis*, quem tamen in plurimis phrontisteriis theologicis exilio hodie multatum novimus: (*) aut circa vexatissima *scholarum systemata*, quæ tamen me iudice cordato Theologo nec necessaria, nec utilia obveniunt. (§. 3. c. d.) Ut adeo iurati & pertinaces illorum cultores non nisi in mustaceo laureolam quærant, Utinam exurgeret brevi *Theologiæ eclecticæ* Ulter & Achilles, qui illorum pertinaciam duritiemque cordis infringeret. (**)

§. 7.

(*) Singulari, eaque saluberrima lege id ipsum cavit Celsiss. ac Reverendiss. D. D. Leop. Ernest. S. R. I. Princeps, & exemptæ Cathedralis Ecclesiæ Passaviensis Episcopus, ex illustriss. & antiquiss. Prosapia S. R. I. Comitum de & in FIRMIAN, in Celeberrimo studio Episcopali Passavii erecto. Cuius ad exemplum & normam Alderspachium nostrum suas quoque componit & attemperat disciplinas Theologiæ domesticæ.

(**) En succinctam Epitomen Historiæ theologicæ, interdum *privatissimæ*. Capita enim illius præcipua, quæ in latiore campum excurrere solent, Viri literatissimi fusissime deduxerunt: quos etiam consulere cuivis primum & integrum sit. Quem enim lateant labores Martini Gerberti, Schollinerii, Obendorferi &c. qui faciem cultus theologici ex limpidissimis Historiæ Ecclesiasticæ fontibus hauserunt.

§. 7.

Omnis Theologiæ cultus nunquam non dependit ab certa quadam ratione & arte, vi cuius veritates pragmaticæ, earumque consecutiones non tam rite investigari, quam ordinate inter se disponi, atque aliis demum clare explicari, & communicari queant. Hæc vero ars & ratio sub appellitatione **METHODI** venit: sine qua nulla subsistere valet scientia; ergo neque Theologia, utpote quæ in censu scientiarum primas sibi vendicat fedes. (§. 2. a. β) Unde apparet, summam dari alicuius methodi in disciplinis sanctioribus necessitatem. Quum vero diversæ dentur viæ investigandæ, disponendæ & explicandæ veritatis: (§. 3. e.) diversam quoque circumferri methodum per se ipsum patet. Ut adeo disciplinis Theosophicis aliqua præcise methodus necessaria quidem sit, attamen non nisi indeterminate sumta. Quænam vero ex tot methodi speciebus reliquis præstet? haut facile definire licet: dummodo illa, qua utimur, legibus sinceræ methodi conformis inveniatur, nimirum ut sit I. *clara*, II. *solida*, & III. *brevis*.

(a) Prima methodi lex cumprimis circa terminos theologicos observanda est, quorum significatum germana finitione determinare oportet. Sic occurrunt plurimæ voces in S. Literis, quæ vel ipsarum modo loquendi propriæ sunt: vel ex
vita

vita communi desumptæ, & tunc earum finitio aut ex ipsa S. Scriptura, aut ex vita communi repetenda est. Idem omnino observandum est in veritatibus fidei ex verbo DEI tradito cognitis; in quibus termini secundum Ecclesiæ usum exponendi sunt. Atque quum non nullæ loquendi formulæ seu in S. Litteris, seu apud SS. PPes frequenter obviæ ab adversariis non nunquam sinistre intelligantur: necessum est, ut *terminis* quibusdam *technicis* utamur, statam & minime ambiguum significationem præferentibus, qui rei veritatem luculentius exprimant, quam verba ex S. Litteris, seu traditione petita. Hinc

α) Usus recentiorum vocum in Theologia improbandus non est: subinde enim rebus clarius explicandis, subin methodo docendi, aut adversariis coercendis deservit. Patet id in vocibus *Consubstantialis*, *transsubstantiatio*, *opus operatum* &c. Dummodo eiusmodi voces adeo novaturientes non sint, ut offendant aut contra, aut citra usum Ecclesiæ. Ideoque ulterius

β) Neque repudiandum censeo omnino usum terminorum aliquot Scholasticorum, ubi vel nativum exprimunt significatum, vel evitandæ Macrologiæ, dissecandisque verborum mæandris deserviunt. Sed eristicas non nisi cavillationes illorum ope excitatas, & sesquipedali garrulitate protensas penitus missas volo. Non enim diffiteor, quod interdum similes termini vel maxime conducant, ut de quibusdam fidei veritatibus circumspicte non minus, quam castigate loquamur. Laudentur ergo, quæ laudanda sunt. Promiscuum tamen omnium terminorum usum, quibus Scholæ passim sine lege, & absque PPum consuetudine utuntur, nulla ratione approbo. Quænam vero ex iisdem voces civitate donandæ sint, per decursum ceu digito commonstrabimus.

(b)

(b) Secunda lex potissimum respicit fontes, ex quibus veritates theologicæ repetendæ sunt, atque ipsa etiam fundamenta, quorum ope eadem firmiter statuminantur; queis semel inventis ipsas veritates ita disponere oportet, ut, quoad fieri potest, posteriores ex prioribus eliciantur & demonstrantur. Hinc utile non minus quam necessarium est, mutuum relationem & nexum theologicarum veritatum dignoscere, omnesque consecutiones ex iisdem profluentes sollicite prospicere. Damnantur itaque hac lege 1) omnes Scholarum *Coniectationes*, quotquot aut levidensibus, aut apparentibus non nisi fundamentis insistant; vel ex fontibus suspectis, nec satis limpidis, de quorum sinceritate adhuc sub iudice lis est, proficiscuntur. 2) Eadem lege damnantur *quæstiones problematicæ*, quæ scepticis ratiunculis in utramque partem disputantur, ubi necessario utique uni parti solida fundamenta deesse contingit. Ut autem probe intelligar, illas ego quæstiones problematicas appello, quas Theodidactici negantibus affirmant, & affirmantibus negant. At quis non videt, hac ratione veritatis amore non disputari? quia calidum frigidumque ex uno eodemque ore necessum est procedere. Appellabunt fortasse non nulli ad tribunal Maiorum; utpote quibus frequens fuit, ut de obviis propemodum rebus curiosas confibularent coniecturas, vel etiam problemata fingerent. Verum lapsu temporis patuit inutilitas huius consuetudinis, postquam scientiis perpoliendis severior lima est adhibita. Commune enim artium & scientiarum est fatum, ut earum obiecta & veritates nunquam in ipsis exordiis omnes simul detegantur, atque omni claritate statim perspiciantur. Atque ideo in hanc usque diem *multa renascentur, quæ iam cecidere, cadentque, quæ nunc sunt in honore, nempe si volet usus.* (*)

I

(c)

(*) Horat. in arte.

(c) Tertia denique lex vel maxime ad illos pertinet, quibus tradendarum disciplinarum theologicarum provincia incumbit; videlicet, ut reiectis superfluis & inutilibus brevitati studeant, secundum illud Vatis Venusini: (*) *Quidquid præcipies, esto brevis, ut cito dicta percipiant animi dociles, teneantque fideles.* At vero ne ego heic doctos docere velle videar, unicum Mabillonium differenter induxisse iuvat: ut quivis per se ipsum videat, qua via brevitati consulendum sit. Non enim protinus ille de brevitate laudandus est, qui omnia brevibus, paucis aut truncatis verbis seu periodis exponit; quia non nunquam in *vitium ducit culpæ fuga*, (**) & brevis esse laborans, obscurus evadit. Ait itaque altesatus Vir literatissimus: (***)

„ Resecandæ sunt quæstiones omnes inutiles, quales plerumque sunt, quæ respiciunt *τὸ Quomodo*: aut si denique temperare quis sibi nequeat, tractentur breviter. - - Verbo abscindere necessum est, quidquid ullatenus usui nequit esse, vel ad fulciendam fidem, vel ad mores ædificandos. *Tradantur optima, idque quantum licet, compendio; rescentur supervacanea*, ait Erasmus in Notis ad Epist. ad Timoth. C. 1. - - fugiendæ non minus sunt contentiones, iurgia, rixæ & omnes caloris excessus, quæ quandoque effumantur in disputationibus; & eousque quandoque, ut ad iniurias descendatur, quibus alter oneratur ab altero. - - Evitare non minus oportet captiones, litium inutilium sementes: quum contingat sæpissime, difficultatem in solis consistere terminis æquivocis. Unde nascitur, quod longo tempore disputetur, & scientiæ ferme nunquam addiscantur. Fugendi quoque sunt termini peregrini, & novitate sua lubri-

„ ci;

(*) Ibidem.

(**) Idem ibidem.

(***) In Tract. de Stud. Monast. P. II. c. VI.

„ ci; adhibendi vero dumtaxat illi, quos ad hunc usum con-
 „ fecravit Ecclesia, pietas Theologorum recepit, omnium
 „ consensus approbavit. (supra a. α. β.) - - CAUTISSIME
 „ tamen cavenda sunt ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ nova, quantumcunque
 „ demum speciosa sint, aut etiam plausibilia. Etenim licet
 „ fortassis in recessu & fundo, fidei conformia possint esse,
 „ currit tamen continuo periculum, ne strepitus excitent, ac
 „ divisionem animorum, aut saltem animas perturbent sim-
 „ plices, impleantque mala suspitione, quod ab communi Ec-
 „ clesiae doctrina recedatur. (Ego insimul ingemino, quia ne-
 „ que necessaria sunt, neque utilia. §. 3. e. δ.) Paucis omnis
 „ in materia theologica novitas debet esse suspecta, illique
 „ dumtaxat inhærerī, quod creditum fuit ab antiquitate, &
 „ ad nos transmissum continua Ecclesiae traditione., En ideam
 methodi theologicæ ad brevitatis legem adornatam! Utinam
 Archididascali regulares nocturna diurnaue manu versarent
 præstantissimi huius Cænobitæ opus *de studiis monasticis*, & du-
 bio procul longe nobiliores offenderent canones, iuxta quo-
 rum cynosuram disciplinæ sacratiores forent disponendæ.

(d) Varios exsistere modos tradendæ Theologiæ, extra
 omne dubium collocatum novimus. (§. 3. e.) Verum qui-
 nam alteri præferendus sit? multis ambagibus discutiendum
 superesset. Ne tamen nihil dixisse arguar: 1) non tam sup-
 ponere licet, quam pro certo asserere, inter diversas metho-
 dos, aliquam omnino necessariam esse. 2) nullam tamen
 absolute esse necessariam. 3) unam tamen præ alia expedi-
 tiorem esse. 4) atque unam præ alia frequentiore. Quod
 posterius maximam partem erui debet ex vario multiplicique
 cultu disciplinarum theologicarum diversis annorum periodis
 exhibito. (§. 6. b. α. seq.) Ipsas vero methodi species in tres
 classes collocasse iuvabit, in quarum

α) I. Classe exhibetur *Methodus simplex*. Hæc sub se continet non tam methodum 1) *Cathecticam*: (§. 3. e. α.) vel 2) *quasi Cathecticam*, quam Philosophi *Socraticam* nuncupare amant: quum nempe argumentum aliquod per *Dialogos*, seu collo- cutiones aliquot personarum seu vero, seu ficto nomine insigni- tarum traducitur: vel 3) *Casuisticam*: (§. 3. e. β.) 4) vel *Ho- mileticam* seu *oratoriam*, quæ primis Ecclesiæ PPbus valde fa- miliaris fuisse noscitur, quum pro concione *tractatum ad po- pulum habuisse* leguntur: 5) denique *Dissertativam*, quæ videli- cet de suo obiecto non phaleris oratoriis, nec barbara, vernilique dialecto discurrit, sed terfo stylo argumenta sua proponit, sic- que docendo differit, & differendo docet. Indolem huius methodi cum encomio insecuti sunt insignes aulæ Theosophi- cæ Proceres Dyonis. Petavius, (*) & Natal. Alexander, (***) quo- rum uterque meritissimo iure & titulo *πολυμαθες* salu- tatur.

β) In II. Classe occurrit *Methodus scholastica*, eaque *strictè* usur- pata, quum ad leges dialecticas artis syllogisticæ alligata est. (§. 3. e. γ. 1.) Porro ordo huius methodi ea serie incedit. 1) collocantur *Prænotanda*, *Statum Quæstionis* referentia. 2) succedunt *Conclusiones*, quas vocibus *Dico*, vel *Dicendum* imo, 2do &c. annuntiant, factas dein assertiones illico probant aut syllogismo, aut enthymemate, quorum *Mai.* vel *min.* vel *cons.* probant eodem artificio, additis interdum aliquot *Confirmatio- nibus*. 3) accinguntur ad diluenda adversariorum opposita, ubi sibi metipsis *obiiciunt* imo, 2do &c. frontem vero obiectionum plerumque signant particulae conditionales, *Si*: aut dis- iunctivæ *Vel*, aut etiam *Ex una parte*. Ipsas insuper obie- ctiones

(*) In eruditissimo opere *dogmat. Theolog.*

(**) In *Theologia dogmatica & morali secundum ordinem Catechismi Concil. Trident.*

Etiones eodem artificio deducunt, quo conclusiones prius in-
struxerunt. Dehinc descendunt ad earum resolutiones, haut
aliter, ac si *Problema algebraicum* tentarent. v. c. R. C. A. N. C.
ad Prob. D. M. &c. ad huius Prob. T. M. D. min. &c. C. &c.
subdist. Obiectionibus plerumque interserunt veluti ex secunda
acie levioris armaturæ difficultates, quas indicant per vocabu-
la *Dices* 1mo, 2do &c. *Urgebis, Infers adhuc.* 4) tandem quum
receptui canitur, vel omnino convasandum est, corollaria ad-
huc non nulla adiiciunt, quæ festiva inscriptione *Colliges* 1mo,
2do &c. dignoscuntur. En nativam effigiem methodi dialecti-
cæ, qua saltim illi paratragædiant, qui de *Pseudo-Sci olastica* su-
specti habentur.

γ) In III. denique Classe sistitur *Methodus mathematica*, cuius in-
doles ex seitis philosophicis dispici debet: in præsentiarum ta-
men eam tantum consideramus 1) ut *strictam*, quæ videlicet
ubique per demonstrationes incedit. Verum hæc ratio in plu-
rimis Theologiæ obiectis haberi nequit, præsertim ubi myste-
ria locum habent, aut non nisi certitudo fidei assensum extor-
quet. Atque ideo ipsa hæc methodus raro adhiberi potest, etsi
usus illius vehementer peroptandus esset. Hinc sane hæreo,
anne paradoxum quid, & exoticum, an laude dignum tenta-
verit noster Joannes Caramuel Lobkowitz, ob plurimas lucu-
brationes literarias erudito orbi notissimus, quum in sua *Ma-
thesi audaci* P. III. Theologiam, seu potius solitariam de unico
DEO pertractationem, mathematicè deducit, & præcipue
profundas illas tenebras de gratia & libero arbitrio sola *Regula
& Circino* dilucidat. Minervam certe magis propitiam in hoc
rerum articulo expertus est præstantissimus & profundissimus
Daniel Huetius Episcopus Abrincensis, qui secundum exactas
huius methodi leges plurima eruditione præsertim historica &

epicritica suam *Demonstrationem Evangelicam* ad stuporem usque deduxit. Cuius viri insignis vestigia pari propemodum felicitate pressit magnum Angelopolitanæ Universitatis decus Cl. P. Benedictus Stattler S. J. in præclaro opusculo, quod pariter titulo *Demonstrationis Evangelicæ* donavit. Fortasse licebit sperare, ut desideratissimus hic Auctor flumine ingenii sui arva quoque cultioris Theologiæ irrigaturus sit, quemadmodum disciplinæ philosophicæ ipsius officiosam manum plurimorum cum fœnore sunt expertæ. 2) Ut minus strictam seu molliorem, quacum convenit hodierna *Methodus scientifica*, seu *systematica* ab Philosophis primum introducta, ac demum ad stadium theosophicum translata. Quum enim Cacodoxi continuo sannis & diæteriis scholas catholicas impeterent, quod abs ordine dogmata fidei velut in medium proiicerent, atque aridam Dialecticæ methodum nimis urgerent: extemplo viri quidam perspicaciores, ut opprobriis hisce mederentur, primo aliquot non nisi materias ad leges syntheticas disposuerunt, tandem bono DEO omnia propemodum Theosophumena secundum eandem œconomiam distribuerunt. Quo in negotio profecto cum encomio nominandus est P. Dominicus Schram in Cænobio Banthensi Ordinem Benedictinum professus, qui tribus tomulis *Compendium Theologiæ Dogmaticæ, Scholasticæ & Moralis methodo scientifica* complexus est: quod etiamnum prælectionibus publicis non tam in sodalitiis regularibus, quàm athenæis academicis inseruit. (*) Etsi vero hoc ipsum compendium omnibus numeris absolutum necdum sit; Id tamen laudis clarissimo Auctori deferendum est, quod palam ostenderit Scholasticis rigidioribus: disciplinas theologicas adeo impatientes haut esse, quin missa Scho-

(*) Inspice Regensburgische wöchentliche Nachrichten von gelehrten Sachen ad annum 1771. & 1772.

Scholasticorum methodo, legibus syntheticis alligari possint. Itaque vi huius methodi systema theologicum dispescitur $\alpha\alpha$) in *Capita*, quæ titulis tractatum, seu secundum recensionem *Magistri Sententiarum*, seu *Angelici Doctoris* dispositorum, inscribuntur. $\beta\beta$) *Capita* distribuuntur in *Paragraphos*, in quibus ea plerumque explicantur, quæ vel sunt dogmata ab Ecclesia expresse definita, vel ea certe, in quibus orthodoxi omnes saltem quoad rem conspirant, & ab quibus sine aliqua nota vel censura recedere non datur. Singula hæc statuminantur ex *Fontibus theologicis*, (de quibus infra §. 9. & seqq.) Verbo DEI videlicet scripto & tradito, Conciliis, & ubi fieri potest, ratione vel naturali, vel ad præfatos fontes reflexa. Unde perperam caussantur Scholastici, in methodo scientifica ratiocinium eliminari. Adhibetur utique vel maxime; licet non semper terminis illis technicis *Atqui*, *Ergo*, anxie exprimatur. $\gamma\gamma$) *Paragraphis* subiiciuntur *Scholia*, in quibus varii circa dogmata errores castigantur, & eorum arenosa fundamenta exploduntur: vel controversiæ hermeneuticæ, historicæ aut criticæ examinantur. $\delta\delta$) Interdum pro rerum opportunitate Scholiis adhærent *Corollaria*, plerumque praxi inservientia, quæ maximam partem ex doctrina in *Paragraphis* stabilita proficiscuntur. $\epsilon\epsilon$) *Paragraphis* non minus quam *Scholiis* ac *Corollariis* *Citationes intercalares* præcedentium aut subsequantium *paragraphorum*, *scholiorum* &c. frequenter inseruntur: sed haut alium in finem, quam ut firmitas doctrinæ elucescat, nexus veritatum & rationum facilius inspiciatur, tautologia & prolixa nimis priorum recapitulatio impediatur, atque per omnia brevitati studeatur.

(e) Consideratis itaque diversis methodi speciebus cuivis liberum sit, ut unam præ alia seligat; dummodo illam utilem & expeditam iudicaverit, postquam tyronum suorum humeros ex-

exploraverit, quid ferre queant, quidve recusent. Experimento quippe discimus, præcipue in phrontisteriis monasticis, omnibus simul tyronibus nequaquam inesse æqualem penetrandi vim, acuminis energiam, memoriæ fidelitatem & velocitatem, aut iudicii maturitatem; ideoque docentes æqui bonique consulunt, si methodum non sibi, sed discentibus accommodam adhibeant; ita, ut non tantum unus alterve eiusdem sentiat commodum, sed una omnes, sive *vervecum ex patria, crassoque sub aëre nati*, sive albæ gallinæ filii, *queis de meliore luto finxit præcordia Titan*. Methodus ergo dissertativa (supra d. α.) utut in se perelegans tenuioris metalli tyronibus vix expedit; quia nexum argumentorum, eorum firmitatem ex ea eruere non valent saltim sibi solis relictī, immo, licet hodegetam habuerint, illo tamen absente & memoria simul fallente, in pristinum chaos relabuntur. Eadem ferme ex ratione molestia illis redditur methodus systematica (supra d. γ.) præsertim ob frequentes citationes, quibus raro, aut fere nunquam assuefiunt. Sola igitur methodus dialectica (supra d. β.) illorum vires non excederet. At vero per eam cultiora ingenia vix acuuntur, ad cogitationes ordinatius disponendas non manuducuntur, semperque ipsis videtur aliquid superesse, vel deesse, quod illis necessarium & utile adveniret, nempe methodus scientifica. Unde in hanc rem egregie commentatur laudatus toties Mabillonius, quum ait: (*) „ Possset adiungi „ fortassis etiam hoc, quod non omnino vel absolute necessarium sit, theologicas tractare materias per *argumentationes* „ *in forma*; sed modo magis libero & magis expedito, quo Melchior Canus tractavit post Magistrum sententiarum & S. Thomam: sed quoniam contrarius iam prævaluit usus, & „ in illa vivitur opinione, quod methodus ista sit & faciliior „ &

(*) In Tract. de Stud. Monast. P. II. C. VI. ad finem.

„ & utilior incipientibus, nihil porro dicam amplius. Primus
 „ modus partim *nobilior* est & *elegantior*: sed si commoditas
 „ reperiatur maior in altero, teneatur, opus est. In hac ta-
 men diversa rerum facie, consultum mihi videtur, si media
 veluti semita incedam; ne vetustatis literatæ labores superbe
 contempsisse, aut noviorum saluberrima consilia neglexisse ar-
 guar. Utramque ergo methodum, *Scholasticam* videlicet &
Systematicam amico invicem fœdere conciliare contendo, ut
 mixta veluti, seu *Syncretica*, eaque quarta methodi species
 exsurgat. De utilitate & commoditate illius non est, cur ti-
 meam; eoquod in disciplinis philosophicis, saltem pro Asce-
 teriis monasticis, illius indolem successumque felicem iamiam
 perspectum habeam. (*) Secundum hanc itaque *Methodum*
Syncreticam integrum systema materiarum pertractandarum di-
 geritur 1) in *Tractatus*, qui denuo pro vastitate sua dividuntur
 2) in *Sectiones*, 3) *Sectiones* in *Capita*, 4) hæc distribuuntur
 in *Articulos*, 5) *Articuli* abeunt in *Paragraphos*, 6) isti demum
 complectuntur *Numeros*, qui tamen ad calcem cuiuslibet capi-
 tis concluduntur. Atque hæc est veluti generalis nostræ Theo-
 logiæ eclecticæ sciagraphia: arctiorem vero magisque succin-
 ctam exhibent *Paragraphi* cuiusvis articuli. Sic

α) In primo Paragrapho collocantur *Observationes dogmaticæ*,
morales, *historicæ* & *criticæ*, quibus indigitantur 1) nativæ
 rerum *notiones*, *termini*, & *definitiones* pro varia vicissitudine
 usurpatæ aut ab Ecclesia, aut ab PPbus orthodoxis, ut tyrones
statum Quæstionis perspiciant. 2) Afferuntur *notiones* & *fini-*
tiones falsæ, aut quæ sublestæ fidei subiacent, quæ ab hære-
 ticis, aut ab Ecclesia orthodoxa alienis adducuntur. 3) Enar-
 rantur fata doctrinæ orthodoxæ & heterodoxæ. 4) Addu-
 cuntur *opiniones historicæ* aut *criticæ* ab fidei indigenis con-
 sarcinatae, quibus non nunquam in sensu suo abundarunt.

K

β)

(*) Confer meam *Philosophiam regularem* pag. 82.

β) In secundo Paragrapho statuuntur *Conclusiones*, seu *Propositiones*, in quibus 1) falsæ notiones aut definitiones refelluntur, & 2) veritas dogmatis ea ratione stabilitur, ut in methodo systematica fieri amat, (supra d. γ. ββ)

γ) In tertio Paragrapho illustrantur opinionationes historicæ aut criticæ eo ordine, quo paragrapho primo relatæ fuerant; ubi persæpe contingit, ut hic parapræphus copiosis impleatur *Scholiis*. Neque alienum erit, si quis in hoc loco *quæstiones scholasticas*, aut *adiaphoras* vel in limine tantum salutaverit, non quidem ut iisdem inhæreat aut assentiatur; sed ut valorem illarum inspiciat. Extemplo enim dispalescet, in eiusmodi Paralipomenis philosophico-theologicis aliunde nihil necessitatis, sed neque utilitatis, aut non nisi valde tenuis latitare. Iuvabit igitur saltem nosse, quousque Scholasticorum eruditio sese extenderit.

δ) Quod si vero materia pertractanda ad praxin pertineat, in quarto Paragrapho scholiis subiicienda sunt aliquot *Corollaria practica*. Ipsa vero praxis refertur in theologo ad triplex munus *Doctōris* videlicet, *Iudicis*, & *Medici*. Eapropter hæc Corollaria exhibeant, quomodo Theologus materiam hucusque traditam applicare debeat 1) in *Catechesibus*, præcipue, quando cum hominibus analphabetis agendum est. 2) qua ratione in *sacro tribunali*. 3) qui in *discursibus polemicis* contra Sectariorum præsertim nostra ætate invalescentes. 4) denique qua ratione in *discursibus homileticis* seu *moralibus* e sacro suggestu. Quinimmo, si materiæ œconomia certas simul comprehendit *Cerimonias* & *Ritus*, quemadmodum fieri amat in Tractatu cum de *Sacramentis in genere*, tum in *specie* consideratis, peropportunum utique erit, si in hisce Corollariis succincta deducatur

ducatur dissertatio cerimoniarum ac rituum, eorumque pro varia Ecclesiae disciplina, diversa applicatio, & cum primis secundum *Rituale* illius Dioecesis, cuius disciplinam pro locorum, & temporum situ sequi tenemur. Cui doctrinae, si in privatis colloquiis & repetitionibus ipsum quoque *Exercitium* accesserit; Tyrones profecto ad munia ecclesiastica rite subeunda expeditissimi evadunt; praesertim si in casibus repentinis eorum praesentes esse contingit.

e) In postremo tandem Paragrapho *argumenta contraria* seu haereticorum, seu criticorum, aliorumque adversariorum collocanda sunt, & secundum principia in praeviis paragraphis lata, resolvenda. Quod negotium moderata utique methodo dialectica commode fieri posse autumo: quia per eam non tam consulitur brevitati & rotunditati, quam dexteritati Tyronibus necessariae, ut in eristicis concertationibus expediti redantur. Dummodo caveantur metaphysicae subtilitates, quas suomet ex ingenio Scholastici depromere laborant. Hinc licet haeretici ipsi in odium orthodoxae Religionis varias exasciaverint argutias dialecticas, quemadmodum olim fuerunt Ariani, quorum lubrica vestigia adhucdum calcant Sociniani & Remonstrantes; minime tamen necessum iudico, ut iisdem occurramus paribus armis dialecticis. Nam sic discurre: Vel ferram contentionis ducimus cum eo hominum genere, qui nobiscum de revelatione divina conspirant, atque ipsi ad oracula divina provocant, quae tamen sacrilego ausu ad sua placita inflectunt, & torquent? Vel cum illis aleam vertimus, qui dictam revelationem aut omnino ignorant, aut ignorasse volunt? Primum ergo agmen ex iisdem divinis oraculis confutandum est, & com-

monstrandum, quod ipforum licentior expositio offendat contra mentem primitivæ Ecclesiæ, PPumque intemeratam traditionem, ac unanimem fidelium nullo non tempore conspirationem. Haut aliam enim refutandi methodum ab Ecclesia in solemnibus comitiis coadunata adhibitam fuisse usque hodie deprehendimus. Quum ergo versipelles isti argutuli ad similes machinas dialecticas confugiunt, aperte constat, illos ipsos causæ suæ diffidere, atque unice conari, ut mutato clypeo pugilem orthodoxum ex propugnaculo suo proliciant, in aperto dein ratiociniorum campo circumveniant, callideque eductum prosternant in deserto. (Eia! succurrant iam Scholastici) Vix enim dialecticis artibus hoc genus adversariorum adeo presse constringi valet; quin discrimen *de vitio circuli*, aut *petitione principii* occurrat atque iterum rebus demum ad incitas redactis ad orthodoxa principia redeundum sit. Sufficiat ergo demonstrasse, quod fidei veritates supra sphaeram rationis humanæ quidem eleventur; nullo modo tamen eidem opponantur, quia ab DEO proficiscuntur, qui nec falli, nec fallere potest. Alterum vero agmen, in quo præcipue militant Philosophi gentiles, & hodierni Libertini, ac Pantheistæ, quia argutias dialecticas æquo propemodum Marte sibi adiutrices cognoscit, ex iisdem utique convinci nequit; sed recurrendum est illico ad illos characteres, qui sub appellatione *Motivorum credibilitatis* veniunt, queis opitulantibus pronum est ostendere: DEUM falli & fallere nescium, quasdam veritates revelasse, quæ in codicibus fide dignissimis asservantur, ita, ut ille, qui iisdem assensum subtrahit, seu eorum authenticam sublestæ fidei arguit, non tam imprudentissime agat, quam omnem frontem exuisse censendus sit. Ut quid ergo detineamur multum in confubulatione

latione aut diffibulatione consequentiarum, quarum fundamentum non in ipsa re, sed in artificiosa terminorum dispositione plerumque quiescit?

§) Occurrunt quidem in hac methodo syncrética intercalares aliquot citationes; verum nec adeo copiosæ, nec operosæ. Interdum enim necessum est, ut memoriæ iuvandæ gratia, aut connexionis indicandæ causa numerus Capitum, Articulorum & Paragraphorum binis obelis constringatur; at si tyrones semel ordinate materiis studere consueverint, profecto aut nulla, aut non nisi exigua molestia exinde creatur. Aliorum inter hæc esto iudicium, an omne punctum tulerim, quum hac methodo syncrética utile dulci commiscere laboravi. Expectabo fane post tabulam,

§. 3.

Quemadmodum vero aliqua methodus, sicut omnibus scientiis ordinate tradendis, ita & disciplinis theologis pernecessaria audit. (§. præced.) Sic pari ratione necessum est, ut utrique convenient 1) quidam *Fontes, Loci, Sedes, Domicilia, Promptuaria* illorum principiorum, in quibus *ratio sufficiens* plurimum saltem, magisque insignium veritatum & consecutionum seu circa credenda, seu agenda, præcontinetur. 2) Non nulla *Subsidia, & Adminicula*, quibus Theologus iuvatur, cum ad ipsos fontes penitus inspiciendos, tum ad legitimas ex iisdem propositiones & consecutiones eliciendas. Mutuum

vero nexum inter subsidia & fontes splendido *Encyclopædiæ Theologicæ* titulo efferimus.

§. 9.

LOCUS THEOLOGICUS generatim duplex statuitur: *Auctoritas* videlicet & *Ratio*. Ita enim comparata est mens humana, ut assensum illius vel sola auctoritas loquentis, vel evidentia obiecti elicere valeat. Ex hoc tamen duplici fonte varias iterum locorum theologicorum species scaturire, plus quam manifestum est: in earum vero determinanda quantitate numerica, nos multum sollicitos esse non conducit. Alii quippe nunc plures, nunc pauciores enumerant; quando nimirum vel plura obiecta ex paucioribus derivant fontibus, vel plures pariter fontes ad plura obiecta extendunt. (*)

(a) Receptissima fere theologicorum fontium divisio specifica ex laudato toties opere Melchioris Cani proficiscitur, in quo decem omnino eiusmodi domicilia ædificata deprehendimus. (**)

Primum constituit Codex sacer canonicos utriusque fœderis libros complectens. 2) Auctoritas Traditionum Christi & Apostolorum; quæ quoniam scriptæ non sunt, sed de aure in aurem, atque os ad os propagatæ, vivæ vocis oracula rectissime dixeris. 3) Auctoritas Ecclesiæ Catholicæ, qua
notione

(*) Vide Emin. Gotti Theologiam Scholastico-Dogmat. Traæt. I. sag. Q. III. Dub. III.

(**) In opere de locis theologicis L. I. Cap. III. seu ultimo.

notione totum corpus fidelium omni loco & tempore unanimiter conspirantium significari contendo, nisi omnia me fallant; quum alias succedentes enumerationes superfluae evaderent. 4) Auctoritas Comitiorum ecclesiasticorum cum primis generalium, utpote penes quae suprema universalis Ecclesiae potestas residet. 5) Auctoritas Ecclesiae Romanae in summis Pontificibus conspicua, quae divino privilegio est, & vocatur *Apostolica*. 6) Auctoritas veterum ac SS. PPum. Num vero testes isti orthodoxae fidei ab traditionibus separandi sint, infra (§. 13) dilucidabimus. 7) Auctoritas Theologorum scholasticorum (*) quibus accenseri merentur iurium ecclesiasticorum periti. 8) Ratio naturalis, quae per omnes scientias lumine naturali inventas latissime patet. 9) Auctoritas Philosophorum, qui naturam ducem sequuntur, praecipue, quum in pnevmatologicis aut ethicis arma in Atheos, Pantheistas & Libertinos actuunt. (**). Horum in censu numerandi quoque veniunt Jureconsulti, non tam illi, qui iuri *naturae* aut *gentium* operam consecrant, sed & illi, qui circa ius publicum, statutarium, consuetudinarium, civile, criminale &c. occupantur. 10) Denique auctoritas historiae humanae, cum ecclesiasticae, tum politicae, sive per auctores fide dignos scriptae, sive de gente in gentem traditae, non superstitiose & aniliter, sed gravi constantique ratione, nimirum ad exactas criticae regulas. (***)

(b)

(*) Portasse ubi nihil incommodi afferunt. Ceterum quia vox *Scholasticæ* valde ambigua est, variosque admittit significatus, vide, quae dixi (§. 3. e. γ. & seq.)

(**) Primo certe in subsellio heic collocandus est *Antonius Genuensis*, quem vel nominasse voluptas est. Inviderunt fata virum immortalitate dignissimum Palæstræ Theosophicæ, postquam in arena philosophica omne punctum tulit. Verum erecta Dls manibus in literatorum animis Mausolææ memoriam huius Viri æternitati transcripserunt.

(***) Præter laudatum modo Antonium Genuensem in arte critica singulari encomio salutandus est *Honoratus a S. Maria* ex prima iam littera literatis notissimus.

(b) Hos ipsos fontes denuo nonnulli distribuere solent
 1) in *Internos*, ex quibus Theologia eruit principia sibi propria, quales sunt propositiones aut ab Revelatione, aut Traditione divina descendentes. 2) In *Externos*, ex quibus derivat principia extranea, ex Philosophis nimirum & Historicis. Utriusque vero generis fontes rite sub nomine *Auctoritatis* & *Rationis* exprimuntur. Locos externos denuo dispescunt in tres classes, in quarum prima collocant *Rationem naturalem*, seu dictamen sensus intimi, in altera *Philosophorum*, in tertia *Historicorum*. Porro quia Historia alia est ecclesiastica, alia politica, hæc posterior præcipue ab Theologia extranea dici potest, non vero prior. Paulo accuratior videtur divisio fontium internorum in *necessarios*, & *non necesarios*.

α) Locus ergo *necessarius* ille dicitur, qui talia subministrat principia, ex quibus certa & infallibilis deducitur propositio theologica. Tales autem sunt 1) S. Scriptura; 2) Traditio divina: & 3) Ecclesia veram Scripturam & Traditionem nobis declarans & applicans. Ad Traditionem revocatur insimul auctoritas PPum in aliqua re unanimiter conspirantium. Ad Ecclesiam vero reducuntur Concilia generalia, & Romanorum Pontificum effata universaliter ab Ecclesia dispersa acceptata.

β) Locus *non necessarius* ille audit, ex quo propositiones quidem firmæ, sed non irrefragabiles elici possunt, pro diversa videlicet firmitate, aut probabilitate rationis sufficientis propositionibus insitæ. Huc ergo referuntur oracula Sedis Apostolicæ seorsim spectata, Canones Conciliorum particularium, privatae SS. PPum opinationes, ac denique Theologorum, esto, & Scholarum decretorius consensus, cui nunquam absque nota temeritatis resistitur,

(c)

(c) Inter locos istos in negotiis ad Religionem præcise pertinentibus primæ sunt auctoritati deferendæ, si cum ratione forte concurrat. Quippe Theologus utitur tantum ratione naturali, aut Philosophorum & Historicorum, ut suadeat (non quidem per argutias dialecticas, ut Scholasticis placet, sed ex monumentis credibilibus, atque ad trutinam sobriæ criticæ expensis) Religionem Christianam, utpote quæ maximam Theologiæ partem constituit, nihil continere, quod cum lumine rationis pugnet. Inde tamen protinus inferre non licet Philosophiam ancillari seu vernili, ut aiunt, obsequio disciplinis theologicis subiici, nisi forte illam, quam peripatetici Christiani in scholis usurpabant, eo ausu, ut dogmata fidei ad decempedam Aristotelis metirentur. Alia longe est conditio Philosophiæ, quæ in hodiernis literarum compitis obtinet, ac nunquam extra sphæram suam rapitur, quum de arcanis fidei negotium intercedit, probe conscia, quod res altioris indaginis propriis metiri viribus haut queat. At cedo! quis unquam dixerit, aliquam scientiarum alteri propterea serviliter subiici, quia illa opitulante veritates alterius scientiæ assequi oportet? (*)

§. 10.

Quodsi fontes Theologiæ separatim, aut in specie consideramus, reliquis omnino præstat S. SCRIPTURA, quo nomine intelligimus, *Verbum DEI ab hominibus afflante Spiritu S. conscriptum, certo Ecclesiæ iudicio propositum, & primam credendorum ac agendorum regulam continens*. In qua finitione *genus* constituit *Verbum DEI*: differentiam nempe ab traditionibus

L

indicat

(*) De hoc argumento fusius differui in mea *Philosophia regulari* ab pag. 49. usque 62. quam videsis.

indicat *Scriptio*: *Caussa efficiens principalis* ipse DEUS, *mediata* vero Viri Θεοπνευστοι assignantur: *Authenticam* vindicat Ecclesiæ iudicium, reliqua autem Verba aut *materiam* aut *finem* exprimunt.

(a) Hæc divina oracula comprehenduntur in variis voluminibus, quæ in corpus quoddam congesta *Codicem antiqui & novi testamenti* efficiunt, nempe pro diverso temporum statu, in quibus DEUM hominibus locutum esse novimus. Eiusmodi vero volumina, vel libri universim septuaginta duo numerantur, quorum 45. priores κατ' ἐξοχὴν *antiquum*, reliqui 27. *novum testamentum* nuncupantur. Horum ordinem, quo in SS. Bibliis occurrunt, versiculis quibusdam non quidem artificiosis, attamen iuvandæ memoriæ peropportunis comprehendit Cl. Kopfius. (*)

Libri nempe veteris Testamenti sunt:

Genesis, Exo (*dus*), Levi (*ticus*), Numerorum, Deuteronomi (*um*),
Tum Josue, Judicum, Ruth, Regum (4. lib.) Paralip (*omenon* 2. lib.)
Esdrae (2. lib.)

Tobias, Judith, Esther, Job, Psalteriumque.

Proverb (*ia*), Ecclesiast (*es*), Cantic (*a Canticorum*), Sapientia, Eccli (*Ecclesiasticus*).

Isa (*ias*), Jer (*emias*) cum Baruch, Ezech (*iel*), Danielque Prophetæ.

Ose (*as*), Joel, Amos, Abdias, Jona, Michæas.

Nahum, Habac (*uc*), Sophon (*ias*), Agg (*æus*), Zacha (*rias*), Malachi (*as*),
Machabæ (*orum* L. 2.).

α) Ex his primis quinque Libri rotundo vocabulo πεντατευχον nuncupantur. Ex Prophetis priores quinque *Maiores*, reliqui duodecim

(*) In suo tyrocinio S. Scripturæ P. I. Prælect. I. §. II.

duodecim *Minores* dicuntur. Ad calcem Ecclesiastici exstat quidem *Oratio Regis Manasse*, quam mox excipiunt *libri 3. & 4. Esdræ*. Verum hos Ecclesiæ iudicio authentia donatos esse nescimus, quemadmodum etiam *librum 3 & 4. Machabæorum*.

Libri novi Testamenti sunt :

Matthæus, Marcus, Lucas, Joannes & Acta (Apostolorum),
Rom (Epistola ad Romanos), Corinth (ios 2.), Galatas, Ephesi (os), Phi-
lippe (n/es), Colossen (ses),
Theſſalon (icenſes 2.), ad Timoth (eum 2.), Titum, Philemon (em), Hebræos.
Una Jacob, Petrique duæ sunt, tresque Joannis,
Una Judæ: Canonem claudit liber Apocalypſis.

β) Neque plures, neque pauciores exſtare libros, in quibus verbum DEI comprehenditur, præcipue diſpiciendum eſt ex *Canone*, ſeu regula & indice, in quo omnes illi libri designantur, qui nullo non tempore pro divinis ſunt agniti. Neceſſitas con-
dendi eiſmodi Canonis profluxit ex diverſis fatiſ, temporum
bellorumque iniuriis, hæreticorum machiniſ, fanaticorum de-
liriis &c. Unde triplicis generis Canon circumfertur: 1) *Ju-
dæorum* videlicet, qui alias etiam *Eſdrinus* dicitur. 2) *Catholi-
corum*, quem prius compilarunt non nulli Eccleſiarum particu-
larium Patres, ſucceſſu tandem temporis ab univerſa Eccleſia
civitate donatum legimus; noviffime eundem irrefragabili au-
toritate ſua ſtabilivit Synodus Tridentina in ipſiſ ſtatim comi-
tiorum eccleſiaſticorum primordiis. (*) 3) Tandem *Acatbo-
licorum*, qui pro varietate hæreticorum, aut ab fide antiqua
alienorum¹, variuſ quoque ac multiplex eſt. Omnia igitur
ſchediaſmata aut volumina, quæ in Canone orthodoxo colloca-
ta non legimus, non tam ab auctoritate divina deiicienda ſunt,

L 2

ſed

(*) Seſſ. IV. in Decreto *de Canonicis Scripturiſ*.

sed omni insuper usu in scitis theologicis privanda, ac probabilitate spolianda. quum alioquin aut apocrypha, aut Pseudo-epigrapha sint, fabulis usquequaque referta, ab hæreticis aut aliis hominibus fanaticis supposita aut misere interpolata. Magnam profecto gloriam sibi pepererunt Damasus & Gelasius I. Pontifices, qui forulos ecclesiasticos purgare aggressi sunt ab tot Evangeliiis chymericis, epistolis foliisque propheticis, quæ superstitionem magis quam fidem excitare poterant. Ego sane admirationi meæ vix modum ponere valeo, quod hodierno etiamnum ævo, quidam viri literati, ac cetera artis criticæ eximii Cultores Apologiam suscipiant, vindiciasque meditentur *Epistolarum Christi ad Abgarum, Deiparæ Virginis ad Messanenses & Florentinos*, cumprimis vero muliercularum vaticinarum, quæ sub appellitatione *Sybillarum* plebi fidelium obtruduntur, aut celeberrimi *Testimonii* de Sotere nostro, ab *Flavio Josepbo*, (*) ut coniciunt, emissi. Sed recurret dubio procul opportuna occasio, ut aliquando arenosas hasce coniectiones censoria virgula excutiamus, quæ stabiliendæ veritati catholicæ potius obsunt, quam profunt. Præsertim quia in libris canonicis longe firmiora offendimus fundamenta, quin opus sit, ut ad inanes eiusmodi credulitates confugiamus.

γ) Quamquam vero omnes libri in Canone Catholicorum contenti sint authentici ex iudicio Ecclesiæ secundum commune D. Augustini diverbium: *Evangelio non crederem, nisi me Ecclesiæ Catholicæ commoveret auctoritas*; non tamen omnes simul & semel unanimi fidelium sensu velut divini recepti sunt, non quidem ex defectu *Inspirationis divinæ*; sed quia in iis characteres eloquii divini nondum satis perspecti fuerant; Quibus tamen rite penetratis illico ad eamdem auctoritatem cum canonicis

(*) Antiquit. Judaic. L. XVIII. cap. IIII.

nīcis voluminibus elevati sunt. Eapropter libri primi ordinis *Protocanonici* sunt compellati, quos inter ex veteri testamento numerabantur Pentateuchus, Liber Josue, Judicum, Ruth, Libri 4. Regum, 2. Paralip. 2. Esdræ, Job, 150. Psalmi, Ecclesiastes, Cantica, 5. Prophetæ maiores, ac 12. minores. Ex novo testamento 4. Evangelia, Acta Apost. Epistolæ Pauli omnes præter illam ad Hebræos, præter Petri & Joannis. Libri vero secundi Ordinis *Deuterocanonici* nuncupabantur, suntque residui, quos in præfato Canone (supra a) indicavimus: quibus accedunt ex Evangelio S. Marci Caput ultimum, ex Evangelio Lucæ historia sudoris sanguinei, Apparitionis angelicæ in monte Oliveti, & ex Evangelio Joannis historia mulieris adulteræ. (*)

δ) In ipsis S. Libris tria potissimum sunt distinguenda. 1) Nimirum *Verba*, 2) *Stylus* seu verborum constructio, & 3) *Sensus*, seu res verbis expressæ, de quibus elapso seculo inhumanae satis lites subortæ sunt in Belgio inter Doctores Lovanienſes & Duacenses, nec non Patres Societatis Jesu, classicum vel maxime intonante Lessio. αα) Priores enim non tantum asseruerunt res & sententias, sed insuper verba singula, immo verborum apices, stilum ac sermonis texturam ab Spiritu Sancto inspirante proficisci. ββ) Posteriores e diverso contendebant: Spiritum S. Hagiographis non inspirasse, & dictasse singula verba, sed solum res & sententias permissio verborum delectu, sed

L 3

tamen

(*) De sacrorum librorum authenticâ, diversisque fatis lectu dignissimæ sunt *Dissertationes prolegomenæ* in varios scripturæ libros famigeratissimi Calmeti, cui comitem addo Magnum Alexandrum Natalem, ex cuius magnifico opere Historiæ Ecclesiasticæ Auctor *Thesauri theologici* sexdecim omnino concerpſit dissertationes idem argumentum illustrantes, ac Tom. VII. dicti thesauri inseruit, adiectis hinc inde non tam scholiis apologeticis, quam notis epicriticis.

tamen in eo, ne laberentur, singulariter adstitisse, præsertim in iis verbis, quæ ad sensum ab Spiritu S. specialiter intentum conducunt: non enim omnia verba sunt æqualiter expressiva. (*) Verum protinus hæc propositio solenni ostracismo ab Lovaniensibus proscripta fuit velut minus orthodoxa & blasphema. Duriuscule profecto sonat hæc reprehensio in opinione scholasticen vix non sapiente; omne enim litigium ex templo componitur, si tollatur æquivocatio inspirationem inter & revelationem; quas voces Doctores Societatis inter se confuderunt. Ut quid enim requireretur semper & ubique revelatio? quum opus non esset ea Hagiographis manifestari, quæ vel ipsismet usurpaverunt oculis, vel ex testibus fide dignis didicerunt. Igitur præscindendo ab illis rebus, quæ vel futura fuerunt, vel mysteriis involuta, atque ideo sine revelatione cognosci non potuerunt, sufficit sola inspiratio, qua DEUS scriptorem ad librum scribendum excitat, cui auctoritatem suam impertiatur, velitque, ne aliquid contra mentem suam immisceat, etsi electio verborum, & stilus in potestate scriptoris persistat. Unde S. Augustinus diserte innuit: (**)

Si ergo quæritur, quæ verba potius dixerit Joannes, Matthæus, Lucas, nullo modo heic laborandum esse iudico. - - ut enim quisque meminerat, & ut cuique cordi erat, - - ita eos explicasse manifestum est.

- e) Quodsi materiam consideramus, quam circa occupantur libri sacri, ex iisdem non nulli dicuntur 1) *Legales*, quales sunt in veteri lege Pentateuchus, in nova autem quatuor Evangelia. 2) *Historici* in veteri lege videlicet libri Josue, Judicum, Ruth, 4. Regum, 2. Paralip. 2. Esdræ, Tobia, Judith, Esther, Job (ali-

(*) Quoad hanc moderationem vide P. Bertholdi Vogl *Proleg. Theol.*, Sect. II. c. 1. §. 9.

(**) L. 2. de Consensu Evangelistarum.

(aliqua saltem ex parte, quia variae icones poeticæ simul intertextæ leguntur) 2. Machabæorum: in nova vero Actus Apostolorum. (*) 3) *Sapientiales*, seu *morales*, ut sunt in antiquo Codice Proverbia, Ecclesiastes, Cantica, Sapientia, Ecclesiasticus: & in novo Epistolæ 14. S. Pauli, 3. Joannis, 2. Petri, una Jacobi & Judæ. 4) *Prophetici* seu futurorum indices, ut in antiquo fœdere Liber Psalmorum, Prophetæ maiores ac minores: in nova autem sola Apocalypsis S. Joannis. (**)

(b) Verum ut Theologus Verbo DEI scripto tanquam legitimo fonte, ac germana credendorum & agendorum regula uti queat, non solum requiritur, aut sufficit plana notio librorum sacrorum, eorum authenticæ, & numeri; sed insuper necessum est, ut indolem totius Scripturæ ex asse perspectam habeat, eamque contra quosvis adversariorum assultus vindicet. Latissimus sese heic obiiceret campus differendi, cuius tamen irrigationem largiorem in alia nobis reservamus otia. In præsentiarum tamen præcipua saltem capita delibamus, quæ Theologis probanda incumbunt. Sic

a) DEUM per os & ad os Sanctorum fuisse locutum, adeoque SS. Scripturas re ipsa exstare per omnia veritatis criteria demonstrandum est, 1) adversus Quintinistas & Schvvenkfeldium

(*) Quo consensu Historici sacri cum profanis conveniant, egregie declarat celebris Anglus Humphrey Prideaux in libris *The old and new testament connected in the History of the Jews &c.* quos in idioma nostrum translatos penes me habeo secundum recentissimam editionem Dresdensem a. 1771. apposite certo ad idem argumentum præfixa est iisdem Valent. Ernest. Löschneri Dissertatio: *Die älteste und verborgene Geschichte der Welt, entdeckt, in Ordnung gebracht, und mit der biblischen Historie verknüpft.*

(**) De diversis *Scripturæ appellationibus, divisionibus &c.* conferri potest Cl. Riegger Viennensis *Dissertatio de S. Scriptura introd. in Univers. Jus Eccl.*

dium SS. Litteras fabulis accensentes. 2) contra Theistas prætensæ religionis naturalis Hyperaspistas, utpote quam cuivis homini ad æternam salutem consequendam sufficere, nulla-que revelatione externa mutari, augeri & restringi posse iactant. (*) Hos inter nonnulli $\alpha\alpha$) *subtiles* audiunt, qui quidem negare non audent, S. Scripturam fidei & vitæ normam esse; arbitrantur tamen, eam declarationem religionis naturalis esse, aut ad summum DEI mandatum religionem naturalem purgandi & renovandi. (**) $\beta\beta$) Alii *crassiores*, qui omnem propheticum sermonem repudiant, Salvatorem nostrum & Apostolos impostoribus adnumerant, nihilque divinum docuisse blasphemant, sed hypocrisin & enthusiasmum mentitos esse

(*) Sanguinolentis profecto lacrumis deplorandum est, quod ætate nostra *Libertinismus*, & *Naturalismus* altas iamiam egerint radices non iam in cultioribus, sed & plebeis hinc inde ingeniis. Nempe hæc ruina vel maxime proficiscitur ex venenatis quibusdam Schediasmatis, quæ sub splendido titulo, elegantique sermonis, ac typographicæ formæ venere animos Lecturientium alliciunt. Cui ruinæ spirituali provide cavit Zelus orthodoxus Magni nostri MAXIMILIANI IOSEPHI, qui *Patrem Patriæ* decet, quum Censorium omnium Librorum Senatum in alma Metropoli erigi curarent.

(**) Videsis le Land *Epist. de scriptis Deisticis* nec non Joh. Anton Trinius Freydencker *Lexicon, oder Einleitung in die Geschichte der neuern Freygeister*. Præcipue vero in hoc commate fugiendi sunt Auctores *Epistolarum Judaicarum, Sinicarum, Cabbalisticarum* &c. & *Henriadis*: nempe *Marquis d'Argens*, alias *Joan. Bap. Boyer*, qui elapso anno Berolini factis cessit, & *Arronet Voltair*: quo elegantius enim scriptitant, eo periculosius leguntur. De posteriori quidem circumvolat hodie impressa quædam Palinodia aliquot phyllis comprehensa sub titulo: *Des Herrn von Voltaire Abbit an das schöne Geschlecht, und offenbare Neubekennung über seine in Religionsachen und Sittenlehre eingreifende Schrifften*. Sed credat *Judæus apella*, non ego fortassis & heic Auctori difficile fuit, *Satyram* non scribere.

esse, atque sub specioso hoc glaucomate innumeros homines
decepisse. (*) *Quis ferat hæc? min' tu istud ais? nemo
hercle, nemo! (**)*

β) Præterquam, quod contra Sectarios ostendendum sit & nume-
rum & authenticam canonicorum librorum firmo satis talo sub-
sistere; ita pariter rhadamantice stabiliendum est, eosdem au-
thenticos contineri apud orthodoxos in illa translatione latina,
quæ VULGATAE nomine effertur. Quippe nemo unus igno-
rat; Libros canonicos in suis fontibus idiomate *hebraico* (quod
tamen lapsu temporis per insitionem linguæ Syriacæ & Chal-
daicæ adeo gravem subiit metamorphosin, ut vestigia primi-
genii splendoris vix liceat invenire) pure *Chaldaico* & *Græco*
fuisse exaratos: utrum enim Evangelium S. Marci latine fue-
rit conscriptum, Hermeneutici sacri *certant*, & *adhuc sub iu-
dice lis est*. (***) Verum *Autographia* harum linguarum ho-
diedum desideramus, relictis eorum loco *Apographis*, seu trans-
lationibus in varia idiomata pro diversa temporum vicissitudine.
Inter plures autem eiusmodi versiones, singularem certe atten-
tionem & laudem sibi consecrat 1) *Hellenistica* τῶν septuaginta
curis & magnificis Ptolomæi Philadelphi Ægypti Regis sum-
tibus adornata: quamquam circumstantiæ, quibus contigisse
obtenditur, non absque fundamento sublestæ fidei incusentur,
& apocryphus cuiusdam Aristææ libellus, unde eædem maximam

M

partem

(*) Omnium certe blasphemiarum lernam effundit infamis ac pesti-
lens Liber, de *tribus Impostoribus*, *Moyse*, *Christo* & *Mahomete* inscriptus,
sed rarenter, immo rarissime obviis, ut Hugo Grotius eum nequidem
existere coniiceret. Verum exstantiam illius alii literati plus quam cer-
tam tenent, ac non nisi de Auctore eiusdem controvertuntur. Con-
sule Morhofii Polyhist. tom. I. L. I. C. VIII.

(*)*) Persius Sat. I. ad init.

(***) Horatius in Arte.

partem proficiscuntur, fabulae potius Romanensis, quam sinceræ historiæ characteres præseferat. 2) Antiqua *Itala* seu *latina* ab incerto Auctore compilata, attamen communi usu donata: cui temporibus Damasi Pontificis accessit *Nova* ab S. Hieronymo adornata, qui ex *Itala* cum græcis fontibus collata reiectis Librariorum sphalmatis, novum testamentum græcæ fidei reddidit, & vetus secundum hebraicum & chaldaicum exemplar transtulit. (*) Quum vero posthac ob antiquam novamque versionem orta esset disceptatio, quænam alteri præferenda sit? Augustino stante pro antiqua, & Isidoro pro nova, tandem post S. Gregorium media via tentari cepit, ac utraque in unam coaluit, in qua non nulli libri leguntur ut in antiqua, alii ut in nova translatione. Atque hæc est illa 3) *Vulgata* ad communem Ecclesiæ usum accommodata, & usque in hodiernum diem civitate donata; *Ut nemo illam reiicere quovis prætextu audeat, vel præsumat.* (**) Unde dispalescit: *Vulgatam* in rebus ad fidem, seu mores spectantibus non tam autographo consentaneam, sed & pro infallibili regula fidei habendam esse. Hac tamen prærogativa nullo modo præiudicatur fontibus hebraicis aut græcis: eoquod Senatus Ecclesiasticus in Comitibus Tridentinis, quum huic negotio animum adiiceret, non contulisset *vulgatam* editionem cum textu originario, verum cum aliis versionibus latinis tum temporis frequentibus. (***) Atque

(*) Confer Natalis Alexandri dissertationem *de laboribus S. Hieronymi in vertenda S. Scriptura, & de Vulgata latina versione.*

(**) Synodus Tridentina Sess. 4. in *Decreto de Editione & Usu S. Librorum.*

(***) Ibidem. *Si ex omnibus LATINIS editionibus, quæ circumferuntur, sacerorum librorum, quænam pro authentica habenda sit, innotescat. Quibus verbis manifeste castigatur opinatio illorum, qui, ut auctoritatem Vulgatæ*

que ideo fontes primigenii, si usque modo subsistant (de quo tamen plurimi non absque fundamento subdubitant, quidquid in contrarium moliantur, & iactitent Sectarii) indies adiri, nedum exhaustiri possunt: iisdem tamen necdum detectis, auctoritas penes vulgatam versionem manet. Latinis tandem versionibus accenseri meretur 4) SS. Litterarum translatio in idioma germanicum. Prima perhibetur fuisse adornata ab Ulphila Gothorum Episcopo an. 360. quæ tamen interiit. Aliæ subin typographicis formis emergentes ante annum 1477. plerumque suspectæ ac sublestæ fidei habentur. (*) De hisce

M 2

editio-

tæ religiosæ vindicent, per hoc decretum Vulgatam non tam latinis versionibus, sed & omnibus aliis, atque ipsis etiam fontibus prælatam fuisse contendunt.

(*) Non sine fastu literario iuvat heic meminisse alicuius Sacri Codicis *ανεπιγραφε*, seu titulo carentis, attamen in Charta maxima, litterisque uncialibus in idiomate Theodisco impressi, quem ad singularem nitorem Bibliothecæ nostræ inter reliquos codices sacros æque splendidos & antiquos reservamus. Ad calcem vassissimi huius operis leguntur hæc verba: *Diß durchleuchtigost werck der gangen heyligen Geschrift, genandt die Bibel für all ander uorgedruckhet Teutsch Biblen. lauterer. klarer. und warer. nach rechter gemein teutsch dan uorgedruckhet hat hie ein Ende. In der Hochwirdigen keyserlichen Stadt Augspurg, der Edlen teutschen Nation nit die Münst. sunder mit den meysten eben geleych genennet zu ganzen Ende. Umb wöllich uolbringung. seye Lob. Glori. und Ehre der hohen heyligen dreyualtigkeit und eynigen wesen. dem Vatter und dem Sun. und dem heyligen Geyst. der da lebet. und regyret Got ewiglichen amen.* Insignis Joan. Vogt in suo Catalogo Lib. rar. pag. mihi 100. similem refert Codicem Theodiscum Augustæ Vindelicorum im-

editionibus cumprimis duæ leges ab Ecclesia stabilitæ sunt observandæ: videlicet $\alpha\alpha$) ne legantur publice in officiis divinis, præsertim sacris liturgicis. Et $\beta\beta$) ne indiscriminatim omnium lectioni pateant, quæ tamen omnia usum potius scripturæ respiciunt, de quo paullo inferius (δ).

γ) Quamquam vero omnes libri canonici, secundum dicta vere divini sint, ac summe propterea veraces; attamen non omnia eorum capita pari inter se pollent perspicuitate & claritate seu absoluta seu relativa, quemadmodum elato supercilio intonant Sectarii, nullam Scripturæ partem obscuram esse ingeminentes. At vero, si Theologo orthodoxo vel nulla alia suppetrent monimenta, quibus oppositum vindicaret; unicum certe sufficeret argumentum κατ' ἀνθρώπων. Nam cedo! si ergo Scriptura semper & ubique clara est, cur adeo in eius expositione, ac germano significato ab invicem discedunt Calviniani, Lutheriani, ceterique fidei alienigenæ, qui tamen omnes ad unam eandemque Scripturam, velut cynosuram agendorum & credendorum appellant? Nonne de paucis Christi verbis (alia paradigmata studiose silentio prætereo) HOC EST CORPUS MEUM, ducentas foveant interpretationes, ut scite advertit Auctor

impressum, addito tamen nomine typographi, nempe *Anthony Sorg*, & anno factæ, immo & die completæ impressionis: am Freytag vor Sanct Johansen Tag des Teuffers, als man zahlt nach Christi unsers Herrn gepurt Tausend Vierhundert und in dem Syben und Sybenzigsten Jare. Unde apparet nostrum Codicem huic ætati vel maxime supparem esse. Sed manum de tabula: quia eiusmodi cimelia literatæ vetustatis dudum mihi reservavi latius illustranda in *Catalogo codicum manu descriptorum, librorumque rariorum, qui in Chartophylacio Alderspacensi asservantur*. Avertunt Superi! ne fiam magno promissor biata.

Quor Speciminis Syncretismi inter scholas dissidentes tentati? ()*

Neque paradoxa videri debet hæc SS. Litterarum obscuritas, si primum est attendere 1) ad altitudinem earum rerum, quæ in iis pertractantur: 2) ad absentiam factorum, quæ enarrantur: 3) ad figuratam locutionem utique frequenter obviam: 4) ad varietatem sensuum & significationum, quas una eademque littera includit, præsertim postquam puncta Masorethica ab Judæis Tyberiensibus introducta multos Codices sacros suspectos reddiderunt: 5) ad translationem in aliud idioma, in quo vix suppetunt verba sufficienter expressiva pro phrasibus aut idiotismis linguæ autographæ. Ob tantos igitur claritatis obices varii quoque admittendi sunt scripturæ sensus, seu immediatam, seu mediatam verborum significationem ab DEO intentam in ordine ad veritatem manifestandam referentes. tales vero, prout proletarii sunt, vetusto hoc versiculo indigantur.

M 3

Litteræ

(*) Videlicet Gregorius Rothfischerus, qui, antequam ab sacris orthodoxis deficeret, occasione litis Drümelianæ *de die Domini æmortalis*, *αὐτονομος* opusculum publici iuris fecit anno 1747. cum hac epigraphe: *Spiritus privati ex Paschate typico cœnæ, & vero Crucis Scandalum. id est: Ducentæ Interpretationes paucorum Christi verborum HOC EST CORPUS MEUM; quæis conspiciuntur vocum novitates, depravationes, errores, hæreses, contradictiones atque inventiones istorum Theologorum, qui Evangelico nomine gloriantur, ex propriis ipsorum scriptis fideliter collectæ a M. Christophoro Raspergero Anarastensi, antehac Ingolstadii apud Weisenhornios excusæ, nunc denuo in lucem assertæ. Et feria quarta Mortis Domini Drümeliana Catholici Anonymi subiecta meditationi &c.* Maluit tamen Auctor tum temporis sub tabula fidei nominis latitare, ut liberius intelligeret, quo favore literati hunc Neophytum laborem complecterentur: eoquod inter spissas adhuc scholarum tenebras systema Religionis nostræ iuxta leges mathematicas distribuere conatus est; Utinam eventu effectoque secundo!

Littera Gesta docet, quid credas *Allegoria*,
Moralis quid agas, quo tendas *Anagogia*.

Ubi per *litteram* αα) intelligitur *sensus litteralis* qua proprius, & *grammaticalis*, qua *improprius* seu *metaphoricus* & *parabolicus*. ββ) per *Allegoriam*, *sensus allegoricus* & *mysticus*, sicque de ceteris. Porro hisce sensibus comes quoque iungendus est *accommodatitius*, qui tamen noster potius est, quam S. Scripturæ: quia verba eundem non referunt ex intentione DEI & Hagiographi sive litteraliter, sive mystice; sed ex intentione hominis scripturam applicantis ad significandum quid simile, quod in ea exprimitur; quæ licentia vel maxime Concionatoribus frequentior evasit, etsi non ubique & semper secundum regulas sobriæ criticæ. Quum ergo S. Scriptura haut ubivis perspicua satis dignoscatur, multiplicesque admittat sensus, inde mirum non est, si primi PPes & temporis lapsu sequiores fideles linguarum peritia, aliisque scientiarum subsidiis præditi eo animum applicuerunt, ut scriptis suis verbum DEI illustrarent, sicque pedepressim obscuritatem & ambiguitatem tollerent. Ea propter circumferri ceperunt *Paraphrases intertextæ* & *non intertextæ*, *Concordantiæ*, *Commentaria*, *Glossæ*, *Catenæ*, *Postillæ*, (*) *Homiliæ*, aliaque id genus, quæ quidem suo haut quaquam destituuntur emolumento, attamen reliquis omnibus post-

(*) Seu magis *Postilla*, nempe *Evangelii verba*. Hoc enim genere *Glossæ* matris intelligitur expositio concionatoria, qua plures Scripturæ textus continuo ordine simplicique methodo declarantur. Qualiter vero in Scripturis occurrentes subin Antilogiæ componi queant, exemplis illustrat Annatus in Apparatu Theol. L. 2. art. 11. & seqq. & Graveson de Script. §. 2. & seq. Nuper idem vadum tentavit P. Ignat. Schunck S. J. in *Notione dogmatica Sacræ Scripturæ utriusque Testamenti* &c.

posthabendæ sunt, in quibus sensus litteralis præ ceteris observatur, utpote quem Spiritus Sanctus certo certius intendisse præsumendus est.

δ) Quoniam vero omnis scriptura divina pro hominibus scripta est, ut sit *utilis ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum*: (*) hinc usus eiusdem in Ecclesia orthodoxa bifariam considerari debet, nempe 1) velut *simplex*, quo denotatur illa Scripturæ lectio & meditatio, qua fideles simpliciter erudiuntur in verbo DEI, ædificantur, atque ad pietatem & iustitiam christianam excitantur. 2) ut *scientificus*, quem adhibent Pastores & Doctores Ecclesiæ, alique passim Theologi, ut αα) Dogmata fidei aut explicent, aut vindicent adversus insurgentes nullo non tempore hæreses: ββ) ut gregem fidelem in Ethica christiana instruant, quid faciendum aut omittendum sit: γγ) ut Historiam sacram vel profanam dilucident. Qui tamen posterior usus, excepta illustratione disciplinæ ecclesiasticæ, aut sanctioris criticæ, ægre ad doctrinam de S. Scriptura tanquam fonte theologico considerata, reduci valet. De hoc posteriori S. Scripturæ usu controversia nulla obversatur, dummodo attendamus, quod in conflictu polemico cum heterodoxis argumenta ex iis dumtaxat Scripturæ libris repetenda sint, quos ipsi velut authenticos reverentur; etsi inter Catholicos illis omnibus uti detur, qui in Canone Tridentino enumerantur. De priori vero gravis volvitur disceptatio cum Sæctariis, utpote qui impudenter Ecclesiæ Romanæ insultant, quod ob subtractam divinorum librorum lectionem promiscuam, laicos alimento spiritali privaverit. Præterquam enim, quod Ecclesia lectionem Scripturæ promiscuam in idio-

mate

(*) II. ad Timoth. C. 3. v. 16.

mate vernaculo iustis de causis vetare potuit, quin iuri saeculorum, utpote qui non nisi ad auditionem verbi divini obligantur, derogaret, attamen leniter adhuc & materno egit. Nam quum lugubri experimento didicisset: ex promiscua SS. Codicum lectione nunquam non plurima mala evenisse, eoquod omnes haereses de Scripturis (secundum privata iudicia nempe expositis) sibi cervicalia consuerint, quae ponant sub cubito universae aetatis: (*) in laudato iam semel decreto Sess. 4. tantummodo cavit: Ut nemo suae prudentiae innixus in rebus fidei & in omnium ad aedificationem doctrinae christianae pertinentium, sacram Scripturam ad suos sensus contorquens, contra eum sensum, quem tenuit, & tenet Sancta Mater Ecclesia, cuius est iudicare de vero sensu & interpretatione Scripturarum sanctarum, aut etiam contra unanimem consensum Patrum, ipsam Scripturam sacram interpretari audeat. De ipsa vero Scripturae lectione statuit: (***) Ut hac in parte iudicio Episcopi (diocesani) stetur, ut cum consilio Parochi, vel Confessarii Bibliorum ab CATHOLICIS auctoribus versorum lectionem in vulgari lingua eis (laicis) concedere possint, quos intellexerint ex huiusmodi lectione non damnum, sed fidei & pietatis augmentum capere posse. Contra hanc quidem Ecclesiae oeconomiam saluberrimam insurrexerunt quidam rigidi Censores ex Senatu S. Inquisitionis, qui facultatem huiusmodi licentias concedendi sublatam volunt. (***) Verum in Germania nostra haec Censorum animadversio robore caret, contrarioque usu proscripta deprehenditur: aut quem denique

(*) S. Hieronymus in Cap. I. ad Galat.

(**) In Regula IV. in indicem Librorum prohibitorum ex auctoritate Synod. Trident.

(***) Videatur observatio circa quartam Regulam ibidem.

denique in finem adornatae fuissent tot versiones vernaculae Eckii, Dietenbergeri, Ulenbergii &c. utique pro Germanis? Hanc tamen ego cautellam in hoc negotio summopere necessariam proficuumque existimo: ut, si licentia lectionis concedenda sit, data opera prius exhibeatur Bibliorum Codex inspiciendus: num editio sit authentica & castigata. Enimvero Sacerdotes per cuniculos agere solent, locum impressionis catholicum non nunquam in fronte codicis praefigentes. Unde aequibonique consulunt animarum Pastores, si non raro scrinia libraria Parochianorum suorum sagaci oculo peruestigent, ut separent haedos ab agnis. Profecto, si maturius in quibusdam regionibus haec cautella fuisset effectui mancipata, nullus dubito: quin tristis adeo fidelium ruina mediis saluberrimis aut resarciri, aut omnino impediri potuisset. Operae pretium non minus faciunt animarum Pastores, si in consuetis concionibus magis solliciti sint circa expositionem verbi divini, & narrationem gestorum Evangelicorum, ut & homines analphabeti pedetentim nanciscantur earum rerum notitiam, quae in sacris Codicibus continentur. Sed vela sunt contrahenda, ne doctos docere velle videar. (*)

§. II.

Post verbum divinum scriptum primas sibi vendicat inter fontes theologicos *verbum divinum traditum*,

(*) Quibus regulis usus S. Scripturae scientificus ducatur videsis apud Cl. P. Zallvein P. I. Quaest. II. C. II. §. IX. Qua vero ratione integrum SS. Litterarum studium sit instituendum cum primis in sodalitiis regularibus, copiose docet Mabillonius in tractatu *de Stud. Monast.* P. II. C. II. Plurimum quoque lucis accedet huic negotio ex iis, quae Cl. Dupinius cap. 8. *Metb. Stud. Theol.* pereleganter commemorat.

ditum, quod orthodoxo vocabulo TRADITIONIS exprimimus. Quæ tantæ est in Ecclesia dignitatis, ut cum Scriptura (siquidem de divina traditione sermo sit) de primatu auctoritatis contendat, eoquod non minus sit *Verbum DEI*, ac Scriptura. Porro in præsentî rerum Articulo idem vocabulum *strictè* usurpamus pro doctrina viva voce quasi de aure in aurem, atque os ad os transplantata, fidem, mores, vel disciplinam Ecclesiasticam concernente, in qua acceptione velut regula credendorum & agendorum quoque respicitur. Nam in significatione largiori idem vocabulum persæpe indicat doctrinam quamcunque seu scriptam, seu non scriptam ab uno alteri communicatam cum in materia sacra, tum profana.

(a) Si Genesin ac profectum revelationis divinæ curatius inspicere lubet, manifestis utique ex signis dispalescit: Traditionem, seu verbum traditum prius esse verbo divino scripto; atque adeo S. Scripturam, si leges cerimoniales, disciplinares, propheticosque sermones exceperis, tuto salutari custodem illarum traditionum, quæ scriptis consignatæ sunt, licet non omnes, quæ in hunc usque diem circumferuntur & observantur, in tabulas fuerint relatæ. Neve insolentius quam verius hæc asseruisse videar, expedit, ut epocham Traditionum velut ab ovo primigeniæ revelationis ordiamur. Sic DEum ab initio creationis hominibus persæpe familiariter locutum esse, easque veritates, quæ & ipsius cultum, & crea-
tionis

tionis nostræ finem concernunt, liberaliter docuisse, plusquam manifestum est. Effati huius obsides non tam paginas historię Mosaicę, quam gentium antiquissimarum monimenta propinamus. Porro hæc doctrina fideli audientium memoria ad posteros eo felicius propagabatur, quo diuturnior primorum hominum ætas, etsi scripturę beneficio destituta, (*) nihilominus tamen in re tanti momenti nepotum multitudini sufficeret. Donec tandem Moyse (**) non tam omnigena Aegyptiorum scientia excultus, quam superno afflatu adiutus plerasque Traditiones in voluminibus litteris consignaret; quem pariter non sine numine Divum insecuti sunt sequiores hebręe gentis Historiographi, quin tamen omnes omnino Traditiones, utut pertinaces, inter codices horumce Hagiographorum fuerint collocatę, sed de aure in aurem summa fidelitate & puritate propagatę. Attamen lapsu temporis illines traditionum fontes lutulentius fluere ceperunt ex inundatione superstitionum, idolomanię & philosophię petulantioris, morum indies silvescentium barbarie, Regum ambitione, Sacerdotum avaritia,

N 2

(*) De prima scribendi Origine consule singularem Libellum Hermani Hugonis S. J. circa hoc argumentum: quod opusculum in censu Librorum rariorum collocat Bibliothec. Salthen. apud Joan. Jac. Bauerum in *Bibliotheca Librorum rariorum universali* P. II. lit. H.

(**) Etsi omnino exploratum non sit, an Moyse omnium Historicorum primus fuerit, id tamen tuto asserere licet, eundem inter Judęos primum fuisse, qui traditiones avitas in volumina congeffit. Herodotus, Strabo, Xenophon aliique eandem quidem Spartam dilucidandam susceperunt: de eorum tamen fidelitate non abs fundamento subdubitare licet. Conferatur de hoc argumento Davidis Millii *Oratio de variis virorum Doctorum in antiquitatibus sacris & orientalibus erroribus*. Joan. Reiskii *Dissert. de Scriptorum Romanorum Judaicam circa Historiam falsis narrationibus*. Georg. Casp. Kirchmaieri *Exercitatio ad Lib. V. C. Taciti de rebus, moribusque Judaorum*. Joan. Georg. Artopæi (Becker) *Blanchus errorum à Justino Epitomatore Trogi circa res iudaicas admissorum*.

tia, Phariseorum Scribarumque hypocrisi, ac variarum collisione sectarum. Unde hodieum quam plurimæ circumferuntur Traditionum apud Judæos species, ut *Mischna*, *Gemara*, *Masora*, *Talmud* tum Jerosolymitanum, tum Babylo-
nium, *Kabala*, eaque vel *mystica*, vel *magica*, vel *anagrammatica*, quæ posterior denuo dividitur in *Gametrium*, *Notaricam*, & *Themuram*. (*) Quæ tamen traditiones nunc potius convincunt Judæos, quod veram legem deseruerint, & inani dumtaxat dicacitate pertinaciæ suæ perizomata confibulent.

(b) Verum enimvero Traditiones non tantum priores sunt Scripturis antiqui fœderis, sed & voluminibus legis gratiæ per Soterem Christum reparatæ. Etenim divinus Salvator, quum in terris conversatus esset, mysteria regni DEI non consignavit scriptis, sed viva voce discipulis suis protulit, voluitque, ut euntes docerent omnes gentes Evangelium suum non *scribendo*, sed *prædicando*. Unde primum supervenientibus causis plane fortuitis non nulli Apostolorum, viro-
rumque Apostolicorum sese ultro determinarunt ad effata divina scriptis consignanda. Quod etsi interdum aliorum rogatu contigisset, quemadmodum de S. Joanne diserte testatur S. Hieronymus, (**) absque omni tamen impulsu divino factum fuisse vix inducor. In hoc autem negotio Hagiographi isti potissimum

(*) Videsis Apparatum Pet. Annati L. 3. art. 5. Bertholdi Vogl Proleg. Theol. de traditionibus Judæorum tum pharisaicis tum hodiernis pag. 231. & seqq. Summo quoque laudum encomio heic nominandus & consulendus est illust. Julius Bartoloccus Ord. Cisterc. e Congreg. S. Bernardi in Monasterio S. Pudentianæ, Abbas S. Sebastiani ad Catacumbas, qui tribus voluminibus complexus est *Bibliothecam Rabbinicam magnam*: quo insigni opere Buxtorfio, Plantavicio & Hottingero palmam vix non præripuit.

(**) In libro de scriptoribus Ecclesiasticis. ubi ait: *novissimus omnium scripsit Evangelium, rogatus ab Asia Episcopis, adversus Cerinthum, aliosque hæreticos.*

simum ad suum tempus respexerunt: quum ea dumtaxat in medium proferrent, quæ pendentibus tum temporis circumstantiis magis accommodata, atque iis, quorum gratia scripserunt, magis videbantur utilia, ceteris aut omissis, aut obiter tantummodo delibatis. Atque inde est, ut Codices N. T. quandoque obscuri, quandoque mutili, & incompleti appareant. Etsi vero insufflantem non minus, ac assistentem continuo experti fuerint Spiritum S.; non nunquam tamen illis nihil ab eodem novi aut reconditi dictatum, aut singulariter inspiratum deprehendimus. Quum videlicet interdum non Prophetas, sed historicos agerent, referentes ea, quæ aliunde citra necessitatem alicuius revelationis aut inspirationis, vel propria didicerunt experientia, (*) vel aliena, fide tamen dignissima. In hoc autem rerum articulo neque supernum ad scribendum impulsus, neque divinam in scribendo defuisse assistentiam, ne laberentur, ultro fatendum est. Unde in tantum Scriptura novi Testamenti Verbum DEI appellari meretur, in quantum revelationes divinas seu *materialiter* (si fas est, ita loqui) seu *formaliter* etiam præsefert. Quodque in hac ipsa Scriptura revelationes divinæ contineantur, vel maxime nobis innotescit ex traditionibus, quæ antea id ipsum tradiderunt, quod postliminio scriptum est, sine quibus Ecclesia nunquam definire potuisset: an existant, & quinam sint libri canonici? eoquod neutrum unquam immediate revelatum sit. Quare Traditio & prior est, & necessaria omnino ad conciliandam Scripturæ auctoritatem divinam. q. e. d.

N 3

§. 12,

En causam impulsivam, & circumstantias! Addit quoque Guilielm. Caveus in *Historia Literaria script. Eccles.* Vol. I. pag. 16. edit. Basileensis: *partim ut ceterorum Evangelistarum defectus suppleret, quod & fecit.*

(*) Secundum illud D. Joannis Epist. I. c. I. *Quod audivimus, quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus, & manus nostra contrectaverunt. . . . Quod vidimus, & audivimus, annuntiamus vobis.*

§. 12.

TRADITIONIS nomine inter Orthodoxos illa intelligitur *doctrina, quæ vivæ vocis oraculo ab Christo, vel Apostolis, vel etiam ex institutione seu Apostolorum, seu Ecclesiæ accepta, continua susceptione in posteros derivata, & perenni observantia firmata est, licet in Scripturis consignata non sit, sed in aliis fide dignis monumentis.* Hæc quidem finitio Traditionis in latissimum descriptionis campum extenditur, sed eum in finem, ut totam illius exhauriret essentiam, omnesque eius species, quoad fieri potest, includeret.

(α) Huius doctrinæ custodes & depositarios præcipue duos numeramus, 1) nempe cum antiqua SS. PP. aliorumque exploratæ fidei scriptorum monumenta: 2) tum continuam Ecclesiæ consuetudinem. Unde duplex pariter argumenti genus proficiscitur, quo Theologi per frequenter utuntur: α) *Discussionis* videlicet, quod ex primo custode eruitur: & β) *Præscriptionis*, quod ex altero petitur, quo etiam pertinet tristissima S. Augustini regula: (*) *Quod universa tenet Ecclesia, nec ab Conciliis institutum, sed semper retentum est, non nisi auctoritate apostolica traditum rectissime credimus.* Non minus quoque ex utroque hoc custode derivatur duplex *regula discretiva* Traditionum; etsi aliis longe plures conducatur enumerasse: illas omnes tamen ad duplicem istam, velut ad lapidem lydiū revocasse iuvat. αα) Altera igitur est unanimis consensus, atque uniformis praxis Ecclesiæ seculi maxime 4. & 5. quin huius
praxeos

(*) Lib. 5. de Bap. cap. 24.

praxeos deprehendamus initium, aut illa ex particulari institutione Ecclesiae, seu Concilii repeti queat. $\beta\beta$) Altera est confesseratio testium, seu consensus pene uniformis PPum 5. priorum seculorum, ita concorditer in dogmate conspirantium, ut contrarium tanquam notorie haereticum aut supposuerint, aut refutarint; vel saltim aliquorum PPum doctrinam quamdam practicam tanquam notorie totius Ecclesiae communem docentium aut supponentium. Utriusque autem regulae pragmatica ratio maxime petitur ex sanctitate, pietate & simplicitate adolescentis tunc Ecclesiae, unde non poterat non mirabilis ille consensus infallibili quodam principio inniti, seu auctoritatis divinae seu apostolicae.

(b) Communissima Traditionis divisio repetitur primario ab Auctoribus, secundaria vero 1) ex parte rei, quae tradita est: 2) ex parte eius, cui traditur: 3) ex parte modi, temporis ac durationis, quo traditur.

α) Traditio relate ad ipsius Auctores considerata 1) alia est divina, cuius utpote Auctor in veteri testamento fuit DEUS, in novo autem Christus, aut Spiritus Sanctus: 2) alia humana, nempe per homines introducta, quae denuo tripliciter considerari valet, nempe $\alpha\alpha$) prout descendit ab Apostolis tanquam immediatis Christi & evangelicae Legis praekonibus; qua ratione appellationem *Divino-Apostolicae* sortitur. (secus $\beta\beta$) si fluit ab illis velut primigeniis Ecclesiae Pastoribus, sub quo respectu *pure Apostolica* audit. $\gamma\gamma$) Quatenus vero proficiscitur ab Successoribus Apostolorum, nempe Ecclesiarum Rectoribus, *Ecclesiastica* dicitur. Traditionem vero, quam alii *Pharisaicam* nuncupant, heic penitus exclusam volumus, quum sit superflua & vana ac plerumque Legi divinae contraria.

β) Traditio ex parte rei traditæ considerata alia est 1) *doctrinalis* nempe de fide. v. c. Septem præcise dari Sacramenta. 2) *moralis* de moribus Ecclesiæ communibus, iugique eiusdem disciplina.

γ) Ex parte eius, cui traditur, traditio dicitur 1) *universalis*, quum universam Ecclesiam respicit, ut festum Paschatis quotannis celebrandum, secus 2) non nisi *particularis*.

δ) Ex parte modi alia est 1) vel *necessaria* & de præcepto, vel 2) *libera* & de consilio; quæ tamen posterior nuncupatio aliunde ad mores seu disciplinam reduci potest.

ε) Ex parte temporis seu durationis traditio nunc 1) dicitur *perpetua*, quales sunt omnes divinæ, immo & Divino-Apostolicæ: 2) nunc *temporalis*, quæ nimirum ad nutum Ecclesiæ mutabilis est, adeoque non nisi in materia morum & disciplinæ locum habere potest. (*)

(c) Aliam, eamque magis succinctam Traditionum divisionem adorsus est *Auctor æconomus Principiorum Iuris Ecclesiastici*, (**) quæ in ipsis propemodum natalibus stigma insuetæ novitatis effugere vix potuit. Secundum æconomiam igitur
Auctoris

(*) Pet. Annatus in suo Apparatu L. 3. art. 1. & 2. fusius enumerat in specie omnes propemodum Traditiones divisioni huic consentaneas; quas etiam fideliter exscripsit Cl. P. Dalmatius Kick Provinciæ Antonio-Bavaricæ Franciscanus Tom. 1 suæ Theologiæ.

(**) Nescio fane, quis aliquando mihi in aurem: Auctorem horumce Principiorum eundem esse cum celebri *Justino Febronio*, sub quo personato nomine quidam *Nellerus* Moguntinus incedat. Sed fides stet penes auctorem. Id omnino exploratum est: opusculum hoc permagnæ utilitatis & eruditionis esse, præsertim postquam per censuram Vindobonensem ea fuerunt rescissa, quæ orthodoxas aures hinc inde potuissent offendere.

Auctoris huius fons traditionis trifariam discriminatur. Sic
ex mente ipsius

- α) Alia Traditio est *Inbæsiva*, quæ id ipsum tradit, quod clare scriptum est, qualis est v. c. Traditio *de Resurrectione Christi*. Is enim fidei orthodoxæ articulus adhuc sciretur ex sola Traditione, etsi tota Scriptura pessumiret.
- β) Alia audit *Declarativa*, quæ videlicet clarius explanat, quod S. Scriptura breviter aut minus clare docet. qualis est de reali Christi præsentia in Eucharistia: quia inde explicatur textus tot cavillationibus obnoxius, *Hoc est Corpus meum*. Atque hæc est Traditio Ecclesiæ vel maxime propria & necessaria, quam Ecclesia in definiendis fidei dogmatibus toties consulere fœvit & debuit, quoties doctrinam fidei ex Scriptura non sat clara civitate donare voluit.
- γ) Alia tandem *mere oralis*, quæ circa id versatur, quod nullo modo nec explicite nec implicite in Scripturis est contentum, ubi quæstio, an reatenus talis traditio existat? meram Scholasticen sapit.

Profecto fateor, Auctorem præfatum hac divisione non tam periculo erroris sese ultro obiecisse, quam ingentem difficultatum farraginem in caput suum congexisse, ut adeo plus quam faba sub hoc cortice delitescat. Ego interea Apologiam illius nequaquam meditor, sed tamen liberaliter edissero: salvam posse subsistere hanc divisionem, dummodo in sensu sano usurpetur. Enimvero ex supra dictis (§. 11. a. b.) dispalescit: 1) Traditiones, quas modo *inbæsivas* nuncupamus, aliquando fuisse orales: quum extra dubitationis aleam positum sit: Apostolos, eorumque Successores multa oretenus fideles docuisse,

O

se, quæ postmodum ab Evangelistis consignata fuere litteris. 2) Traditio quoque *declarativa* aliquando oralis esse potuit: quippe ex mera Traditione discimus v. c. celebrem illum Joannis *de tribus testibus* locum (*) intelligendum esse de tribus in DEO Personis realiter ab invicem distinctis. 3) Dari tandem Traditionem *oralem* ab S. Scriptura contradistinctam, præter alia manifeste eruitur ex ipsa Scriptura, cuius utpote exstantiam nec clare nec obscure ex ipsa eadem colligere licet. Quapropter per traditiones inhæсивas docemur in Scripturis contineri verbum DEI, nempe quod priusquam conscriberetur, mera traditione orali circumferebatur: si quando vero in Scripturis quædam obscura occurrant, ocyus per Traditiones declarativas eadem sunt illustranda: quodsi vero nullo modo aut saltem obscurissime aliqua ibidem contineantur, standum est traditioni orali. Unde apparet præfatam traditionis divisionem aliquomodo sustinere posse, nec suis carere commodis.

(d) Præter recensitas hucusque diversas traditionum species circumferuntur adhucdum non nullæ *credulitates*, quæ sub appellatione *Traditionum piarum & vulgarium* veniunt. Priorum nomine intelligitur opinio quædam doctrinam aliquam, librorum monimenta, quasdam historias, facta, consuetudines, resque alias concernens, ab uno ad alterum tradita, & ad nos usque ope picturarum, statuarum, vel aliorum monumentorum fide dignorum perveniens. Tales Traditiones ex suo obiecto sunt prorsum amplissimæ & diversissimæ. Atque hinc 1) alia est *doctrinalis*, quæ

(*) In Epist. 1. Joan. c. 5. v. 7. Quoniam tres sunt, qui testimonium dant in celo: Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus: & hi tres unum sunt. Videtis hac super re elegantem Dissertationem Joan. Franc. Bernard. Mariæ de Rubeis Ord. Prædicat. ab P. Zacharia Thesauro Theologico tom. III. insertam.

quæ concernit doctrinas cum theologicas tum adiaphoras, de quibus Ecclesia decretoriam suspendit sententiam. v. c. *de accidentibus absolutis: de motu terræ in Systemate Copernicano.* 2) *Alia Librorum*, qualis est de Epistola Christi ad Abgarum, B. V. ad Messanenenses &c. 3) *Alia factorum* de itinere D. Jacobi in Hispaniam, & Mariæ Magdalænæ in Gallias. 4) *Historiarum* alia: v. c. de Martyrio 11000. Virginum S. Ursulæ comitum. 5) *Alia morum* circa institutionem videlicet quorundam festorum v. c. B. V. Mariæ *ad Nives*. 6) Denique aliarum rerum, nempe Apparitionum, revelationum, S. Lipsanorum, iconum Christi & B. V. ab S. Luca depictarum. Ex his non nullæ dicuntur α) *universales*, seu ab universa Ecclesia receptæ, qualis est illa de Virginitate S. Josephi: β) *aliæ particulares* singularium scilicet Ecclesiarum, qualis est illa (ut domestico utar exemplo) de parte indusii B. V. in Ecclesia nostra publice exponi solita (*). Per traditiones autem vulgares illas intelligimus, quæ ex pia hominum credulitate nullo fide digno instrumento fundatæ, ex imbecillitate humani ingenii, simplici sæpius pietate, vel omnino ex malitia hominum persæpe miracula, aliaque gesta fingentium, natales trahunt. Ex utraque hac finitione, cuivis utique perspicuum erit, quid discriminis intercedat inter Traditiones pias & vulgares, atque illas, quas superius descripsimus. At maior volvitur difficultas, qualenam pretium illis statuendum sit? in quo commate negotium nobis intercedit cum duplici hominum genere, quorum alterum per defectum peccare videtur, quum omnes Traditiones pias, etiam summa auctoritate suffultas, aut cynico dente arrodunt, aut risu sar-

O 2

donio

(*) Vid. R. P. Michaelis de Mannstorff *Epitomen chronicorum Alderspacensium*. Variæ quidem Traditiones de sacris hisce exuviis inter nos circumvolitant, quibus tamen adducendis supersedeo; quia arenoso admodum fundamento insistant.

donio exhibilant. (*) alterum per *excessum*, qui omnes historiales anilesque fabulas ex plebeia opinione & credulitate tanquam veras traditiones pias devenerantur, ac fide prope modum supernaturali prosequuntur. (***) Ut igitur in materia adeo delicata circumspecte incedamus, certa ab incertis probe seiungenda sunt: atque hinc

a) Pragmaticus canon est: Traditiones pias quoad auctoritatem suam mediam tenere semitam inter traditiones divinas, apostolicas

(*) Inter criticos magis insignes heic tantum laudasse iuvat Dupinium, Launoyum & Harduinum. sed absit, ut viris adeo præcellentibus dicam scribam, quando hinc inde liberius & intemperantius sententia sua exponunt. Id saltem commodi ex ipsorum Lectione hauriri potest, ut ab avitis præiudiciis animum expediamus, neque facile circumforaneis opinionibus accedamus, quin earum fundamenta prius rite examinaverimus.

(**) Præcipue de nimia credulitate aliquando Patria nostra fuit suspecta, ut etiam ab non nullis liberalioribus criticis *Bavariae superstitiosa* titulo fuerit salutata. Verum serenior modo illuxit dies, postquam viri literatissimi extirpandis præiudiciis manus impigre adhibuerunt, integrum negotium strenue promovente recenter erecta sub clementissimis auspiciis MAXIMILIANI IOSEPHI Academia Scientiarum Boica. Sensim quippe ultra plebem sapere discimus: diverso longe oculo modo perlustramus libellos revelationibus Birginitis & Agredanis refertos, de quibus posterioribus notæ sunt utique sunt similitudines literariæ inter Cl. D. Eusebium Amort & P. Dalmatium Kick. Alia nunc fronte salutamus delicias argutiasque plebis in lucubrationibus Martini ab Cochem & Abrahami ab S. Clara. Rostra ecclesiastica non amplius evomunt mirificas, & interdum ridiculas legendas Thomæ Cantipratani, aut Casarii nostri Heisterbacensis, cuius Viri, etsi cetera pientissimi, apologiam quidem contexit noster Bertrandus Tiffier Tom. II. *Bibliotheca Patrum seu scriptorum Ord. Cisterc.*: Ego tamen eo adduci non possum, ut eidem subscriberem. Amicus enim Casarius, amicus Tiffier, sed magis amica veritas, aut saltem veritatis studium!

stolicas & ecclesiasticas ex una, & vulgares ex altera parte ; ut adeo neque polleant auctoritate indubia, multoque minus fide supernaturali, sicut priores: neque destituantur vera probabilitate, quemadmodum posteriores, sed gaudent probabilitate & veritate tanta, quantam ipsis auctoritas & ratio, velut primarii fontes theologici, (§. 9.) quibus innituntur, supeditant. Ideoque nulli censuræ stigma inuri potest, si quis opinionem piæ traditioni adversantem amplexus fuerit, priusquam irrefragabile iudicium Ecclesiæ de eadem latum cognoverit: dummodo opinio contraria sobriis adhucdum insistant momentis. Zelum igitur sine prudentia ostentant, quicunque ad levissimam alicuius piæ traditionis acerbiam nil nisi hæreses, schismata, scandala, ruinas orthodoxæ fidei seditiosa clamore spirant.

B) Immo etiam si eiusmodi Traditiones ab ipsa Ecclesia speciali oraculo per Litteras & Brevia pontificia fuerint comprobatae, quemadmodum v. c. circa sacra Lipsana fieri amat; (*) harum tamen approbationum adminiculo similes Traditiones neutiquam ad sphaeram certitudinis indubiæ elevantur, ne dicam fidei: sed id solum operantur, quod talia facta pia fide credi, & S. Lipsana pie coli possint, atque ipsæ approbationes nihil fidei, aut bonis moribus adversum præseferant. Neque exinde, si forte Lipsana forent spuria, Religioni periculum est timendum: eoquod ad dirigendos actus virtutis *Religionis* (excepta fide, cuius actus omnimodam certitudinem exclusivam formidinis de contrario exigunt) sufficit veritas probabi-

O 3

lis

(*) Quam caute vero in eiusmodi negotio Ecclesia semper incedat, liquet non tam ex diversis Conciliis cum generalibus, tum particularibus, quam ex opere præclarissimo glorios. mem. Sanctissimi Benedicti XIV, nempe Prosperi Lambertini, de Servorum DEI Beatificatione & Apotheosi, quod vel ipsis Sæctariis in pretio est.

lis exclusiva falsi practice talis, quum omnimoda certitudo in praxi rarissime deprehendi queat. Paradigma manifestum se se exhibet in adoratione huius numero Hostiæ ab Sacerdote consecratae, de qua tamen certitudine ne quidem morali ducimur, eam legitime consecratam esse, quin propterea cultus religiosus de profanatione periclitetur, quia semper obiectum suum primarium & ultimum, nempe DEUM respicit, quem in qualibet hostia rite consecrata adorare intendimus.

γ) Pro dignescenda traditionum piarum authentia varii Theologi in varias conspirarunt regulas directivas, quos inter Virum excellentis criticae Honoratum ab S. Maria (*) ad prima subsellia iure & merito elevamus, utpote qui nec sobrietatis nec antiquitatis cancellos transiliisse deprehenditur. Nobis tamen omnino sufficiat, ut in recipiendis, aut reiiciendis talismodi traditionibus cauti ac circumspecti ad duas præcipue Leges attendamus: nempe 1) *ut ne nimis scrupulosi simus*, atque illico ex dato iisdem repudii libello religioni, pietati, ac salutis fidelium metuamus periculum, ubi tamen non est. Stabit enim immota orthodoxa religio, Christiana virtus & animarum salus, etiamsi Traditiones piæ ad garrantas, ad ultimam Thulen eiciantur. Fulcra enim religionis, virtutis & morum sunt Scriptura, Traditio divina & ecclesiastica, atque ex his enata fidei morumque dogmata: remedia vero salutis sunt fuga peccati, exercitium virtutum, & frequens Sacramentorum usus. Metuendum ergo potius, ne nimius, nimiumque scrupulosus in hisce traditionibus defendendis Zelus nocumento sit & fidelibus, & Religioni: illis quidem si nimis creduli in iisdem anchoram veluti salutis collocent, & interna, salubriora, magisque necessaria salutis remedia negligant:

Religioni

(*) Tom. 2. Lib. 1. Dissert. 1. art. 1.

Religioni vero, si hisce traditionibus veluti lapidi angulari fabricam Ecclesiæ inædificent, quæ ex hoc capite irrisioni & contemptui extraneorum, & aliquoties periculo detegendæ falsitatis turpissimæ exponitur, immo, quod abs rubore non queo dicere, sæpe sæpius iamiam exposita est. Inde promanant popularia Sectariorum convita *Iconolatriæ, Superstitionis, Fanaticismi, Bigoteriæ* &c. Utinam penetrarent tremendas hæc sequellas piarum traditionum Mœcenates, qui in Cathedris, in Lucis & Excelsis Thaumaturgis, peregrinationibus votivis in Confraternitatibus populi confluentis simplicitatem & credulitatem magis fovere satagunt, quam verum DEI honorem, proximique salutem promovere laborant. 2) *Neque nimis excessivi* in explodendis omnibus omnino Traditionibus piis, aut crisi intemperata adversus Ecclesiam insurgamus, quod illis suam auctoritatem accommodaverit, atque non nunquam pro stimulo pietatis Christianæ ad pie recolenda quædam mysteria festos dies ex thesauro indulgentiarum locupletatos concefferit. Haut paucos quippe abusus irreplisse nemo unus diffitetur: sed tollatur e medio abusus, & fervetur bonus usus. Præsertim vero ab epicrisi liberaliori abstinendum est coram rudi plebecula aliisque timoratae conscientiae viris; homines enim tales non capiunt verbum hoc, & immane quantum scandalizantur, quæ tamen ruina spiritualis procul absit ab consortio fidelium. Quid? quod facile posset contingere, ut plebs hoc dictamine critico informata limites etiam angustiores transiliret, & veras etiam Traditiones, si non negligeret, saltim vilipenderet. Sapienti pauca, & vel ideo satis. (*)

(*) Ne mihi soli videar sapere, dicta hucusque ut maxime attemperati effatis clarissimorum Duumvirum Lamindi Pritanii, seu Muratorii, & Zallveinii, ut horum non nunquam verba quoque referrem. Neque turpe putavi aliena vivere quadra, quum eosdem veritati litasse deprehendi; nempe ut puriores ex ipsis fontibus suppeditarem latices.

(e) Explicata Traditionum natura & diversa indole Theologo orthodoxo nihil antiquius, nihilque sanctius esse debet, quam ut earum exstantiam & necessitatem vindicet adversus omnes cuiuscunque metalli Sectarios, qui solemne illud prosphonisma iactitant: *Credamus, quod legimus, & quod non legimus, nefas credamus adstruere.* Eandem cantilenam indies recantant cum primis Lutheriani & Calviniani, tumidis præcipue Basnagii & Böhmeri ratiunculis recenter exciti. Verum nequaquam desunt splendidissima argumenta, quibus & exstantiam & necessitatem Traditionum demonstrare vacat cum pro statu Legis naturæ, & Mosaicæ, tum evangelicæ. Quid? quod vel ipsi Protestantes & Reformati (ut vocari amant) in eliminandis aut sustinendis Traditionibus inter semetipsos hodiedum non conveniant. Perspicuum utique est testimonium Viri celebratissimi Hugonis Grotii, quum adversus Rivetum his verbis insurgit: *Iam vero non omnia, quæ dixere Apostoli, fuisse perscripta, testatur ipse Paulus, quum obediri vult iis, quæ docuerat sive per sermonem, sive per epistolam.* Huic suffragatur quoque Auctor Calvinicola Præfationis in Historiam criticam V. T. Richardi Simonii ingenue asserens: *Sine traditione impossibile esse solide obiectionibus Socinianorum respondere.* Ut nihil dicam de Chemnitio illam saltim Traditionem acceptante, *qua nobis in manus dantur S. Scripturæ libri.* Tandem Rhodum, saltumque declinasse arbitrantur non nulli hodierno ævo Sectarii, qui quidem Traditiones admittunt, sed insimul negant, eas distingui ab Verbo DEI scripto, quemadmodum nec Commentarium Scripturæ differt ab ipsa Scriptura. Nempe licet aliquando tempus fuerit, locusque Traditionum, quum Lex & Evangelium ex mandato & inspiratione divina necdum litteris foret consignatum, huius tamen Traditionis auctoritas dudum exolevit, quum post mortem Hagiographorum omnia in scriptis fuere

fuere relicta, quæ antehac oretenus tradebantur. At vero, licet haut quaquam inficiamur, non nullas traditiones ex commercio orali in tabulas fuisse translatas; attamen usque nunc Sectarii aliqua firma fide observant, de quibus tamen vestigium nullum in SS. Litteris apparet. Ut v. c. exstare Verbum DEI scriptum; Parvulos adhuc rationis incapaces esse baptizandos: Baptizatos ab hæreticis amplius baptizandos non esse: ad valorem Baptismi requiri formam: *Ego te baptizo &c.* Unde perspicuum est, vel ipsis Protestantibus necessum esse, ut præter Scripturas, quas tamen unicam fidei regulam esse splendide ubivis iactitant, ad Traditiones seu nolentes seu volentes provocent. (*)

(f) Auctoritas Traditionum divinarum tanta est, ut ex iisdem tanti valoris & certitudinis argumentum derivari possit, ac ex ipso Verbo DEI scripto; quum & ipsæ sint Verbum DEI non scriptum; (§. 11.) & per consequens eiusdem quoque auctoritatis. Unde licet penes Ecclesiam sit discernere inter Traditiones germanas & spurias, ut infra (§. 14.) demonstratum ibimus; attamen si semel deprehenderit, has vel illas traditiones esse divinas, aut divino-apostolicas; easdem nec transversum unguem immutare, ne dicam abrogare valet, quum non habet ius in legem superioris, neque tantam facultatem aliquando eidem collatam legimus, multoque minus exercitam. Aliter longe res agitur in Traditionibus pure Apostolicis, Ecclesiasticis, disciplinaribus &c. utpote quæ Peripheriam potestatis ecclesiasticæ non excedunt, atque ideo pro
P oppor-

(*) Confer opusculum Domini de Camus Episcopi Bellicensis, cui titulus: *Appropinquatio Protestantium ad Ecclesiam Romano - Catholicam.* quod Auctor Thesauri theologici Animadversionibus illustratum ad Calcem Tomi I. præfati Thesauri adiecit.

opportunitate temporum & circumstantiarum persæpe immutatae aut abrogatae fuerunt. Innumera heic afferri possent paradigmata, v. c. de abstinentia ab sanguine & suffocato: de triplici immersione in Baptismo, de Pœnitentia publica, de Agapis, seu conviviiis charitativis &c. Novissime vero in Bavaria nostra apparuit specimen huius potestatis ecclesiasticæ; quum CLEMENS XIV. Pontifex Maximus ad intercessionem Serenissimi & Clementissimi DUCIS & ELECTORIS nostri per Breve Apostolicum non nullos Dies Festos utut longa Traditione & antiqua consuetudine valentes, aut penitus expunxit, aut in alias stationes transtulit. (*) Videbatur equidem insolita hæc novitas oculos & aures non tam Vulgi, quam aliquot Zelotarum offendere, qui exinde avitæ Religionis ruinam vel hiatum timebant, &, nescio quæ mala ferali carmine portendebant. Verum communia & proletaria hæc sunt novitatum fata, quæ tamdiu odiosæ iudicantur, donec præiudicia popularia ex integro fuerint suffocata. Utinam brevi!

§. 13.

Dignoscendis non minus, quam vindicandis Traditionibus vel maxime inservit auctoritas PATRUM

(*) Videatur recentissimum Breve Clementis XIV. Pontificis Maximi ad Archiepiscopum Salisburgensem, & Episcopum Frisingensem, Passaviensem, Ratisbonensem, Augustanum, Bambergensem, Chiemensem & (mut. mutand.) ad Cardinalem de Rodt Episcopum Constantiensem de minuendo in Bavariae ditionibus dierum Festorum numero. Monachii 1772. De eodem argumento lectu quoque dignissima est Illust. L. B. Adami de Ickstadt Oratio Academica: Von dem Einfluß des Nationalstetßes in die Glückseligkeit der Staaten. Nec non Philippi Jacobi Huthii Almæ Universitatis Ingolstadiensis Bibliothecarii Dissertatio Historico-Politico-Canonica de eo, quod circa Férias sacras instituendas abolendasque iustum est. an. MDCCLXX.

TRUM & DOCTORUM Ecclesiæ, utpote Testium antiquæ & orthodoxæ doctrinæ. Horum unanimis in dogmate fidei seu morum confesseratio irrefragabile veritatis criterium subministrat. Ea propter Ecclesiam in comitiis generalibus congregatam nunquam non *ad fidem PPum* provocasse legimus, (*) & ex iisdem Traditionis testimonia postulasse. Quum vero illos separatim considerare lubet, permagna quidem, non tamen ineluctabili auctoritate eosdem pollere inter Theologos convenit.

(a) Etsi quamplurimi numerentur *Ecclesiæ Patres*, (**) non tamen una omnes titulo *Doctōris Ecclesiæ* salutari promerentur, sed illi dumtaxat, quos 1) ob eminentem doctrinam: 2) ob insignem vitæ Sanctimoniam, gregem Christi *Verbo & Exemplo* pavisse agnoscit, & declarat Ecclesia. In reliquis vero sufficere quoque potest *competens ætas*, quæ tamen ad amissim determinanda, necdum inter Litteratos explorata est. Unde pariter Ecclesia illos in Syllabo SS. PPum non nunquam recenset, qui non modo nulla eminerunt Sanctitatis præeminentia,

P 2

(*) In Concilio Chalcedonensi. Cpolitano VI. Lateranensi sub Martino V. & Tridentino Sess. 4. in decreto de Edit. SS. Lib.

(**) Exactum SS. PPum catalogum contexuit Gravesonius in Hist. Eccles. Annatus in suo Apparatu L. 4. qui pariter ipsorum opera vera & supposita recenset. Carolus Witasse in opusculo de *Locis theologicis* Appendice II. eosdem ordine alphabetico disponit, postquam quatuor orientales, & septem Latinos velut reliquorum principes enumeravit. Plures alios silentio præmitto, quum vix sit scriptor Theologus aut Historiographus ecclesiasticus, qui non numerum & ordinem eorum obvie exhibeat.

tia, verum etiam perversa fidei dogmata amplexati sunt, & vel hæretici, vel hæreticorum fuere fautores, quales sunt Tertullianus, Eusebius Cæsareensis, Origenes, Rufinus &c. Quidni enim Ecclesia illos in testes Traditionis assumat, ut de unanimi Ecclesiæ consensu, concentratione & contefferatione eo certius constet; quum non raro veritas etiam ex ore inimicorum peti possit & debeat, quorum testimonium tanto maioris est ponderis, quanto magis illud ab omni sinistra suspicione alienum esse dignoscitur.

(b) Hi viri sancti pro diversitate ævi, quo floruerunt, 1) nunc *Apostolici*, modo *non Apostolici*: 2) pro varietate idiomatis, quo scripserunt, nunc *Græci*, nunc *Latini*: 3) pro discrimine vero regionum, in quibus exstiterunt, modo *orientales*, modo *occidentales Patres* sunt nuncupati, quemadmodum ex solis nominibus perspicuum est. Ipsorum vero opera duplicis generis sunt distinguenda, nempe *Dogmatica* & *Exhortatoria*: in illis clarius, in his plerumque obscurius sunt locuti ob *disciplinam Arcani* græcis οἰκονομίαν dictam. (*) Quæ duæ operum classes septem sub se species numerant.

a) Videlicet *Cathecheses*, seu instructiones domesticas, Quadragesimæ tempore fieri solitas pro illis, qui in Vigilia Paschatis baptizandi erant. quam consuetudinem circa *Cathecheses* in omnibus pene Dioecesibus, & præcipue nostra Passaviensi usque in hodiernam diem laudabilissime propagatam novimus. In his vero instructionibus PPes loquebantur clare.

β) *Tractatus Polemicos* ad fidem contra hæreticos defendendam susceptos. Quem morem fortassis hodieum imitari videntur Ecclesiæ Cathedraticæ in illis urbibus, ubi vel *Religionum Autonomia*,

(*) De *Disciplina Arcani* eleganter differunt Schelstraten, & Martin. Gerbert in *Mantissa de arcanis Ecclesiæ Traditionibus*. quos inspicias velim.

tonomia, vel *Jus simultanei* viget, ut quotannis statis Feriis e publico rostro controversæ materiæ discutiantur. (*)

γ) *Apologias* ad Ecclesiam ab Calumniis Paganorum & Hæreticorum purgandam conscriptas, quales fuere *Apologiae* Justinii, Tertulliani, Athenagoræ, Felicis Minutii &c. Nostri vero ætate cum *Tractatibus* polemicis affines sunt.

δ) *Homilias & Sermones* in conventibus publicis habitos, in quibus aliquoties ob præsentiam Gentilium & Paganorum obscure, & quasi mystice ex prudenti œconomia discurrebant.

ε) *Epistolas* de diversis obiectis ad fideles, vel etiam ad alios directas, in quibus iterum non nisi parabolice sæpiuscule mentem suam explicabant.

ζ) *Commentaria* in S. S. Scripturas utriusque fœderis. Quæ consuetudo lapsu temporis adeo invaluit, ut quivis in disciplinis asceticis vel leviter tinctus illico sese exponendis divinis oraculis accingeret, sed neglecto, ut videre est, plerumque sensu litterali.

η) *Historiam Ecclesiasticam*, qua in parte nunquam non exstiteret Viri exercitatissimi, qui excolendis Fastis ecclesiasticis manus iniecere, quemadmodum longa inductione commonstrandum foret. Utrum vero ab omni partium favore penitus expediti fuerint? gravissimi momenti decisio foret. Alii mea pace ungues de hoc argumento sibi rodant. Neque præterea negandum est, plurimas hinc inde narratiunculas aniles, ac

P 3

valde

(*) v. c. Augustæ Vindelicorum, ubi nostra ætate de laboribus polemicis & apologeticis orthodoxæ fidei, optime meriti sunt Duumviri e S. J. Franc. Neumayr, & P. Aloysius Merz.

valde superstitiosas irrepsisse. Nostra profecto ætate nec sine laude, nec absque fructu pervolvimus opera Baronii, utriusque Pagii, Spondani, Thomassini, Gravesonii, Cabasutii, Mabillonii, Montefalconii, Natalis Alexandri, Claudii Fleurii, Sociorumque Bollandi: (*) quorum labor improbus, ac ingens perspicacia materiam Historiæ ecclesiasticæ adeo percolatam & excultam reddidit, ut vix meliora expectemus molimina.

9) *Opera pietatis*, in quibus similiter œconomiae gratia plerumque occultabant fidei mysteria. Huncce morem insequuntur equidem hodierna tempestate Viri ascetici. Verum quam dispari spiritu!

Ex his ergo Operibus vel maxima^{est} necessum, ut dubia, spuria, apocrypha ab genuinis separemus: adminiculante enim critica saniori (de excessiva quippe & velut in SS. PPes grassante, qualem exercuere homines frontis magis temerariæ, heic sermo non est) deprehensum est, quod multa Opera SS. PPbus ad maiorem conciliandam auctoritatem supposita; plura vero ab hæreticis adulterata fuerint. Ideoque vel maxime attendendum est, ne specie veritatis aut falsitatis aliquoties decipiamur, opera dubia, spuria, apocrypha allegemus, & sic crisibus & irrisionibus doctiorum pateamus. Quænam vero sint genuina PPum opera, nemo sane melius docuit, quam Patres Benedictino - Mauriani in Galliis, quorum indefesso stupen-

(*) Exstat in Bibliotheca nostra splendidum multoque auro coruscum Exemplar editionis Antvverpiensis de *Actis S. S.* 48. Tomis constans, quousque nempe labores PPum Societatis, seu *Bollandistarum* modo pervenerunt. Magnificum hoc opus unice acceptum referimus nostro THEO-BALDO II. meliorum literarum in Alderspachio Statori.

stupendoque labore castigatissimæ SS. PPum editiones emerferunt, ipsis etiam fidei alienigenis adstipulantibus. (*)

(c) Præterquam, quod inter opera SS. PPum, atque eorum editiones quidam selectus habendus est; in illorum pariter lectione cum primis observandæ sunt non nullæ regulæ, quarum numerus pro diversitate auctorum de hoc argumento scriptitantium diversus quoque est. Nobis integrum sit easdem in pugnum contrahere, & si sapere licet, Mabillonio (**) sapiamus.

I. ergo Regula est, ut præter ætatem & tempus scribentium attendamus ad causam & occasionem scribendi: ubi videndum est, an materiam aliquam data opera examinaverint, vel non nisi perfunctorie de ea locuti fuerint? Si primum, tunc illorum effata in Ecclesia ingentis sunt ponderis, maxime, quando plures in idem conspirant. secus vero tantum fiduciæ Ecclesia in illorum doctrina non collocavit. Et recte quidem, quia in priori casu facilius assistentia Spiritus S. illorum industriæ cooperantis, quam in altero casu præsumi potest.

II. est, eo ipso, quod PPes aliquam materiam basilice tractaverint, maxime vero si eristice contra hæreticos insurrexerint, depre-

(*) Pro dignoscendis SS. PPum operibus genuinis legitimisque eorum editionibus succulentas regulas subministrant Honoratus ab S. Maria, Dupin, Launoy, & præcipue Guilielm. Cave in Proleg. ad Hist. Literar. Script. Eccles. Sect. VI. & VII. ubi tamen fermentum nequitiae hinc inde dispersum conspicimus.

(**) In Traët. de Stud. monast. P. II. Cap. III. & IV. de lectione studioque SS. PPum in ordine ad Theologiam. Mabillonio Comitem adiungere placet Bonaventuram Argonensem in præstantissimo opusculo de optima legendorum Ecclesie PP. methodo. Confer quoque III. P. Institutionum Theologiae Moralis Christianae & Evangelicae P. Corbiniani Luydi Ord. S. Franc. qui in hoc commate latissime diffusit.

deprehendere licebit in ipsis vehementem quemdam ardorem in persequendis hæreticorum opinionibus, ut non nunquam videri possint, modum & fines veritatis transiisse. Sic v. c. S. Augustinus tanto spiritu & verborum ardore defendit necessitatem gratiæ, ut quibusdam liberum arbitrium sustulisse videretur; quemadmodum de se ipso fatetur. (*)

III. Nosse iuvat, quam materiam susceperint describendam: In rebus enim naturali lumine cognitis interdum rem acu non tetigerunt; quapropter in iis tantum valent, quantum probaverint. (**) In obiectis vero dogmaticis attendendum est, in quibus excelluerint, & contra quas hæreses scripserint. Atque ideo singularis ratio habenda est illorum PPum, quos Spiritus S. quovis seculo in sua Ecclesia posuit, ut errores & hæreses eo tempore grassantes prosternerent. Itaque ubi sermo fit de Christi Divinitate, Athanasius; ubi de Incarnatione, Cyrillus; ubi de Prædestinatione & Gratia, Augustinus ceteris omnibus sunt præferendi. (***)

III. In ipsa lectione caute advertendum est ad eorum dicta; interdum enim duriuscule locuti sunt, interdum obscure, quod non nunquam evenire potuit ex indole idiomatis, quo usi sunt. Scimus enim collisiones PP. Græcorum & Latinorum circa

(*) L. de gratia Christi cap. 47. *Ubi de arbitrio voluntatis & DEI gratia disputatur, questio ista ita est ad discernendum difficilis, ut, quando defenditur liberum arbitrium, negari DEI gratia videatur: quando autem asseritur DEI gratia, liberum arbitrium putetur auferri.*

(**) Vide meam *Philosophiam regularem* pag. 93. Confer quoque Udalricum Weis in libro de *Emendatione intellectus humani* P. II. Sect. II. Cap. XVII. §. CCCLXXIII. De quo insigni opere sæpe mecum illud Comici in *Euncho* Act. 4. Scen. 7. ingemino: *Nunquam accedo ad te, quin ab te abeam doctior.*

(***) Vide Dyonis. Petavium Tom. I. Operum Theolog. Lib. 9. Cap. 6.

circa vocem *Hypostasis*: aliquoties etiam, quum humanum quid passi sunt, erroribus obnoxii fuerunt. Quis enim adeo hospes est in Fastis ecclesiasticis, ut Lites Rebaptizantium & Chiliastarum subtiliorum ignoret? Etsi vero eiusmodi errores dissimulare non oportet, excusari tamen debent, quantum salva veritate & perpensis prudentiæ regulis possunt, præsertim ante Ecclesiæ definitionem, utpote cuius decretoria requiritur sententia, ut doctrina quædam erroris damnetur. Quod si tamen alicubi errasse deprehendantur, non nisi cum honore & reverentia tractandi sunt. Demum si contigerit quosdam PPes inter se discordes esse, aut excusandi, aut conciliandi sunt potius, quam committendi.

(d) Circa usum scientificum SS. PPum in ordine ad solidum quoddam argumentum aut pro vindicando, aut stabiliendo dogmate fidei vel morum Theologi denuo plures regulas & canones ceperunt statuminare, ad librandam securius eorum auctoritatem. Quæ tamen singula brevitatis & rotunditatis amore, ad tria potissimum axiomata revocamus.

I. est, quod unanimis PPum consensus infallibilem fidei regulam constituat, non quidem *ab priori*, quasi ipsi dogma fidei efficerent: sed *ab posteriori*, quatenus consensus iste irrefragabile signum præferebat, hanc vel illam doctrinam esse ab DEO revelatam. Requiritur tamen, ut res, quam pertractant, ad fidem, non vero ad aliud scientiæ genus pertineat: sed necessum haut est, ut dogma illud in omnibus omnino PPum monimentis reperiatur; sufficit enim, si clarissimi quique conspiraverint, nullo insigniori reclamante.

II. Quod sententia unius aut alterius seorsim spectati, vel etiam plurium PPum non nisi argumentum probabile præstet; videlicet tunc, quando unus alterve gravissimæ auctoritatis contrarium

trarium sensit, cui posthac succedaneorum seculorum PPes ad-
stipulati sunt. Immo non nunquam unus ex Patribus ad tan-
tum auctoritatis apicem eluctatus est, ut Ecclesia definitionem
dogmatis, saltem in illis quaestionibus, quarum definitio Ec-
clesiae non videbatur tantopere necessaria, suspenderit. Ubi
tamen cavendum reor: ne unius Patris utut valde conspicui au-
toritati tantum deferamus, ut reliquorum Ecclesiae Procerum
iuribus communique fidelium praxi derogemus. Ea de causa
merito damnationis stigma huic Propositioni iniustum est: *Ubi
quis invenerit doctrinam in Augustino clare fundatam, illam
absolute potest tenere & docere, non respiciendo ad ullam Pon-
tificis Bullam.* (*)

III. Quod non omnes PPes sint aequalis auctoritatis, sed in una
alterave materia alter alteri praevaleat, ut supra insinuavimus
(c. Reg. III.). Quatuor igitur sunt veluti gradus approbatio-
nis, secundum quos auctoritas Patrum nunc suscipit magis,
nunc minus. 1) Quando opera alicuius Patris in publicis Scho-
lis & solemnibus Ecclesiae officiis usurpantur. 2) quando ab
Ecclesia singulari titulo & praerogativa sunt honorata, ut 4. Do-
ctorum Ecclesiae &c. 3) quando in aliqua materia sunt singu-
lariter approbata, ut v. c. Libri S. Augustini *de gratia & libe-
ro arbitrio*. 4) denique quando decretorio & definitorio Ec-
clesiae iudicio tanquam catholica, & velut regula fidei omnibus
observanda proponuntur, uti 12. Anathematismi Cyrilli Alexand.
adversus Nestorii doctrinam.

§. 14.

(*) Haec propositio exstat 30. in Decreto damnationis ab SS. D. N. Ale-
xandro VIII. die 7. Decembris 1690. lato. Confer simul Martini Steyaert
*Theologiam Moralem emendatam, ubi damnata ab S. Sede Propositiones dilucide ex-
plicantur.*

§. 14.

Etsi vero Theologis summopere necessum sit, ut argumenta sua pro statuendis & confirmandis dogmatibus fidei & morum ex primariis fontibus, Verbo DEI videlicet scripto & tradito depro-
mant; Attamen 1) quum S. Scriptura non ubivis locorum clara sit & perspicua, (§. 10. e. γ.) sed interprete, & iudice indigeat, qui obortas hinc inde controversias componat. 2) quumque Traditiones falsitatis periculo non raro sint obnoxiae. (§. 11. a.) Hinc non absque sapientissimo Divini Numinis consilio factum est, ut alius adhuc fons Theologicus veluti ex percussa petra (*Petra autem erat Christus*) erumperet; cuius beneficio legitimæ scripturæ & traditiones adveherentur, atque ab omni obscuritate & suspicione diluerentur. Fontem hunc subministrant auctoritas ECCLESIAE, cuius nomine intelligimus *Congregationem fidelium baptizatorum eiusdem Fidei professione, eorundem Sacramentorum participatione, eodemque cultu inter se adunatorum sub regimine legitimorum Pastorum cum Romana Sede præcipue communicantium.*

(a) Latissimus heic sese diffunderet campus, & amplissima meditationum farrago, quid nominis, quid rei sit Ecclesia, quæve ipsius natura & indoles? verum & dignitas & vastitas huius argumenti postulat, ut singulari tractatu vel dissertatio-

ne de eadem fusius aliquando sermocinemur: quum in præsenti-
 arum nondum ipsam Theologiam, sed Theologiæ non nisi
prodromum constituturi sumus. Ut autem nitidiorem huius ar-
 gumenti notitiam nanciscamur, quædam veluti supposuisse iu-
 vabit ex aliis Theologiæ domiciliis. Videlicet

α) Existere non minus, quam necessariam esse Religionem re-
 velatam, eamque nullo non tempore etiam existisse tum opi-
 tulante traditione, tum ipsa scriptura.

β) Ab Christo Domino Salvatore nostro fundatam fuisse in san-
 guine suo Ecclesiam, in qua speciali ratione ab eodem Funda-
 tore introducta & stabilita fuit *Religio revelata*, seu *peculia-
 ris ratio colendi DEUM amore, obsequio & servitute*, vi cu-
 ius eidem placere & grati esse valeamus.

γ) Hanc Ecclesiam continuo *visibilem* esse in membris suis, &
 cultu externo Religionis. Atque ut ab quibusvis cætibus spu-
 riis discerni valeat, eandem quibusdam characteribus exor-
 natam esse, 1) *Unitate* nimirum doctrinæ & capitis: 2) *San-
 ctitate* doctrinæ & membrorum: 3) *Universalitate* seu dif-
 fusione per totum orbem terrarum pro omni tempore: 4) *An-
 tiquitate* sive origine ab Apostolis non tantum secundum doctri-
 nam, sed etiam Pastorum successionem.

δ) Quum Christus unam, sanctam, Catholicam, & Apostolicam
 constituit Ecclesiam, non ad modicam temporis intercapedi-
 nem, sed usque ad consummationem seculi duraturam, eam
 quoque ab omni errore immunem reddidit per promissam non
 minus, quam collatam Spiritus S. assistentiam; secus enim
 dudum portæ inferi adversus eam prævaluissent: quia nullo
 non tempore exstiterunt Magistri prurientes auribus, seducto-
 res,

res, vaniloqui, quorum dicacitate fidelium mentes circumventæ ad fabulas convertuntur. Eum in finem DEUS quosdam dedit Doctores, Pastores, & Apostolos ad consummationem Sanctorum, in opus Ministerii, ne ab quolibet vento doctrinæ circumferamur fluctuantes; quos nempe Spiritus S. posuit Episcopos regere Ecclesiam DEI, & inerrantiæ prærogativa donavit, quum in arduis fidei & Religionis negotiis ad tribunal Ecclesiæ recurrendum est.

e) Ecclesia hac finitione (§. præced.) elata analogiam cum naturali humano corpore præsefert; eoquod sit una in se, attamen ex multis membris constituatur: omnia autem membra non eundem actum habent, neque eadem vita animantur. Quippe non tantum Iusti & Prædestinati, ut Sæctariis placet, sed & Peccatores, quos neque hæresis aut schisma, neque anathema ab corporis huius communione excluderit, in censu membrorum Ecclesiæ veniunt. Inter ipsa vero membra dominatur quidam *Ordo Hierarchicus*, seu sacer Principatus, vi cuius aliqua membra in curculibus *Imperantium* collocantur, quædam vero Obedientium vulgus constituunt. Quod regimen hierarchicum perperam fugillant non nulli Extranei, Ecclesiam *Societatem æqualem* esse obtendentes. Atque ideo non sufficit sola fidei professio unanimes, & Sacramentorum communio; sed insuper exigitur debita Pastoribus & Prælati Ecclesiæ subiectio. Quid? quod inter ea ipsa membra, quæ aut *Jurisdictione* aut *Ministerio*, vel utroque simul eminent, aliqua subordinatio intercedat, supremumque patiantur supra se caput, Episcopum videlicet Romanum, B. Petri Successorem, Christique in terris Vicarium, qui iure Collationis & Præscriptionis antiquissimæ primas honoris & auctoritatis in universo orbe catholico tenet. Quippe

*Sedes Roma Petri, quæ Pastoralis honoris
facta caput mundo, quidquid non possidet armis,
Religione tenet. (*)*

Unde apparet, istius Hierarchiæ regimen nec *Democraticum*, nec pure *Aristocraticum*, sed *Monarchicum*, multa tamen Aristocratia temperatum esse. Politici nostrates in hoc regimine Ecclesiastico chymæram latitare satis Thraſonice iactitant, quam *Statum in statu* argute appellitant. At vero, cur hanc chymæram in ipso corpore Imperii Romano-Germanici non carpunt? *Papulas* ergo *alienas observant*, ipsi plurimis *obsiti ulceribus*. (**)

2) Ecclesia secundum præsentem œconomiam non amplius est in Republica, sed vicissim Respublica est in Ecclesia, postquam Religio orthodoxa totius orbis latifundia cepit occupare, ipsis Principibus politicis strenue & magnifice opitulantibus: utpote qui diuturna veluti experientia didicerunt, fulcrum status politici in Religione situm esse, & felicitatem Reipublicæ maximam partem promoveri ex stabili nexu status ecclesiastici cum politico. Eum in finem oportet Principes politicos supremos Ecclesiæ Advocatos & Patronos agere, qui illam brachio potenti defendant, eius iura & bona tueantur, & pericula avertant. Atque ex hoc supremæ Advocatiæ titulo descendit illud tot litigiis scopulisque obsitum *Jus regium in* (melius *circa*) *Sacra*, cuius usus moderatus neutiquam improbandus est, dummodo statis finibus circumſcribatur. (***) Ex eodem iure pro-

(*) S. Prosper in Carm. de ingratis.

(**) Seneca Lib. de Vita beata c. 27.

(***) Videantur de hoc argumento Van Espenius, Lochſteinius, Febronius, aliique Jurium ecclesiasticorum Commentatores ad arbitrium cuiusque æqui rerum æſtimatoris.

proficiuntur, & in publicis Theologorum ac Jureconsultorum ambonibus resonant splendida illa nomina *Juris reformandi, sustinendi aut introducendi simultanei, impertiendi Beneficii flebilis, Placeti Regii &c.* Quæ singula tempore suo clarius illustranda recurrent in ipso Systemate Theologiæ ecclesiæ; hæc tamen interea per transennam veluti supposuisse iuvabit, ut *singula quæque locum teneant sortita decenter.* (*)

(b) Ad hanc Ecclesiæ auctoritatem commonstrandam Theologi utuntur argumentis ex ipsis oraculis divinis petitis, quæ non solum enuntiant perpetuam divini Flaminis assistentiam, ut portæ inferi nunquam sint prævalituræ, sed omnes illos, qui Ecclesiam non audierint, ad greges ethnicorum & publicanorum eiicere mandant. Ut autem manifesti huius argumenti vim Sectarii eludant, aut elidant, argute inferunt: Theologos orthodoxos contra regulas dialecticas in circulo ambulare, quum auctoritatem utriusque verbi divini ex auctoritate Ecclesiæ postulant, & vicissim huius auctoritatem ex auctoritate prioris derivant. Ad vero nunquam defuerunt literatissimi viri, qui ex iisdem regulis dialecticis filum Ariadnæum evolverent, ut sese ex hoc vitioso Labyrintho expedirent. Vix enim invenies Novitium Theologum, heri, aut nudius tertius Scholas ingressum, quem lateat, duplex genus causæ heic subesse, ideoque nullum circuli vitium aut discrimen adesse.

§. 15.

Hæc irrefragabilis Ecclesiæ auctoritas cumpri-
mis redditur universo orbi conspicua, quando in generalibus Comitibus, seu Conciliis in Spiritu S. congregata

(*) Horat. in arte.

gregata ius dicit, iudiciumque exercet non tam in decidendis rebus fidei & morum, sed & factis dogmaticis, si quæ sint, ita, ut fideles teneantur obedire & acquiescere non solo (ut aiunt) *silentio obsequioso*, sed interna quoque mentis adhæsione. Porro nomine Concilii Ecclesiastici intelligimus *Congregationem Prælatorum Ecclesiæ ab legitimo capite convocata in bonum ecclesiæ*, 1) *ad definiendas fidei controversias*: 2) *ad fidelium mores reformandos*: 3) *vel disciplinam ecclesiasticam instaurandam, vel instituendam*. Ob has enim præcipue causas ab primæva institutione sua & consuetudine Concilia nunquam non fuere convocata.

(a) Hæc quidem Concilii ecclesiastici finitio largiorem videtur præferre significatum, interea tamen pro adornanda Conciliorum divisione aptissima apparet; dummodo attendamus, num eadem fuerint convocata in bonum *Ecclesiæ universalis*, vel *particularis*? Unde alia

α) *sunt Concilia Generalia*, ad quæ provocantur omnes totius orbis christiani eumprimis & præcipue *Episcopi*, & quidem de iure velut iudices suffragio decisivo præditi, qui etiam *definientes* iisdem subscribunt, quemadmodum Rotuli Conciliorum exhibent. (*) 2) *Purpurati Pontificis Romani Proceres*, seu *Cardina-*

(*) Inspice *Acta Conciliorum & Epistolas decretales, ac Constitutiones SS. Pontificum Tomis XI. distincta curis Joannis Harduini S. J. ab anno Christi 34. usque ad 1714. deducta*. Quod opus magnificum inter ornamenta Bibliothecæ nostræ domesticæ numeramus, ad gloriosam memoriam gratiosissimi THEOBALDI II. cuius insigni munificentia, & rei litterariæ studio comparatum fuit.

Cardinales ex perantiqua consuetudine saltim in Occidente. (*)
3) *Abbates*, & *Ordinum Religiosorum Generales* ex privilegio per consuetudinem roborato, qui tamen plerumque ut *Consentientes* subscribunt (**)
4) Ex Laicis, si Principes territoriales exceperis velut defensores fidei & Advocatos Ecclesiæ, quorum sumtibus, protectione ac patrocinio præcipue adornari oportuit primis temporibus Concilii celebratio, nemo nec iure, nec consuetudine, nec conditione, nec privilegio vocandus est. Vel si hinc inde quosdam admissos legimus, id contigit vel testimonii publici causa, vel ratione Ministerii, aut si viri probi ac docti essent, consultationis aut informationis gratia. Episcopi certe principem constituunt in omnibus comitiis generalibus partem. At quis numerus eorum præcise requiratur, arduæ profecto decisionis res est, in qua plus quam faba latet: Diffringant pace nostra hunc corticem, qui dentibus valent.

β) Alia sunt *Particularia* nempe ex defectu totius Congregationis Episcoporum, quorum tantum pars magis insignis comparet. hinc 1) aliud Concilium est *Nationale*, ad quod unius Nationis aut Regni Archiepiscopi Episcopique ab suo Primate convocantur; cui pariter præsidet Primas, Patriarcha, aut non nunquam Pontifex per suos Legatos. 2) aliud *Provinciale*, quod unius Provinciæ finibus coercetur, cui præest Archiepiscopus vel Metropolitanus. 3) Denique *Diæcesanum* communiter

R

Συνεδος

(*) In Cap. *Apostolica* de re iudicata.

(**) In defectu autem Episcoporum ad suffragium decisivum quoque sunt admissi, ut testantur Acta Concilii Chalcedonensis, Nicæni II. Basileensis, Florentini, Lateranensis & Tridentini, quæ consuetudo etiam ad Cardinales fuit extensa. Idem pariter factum legimus circa Presbyteros & Diaconos in Concilio Constantiensi, præstitumque etiam fuisset in Synodo Tridentina Protestantibus urgentibus.

Synodus dictum, quod est Congregatio Presbyterorum unius Dioecesis praesidente Episcopo.

(b) Ut Concilia generalia sua polleant authentia, quibusdam requisitis praedita esse oportet, quae partim ex Scriptura, partim ex Traditione mutuanda sunt. Scriptura normam celebrandi Concilii exhibet in Synodo Apostolica Act. 15. Traditio vero ipsam Ecclesiae praxin in primis saltem 4. Ecclesiae Conciliis observari solitam, quibus utpote velut 4. Evangeliiis assurgendum esse, ipsi Protestantes ultro fatentur. Moderni Theologi pro dignoscenda Conciliorum generalium legitimitate tria potissimum statuunt, & observant: nempe

a) *Convocationem* legitimam, seu ab Superiore legitime factam, penes quem residet ius convocandi. Verum colliduntur gravissime Doctores in eodem determinando: plurima enim pars hoc ius vendicat Romano Episcopo, alii vero Imperatoribus & Principibus territorialibus. Utraque etiam pars haut levibus innititur monumentis ex ipsis annalibus ecclesiasticis postulatis. (*) Mediam veluti semitam inire tentant aliqui Doctores Galli, qui hoc ius inter adiaphora numerant, illudque nunc ad Imperatores, nunc ad Pontifices pro circumstantiarum indole devolvunt, quin propterea authentia Concilii titubet. Et profecto hoc ius omnino pertinet ad ipsam Ecclesiam, quod interdum exercuit aut in Persona Pontificis, aut etiam Imperatoris.

β) *Continuationem* seu ipsam *Celebrationem*, quacum praecipue connectitur ius praesidendi Conciliis, de quo par redit controversia, quum alii illud referunt ad Principes politicos, longe plures

(*) Confer Insignem ac ingentis nominis Virum Petrum de Marca in praestantissimo opere *de concordia Sacerdotii & Imperii* pluribus in locis.

plures vero vindicant illud Romano Pontifici, & in eius defectu Senioribus Episcopis: qui tamen omnes vel in *persona*, vel per *Legatos* Concilio interesse possunt. Porro ipsum Præsidium triplici ratione considerari potest. 1) quoad locum materialem, in quo Concilia celebrari solent: 2) quoad firmandum in Concilio ordinem & concordiam fovendam: 3) maxime vero quoad directionem & suffragium.

γ) Tandem *Confirmationem & Approbationem*, ab qua potissimum robur & authentia Conciliorum pendet. Occupantur iterum Doctores diversis sententiis, cuinam ius approbandi & confirmandi Concilia deferendum sit? Pars favet Principibus politicis: pars Romano iterum Episcopo: mediam denique semitam apprehendunt, qui illud tribuunt ipsi Ecclesiæ, seu ipsi Concilio universam Ecclesiam repræsentanti; quod tamen ius de novo exercet in persona Summi Pontificis. Quippe me iudice, nullum numeramus Concilium legitimum, ab Ecclesia vel in toto vel in parte acceptatum, quod non ab Romano Pontifice vel in toto vel in parte quoque confirmatum sit.

δ) Facta semel Concilii confirmatione, requiritur præterea illius *Promulgatio*. Namque in illis locis, ubi promulgatum non fuerit, nullam fuisse inductam obligationem obsequendi decretis Concilii, manifestum redditur ex praxi Germaniæ nostræ, ubi v. c. in urbe Augustana aut Ratisponensi aliquot exstant Ecclesiæ, in quibus promulgatio Tridentini facta non est, ideoque quoad Canones disciplinares nulla obligatio fuit introducta. Maior tamen difficultas circa *Acceptationem fidelium*, an ea videlicet necessario requiratur? omne tamen negotium facili brachio componi posse arbitror, si distinguamus inter *decreta dogmatum & morum generalium*, seu *magis communium & me-*

re disciplinarium minusque communium. Ad priora videlicet amplectenda iamiani obligantur fideles ex iure naturæ aut positivo divino, dummodo de illis constet, vel accesserit declaratio Ecclesiæ. Ad posteriora vero acceptatio ex parte fidelium stare potest. Sic in Germania aliquibus in locis Tridentinum quoad Matrimonia clandestina receptum non fuit: in Ecclesia Græca, etiam non schismatica, Mediolanensi, Ultraiectionensi diversa viget disciplina minime invita Ecclesia Romana.

(c) Concilia omnia convocatione, celebratione, & exitu legitima *Oecumenica* salutari solent; suntque *Generalia absolute*: alia vero sunt dumtaxat generalia *secundum quid*, si ita loqui fas est, quæ nempe ex usu vel fama, vel ab auctoritate convocantium, præsidentium, aut numero convenientium adeo sunt conspicua, ut propemodum universalibus videantur æquiparanda. (*) Aliqua pariter dicuntur *reprobata*, quum legitimis characteribus fuerint destituta; aliqua *approbata*, utraque tamen vel in toto vel in parte, seu quoad ipsam materiam, seu quoad Ecclesiam Orientalem aut Occidentalem, ut apparet in Synodo Quini-Sexta: seu quoad diversas Nationes. Sic *Constantiense*, & *Basileense* Galli ex integro receperunt, non item Itali, & olim Germani pene omnes.

(d) Positis igitur semel Characteribus, quorum ope authenticia Conciliorum detegi potest, ulterius Theologo disquirendum superest, quænam sint illa Concilia recensitis characteribus inscripta, ut exinde solidum argumentum repeti queat? Extra omnem quippe dubitationis aleam positum, aliquando plurima Concilia pro legitimis fuisse divendita, quorum

(*) Talia fuerunt *Arelatense* I. sub Constantino M. adversus Donatistas celebratum, *Sardicense*, de quo lectu dignissimus est laudatus iam semel (b. æ. not. ***) Pet. de Marca in opere *de Concordia Sacerdotii & Imperii* L. VII. c. III. & *Trullanum*, quod *Synodus Quini-Sexta* vocari solet.

rum obscuri natales ex monumentis criticis modo proscripti leguntur. Nonne de numero Conciliorum Apostolorum magna adhuc volvitur controversia? ut nihil dicam de *Canonibus Apostolicis*, de *Constitutionibus* sub Apostolorum, aut Clementis Romani nomine circumferri solitis. Quem latet commentitia Synodus in Crypta Cleopatrensi prope Sinuessam coacta, (*) cuius authenticia insistit fabulosis Legendis de lapsu Marcellini Romani Pontificis? Eum in finem missis monumentis incertis convertimur ad illa comitia Ecclesiæ generalia, de quorum authenticia firmiora suppetunt fundamenta. Particularia vero diversarum Ecclesiarum, Nationum &c. Concilia aliis enumeranda permittimus, quibus plus est otii literarii (**). Juvat igitur brevitatis amore synopticam, una & chronologicam tabulam heic subiicere, quæ perbreve conspectum omnium Conciliorum generalium, quibus Theologi in disciplinis suis uti consueverunt, exhibeat. In determinando tamen eorum numero & qualitate hucusque nondum concordēs sunt, quapropter ea Concilia, quæ magis examini critico subiacent, aut cruce (+) notabimus, aut asterisco illustrabimus.

R 3

TA.

(*) Videsis de hoc rerum articulo Natalis Alexandri Dissertationem, quam P. Zacharias Thesauro theologico inseruit P. II. Tomi VII.

(**) Guil. Caveus in sua Historia literaria Script. Eccl. singulis seculis adiecit elenchum omnium Conciliorum cum generalium, tum particularium, quæ illa annorum intercapedine celebrata fuere, quem quisvis consulere potest, qui exactiorem notitiam desiderat. Non defuere tamen Viri, qui colligendis præcipue Synodis particularibus, aut Provinciarum, aut Nationum, vel etiam Dicecesium animum adiecere. Noti sunt labores Labbei, Harduini, Harzheimii &c. Primum nuper præclarus quidem Cœnobita Joan. Bapt. Enhuber in Principali Monasterio ad S. Emmeramum Ratisponæ, vir multa mihi quondam necessitate coniunctus erudito orbi subministravit Diatriben *de Synodis Ratisponensibus*, quæ certe ad notitiam Historiæ ecclesiasticæ Bavariæ nostræ haut parum conducit.

TABULA SYNOPTICA ET CHRONOLOGICA CONCILIORUM GENERALIUM.

Celebratum est.	A. C.	Sub Pon- tifice.	Sub Im- peratore.	In Causa.
I. Nicænum Primum	325.	S. Silve- stro.	Constan- tin. M.	Ariano- rum &c.
† Sardicense (*) Fuit quasi complementum Conci- lii Nicæni, convocatione generale, non vero exitu. Confer Petrum de Marca supra. (c. not. *)	344.	Julio I.	- - - -	Eorum- dem & S. Athanasii.
II. Constantinopolitanum I.	381.	Damaso.	Theodos. Sen.	Macedo- nianorum.
III. Ephesinum	431.	Cœlesti- no.	Theodos. Jun.	Nestorii.
IV. Chalcedonense	451.	Leon. I.	Marcia- no.	Eutychis.
† Arausicanum II. (*) Quamvis hæc Synodus Provin- cialis fuerit, quia tamen ab Pontifice confirmata, & ab universa Ecclesia re- cepta est, Concilii Oecumenici vim & auctoritatem habet.	529.	Felic. IV.	Justin. M.	Semipela- gianorum.
V. Constantinopolitanum II.	553.	Vigilio.	Justinia- no.	Trium Ca- pitul.
VI. Constantinopolitanum III.	680.	Agatho- ne.	Constant. Pog.	Monothe- lit.
† Trullanum, seu Quini-Sextum. (*) Fuit veluti appendix Concilii Con- stantinopolitani II. & III.	688.	Sergio I.	Justin. Jun.	Disciplin. Eccles.

Celebratum est	A. C.	Sub Pon- tifice.	Sub Im- peratore.	In Causa.
VII.				
Nicænum II.	787.	Adria- no I.	Irene & Const.	Iconoclast.
† Francofordiense (*) <i>Approbatum fuit quondam ea, quæ de Filiazione DEI naturali definiit, non autem respectu illorum, quæ statuit ad- versus Synodum VII. ex male intellectis vocalibus Latriæ & Dulix.</i>	794.	Eodem.	Carolo M.	Elipandi Toletani, & Felicis Urgellita- ni.
VIII.				
Constantinopolitanum IV. (*) <i>Hæc octo Concilia in Oriente fue- runt celebrata.</i>	869.	Adriano II.	Basilio.	Iconoclast. & S. Igna- tii contra Photium.
IX.				
Lateranense I.	1122. vel 1123.	Calixto II.	Henrico IV.	Expedi- tionis S. & Schismatis inter Sa- cerdotium & Impe- rium.
X.				
Lateranense II.	1139.	Innocen- tio II.	Conrado III.	Petri Leo- nis, & Pe- trobruf- sian.
XI.				
Lateranense III.	1179.	Alexan- dro III.	Frideri- co I.	Walden- sium.
XII.				
Lateranense IV.	1215.	Innocen- tio III.	Frideri- co II.	S. Expedi- tionis.
XIII.				
Lugdunense I.	1245.	Innocen- tio IV.	Eodem.	Eiusdem.

Celebratum est	A. C.	Sub Pon- tifice.	Sub Im- peratore.	In Causa.
XIV. Lugdunense II.	1274.	Grego- rio X.	Rudol- pho I.	Unionis Græcor.
XV. Viennense	1311.	Clemen- te V.	Henrico VII.	Templa- riorum, & S. Expedit.
† Pisanum I. (*) <i>An legitimum fuerit, adhuc sub iudice lis est. Quantum mihi videtur, sane nullum defuit requisitum, unde au- thentiam nancisceretur: Nam ius con- vocandi tunc erat penes Ecclesiam, quia duo Pseudo- Papæ de Pontificatu contem- debant, & plane incertum erat, quisnam eorum foret legitimus Pontifex. Adfue- runt 24. Cardinales, 3. Patriarchæ O- rientales, 300. Episcopi cum innumeris Præpositis & Abbatibus. Emuli de Pa- pato contententes communi calculo sub Præsidio Card. Pictaviensis deiectioni sunt, & recenter electus fuit Alexander V. ex Ord. S. Francisci: qui residuo dein Con- cilio profecit, cuius Acta postea confir- mavit. Quod autem in hoc Concilio schisma funditus deletum non fuerit, sed potius auctum, mere per accidens est, & minime officit authentia Concilii debitis aliunde requisitis vestiti. Scimus utique in Concilio Florentino schisma græcorum non fuisse sublatum, in Tridentino hare- ses Novatorum non fuisse stirpitus era- dicatas: quis vero de eorum authentia dubitabit.</i>	1409.	Alexan- dro V.	Ruperto Pal.	Antipapa- rum Gre- gorii XII. & Bene- dicti XIII.
† Constantiense (*) <i>Approbata fuerunt Acta contra errores Hereticorum, non vero Sessiones tumultuaria IV. & V.</i>	1414. usque 1418.	Martino V.	Sigis- mundo.	Wicleff & Hussii.

† Basili.

Celebratum est	A. C.	Sub Pon- tifice.	Sub Im- perat.	In Caussa.
† Basileense (*) Hoc quidem convocatione sua legitimum fuit, sed postea ob suborta dissidia dissolutum est. Dubium tantummodo occurrit de primis 25. Sessionibus, posthac enim evasisse schismaticum & illegitimum omnibus manifestum est. Aetate illius quoad beneficia pacis studiorata habuit Nicolaus V, minime vero illa, quae de Superioritate Concilii supra Pontificem in primis 16. Sessionibus fuerunt statuta. Hinc saltem universaliter hoc Concilium ab omnibus receptum & approbatum haut est. Atque hoc tempore famosa haec questio de Superioritate Concilii supra Pontificem Epocham nata est. Qui partibus pontificiis assistunt, aiunt: PPes Basileenses, quum ea approbarent, quae in Constantiensi Synodo de Superioritate Concilii supra Pontificem decreta fuerant in casu schismatis per Antipapas excitati, eo delapsos fuisse, ut existimarent, in dicta Synodo Superioritatem Concilii non tam fuisse stabilitam supra dubium, sed & verum Pontificem. An potum Eridos hac ratione disscindatur? aequi rerum aestimatores iudicent.	1431.	Eugenio IV.	Eodem.	Disciplin. Ecclesiasticae circa Beneficia &c.
XVI.				
Florentinum	1438. usque	Eugenio IV.	Joan. Palaeogr. Imp.	Unionis cum Graecis.
† Pisanum II.	1442. 15. I.	SubCard. Bernard. Carvaia, Francisc. Borgia & Renato de Pria.	Maximiliano I.	Disciplinae Ecclesiasticae, & Concordiae Sacerdotii ac Imperii.

Celebratum est	A. C.	Sub Pon- tifice.	Sub Im- perat.	In Causa.
XVII. Lateranense V. (*) <i>Insignis Bossuetus cum aliis Gal- liae Theologis auctoritatem huius Concilii dubiam reddere conatur: verum pars af- firmans talibus nititur fundamentis, quae clare evincunt, omnia adfuisse re- quisita, quae ad Concilium exiguntur, ut in syllabo Synodorum legitimarum col- locari queat.</i>	1512. usque 1517.	Julio II. inchoa- tum sub Leone X. finitum.	Eodem.	Pacis inter Christia- nos com- ponendae.
XVIII. Tandem Tridentinum, quod pri- mo Mantuae, dein Vicentiae, tandem Tridenti convocatum est Continuatum usque Finitum tandem post varias tem- porum, bellorumque iniurias exactis bono Deo 25. Sessionibus	1544. 1552. 1563.	Paulo III. Julio III. Pio IV.	Carolo V Eodem. Ferdin- ando I.	Lutheri, & Sectario- rum.

* * * * *

(e) Ut Theologus auctoritate Ecclesiae legitime uti valeat, firmumque ex Conciliis Ecclesiasticis argumentum deducat, studium Conciliorum magni, immo maximi habere debet, quemadmodum diserte innuit Joan. Mabillonius. (*) Ut autem hoc studium ordinate & cum fructu traducatur, necessum est, ut quibusdam regulis dirigatur, quas in praesentiarum velut in pugnum contraxisse iuvat. Harum

I. est: Ut Concilia generalia ab particularibus, approbata ab reprobatis sive ex toto, sive ex parte probe secernantur.

II. Decreta fidei & morum in Conciliis oecumenicis & legitimis condita irrefragabile subministrant argumentum ad dogma stabilien-
dum.

(*) In Tract. de Stud. Monast. P. II. C. V.

dum. Atque in hoc commate unanimiter conspirant Doctores orthodoxi, ut Conciliorum auctoritatem ad apicem infallibilitatis elevent. At gravissimæ difficultatis exurgit controversia, an similis prærogativa stet penes Ecclesiam in *factis doctrinalibus*? Neutri parti sua defunt fundamenta, quibus sensa sua seu affirmantia, seu negantia corroboret. Videbitur equidem non nullis Ze-
lotis negativa opinio plurimum periculosa, ac Jansenianorum partibus perquam addicta. Verum quam panicus sit ille me-
tus ad oculum demonstrat plurimis encomiis notissimus Mura-
torius. (*)

III. Supposita hac Ecclesiæ infallibilitate fieri nequit, ut Ecclesia censeatur definiisse 1) honestum esse, quod est inhonestum, & vicissim: 2) ut invehat disciplinam noxiam. Ipsa vero discipli-
na ab universa Ecclesia recepta ex oraculo Tridentino (**)
sancte est retinenda saltem in moribus totæ Ecclesiæ communi-
bus. in privatis enim legibus & consuetudinibus tantum au-
thoritatem nunquam exercuisse legitur Ecclesia.

IV. Decreta Conciliorum generalium etiam approbatorum non præbent argumentum omnino irrefragabile ad probandas con-
clusiones mere theologicas ex iisdem elicitas: nisi liquido ostendatur has in illis plus quam *implicite* (ut Scholæ loquun-
tur) contineri, aut cum iisdem connecti evidenter. Para-
digma habemus in materia *de sufficientia & insufficientia At-*

S 2

tritionis

(*) Vide Lamindum Pritanium *de Ingeniorum Moderatione in Religionis negotio*
L. I. C. XX. *Ecclesiastica Iudicia de privatorum hominum libris, verbis & sen-*
sibus, ad fidem pertinere minime videntur. Et tamen doctrina in iis aut probata
aut damnata, fide supernaturali credenda. Ipsa illa iudicia quandonam certa
quoque credenda sint, quamquam non assensu divine fidei. Quid hæc disciplina
præcipiat? In Iansenii Causa quid præstandum?

(**) Sess. 7. Can. XIII.

tritionis, ubi pars utraque sese fundat, & probabilitatem collocat in Tridentino.

V. Idem fere sentiendum est in factis mere personalibus & historicis, v. c. Martyrum, & aliorum SS. Biographiis, PPumque testimoniis referendis, quorum veritas pendet ab testimonio hominum. Maior iterum Controversia agitur: an hæc infallibilitatis prærogativa extendatur quoque ad Apotheosin, seu Canonizationem Sanctorum. Quum enim permissio talis erroris non tam cedat in ipsius Ecclesiæ contemptum & despectum, quam auctoris eiusdem, permissio hæc ab DEO præsumenda non est, quamquam hæc ipsa doctrina de fide non sit; quia nondum inter Doctores convenit: an hæc materies ad morum doctrinam referenda sit? præsertim, quia nulla Ecclesiæ sententia de hoc negotio lata est; Pars tamen negans temeraria, scandalosa, impia, & hæresin sapere insimulanda est.

VI. Non omnia, quæ gesta sunt in Concilio etiam œcumenico, eandem vim argumentandi tribuunt Theologo: quia non omnia æqualiter pertinent ad fidem, neque pari certitudine gaudent. Heinc secernenda sunt *decreta conciliariter facta*, & probe distinguenda ab eorum Præambulis & Clausulis.

VII. Circa Concilia particularia observandum est: Etsi permagna sit eorum auctoritas & utilitas, (*) attamen calculo infallibilitatis non pollent, utpote qui universæ non nisi Ecclesiæ ab Christo adiectus est: Synodus vero particularis eandem non repræsentat. Atque inde est, cur multa Concilia eiusmodi erroribus implicata legamus. 2) Maximæ tamen non nunquam aliqua fuisse auctoritatis satis manifeste liquet ex annalibus

(*) Confer profundissimum Auctorem Operis *de Synodo Diocesana*.

nalibus ecclesiasticis, utpote per quæ primis Ecclesiæ seculis plurimæ hæreses suffocatae fuerunt, ut colligere licet ex Conciliis Africanis adversus Pelagianos nequicquam ad Concilium generale provocantes coactis. 3) Huius autem auctoritatis fontes statuendi sunt in concentratione universalis Ecclesiæ orta ex accumulatione acceptationis Ecclesiæ & Confirmationis pontificiæ, quatenus corporis & capitis summa datur consensio, & indivulsa conglutinatio.

§. 16.

Alter modus, quo Ecclesiæ auctoritatem suam reddit manifestam, est iudicium Ecclesiæ per orbem dispersæ: cui extra Concilium omnis obedientia, reverentia, & fides debetur. Quippe fieri nequit, ut multitudo Episcoporum cum Romano Episcopo iuncta in rebus fidei & morum errorem definiat & defendat: quia promissiones divinæ pro Ecclesiâ congregata pugnantes, eodem pollent robore pro dispersa, quæ pariter refert totam Ecclesiâ, cui soli infallibilitatis privilegium collatum novimus. Præterea Ecclesiæ dispersæ necessariam esse parem hanc prærogativam manifeste eruitur 1) ex consuetudine primævæ Ecclesiæ; quum ante Concilium Nicænum permultæ hæreses absque Synodis generalibus ex merito consensu Ecclesiarum dispersarum forent extinctæ, quemadmodum longa inductione demonstrandum esset. 2) Ex ipsa totius Ecclesiæ œconomia, vi cuius

§ 3

penes

penes Ecclesiam viva fidei regula stare debet: quæ certe destitueretur, si Ecclesia solummodo in Conciliis generalibus infallibilitatis calculo foret prædita. Porro unanimitas Ecclesiæ dispersæ vel maxime promovetur α) per consensum Episcoporum inter se, quem olim in *litteris formatis & eulogiis* (*) exprimebant: & vel maxime β) per coniunctionem cum Sede Romana, ad quam *propter potiore principatatem necesse est omnem convenire Ecclesiam*. (**) utpote quam non tam PPes antiquissimi, quam hodierni Doctores orthodoxi omnes velut centrum communionis catholicæ sunt venerati. Paucitas vero aliquot Episcoporum reclamantium hunc unanimem consensum nequaquam imminuit. Unde Clerus Gallicanus optimo iure an. 1715. anathematis mucrone perstrinxit hanc propositionem: *Episcopatum esse unum & eundem indivisum, quem tamen quandoque constituit paucorum Episcoporum numerus etiam ab suo legitimo capite dissidentium*. (***)

(α) Doctrinæ huic nunquam non Sectarii infesta signa intulere, quum iudicio Ecclesiæ dispersæ non acquiescerent, sed ad decretoriam Ecclesiæ congregatæ sententiam provocarent. Notisunt utique clamorose appellationes Donatistarum & Pelagia-

(*) Vide Cabassutii speciales Dissertationes de *Formatis & Eulogiis*.

(**) S. Irenæus L. 3. adversus hæreses c. 3.

(***) Exstat in famoso libello *Temoignage de la verité* dicto.

lagianorum : & sequiori ævo Protestantium. Versipelles isti videlicet probe perspectum habuerunt, vix non moraliter impossibile esse, ut in hac providentia generale Concilium cogeretur: unde splendido effugio veluti inducias pacti sunt, ut interea temporis errores suos latius disseminarent, & stabilirent. Quid? quod etiamsi pia Mater Ecclesia ob pertinaciam cordis eorum morem gesserit, atque ingenti molimine Tridenti comitia generalia instituisset, illi tamen causæ suæ demerita dudum inspicientes, protinus tergiversari ceperint, ut repetitum anathematis fulmen eluderent. (*) Aliud genus *Appellantium* in Galliis & Belgio hucusque sub cineribus delitescit ob famosissimam Pontificis Bullam *Unigenitus* inscriptam, cuius fata velut in pegmate exhibent hodiernæ Historiæ scriptores. Non desunt tamen Viri perspicacissimi, qui turbas ex eadem subortas componere satagunt, quum præfatam Bullam ad res mere disciplinares referunt.

(b) Ex eadem dispersæ Ecclesiæ auctoritate secundo quasi flumine descendit ipsorum Episcoporum auctoritas; His videlicet tanquam legitimis Apostolorum Successoribus convenit potestas regendi Ecclesias suas particulares tam in doctrina fidei, quam morum, & ordinandi Sacerdotes. Ipsorum iura quadruplicis sunt generis : 1) *Ordinis* videlicet, 2) *Jurisdictionis*. 3) *Legis Diæcesanæ* v. c. recipiendi decimas, cathedraticum &c. 4) *Status Episcopalis*. Auctoritas eorundem eo magis conspicua est, quia tam *Institutio*, quam *Jurisdictionis* immediate ex iure divino proficiscitur. Unde decretis episcopalibus omni moda debetur reverentia & obedientia: & continuo ad Tribunal Episcopi recurrendum est, quum ardua, aut dubia in disciplina

(*) Videtis de hoc commate Dissertationem P. Josephi Binner S. J. in *Apparatu Eruditionis ad Iurisperudentiam* &c. P. III. C. IV. §. XII. *An Protestantes iustam excusationem habeant, cur in Concilio Tridentino non comparuerint, cique obedire detrectarint?*

plina ecclesiastica aut Sacramentorum administratione negotia occurrunt. Illud tamen axioma ætate hodierna inter non nullos decantatissimum: *Episcopus valet omne id in sua Diœcesi efficere, quod Pontifex in universa Ecclesia.* profecto cautissime, & cum grano salis usurpandum est. Nam etiamsi Episcopatus non nisi unicus sit, quoad essentialia videlicet, in causis tamen accessoriis potestas eiusdem diversis subest gradibus: quemadmodum Ordo Hierarchicus exigit, aut consuetudo civitate dudum donata præseribit.

(c) Curæ Pastoralis onera Episcopi vel maxime dividunt cum Parochis, quibus eadem incumbit obligatio, ut & ipsi verbo & exemplo submissos sibi ab Episcopis fideles pascant in suis Paræciis. Eorum quidem *Institutio* & *Jurisdictio* immediate iterum ex iure divino repetenda est, habita tamen subordinatione ad Episcopum, ab quo utique ad determinatum gregem pascendum denominati, ac destinati sunt.

(d) Præterquam, quod variæ desiderentur dotes in Episcopis, ut gravissimo huic muneri & iure & merito præsent, specialem certe attentionem sibi postulat eorundem 1) *Electio*, 2) *Confirmatio* & 3) *Consecratio*. (*) Varia fuit triplicis huius actus in Ecclesia prioribus seculis disciplina, quæ tamen lapsu temporis multiplicem perpeffa fuit metamorphosin ob varias circumstantias, quarum intuitu oportuit œconomiam Ecclesiæ non nunquam immutari. Metropolitæ enim maximam partem hæc negotia dirigeabant saltim usque ad calcem seculi XII. quo elapso sensim plura huius negotii iura ad Pontifices Romanos fuere devoluta, quod vel maxime ratum habuit inclyta Natio Germanorum in solemnibus *Concordatis* inter Nicolaum V. & Fridericum III. erectis. Plura alia ad hanc telam

(*) De his & sequentibus consule Lucii Paleotimi Summam originum ecclesiasticarum L. 2. C. 1. & seq.

iam latius deducendam heic quidem forent commemoranda, quæ tamen bona Lectoris venia in tractatum de *Hierarchia Ecclesiastica* dilata volumus.

§. 17.

Tertius modus, quo Ecclesiæ auctoritas conspicua fit, est iudicium Sedis Apostolicæ, in qua Episcopus Romanus velut legitimus B. Petri Successor, Christique in terris Vicarius primatum honoris, antiquitatis & iurisdictionis exercet in universam Ecclesiam, tanto cum effectu; ut ipsius effatis omnimoda debeatur reverentia & obedientia, quum Corpori Ecclesiæ velut supremum caput adest. Ut enim irrefragabile argumentum ex auctoritate Ecclesiæ repeti valeat, nec caput ab corpore, nec corpus ab capite separandum est. Eoquod ex mutua hac correlatione, alternoque nexu inviolabilis Ecclesiæ unitas resultat, ex unitate firmitas, ex firmitate indeficientia ab Christo promissa, atque ex hac summa & ineluctabilis auctoritas.

(a) Ut in negotio perquam delicato & intricato rite intelligamur, certa denuo ab incertis sunt probe distinguenda: unde ex præsupposita Hierarchia Ecclesiastica quædam axiomata heic mutuanda sunt, queis semel stabilitis, Theologo pronum est in latissimum illum campum descendere, ubi per tot secula, & usque hodie summa animorum contentione dimicatum est, non utique cum cacodoxis solummodo: qui indies insidiantur calcaneo Romani Episcopi, sed inter ipsos quoque orthodoxos præiudicatis non nunquam opinionibus abreptos. Itaque

α) Quemadmodum Catholici conspirant in adstruenda necessitate alicuius capitis visibilis corporis fidelium, & ordinis Hierarchici, ita pariter unanimes sunt in eodem determinando; quum omnes fatentur: D. Petrum inter reliquos Apostolos ab Christo Domino fuisse constitutum supremum Caput & Primatem totius Ecclesiae tunc recenter erectae tam quoad honorem, quam iurisdictionem.

β) Quum Christus Ecclesiam suam usque ad consummationem saeculi duraturam promisit, necessaria utique fuit similiter duratio & successio capitis hierarchici; ut adeo Primatus D. Petro assertus non fuerit privilegium mere personale, quod cum morte naturali Apostolorum Principis extinctum quoque est, sed quod in Successores suos legitime intrantes pari sorte transfunderetur.

γ) D. Petrum relicta sede Antiochena Romam perexisse, ibidemque fundata recenter Ecclesia Primatum exercuisse, ac tandem glorioso Martyrio diem clausisse orthodoxi Historiographi per omnia veritatis criteria demonstrant adversum non nullos audaciores Sectarios (*). Unde manifeste fluit, Eundem haut

(*) Hanc litem historico-criticam de Adventu S. Petri Romae poetico quidem sale perfricare ausus est Ovvenus L. 1. Epigram. dum ait:

An Petrus Romae fuerit? sub iudice lis est:

Simonem Romae nemo fuisse negat.

Atat, quantumcunque lepide eam litem traducere tentavit, nec tamen omnino seria est, seriisque pervia sequellis. Unde etiam non nulli ex Sectariis negotium hoc maiori attentione dignum iudicarunt, neque amplius audent inficiari Petrum Romae fuisse, sedemque in ea aliquamdiu tenuisse, attamen negant, eundem per 25. annos hanc cathedram tenuisse, & quod consequitur, Primatum in suos Successores transfudisse, videatur Caveus in Hist. Lit. Script. Eccles. Vol. I. pag. mihi 7.

haut alios in Primatu suo reliquisse Successores, & potestatis hæredes, ac Romanos Episcopos, serie non interrupta invicem succedentes. Salva tamen fide inter Orthodoxos disputatur: an Supremus Pontificatus Episcopatu Romano ex immediata Christi institutione, vel voluntaria Petri secessione annexus sit? Rhodum, saltumque profecto declinant, qui aiunt: de fide tenendum esse, Romanum Episcopum iure divino successorem Petri, & caput Ecclesiæ constitutum esse: fidei sphæram autem minime attingere, eundem iure divino successorem Petri, & caput Ecclesiæ esse, quia Romanus Episcopus est.

¶ Hic ergo Primatus usque modo persistit penes Romanos Episcopos, quos Sæctarii non nisi effronti calumniandi animo *Anticristi* nomine exhibitant. Atque hanc insignem Proëdriam in præsentiarum collatam novimus CLEMENTI XIV. sub cuius gloriosissimo regimine Ecclesiam orthodoxam latissima felicissimaque incrementa brevi suscepturam confidimus. Hic ipse verum ac necessarium est Hierarchiæ Ecclesiasticæ caput, non figurativum tantum & ministeriale, ut Edmundo Richerio visum est, (*) contra unanimem catholicorum Doctorem tesseram.

¶ Ut autem quivis Episcopus Romanus legitime cathedram Petri occupasse censendus sit, non nullæ in eodem desiderantur qualitates ac conditiones partim ex iure divino, partim ecclesiastico descendentes, videlicet 1) ut sit homo viator: 2) Mas, ubi celebris quondam fuit anilis narratiuncula de *Joanna Papissa*, quam impudentem fabulam miris verborum phaleris

T 2

præci-

(*) In Libello de ecclesiastica & politica potestate an. 1611. divulgato more tamen in ipsis Galliis auctoritate Concilii Senonensis & Aquensis confixo.

præcipue exornaverunt Centuriatores Magdeburgenses: hanc tamen hodie vel ipsi Protestantes erectioris criticæ cultores largis explodunt poppismis; ut adeo hæc ipsa meritissimo iure ad *Sedem stercorariam*, qualem in electionibus pontificiis fuisse adhibitam comminiscuntur, abiicienda sit. 3) rite baptizatus; & 4) ut non nullis placet, Sacerdos & Episcopus, de quo tamen non absque fundamento dubitatur: tandem 5) ut sit *canonice electus*. Num vero electio Pontificis omnino iuris sit divini? adeo exploratum haut est; contrarium videtur evincere multiplex & varia eiusdem metamorphosis, quam pro diversis temporum periodis fuit perpeffa.

2) Positis semel conditionibus & qualitatibus ad occupandam Petri Cathedram requisitis ac necessariis, morali saltim certitudine, cui sine temeritate, & præsumpta hæresi contradicere nequit, fidelibus constat: sedentem pro tempore Episcopum Romanum esse canonice electum Christi Vicarium, Petrique successorem; eoquod DEUS Ecclesiæ suæ in necessariis nunquam deesse præsumendus est. Scholasticorum tamen in hoc commate labores, præfatam certitudinem ad ipsam quoque fidei sphaeram elevare molientium, vix tanti pendendos existimo, ut illis attentio, multo minus ipse assensus consecratur. Quid enim iuvat, si artificiosam non nisi secundum regulas dialecticas probabilitatem extorqueamus, quin stricta credendi obligatio exinde proficiscatur. (*) Sufficit igitur, quod nullus catholicorum sit, qui non certo teneat, sedentem hodie in Cathedra Romana Pontificem esse legitimum Ecclesiæ caput, etsi de cetero gradum certitudinis ad decempedam scholasticam exacte metiri non valeat.

(b)

(*) Videfis Lamindum Pritanium fusius in hac re differentem. L.I.C.XVIII.

(b) Ex hucusque dictis dispalescit, quod nomine Pontificis Romani intelligatur *supremum in Hierarchia ecclesiastica Caput*, ad informandam regendamque Ecclesiam iuxta formam ab Christo praescriptam divinitus institutum. Unde necessum est, ut Caput hoc ad ostentandam non minus, quam roborandam auctoritatem, quibusdam fruatur iuribus & praerogativis, quae vel Primatui annectuntur, vel ex avita consuetudine, aut legitimo praescriptionis titulo scaturiunt. At vero in destinanda horumce iurium ac praeogativarum Peripheria, qua potestas pontificia circumscribitur, multis parasangis ab invicem discedunt ipsi Doctores orthodoxi. Eapropter, ut legitimos canones circa usum auctoritatis pontificiae valeamus statuminare, denuo ab incertis certa sunt separanda, nempe quae omnibus fidelibus propemodum explorata, ac veluti quotidiana sunt. Sic nempe conspirant omnes,

- α) Quod Pontifex sollicitudinem gerere teneatur 1) omnium orbis christiano-catholici Ecclesiarum: 2) ut observantiae antiquae SS. Canonum invigilet: 3) rebellesque poenis canonicis coërceat.
- β) Quod Leges & Decreta Pontificis (utique germana & genuina) in causis fidei & morum ad omnes Ecclesias pertineant, omnesque Christiani in conscientia teneantur obedire, etsi minime supponatur infallibili pollere privilegio. Quia saltem eidem PROVISORIE obsequendum est, neque contrarium statuendum, quamdiu tota non reclamatur Ecclesia. Quod secus fit in privatis Episcoporum decretis, quibus Dioecesani tantummodo obedire tenentur.
- γ) Quod in controversiis fidei tanta debeatur Pontifici Romano praedicta, ut Ecclesia nihil magni momenti definire queat, nisi ad eundem referatur ut Iudicem & Primate.

δ) Quod necessitate urgente comitia generalia indicere, iisdem præsidere, & confirmatione sua auctoritatem illorum stabilire queat Pontifex. Unde etiam dispensare potest in Legibus ab Conciliis generalibus latis, si id Ecclesiæ utilitas aut necessitas postulaverit.

ε) Quod subortas Episcoporum controversias componere possit aut silentium imponendo, aut oppressos iniuste defendendo.

ζ) Quod autem exerceat plenissimam potestatem in foro poenitentiali circa absolutionem & reservationem in Ecclesia universa, non nulli ex iure consuetudinario tantum deducunt: quemadmodum etiam dispensationem in votis, Canonizationem SS. Approbationem religiosorum Ordinum, eorumque exemptionem, determinationem Rituum accidentalium in administratione Sacramentorum, Confirmationem & Translationem Episcoporum, & fundationem Ecclesiarum Cathedralium.

(c) Tandem devolvimur in mare magnum & spatiosum nimis controversiarum de quibusdam iuribus & prærogativis pontificiis, quæ iam ab tribus & ultra seculis ingenti animorum collisione effervescent. Ortum & progressum harum controversiarum haut aliunde repetendum existimo, quam ex Theologia scholastica, ex qua velut equo Troiano innumeræ prodierunt quæstiones antiquæ Ecclesiæ penitus ignotæ, sed potius in damnum illius, quam utilitatem excogitatæ: certior enim epocha vix statui potest, nisi fortasse has altercationes primum ultimis tribus seculis excusas dicamus. Campum Martium præcipue ingrediuntur Itali cum Germanis saltim veterioribus, ut has prærogativas Pontifici vindicent: & Galli Doctores ut easdem sustollant in favorem Libertatum Ecclesiæ Gallicanæ

Gallicanæ, seu *Usus Juris antiqui*. (*) Utraque pars ingenti argumentorum ex fastis ecclesiasticis maxime deductorum apparatu incedit. Ex quibus non pauci cenodoxia inflantur, blandientes sibi de excelso inter literatos subsellio, si adversus Primatem Ecclesiæ universalis illiberaliter declament, illius potestatem e civitate deiiciant, ac ferme ad stivam detrudant. Agitantur e regione alii zelo prorsum indiscreto, conclamatum esse arbitantes de Ecclesia, Religione & fide orthodoxa, nisi Pontificis auctoritatem supra omnem potestatem extollant, & singulorum cervicibus imponant: & hinc non raro contrarium sentientes censuris etiam theologicis perstringere, varia fidei dogmata in suomet intellectu concoquere, & doctrinas nec ab Christo revelatas, nec ab Ecclesia ad credendum propositas, quæ vix fines probabilitatis excedunt, multoque minus apicem veritatis fidei attingunt, instar dogmatis & veritatis Evangelicæ plenis buccis intonare non reformidant. Jura igitur adeo controversa præcipue hæc sunt:

α) Jurisdictio Pontificis in universam Ecclesiam ita ab Christo immediate concessa, ut ea Episcopis primum ab Pontifice conferatur: adeoque hanc isti non immediate ab Deo habeant (§. 16. b). Quam sententiam aliquando duce Bellarmino sancte tenuerunt PPes Societatis.

β) Judicium Pontificis *ex Cathedra* loquentis, seu ex plenitudine potestatis aliquid sub poena hæreseos fide divina credendum proponentis in materia fidei & morum, illudque infallibile absque dependentia ab consensu Ecclesiæ seu congregatæ seu dispersæ:

(*) Confer hac super re Tournelium *Tract. de Eccles. Tom. 2. 2. 2. Petrum de Marca de Concordia Sacerdotii & Imperii variis in locis: & præcipue Librum insignem Le Loix Ecclesiastiques de France par M. Louis de Hericourt Prem. Part de la Jurisdict. Eccles. Chapit. IV. du Pape.*

dispersæ: ita enim Scholastici id ipsum explicant, qui propterea duplicem in Pontifice Personam distinguunt, nimirum 1) *Doctōris publici*, sub quo respectu ipsius decreta *cathedratica* nuncupant: & 2) *Doctōris privati*, quum decreta *non cathedratica* effundit. Adeo subtiliter autem antiquos Theologos distinxisse nequaquam legimus. Quid? quod tempore Gratiani hanc diversitatem decretorum ignoratam fuisse constet. (*)

γ) Superioritas Pontificis supra Concilia, ita, ut ne ab generali etiam Concilio iudicari, aut reformari queât.

δ) Denique summa auctoritas Pontificis directâ, vel indirectâ in res temporales & negotia Principum politicorum, ita, ut ab Christo potestatem acceperit Imperatores, Reges & Principes deponendi, eorum subditos ab fidelitatis iuramento absolven-
di &c.

(d) In hac itaque rerum ancipiti facie facilius felicius-que sese expediunt Theologi, si utramque sententiam momentis vere probabilibus insistere profiteantur. Et quum ex indultu Ecclesiæ salva fide in utramque partem disputare permissum sit: nulla profecto suboritur obligatio uni sententiæ præ altera accedendi, multoque minus copia sequaces cuiuscunque opinionis censura theologica perstringendi. Verum hoc effugio integrum negotium inter lites scholasticas collocari quilibet per se ipsum videt, quod tamen meo calculo vix approbo. Hinc, si mihi sapio, sequentes canones circa usum auctoritatis pontificiæ mihimet statumino.

I. Debetur Romano Episcopo talis superioritas supra Concilia, qualem Capiti præ reliquis membris deferri oportet. Et licet eundem

(*) Confer Van Espen ad 2. part. Decreti Gratiani ad caus. 2. quæst. 7. Can. 18.

eundem independenter ab Concilio infallibilem esse non constet; attamen ipsius decretis, quasi provisionalibus obtemperandum est, neque licebit refragari, usque dum controversia hæc plenius eliquetur (forsitan ad Calendas Græcas). Vi enim Primatus Pontifex in possessione persistit, haut aliter ac Parentibus & Superioribus obtemperandum est, licet non simus unde quaque certi legitimos esse Parentes & Superiores. Nam etiam si certi haut simus, Pontificem esse Conciliis superiorem & infallibilem; certum tamen est ex fide: quod DEUS non sit defuturus Ecclesiæ suæ. Sed deesset utique, si pro cuiusvis lubidine decreta Pontificum parvipenderentur. Sic v. c. certitudine omnimoda certi non sumus, omnes Episcopos in Comitibus ecclesiasticis congregatos esse veros Episcopos, & tamen illorum effatis tanquam fidei regulis assurgendum est.

II. Convenit præterea Pontifici aliqua saltem in negotiis politicis auctoritas, quia Religio est fulcrum Reipublicæ, cuius felicitas ex mutuo nexu status ecclesiastici cum politico promanat. Attamen habenda est ratio mediorum, quibus hæc auctoritas exercenda est. Quippe Media oportet esse conformia potestati; quæ quum spiritualis sit, spiritualia pariter debent esse, & causæ controversæ conformia, neque illico violenta aut extrema. præsertim si mixti fori fuerint Controversiæ, in quibus longe melius eveniet, si Pontifex utatur *funiculis charitatis*, inclinando animos Principum monitis, suasionibus &c. vel etiam implorando alterius Principis subsidia, qui perspecta causæ iustitia refractarium Principem in officio contineat. Violenta enim exauctoratione Principum, aut inflictis non nunquam anathematum fulminibus animos potius induratos, quam emol-

U

litos

litos fuisse, tristi experientia didicimus. (*) Ecclesiam enim contulit Christus Petro regendam, non Regnum aut Imperium. Quid? quod plerumque ex funestis eiusmodi casibus scaturiat contemptus auctoritatis pontificiæ, explosio poenarum ecclesiasticarum, quum excommunicationum fulmina non nisi in extrema necessitate infligenda velut fulgetra, aut ignes fatuos derident. (**)

III. Nullus hæreseos est insimulandus, qui sententiam negativam amplectitur, aut desuper in suspicionem vocandus. Ut enim ex utroque hoc capite aliquis foret arguendus, deberet adesse veritas revelata, ita, ut de revelatione constet aut in Scriptura, aut Traditione, aut ex iudicio Ecclesiæ: verum nullibi hanc adducere possunt Patroni sententiæ affirmativæ, nisi sese ceteris, immo tota Ecclesia perspicaciores iactare velint, utpote quæ oppositam sententiam nunquam fide divina credendam proposuit, neque mentem Gallorum hæcenus censura quadam perstrinxit, aut e sua civitate deiecit. Denique qualem ius vendicant isti zelotæ Romano Episcopo? nonne dubium, nonne litigiis plenum, aut probabilibus non nisi fundamentis suffultum?

(e) Stabilito igitur triplici hoc canone mentem nostram candide & liberaliter sic iuvat exponere: 1) quæcunque cum hæreticis

(*) Patrium certe & domesticum in hoc negotio exemplum habemus in nostro LUDOVICO Bavaro. Bone DEUS! quibus turbis, quibus mediis inordinatis gloriosissimus Princeps iste fuit impetitus! Ambæ certe tinnient aures legentibus Hervvartum, Nicolaum Burgundum & Hungarum, de quibus supra (§. 6. b. v. not. *)

(**) Paradigmati loco sit schediasma rarer obivum, cui titulus: *P. Sixti V. Fulmen brutum in Henricum Regem Navarra &c. sine loco & anno, adiecta tessera ex Nahum c. 3. v. 5. mutuata.*

hæreticis & schismaticis circa Pontificis auctoritatem in Ecclesia controvertuntur in ordine ad Primatum & Successionem in Petri Cathedra, id omnino de fide tenendum est. 2) Decreta Pontificia summa reverentia & obedientia sunt excipienda, non quia Pontifex infallibilis est; sed quia eminet tanquam caput Ecclesiæ, quæ post Christum omnem suam auctoritatem trahit ab concentratione cum eodem capite. 3) Agnoscimus pariter Superioritatem supra Concilia, sed talem, quæ proficiscitur ex eiusdem Primatu, non tamen ita, quasi nullo modo ab Conciliis penderet Pontifex. Ecclesia enim, cum sit corpus, (§. 14. a. e.) capite non potest carere: sed neque caput subsistere valet absque corpore. mutuus igitur utrinque nexus per omnia necessarius est, quo persistente Ecclesia manebit indivulsa. Unde vel ipsa paritas illa satis mechanica de *fundamento ædificii* ab Scholasticis non sine plausu iactari solita, ad hanc rem facit. Nam quæ erecta subsistet domus, cuius fundamentum etsi firmissimum sit, muri tamen hiulci trabesque luxatæ apparent? aut vicissim compages exterior cohæreat, fundamentum tamen infirmo subsistit talo? *Alterius sic altera poscit opem res, & coniurat amice.* (*) 4) Agnoscimus quoque infallibilitatem Pontificis, sed eam, quæ fundatur non in persona ipsius, sed in Ecclesia, utpote cui signatis verbis perennem Spiritus S. assistentiam novimus promissam. 5) Reveremur insuper potestatem pontificiam in negotiis Principum politicorum, sed mere indirectam, in quantum videlicet Religio sustineri debet, ut sustineatur quoque

U 2

Res-

(*) Horat. in arte. Quid? quod propria confessio optima sit probatio. Sic Sixtus III. ad Episcopos Illyrici scribens, apud Coletum (tam V. Concil. pag. 857.) liberaliter fatetur: *Ut omne corpus capite regitur, ita ipsum caput, nisi suo corpore sustentetur, firmitatem & vigorem suum perdit, & non tenet, quam habuerat dignitatem.*

Respublica, cuius salus suprema lex esto. En ingenuam fidei nostræ Confessionem ! Reliquas Scholasticorum affanias , velut incentivas discordiarum , mentiumque simplicium decipulas æterna nocte & silentio sepelinus. Coram rudi tamen plebecula per sequiorem opinionem plerumque fascinata omnino caute differendum arbitror de enumeratis modo controversiis.

(f) Porro auctoritatem suam ac iurisdictionem Pontifices potissimum manifestant quibusdam litteris, quæ triplicis sunt generis:

α) Aliæ dicuntur *Bullæ*, quæ sunt litteræ in membrana nigra exaratae caractere antiquo gallico latius extensæ, in causis maioris momenti, appenso e filis sericis aut cannabinis sigillo plumbeo effigiem SS. Petri & Pauli exhibente, concedi solitæ, & ab ipso Pontifice ordinarie subscriptæ. (*)

β) Aliæ sunt *Brevia Apostolica*, seu Rescripta in minoris momenti negotiis concessa, in membrana, vel papyro exarata, cera rubea vel viridi impresso *annulo piscatoris* (sic dicto ob expressam in eo effigiem D. Petri hamum tenentis) obfirmata, ac signo Secretarii subscripta.

γ) Aliæ vocantur *Signaturæ* in papyro ab Pontifice vel Eius Delegato absque sigillo in medio scriptæ, supplicantis orationem & Pontificis concessionem breviter continentes.

Inter

(*) Collectio omnium Bullarum hodie sub nomine *Bullarii magni* in omnibus fere Bibliothecis obviam venit. Exstant quoque collectiones aliquot particulares Bullarum, quæ non nullos ordines religiosos præcipue attingunt, v. c. PPes Ord. S. Francisci Capuc. &c. Cedo! Nonne ampla superesset seges in colligendis Bullis, quæ Congregationem Cisterciensem respiciunt?

Inter rescripta Pontificum summam certe attentionem sibi vendicant *Epistolæ decretales*, quarum origo descendit ab illis consultationibus & appellationibus iamiam in primitiva Ecclesia ad Sedem Romanam factis. Tales Epistolæ in unum corpus congestæ sunt, quod nomine *Collectionis Decretalium* inscribitur, ac vario modo pro multiplicitate & diversitate collectorum instructum comperimus. Notatu certe dignissima, & inter Eruditos plurimum diventilata audit illa Decretalium collectio, quæ sub titulo *Isidori Mercatoris*, seu *Peccatoris* circumfertur, & maxime sub finem seculi VIII. invaluit. Collectio hæc miram invexit mutationem disciplinæ ecclesiasticæ, & licet patrocinaretur auctoritati pontificiæ, eam tamen in multis odiosam reddidit. Tandem bono DEO emunctioris naris Critici eo animum applicuerunt, ut de authenticâ huius collectionis certiores redderentur. At vero deprehensum est: 1) hanc collectionem non ab Isidoro Hispalensi proficisci, ut antehac opinio invaluit, sed ab obscuro quodam eiusdem nominis Monacho: 2) licet existent quædam Epistolæ Pontificum genuinæ, illas tamen, quas collectio Isidoriana exhibet usque ad Siricum Papam suppositas esse, ideoque authenticâ & auctoritate spoliandas, nisi in quantum idem referunt, quod avita Traditio & Ecclesiæ disciplina constanter docuit. (*)

§. 18.

Præterea, quod Ecclesia auctoritatem suam in quibusdam membris principibus manifestam reddit extra comitia generalia, videlicet in SS. Patribus

U 3

(§. 13.):

(*) De Collectione Pseudo-Isidoriana latius nervosiusque differunt *Febronius*, *Loebsteinus* & *Auctor Hist. Pragmat. Bullæ in Cana Dom* quam patris abhinc annis idioma theodisco donatam manu terimus.

(§. 13.): in Episcopis Ecclesiæ dispersæ (§. 16.): in Pontifice Romano (§. 17.): eadem quoque magis conspicua fit in quibusdam membris inferioris non nihil subfelli; nempe 1) in Doctoribus scholarum theosophicarum: 2) in Jureconsultis seu ecclesiasticis seu civilibus: 3) Philosophis: & 4) Historicis seu profanis, seu ecclesiasticis. Quamquam horum omnium auctoritas potius ad subsidia theologica referenda esset, quam ad ipsos fontes Theologiæ.

(a) Scholis ergo theologicis tantum auctoritatis tribuendum est, quantum inferunt ipsarum argumenta & fundamenta, quibus asserta sua consolidant. Si vero unanimiter omnes Theologi in re gravis momenti conspiraverint, temerarium foret iisdem obluetari: eo quod sine speciali instinctu divino tot ingenia vix convenirent. Unde concordi tali sententiæ in rebus fidei & morum refragari, saltem hæresi proximum foret. In reliquis autem numerus eorum attendendus non est, sed pondus rationum est assumendum, quas in medium proferunt. Antiquis Scholasticis eorumque aliquibus hodiernis cultoribus perquam familiare est, ut opiniones suas longa inductione auctorum vestiant: unde passim occurrunt in eorum libris aut Manuscriptis hæ formulæ: “Ita Doctor Angelicus, Azpicuelta, Navarrus, Gormaz, Diana, Suarius, Ulloa, de Lugo, Bonacina, Sanchez, Vega, Raynaudus apud Busenbaum, Schmalzgruber & Pichler, qui citant pro se Hennao, Herincx, Elbel, Kiliân. Kazenberger, Sporer, Sargar, Reifensstuel, ex novioribus vero Amort, Voit, Wagemann &c., Papæ! quantum agmen virorum fortium & educantium gladium ab Dan usque Bersabee! Verum quousque velificabitur hibrida

da hæc Auctorum enumeratio Theologo cordato? vel enim rationes, quibus utuntur Doctores isti, firmæ sunt, & ad lapidem lydium sobrii criterii examinatæ & approbatæ, vel non? si prius? ad quid ergo servit palimpsestus ab capite usque ad calcem tot nominibus conspersus? si posterius? ergone rationibus infirmis accrescet maius fundamentum intrinsecum, quo antea caruerunt? Ohe! minime gentium! Nam etsi centum Doctores rauco clamore fatiscerent in tuenda probabilitate alicuius doctrinæ, quæ aliunde alios characteres, nisi probabilitatis, non præsefert, nunquam efficient, ut metamorphosi scholastica probabilior evadat, quia nemo dat, quod non habet, ut declamatissimum fert πολυθρύλλητον. Itaque circa usum horum-
ce virorum canon ille auro cedroque dignus probe est inculcandus: *non quis dicat, sed quid dicatur, attendendum est.* Verum neutiquam heic intendo reprehendere, aut sugillare hæc luminaria scholastica, quæ de disciplinis theologicis optime merita sunt: anxiam dumtaxat illam recensionem æquo animo vix ferre valeo, qua chartarum spatia infarciuntur: unde plus eruditionis haut scaturit, nisi quod tot tantique auctores in una eademque ratione conveniant, quæ cuivis solida videtur & legitima; quia iam antea veris solidisque principiis conformis est. Aliud longe foret, si de communi sensu omnium Doctorum, de antiquitate alicuius doctrinæ agendum est, in hoc enim commate similis enumeratio locum habere potest; Verumtamen neque plus probat, quam eundem sensum communem, aut doctrinæ antiquitatem. (*) In reliquis autem non numero, sed pondere iudicandum est; quia id non semper melius est, quod vulgatius, præsertim apud recentiores Scholarum Patronos:

(*) Quam plurima lectu dignissima de Scholasticorum auctoritate differit P. Corbinianus Luydl in *Institut. Theolog. Moral. Christian.* P. IV. quem vide.

Patronos: fieri enim solet, ut Laymannus advertit, ut unius ductum plures eodem tramite, nulla nova ratione moti, velut aves avem, oves ovem sequantur.

(b) Jureconsultorum Pulpitis par cum Scholis theologicis accedit auctoritas, eoque maior, quando de disciplina ecclesiastica, & institutis per leges pontificias determinandis sermo agitur. Magnam quoque probabilitatem adducunt fori civilis cultores iuridici præprimis in moralibus materiis, quum etiam in legibus humanis & politicis divinam oportet venerari voluntatem.

(c) Philosophi Theologiæ nihil fere possunt conferre, nisi methodum fortasse dialecticam, aut systematicam (§. 7. d. β. γ.) aut ea, quæ lumine naturali cognita certam fidem faciunt: unde etiam gentes ea, quæ legis sunt, faciunt. Ethica quidem, seu *Morum Doctrina* ab disciplinis philosophicis repetenda foret, atque etiam iure optimo: Verum quia eandem priorum temporum Philosophi maximam partem neglexerunt, sed omne tempus in extricandis quæstionibus metaphysicis, vel etiam nimio physicæ experimentalis studio (gestiebant enim non nulli de repente novelli audire Philosophi, atque ideo nil nisi experimenta crepabant, sed risum teneamus amici) insumserunt; ideo hanc provinciam plerumque Theologi morales susceperunt illustrandam. Paucis non nisi abhinc annis emunctioris naris Philosophi quidam (*) hæc arva denuo excolere & irrigare tentant, quorum labores propitium Numen largis incrementis secundet. Accedit, quod solertiores *Juris naturalis*

(*) Confer sis delictum meum Antonium Genuensem in *Disciplinis Metaphysicis* maxime Tom. III. & IV. P. Symbertum Schvarzhuber, & nuper P. Steinkellner S. J. qui ethicis suis discursibus Jus quoque naturale felici eventu inseruerunt.

lis cultores plurima modo Philosophiæ moralis Theoremata in suos transtulerint colonias, ubi centeno fœnore fructum faciunt. Ceterum quousque sese prætenfa illa servitus ancillaris Philosophiæ erga Theologiam extendat, multis paginis in mea *Philosophia Regulari* demonstratum ivi. Atque utinam saperent aliquando Scholastici nostri, & intelligerent, quanta damna in disciplinas theologicas irrepserint per temerariam confusionem Philosophiæ cum Theologia: Hinc enim scaturiunt tot fomenta dissensionum inter ipsos quoque Doctores orthodoxos, quæ alienigenis amplam subministrant ansam cavillandi, eosdem non esse unanimes in doctrina catholica. Removeamus tandem aliquando lapidem offensionis & petram scandali: *singula quæque locum teneant sortita decenter*, (*) Theologica nimirum theologice tractentur, non philosophice, sed neque ea, quæ argumenti philosophici sunt, theologice exponantur. Et Me Castor! cui aliquando *lecta potenter erit res, nec facundia deferet hunc, nec lucidus ordo*. (**) Faxint Superi! ne Libethrios doceam, aut fabulam surdis occinam! (***)

(d) Notitia historica omnium præcipue Scriptorum in unum conspirantium firmum satis Theologo suppeditat argumentum, dummodo sobriis criteriis prius illustrentur, nimirum 1) an temporibus illis, de quibus scribunt, Synchroni fuerint, an ne oculati vel auriti testes? 2) Num abiuges ab præiudiciis? 3) An fidei orthodoxæ, secus enim illorum auctoritas merito in dubium vocari potest. At vero Historicus eiusmodi dotibus expeditus, est *rara avis in terris, alboque simillima corvo*. (****) Certe Patria & Religione talem oporteret carere, ut solius veritatis

X

(*) Horat. in arte.

(**) Idem ibidem.

(***) Recole ea, quæ dixi supra s. 3. e. γ. δ. s. 6. b. δ. & seq.

(****) Juvenal. Sat. V.

ritatis amore Fastos suos posterorum memoriae & usibus transcriberet. Quid? quod etiamsi non nulli hinc inde veritati litare cogitent, liberalique fronte res gestas absque respectu humano recenseant: hem! protinus insurgunt Catones strictam vibrantes ferulam, qua contracto simul supercilio calamos excutiant, aut omnino castigant silentio. (*) Iam sic iubet Plato quiescere. - - - Sed, ita me DI ament! nonne magis proficuum foret reipublicae humanae, si rerum gestarum series nativis exprimeretur coloribus? Quid obest Ecclesiae, si Praestites Ecclesiae non nulli, Virique conspicui fragilitate humana victi errorem errarunt? Quem quaeso! latet flebilis lapsus Apostolorum Principis, quem Thomae incredulitas? quem fugiunt facta Liberii, Honorii, Osi &c. sed tamen stat, stabitque inconcussa Ecclesia, & ipsorum infirmitas statuminat firmitatem nostram in orthodoxa confessione fidei. Profecto inde venit, ut tot apologiae pro eiusmodi viris susceptae arenosis non nunquam superstruantur fundamentis, ac criteriis Literatorum extraneorumque pateant cavillationibus. Ast quorsum abripior!

§. 19.

Fontibus theologicis commode adiiciuntur quaedam SUBSIDIA, quorum nomine intelligimus omnia illa media, queis opitulantibus Theologus non modo iuvatur in ipsis fontibus inspiciendis, quam in iisdem

(*) Quae Eximius Natalis Alexander ab Censoribus religiosis in sua Historia ecclesiastica perpeffus fuerit, apparet ex scholiis ab ipsomet Auctore per decursum materiarum adiectis, ut videre est in recentissima editione Venetiis an. 1771. in 4. adornata. quod speciosum Exemplar denuo acceptum referimus munificis sumtibus nostri THEOBALDI II.

dem omnibus deducendis, quæ ex præfatis fontibus derivantur dictu scituque necessaria. Horum vero subsidiorum aliqua sunt 1) mere *moralia*, alia 2) *scientifica*: utraque tamen cuivis Theologo nunc magis, nunc minus necessaria sunt.

(a) Subsidia moralia maximam partem afficiunt voluntatem hominis, prout consideratur ut subiectum disciplinarum theologicarum (§. 2. c.). Inter quæ certe primas obtinet *Timor Domini* velut *initium omnis sapientiæ* (*), 2) *cordis mundities*, ut animus ab terrenis cupiditatibus expeditus altius asurgat in contemplatione summi boni: *Quoniam in malevolam animam non introibit Sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis* (**), 3) *Humilitas & inanis gloriæ contemptus*, ait enim Spiritus Sapientiæ (***) : *Ad quem autem respiciam, nisi ad pauperculum & contritum spiritu, & tementem sermones meos?* Egregie prorsum in hac re differit purioris Theologiæ Archididascalus Mellifluus noster, quum bonos pravosque literatorum mores vivis adumbrat coloribus: (****) *Sunt namque, qui scire volunt eo fine tantum, ut sciant ipsi, & turpis CURIOSITAS est. Et sunt, qui scire volunt, ut scientiam suam vendant, verbi causa, pro pecunia, pro honoribus & turpis QUÆSTUS est. Et sunt quoque, qui scire volunt, ut ædificent, & CHARITAS est: & item qui scire volunt, ut ædificentur, & PRUDENTIA. Horum omnium soli ultimi non inveniuntur in abusione scientiæ, quippe qui ad hoc volunt intelligere, ut bene faciant.* Simili penicillo depingit Eruditorum cenodoxiam insignis Ludov. Vives,

X 2

(*) Psalm. 110. v. 9.

(**) Sap. 1. v. 4.

(***) Isa. C. LXVI. v. 2.

(****) Serm. XXXVI. in Cant.

ves, Satyricoque perfricat sale. (*) Denique 1) *Ardor & Assiduitas discendi*, non enim iacet in molli veneranda scientia lecto, illa sed assiduo partō labore venit. Neminem igitur deterreat ingens materiarum pertractandarum moles; sed potius alliciat præstantia disciplinæ huius, quæ mortales adhuc in via æquiparat veluti beatis spiritibus in termino perennis felicitatis constitutis.

(b) Subsidia scientifica magis ad intellectum pertinere, quilibet per se ipsum videt. Recurrent heic aliqua denuo enumeranda, quorum iamiam (§. præced.) mentionem ingessimus: at vero ne temere fontes cum subsidiis confudisse arguamur, advertere iuvat, nos ibidem instituisse sermonem dumtaxat de auctoritate Doctorum, qui Disciplinas v. c. theologicas, iuridicas, philosophicas &c. excolunt, quamquam ipsa earumdem studia sub nomenclatura subsidiorum venire possint. Itaque inter ipsa cumprimis numeramus

α) Notitiam *Linguarum sanctarum*, puta 1) Hebraicæ, 2) Græcæ, seu Hellenisticæ, 3) Syriacæ, aut Syrochaldaicæ. Dicuntur vero propterea *sanctæ*, quia Hagiographi talibus idiomatis usi sunt in conscribendis divinis oraculis. Harum notitia linguarum eo magis commendanda est, quo liberius Sectarii Theologos nostros de earumdem ignorantia impetunt, & vix non quotidie *ad Fontes* provocant. (**)

β)

γ) Ad finem L. I. de *Causis corrupt.* art. & L. V. de *Trad. Discip. de vita & moribus Eruditi*. Vide insuper Petri Morini Parisiensis Theologi libros tres *de recto scientiarum usu, deque his, qui literis abutuntur*.

(**) Permagnam sibi in excolendis linguis sacris laudem peperit inter Bavaros Cl. P. Ign. Weitenauer S. J. cuius viri opera passim manibus teruntur hodierna die.

β) Notitiam *Geographiæ & Chronologiæ* ad Studium S. Scripturæ pari utilitate & necessitate commendatam volo, quum multa monimenta historica per utramque illustrari queant. (*)

γ) Ipsa quoque *Poësis* Hebræorum præcipue studio scripturistico usuvenit ad discernendas locutiones figuratas ab sinceris. (**)

δ) *Ritualia, Sacramentalia, & Liturgiæ*, excitant in nobis clariorem ideam Traditionis præcipue apostolicæ, & ecclesiasticæ, Studium hoc, si non primis, saltim secundis curis ab Theologo excolendum est. (***)

ε) Pari ratione *Canones Conciliorum* cum *generalium*, tum *particularium*, nec non Sedis Apostolicæ *Rescripta* non tam studium dogmaticum, quam morale præcipue promovent & disciplinam ecclesiasticam declarant. (****)

X 3

(*) Suam quoque laudem in hoc argumento promerentur *Bachartus, Adrichomius, Petavius, Scaliger, Usserius, Tyrinus, Berti*, & nuper *P. Landfr. Heinrich O. S. Bened. in Introductione Historico-Chronologica in utrumque testamentum.*

(**) Confer sis de hoc themate prorsum insignes *Dissertationes Augustini Calmeti* in varios Libros utriusque Testamenti, quibus plura alia ad studium S. Scripturæ pertinentia dilucidantur.

(***) Elegantem *Dissertationem Tomo I. Thesauri Theolog.* velut proprii ingenii pullum inseruit *P. Franc. Ant. Zacharias S. J. De usu Librorum Liturgicorum in rebus theologicis*, in qua ea, quæ concernunt *Libros & Officia Ecclesiastica Græcorum* fideliter ex *Caveo* transsumsit, quemadmodum ultro fatetur & nos sincere deprehendimus. Permagnam quoque laudem *de rebus liturgicis* consecutus est nostras *Joan. Bona Ecclesiæ Romanæ Purpuratus.*

(****) De Studio Conciliorum videbis, quæ dixi supra §. 15. e.

8) Idem omnino maximo cum emolumento præstat notitia *Juris Ecclesiastici*, quod bono DEO sagaciores Jurisprudentiæ cultores Rieggerus Vindobonæ, Barthelius Herbipoli, Zallweinius Salipoli, Zechius Angelopoli (*) ab scoriis rabularum forensium defæcarunt.

9) Præter notitiam *Juris civilis* maximam profecto utilitatem præstat *Jus naturæ* sanis innixum principiis; ex quo utique prima omnis sobriæ moralitatis principia scaturiunt, quod idcirco tantæ est utilitatis & necessitatis in disciplinis theologicis, ut eo ignorato, ipsam quasi Theologiam moralem ignoremus. (**)

9) Studium *Historiæ* sicut omnibus omnino scientiis (***) ita cum primis Theologiæ perquam utile & necessarium est. quum vero Historia in varias classes dispescitur, maximam certe attentionem

(*) Vestigiis Cl. Franc. Xav. Zechii (ab cuius ore aliquando pependisse mihi usque nunc honori duco) maximo cum applausu modo insistit Cl. P. Christophorus Ublacker S.J. qui primum an. MDCCLXIX. literato orbi porrexit perelegantem *Conspectum Juris Ecclesiastici in Collegiis tum publicis tum privatis in alma Catholica, & Electorali universitate Anglipolitana explicandi*. Utinam plures viri huius ingeniosi fœtus luce publica fruerentur. Insigni quoque heic laudum encomio celebrandus est Wigulæus, Xaverius, Aloysius L. B. de Kreittmayr &c. qui illustrissimus Auctor in denen Anmerkungen über den *Codicem Maximilianicum Bavaricum, Civilem*, fünft, und letzten Theil 19. und 20. Cap. von dem Geistlichen Recht, und von dem Religions Recht adeo præclare differit, ut optimo iure Aquila Jureconsultorum Patriæ nostræ salutari mereatur.

(**) Confer quæ dixi §. 18. c.

(***) Videtis J. Casperii Novomontani *Orationem de Præstantia Historiarum cum disciplinis ceteris comparata*. habitam Viennæ Nonis Novembribus C1710CCCLVII.

attentionem sibi vendicat HISTORIA ECCLESIASTICA; (*)
 Primores illius Scriptores Henricus Valesius tribus volumini-
 bus comprehensos, notisque epicriticis illustratos literato orbi
 donavit. Ex recentioribus autem veluti armamentaria eius-
 dem obtulerunt Viri omnibus elogiis dignissimi Natalis Alexan-
 der, Claudius Fleury, Graveson & Bossuetus. Porro in ex-
 colendis Historiæ Ecclesiasticæ arvis theologo suppetias ferunt
 monumenta antiquaria in re nummaria, de ponderibus, & men-
 suris, in Lithologia, seu notitia veterum Lapidum & Inscri-
 ptionum, (**) in Sphragistica sive notitia Sigillorum (***) &c.
 Suis

(*) De Historia profana sufficit Theologo generalis saltem notitia, quam
 iuvare possunt vel maxime Petavii *Rationarium temporum*: Bossueti *Di-
 scours sur l'histoire universelle* & ex Nostratibus Cisterciensibus D. Joannis
 Siandæ *Breviario istorico dalla creazione del Mondo sino all' esaltazione di Clem.
 XIII. felicemente regnante*. nuper Augustæ Vindelicorum idiomate patrio
 donatum. Circa studium Historiæ Ecclesiasticæ Insignis Mosheimius
 basilicum canonem statuit in der kurzen Anweisung die Gottesgelahrtheit
 vernünftig zu erlernen. Verba illius Cap. III. § 5. sic habent. Die Kirchenges-
 chichte muß ein Theologe viel anders treiben, als ein anderer Geisllicher.
 Er muß von den sogenannten Scriptoribus Historiæ Ecclesiasticæ den An-
 fang machen; darauf zu den Apologien der ersten Zeit zurückgehen, und her-
 nach alles dasjenige durchsehen, was in einem jeden Zeitraume der Geschicht
 ein Licht geben kann. Dabey hat er auf zwey Dinge zu sehen. 1) Daß er
 nicht gar zu sehr in Kleinigkeiten und Nebenuntersuchungen sich vertiefe; 2)
 Daß er auf die Meynungen der Christen zu allen Zeiten Acht habe. Das
 letztere wird ihm ungemein nützlich werden, den Ursprung vieler Irrthümer
 unter den Christen, und die Quellen des Kirchenrechts, das in allen Zeiten
 üblich gewesen, und noch zum Theile üblich ist, einzusehen.

(**) Huc pertinet elegans Dissertatio P. Zachariæ *de veterum christianarum
 inscriptionum in rebus theologicis usu* Tom I. Thes. Theol. inserta.

(***) Vide Heinneccium de Sigillis. Ceterum plurimi Auctores præstan-
 tissimi de antiquitatibus cum hebraicis tum christianis copiose scripserunt:
 Verum-

Suis quoque commodis profutura est *Historia naturalis* ex sobria Philosophia mutuata, sed non illa, quæ Peripatum olet, ubivis Aristotelem crepat, & antiquorum Scholasticorum pulvere usquequaque sordida est, per quam Theologiæ detrimentum magis, quam emolumentum accrescit. Quanta porro utilitate *Historia* quoque *Politica* & *Litteraria* Theologiæ deserviat, & Historiæ ecclesiasticæ conducat unum unicum documenti loco ex nostratibus Cisterciensibus adduxisse iuvat Virum præclarissimum Udalricum Mayr ex Monasterio Imperiali & immediate libero, B. V. M. de Cæsarea AA. LL. & Phil. Doctorem, qui pro capeffenda duplici Theologiæ nimirum & utriusque Jurisprudentiæ laurea duplicem quoque Dissertationem inauguralem an. 1772. literato orbi donavit: quarum alteram inscripsit *De nexu Statisticæ cum Jurisprudentia Ecclesiastica*: alteram *De nexu Historiæ Literariæ cum studio Theologico*. Posterius hoc argumenti genus eo magis laude sua, & attentione singulari dignum est, quo minus solitum, minusque frequens est inter Doctores Catholicos. Heterodoxi enim dudum hanc provinciam susceperunt excolendam (*); inter Orthodo-

Verumtamen quia pretiosa eorum Opera singulis ad usum vix obvia sunt, conferri potest P. Mannhart S. J. *Liber singularis de Antiquitatibus Christianorum*, & eiusdem Auctoris Tom. X. *Bibliothecæ de Antiquitatibus Hebræorum*. *domestice*

- (*) Excellunt de hoc argumento inter Heterodoxos quoad disciplinas theologicas 1) Mart. Lipenii *Bibliotheca realis theologica*. 2) Buddei *Isagoge in Hist. theolog.* 3) Christoph. Matth. Pfaffii *Introductio in Hist. Liter. Theol.* 4) Gottl. Stolle *Einleitung in die Historie der Gottesgelahrtheit*. Ne tamen hinc inde decipiamur specie recti, audiatur denuo Illust. Mosheimius in der kurzen Anweisung die Gottesgelahrtheit II. Cap. I. §. 10. eum in modum differens de Historia literaria: Dieselbe ist erst seit Auflegung der Hallschen Akademie (videlicet an. 1694. sub Friderico III. Elect. Brand.)

Orthodoxos vero, præsertim in Patria nostra rarum illius cultum deprehendimus, saltem sub ea ratione, qua Historia Literaria in certum quoddam corpus & Σύστημα digesta & ad usus præcipue theologicos directæ deberet esse: sub alia enim ratione Scriptores & Viros de hac Historia in Ecclesia Romano-Catholica nunquam non optime meritos exstitisse, & adhucdum existere, neque ipsi inter Novatores diffitentur Historiæ Literariæ Proceres Fabricius, Stolle, Gundling, Struve & Heumann.

- I) Quemadmodum vero Historia audit scientiarum anima, sic Historiæ pariter anima, ac cynosura est *Ars critica*. Illius nomine intelligimus *facultatem ferendi prudens iudicium de dictis & factis aliorum*. 1) De Dictis quidem seu Scriptis Auctorum, ut eorumdem sensus, stilus, ingenium, totaque indoles pateat: 2) De factis vero historicis seu sacris, seu profanis, seu integris, seu vitiatis, ut quæ certa, vel sublesta, aut nullius admodum fidei sint, intelligatur: Artem hanc non tam liberalem sed inter liberales liberalissimam esse, nemo hercle! inficias ibit, qui omnibus, quæ ad artem desiderantur, dotibus vestitam esse curatius expenderit & cognoverit. Unde finis huius artis non minus duplex quoque est: α) ut siquid detrimenti Respublica literaria cum sacra tum profana fuerit perpeffa, illud extemplo emendet, vel resarciat. β) ut vetustatis tenebras disiiciat, lucemque affundat clarissimam. Hinc probi
- Y
- critici

Brand.) in Ausnahme gekommen, und seit der Zeit gilt keiner, als ein Gelehrter, der nicht in dieser Wissenschaft geübt ist. Man hat im Anfange dieselbe über ihren Werth erhöht: viel Zeit damit verdorben, und ist dabey auf nichtswürdige Kleinigkeiten verfallen. . . . Insbesondere aber hat sich ein Geistlicher in zwey Arten derselben umgesehen in der Geschichte der Theologie, welche αα) theils eine Nachricht von dem Anfange, und Fortgange der Theologie, ββ) theils eine Nachricht von den Theologen giebt.

critici munus est, vetustis dare novitatem, obsoletis nitorem, lucem obscuris, defunctis vitam, gratiam fastiditis, dubiis fidem, naturam omnibus, naturæ omnia. Campus materiarum & obiectorum, circa quæ ars hæc præstantissima occupatur, adeo amplius est, ut facilius mundi limites quam huius facultatis determinaveris: quidquid enim intellectui pervium, sensibusque obvium agnoscitur, id omne ad tribunal severi huius iudicii revocandum est. Ut autem hæc ipsa ars recto incedat tramite, statis quibusdam regulis dirigatur necesse est. Quippe multiplici constat experimento, cultores artis huius nunc *per excessum*, nunc *per defectum* sæpe sæpius peccasse. αα) *Per excessum* quidem delinquant, qui omnia veteriorum placita naso suspendunt adunco, ipsos auctores priorum temporum tanquam feniculos tenaces explodunt & damnant veluti reos de præiudicatis opinionibus, ubi æqua sentiunt, antequam ipsorum mens fuerit sufficienter excussa, & momenta legitime ad stateram appensa. ββ) *Per defectum* vero allucinantur plerumque veteriores & laudatores temporis acti, qui in solis senibus prudentiam & consilium latere tumido delitigant ore, atque *nil rectum, nisi quod placuit, sibi ducunt. Vel quia turpe putant parere minoribus: & quæ imberbes didicere, senes perdenda fateri.* (*) Vel quia sibimet blandiuntur, quod ipsi omnia viderint, nihilque posteris amplius videndum reliquissent. (**) Unde contingit, ut utrumque hoc delinquentium

Criti-

(*) Horat. Epist. L. II. I. ad August.

(**) Nemo sane in fastis literariis adeo hospes erit, ut ignoret, quanto tumultu solemne illud Erotema *de Præstantia antiquorum & novorum temporum* elapso seculo in Galliis fuerit agitatum occasione poematis Bertraultiani *le Siècle de Louis le Grand* inscripti. Conferri desuper possunt Herrn Bernhards von Fontenelle auserlesene Schriften (translationem videlicet

Criticastrorum genus, quum mutuo inter se calamos stringunt, ab sobriis veræ criticæ regulis deflectat, & ad Satyras amarulentas, ad sarcasmos populares devolvatur, veritati sese litasse raturum; si unius alteriusque partis affectas ridiculos fecerit. Duplici huic malo, ut mederentur Literati, unanimes conspirarunt in quasdam leges criticas, quarum numerum præ diversitate & multitudine vix inire heic licet: Has gemino inædificant principio, quorum alterum *auctoritatem*, alterum *coniecturam* appellitant. Atque ut hoc posterius principium firmo subsistat talo, omnimodis laborant, ut legitimos characteres eidem attribuant: de quibus statuminandis multo sudore nunquam non laboratum est, ut videre licet in præstantissimis Criticæ Cultoribus Honorato ab S. Maria, Ludov. Muratorio & Ant. Genuensi, ad quorum opera heic non nisi brevitatis causa provoco. Itaque ars critica suis prædita legibus ac characteribus insignita Disciplinis theologicis vel maxime usuvenit, quod præsentî ætate quotidiano veluti experimento discimus; postquam Scholarchæ singulos Theologiæ Tractatus Dissertationibus historico-criticis illustrare ceperunt. (*) Faxint Superi! ut inchoatam semel provinciam hanc strenue & intrepide prosequantur, quotquot innovandæ disciplinarum theologicarum œconomix animum adiecerunt! Com-

Y 2

mune

delicet in idioma germanicum procurante Joan. Christoph. Gottsched.)
II. Abhandlung der Frage, vom Vorzuge der Alten oder Neuern, im Abse-
hen auf die Künste und Wissenschaften.

(*) Ex Nostratibus Cisterciensibus ante paucos abhinc annos felicibus auspiciis hoc vadam tentavit Cl. P. Joachimus Platner Monasterii Stamsensis Cœnobita SS. Theol. in Alma Cæsareo-Leopoldina Universitate Oenipontana Professor Ord. Publ. quum Dissertationes historico-criticas in universos Theologiæ tractatus publici iuris fecit.

mune equidem omnium Criticorum est fatum, ut & ipsi novis iisque acerbissimis iterum excutiantur crisibus, secundum illud Tullii : (*) *Sapientum iudicium aut reprehensionem, vitare nullo modo potest, nisi qui nihil omnino scribit.* Sed fortasse vexatio dabit intellectum, ut ab crisi intemperata (si qua fuerit) desistamus, aut ficulneas aliorum opinationes, queis Adversarii pertinaciter inhærent, penitus inspiciamus, atque suismet confundamus armis.

(c) Potiora tantummodo heic numeravimus subsidia Theologiæ ; quamquam nulla exstet pars humanæ eruditionis, quæ non aliqua ex ratione in disciplinas theologicas influat. Unde distinguenda sunt probe ea subsidia, quæ *immediate* connectuntur cum iisdem, aut quæ non nisi *mediate* cum illis cohærent, atque propterea nec adeo necessaria reputantur, quorum duplex genus est. 1) Non nulla enim in disciplinis theodidacticis adhibentur ad bonum Religionis : 2) alia vero non nisi eo deserviunt, ut eorundem cultores eminentiori inter literatos elogio celebrentur ; de quibus tamen singulares eosque firmos canones statuere haut fas est. Theologo interea omnis sollicitudo in eo est collocanda, ut illa præcipue subsidia sibi comparet, quæ ad suum pertinent forum, atque cum illo proxime connectuntur : si vero citra illorum iacturam aliis quoque scientiis uti datur, eadem temere non sunt negligendæ, licet tantummodo se habeant per modum adiacentis, aut adiecti. Oportet enim, ut prius de suppellectili necessaria sibi prospiciat, quam alienis obiectis animum applicet. Regulæ, quæ Theologum circa usum subsidiorum non necessariorum dirigere possent, ferme hac ratione sunt instructæ :

α) Ut

(*) L. 2. Tuscul. Quæst.

α) Ut inter scientias hasce subsidiarias illi potissimum excolendae studeamus, ad quam naturali propensione maxime ducimur, secundum illud Vatis Venusini monitum (*): *Tu nihil invita dices, faciesque Minerva.*

β) Considerandae sunt pariter circumstantiae, quae non raro nos impediunt, quo minus propensioni naturali obsequi datur. Quippe in Sodalitiis regularibus plerumque fieri amat, ut ob tetricam aliquorum Senilium pertinaciam Viri praestantissimis talentis praediti, ac maxime spei cultu elegantiorum literarum prohibeantur, & pedanticis aliquot opinionationibus accedere, Patrumque peccantium iniquitates portare cogantur. profatum sanguinolentis etiam lacrymis dignum!

γ) Praecipue vero attendendus est seculi, in quo degimus, genius; multae enim scientiae pro diversitate temporum natae sunt pretium. Eum in finem illis praecise obiectis animus est adiiciendus, quae praesenti aevi civitatem & aestimationem fortita sunt, ut & cultores eorundem aestimatione sua fruantur, & animos lecturientium sibi propitios reddant. Varietas quippe oblectat & citbarædus videtur, chorda qui semper oberrat eadem. (**) Serviendum est itaque tempori, ut nobis quoque tempus serviat: laudamus veteres, sed nostris utimur annis.

§. 20.

Theologus igitur subsidiis suis expeditus ex recensitis (supra §§. 8. 9. & seq.) fontibus genuinis non tam *Dogmata fidei & morum*, verum etiam *Propositio-*

Y 3

(*) Horat. in arte.

(**) Idem ibidem.

positiones scientificas elicit. Priora quidem, si versentur circa veritates principales, omnibus ad salutem scitu necessarias, nobisque ad credendum explicitè propositas, *Articuli fidei proprie dicti* nuncupantur, secus vero non nisi *improprie dicti & reductivè* tales. Posteriores vero per legitimam consecutionem certo & evidenter erutas esse oportet ex principio de fide certo, aut simul ex principio naturaliter certo.

(a) Dogma secundum græci nominis (Δόγμα) etymon idem sonat ac *Regula, Decretum, Placitum*, nempe universæ Ecclesiæ, quod omnibus fidelibus velut certa & inconcussa regula seu credendorum, seu agendorum certo & immediate ab DEO revelatum, & ab Ecclesia ut tale propositum est. Unde apparet, tutissimam in discernendis dogmatibus regulam duplici insistere axiomatici: 1) *Illud omne & solum esse de fide divina in se, quod est revelatum in verbo DEI seu scripto seu tradito*: & 2) *quod ab Ecclesia vera omnibus proponitur tanquam ab DEO revelatum, fideque divina credendum.*

(b) Articuli fidei seu proprie seu improprie tales distribui possunt 1) in *puros*, qui unico non nisi principio nempe revelationi innituntur: 2) in *mixtos*, qui præter revelationem respiciunt quoque declarationem Ecclesiæ aut dictamen rationis naturalis. Porro omnes articuli puri sunt pariter *Mysteria*, seu talia dogmata, in quibus aliquid est, quod captum mentis nostræ exsuperat quodque non totum possumus cognoscere. Hinc mysteria commode distribui possunt in ea, quæ sunt *primi*, & illa, quæ *secundi ordinis* sunt.

α) My-

α) Myſteria primi ordinis ſunt, quæ quidem ex revelatione habent 1) *Evidentiam rei*, ſive quod ex revelatione divina de eorundem exſtantia certi ſimus: non vero 2) *evidentiam modi*, quo revera exſiſtunt ita, ut exſiſtere credimus. Sic, ut rem in paradiſmate introſpiciamus, hoc dogma VERBUM CARO FACTUM EST. (*) myſterium primi Ordinis eſt, quia habet ex revelatione divina evidentiam rei, quod reatenus exſiſtat: aſt modum non intelligimus, nec comprehendimus, quo DEUS & homo in uno ſubieſto eſſe poſſint.

β) Myſteria ſecundi ordinis ſunt, quæ non aliunde quidem, ac ex revelatione innotescunt, at poſtquam revelata ſunt, nullam habent obſcuritatem nec rei, nec modi. Sic v. c. Scriptura docet exſiſtere Angelos bonos & malos: poſtquam vero hoc dogma revelatum eſt, nihil in eo latet, quod ratione noſtra concipere non valeamus. Quippe pronum eſt concipere ſpiritum corporis expertem: ſpiritum alium propenſionem habere potuiſſe ad bonum, alium ad malum, adeoque DEUM offendere potuiſſe, ſicque capacem fuiſſe, ut patratae offenſionis poenas daret. En evidentiam rei ſimul & modi!

(c) Præterea Articuli fidei diſtribui adhuc poſſunt 1) in *fundamentales*, & 2) *non fundamentales*: quorum tamen longe aliam ſtatuimus notionem, ac Novatoribus ac Indifferentiſtis Germaniæ noſtræ placet.

α) Per *fundamentales* igitur intelligimus omnes illos articulos, qui ad æternam ſalutem conſequendam *neceſſitate medi*i creditu ſci- tuque neceſſarii noſcuntur. Quales ſunt: 1) de DEO exſiſtente, Bonorum remuneratore & malorum vindice: 2) De Deo trino & ſecunda Perſona incarnata. Quamquam vero hic
poſterior

(*) Joan. Cap. 1. v. 14.

posterior articulus olim non nisi fide implicita crederetur; adepta tamen semel Legis Evangelicæ promulgatione, nunc fide explicita credendus est.

β) Per non fundamentales indigitamus omnes illos articulos, quorum necessitas tanta non est; sed tota obligatio eosdem credendi & sciendi ex aliquo præcepto descendit, quod nos citra detrimentum salutis latere potest. Tales sunt 1) Symbolum Apostolicum: 2) Oratio Dominica: 3) Decalogus & præcepta Ecclesiæ: 4) Septem Sacramenta. 5) Mysterium Crucis &c. Omnes isti utriusque generis articuli iuvandæ memoriæ gratia hisce versiculis exprimi solent.

Facta,	regit,	iudex,	Mens immortalis,	
Deus Creator,	Rector providus,	Remunerator & vindex,	anima immortalitas,	
		opemque,		
		necessitas gratiæ,		
Tres,	Caro,	Credo,	Pater,	Mandans,
Myst. Trinit.	Incarnationis,	Symbolum,	Orat. Domin.	Decalogus,
		Ecclesia,	Septem,	
		Præcept. Eccles.	Sacramenta.	

(d) Scholæ pro libertate sua aliam dogmatum catholicorum divisionem exasciarunt: alia enim appellitant: 1) *Imperata*, seu talia, quæ cum obligatione explicite vel implicite credendi proponuntur, ita, ut ea negans hæreticis foret accensendus. 2) *Alia Libera*, eam videlicet doctrinam referentia, quæ nec de fide, nec contra fidem est, & de qua tenenda aut reiicienda libera cuivis in Ecclesia manet libertas. Qualis est v. c. Doctrina de *Distinctione attributorum divinatorum: de decreto prædeterminante: de Scientia media*. (*) 3) *alia tolerata* circa eam nempe

(*) Qualem ego foveam mentem de liberis eiusmodi dogmatibus videre licet supra s. 3. c. γ. c. γ. δ.

pe doctrinam, quæ quidem de fide non est, sed neque notorie contra fidem, neque ab Ecclesia proscripta: qualis v. g. fuit doctrina Rebaptizantium ante decretoriam Ecclesiæ sententiam. (*)

(e) Dogmata igitur cum fidei articulis collata in eo ab iisdem differunt, quod latius pateant; quia simul comprehendunt ea omnia, quæ cum articulis fidei connectuntur necessario. Sic v. c. firmissimum omnium Christianorum dogma est, dari in Christo duas naturas, geminamque voluntatem, quod tamen ad articulum de Incarnatione Verbi reducendum est. Quæ vero hac ratione non possunt reduci, sed non nisi ex revelatis per conclusionem theologicam deduci queunt, inter propositiones scientificas numerari debent. ut v. c. *Omnis homo est risibilis: Christus est homo; igitur est risibilis.* Porro ut hæc consecutio legitime fluat, necessum est, ut illa principia, ex quibus derivatur consecutio, aut omnino sint fidei divinæ, aut unum saltem, alterum vero naturaliter certum, vel etiam communissimo PPum ac Doctorum sensu firmatum. Sic in hac propositione: *Omnes Apostoli acceperunt Spiritum S. Petrus fuit Apostolus: ergo accepit Spiritum Sanctum:* utrumque axioma consecutioni præmissum revelatione supernaturali constat. In hac vero: *Omnis homo est redemptus ab Christo: Petrus est homo: ergo redemptus ab Christo,* primum axioma denuo fide divina firmatur; alterum vero naturali lumine innotescit. Denique in ista: *Quatuor Evangelia in S. Litteris obvia continent Verbum DEI: hæc sunt ab Matthæo, Marco, Luca & Joanne conscripta: ergo Evangelia ab iisdem conscripta continent Verbum DEI.* in qua prius axioma fide supernaturali innotescit, posterius vero ex consensu omnium Ecclesiæ Doctorum. Unde etiam

Z

fini-

(*) An sententia de Usu opinionis probabilis, aut de Superioritate Conciliorum supra Romanum Pontificem inter dogmata tolerata non nisi mereatur numerari? perspicacioribus decidendum relinquo. Plus enim quam faba sub hoc cortice delitescit.

similes propositiones scientifica seu stricte theologica ad certitudinem quoque dogmatis orthodoxi ascendere possunt, si Ecclesiae divinam revelationem applicantis definitio accesserit, ut supra (§. 3. e. γ.) animadvertimus. Inter has vero propositiones ex defectu dictarum qualitatum referri nequeunt

α) Illae assertiones, quarum unum axioma de fide quidem est, alterum vero solummodo probabile. sic v. c. haec propositio: *Christus realiter est praesens in hac individua hostia.* primo quidem gaudet axioma de fide certo: *Christus est realiter praesens in quavis hostia rite consecrata.* Alterum vero non nisi probabile est, vel non ita certum, ut prudentem formidinem de opposito omnino excludat: *Haec hostia est legitime consecrata.* Ergo quum consecratio sequitur partem debiliorem, haec Propositio stricte theologica dici nequit. q. e. d.

β) Pari ratione eousque elevari non possunt Placita Scholasticorum in utramque partem disputari solita, etiamsi quævis pars axiomata sua multa probabilitate ex Verbo Dei scripto seu tradito postulet. Atque hinc grandis illa disciplinarum theologiarum ruina pendet, quod Scholastici perperam sua vocabularia litigia propositionibus stricte theologice non nunquam commiscuerint, purissimosque scientiae theosophicae latices faedo suarum opinionum fermento consperferint.

γ) Multo minus sphaeram Propositionis stricte theologicae attingunt assertiones ex nulla veritate revelata derivatae, sed ex sola naturali ratione, vel auctoritate pure humana. Licet enim dicas: Lumen rationis eundem habere auctorem, ac lumen fidei: vel Propositionem theologico-scientificam certiore haut esse ac notitiam primorum principiorum: v. c. *quodlibet est, vel non est.* At vero lumen rationis est ab DEO velut causa efficiente: lumen fidei autem ab eodem tanquam prima veritate in dicendo. Ergo Propositio theologica non quidem est certior principio primo certitudine obiecti, bene tamen certitudine motivi formalis, si ita loqui fas est.

§. 21.

Ut autem Theologus Propositionum non minus dogmaticarum quam scientificarum genuinitatem intraspicere valeat, *Criterio* quodam opus habet, cuius nomine non solum intelligimus 1) notas illas ac characteres, quæ semel penetratis veritatem propositionis dogmaticæ aut theologicæ securius inspicimus, aut illius ab veritate declinationem: sed 2) ipsam quoque earum *cenfuram*, seu *iudicium*, per quod nota prava aut maligna inuritur cuidam propositioni, tanquam fidei, aut veritati dogmaticæ, bonisque moribus aliqua saltem ex parte nocivæ. Porro facultas determinandi quædam criteria, ad quorum normam veritas, ac certitudo similium propositionum metiri debet, ac proinde ferendi pariter cenfuram de pravitate Propositionis ad fidem & mores pertinentis, stat penes solam Ecclesiam veram: utpote cui ab Christo Spiritus S. assistentia est promissa, quam ex mandato Christi omnes audire tenentur, quamque potestatem Ecclesia ad hanc usque diem nunquam non exercuit. (*)

(a) Quum in Philosophicis agerem, omne criterium veritatis ad tria præcipue capita restrinxi: (**) videlicet 1) ad evidentiam intellectus: 2) sensum: ac 3) utriusque auctoritatis secundum mentem magni Leibnitzii. Sed nihil obest, quo minus

Z 2

idem

(*) Confer sis supra §. 14. a. d.

(**) In *Philosophia regulari* pag. 108. & 109.

idem criterium statuamus circa propositiones dogmaticas & theologicas, ita tamen, ut primas auctoritati divinæ & ecclesiasticæ deferamus, & demum ad reliqua confugiamus criteria.

(b) Itaque omnis propositio dogmatica tales præferat notas & characteres, propter quos veritate & certitudine superat quascunque propositiones aliarum scientiarum. Nam veritas & certitudo alicuius propositionis maxime pendet, & æstimanda est ex certitudine rationis sufficientis, seu motivi formalis, cui innititur. Verum longe maior est certitudo rationis sufficientis in propositione dogmatica, quam alterius cuiuspiam scientiæ: utpote quæ profluit ex ipsa revelatione & veracitate divinæ de se infinite infallibili, adeoque pro criterio habet *evidentiam auctoritatis divinæ*.

(c) Idem omnino censendum est de propositione proprie theologica seu scientifica, etsi unum tantum eiusdem axioma sit de fide, & alterum non nisi naturaliter certum. Quippe hoc est solum inadæquata ratio sufficiens certitudinis ipsius propositionis, prout coniungitur cum axioma revelato, & plerumque in eo *virtualiter* præcontinetur. Quodsi vero propositio theologica secundum se consideretur, in quantum est consecutio ex duplici axioma per discursum artificiosum deducta; ad fidem minime pertinet, ac per consequens neque par est cum propositione dogmatica certitudinis: eo quod non innitatur rationi sufficienti, seu requisito fidei motivo, sed artificiosæ connexioni discursus humani, quæ nota talem propositionem mere artificialem, & latissime scientificam (*) efficit, utpote cuius criterium non nisi *in evidentia intellectus* collocatum est.

(d)

(*) Ne cum memetipso pugnare videar, illas dumtaxat Propositiones proprie scientificas heic appello, quæ sunt pure theologicae, seu ex principiis ipsius Theologiæ velut scientiæ supernaturalis petita. Reliquas ex aliis scientiis derivatas non nisi subsidiarias & artificiosas esse aio: vel si fortasse hæc nuncupatio alicui mechanica nimis videatur, esto! vocentur etiam scientificæ, sed pro sensu latissimo.

(d) Eiusmodi iudicium dogmaticum, quo Ecclesia veritates credendas proponit, & errores aut proscribit, aut censura configit, essentialibus quibusdam gaudet prærogativis ac proprietatibus, unde illius valor dispici potest. Nimirum 1) quod sit regula assensus interni, veritates in animo credendas, & errores proscribendos proponens: 2) quod sit irreformabile & immutabile: 3) quod sit universale: 4) quod pro obiecto respiciat non meras voces, sed ipsam doctrinæ substantiam: 5) quod propugnari aut impugnari nequeat, nisi ad S. Scripturam, traditionem, & iisdem connexa recurratur. Quænam vero præcise membra Ecclesiæ huius iudicii ferendi capacia sint? cum in Tractatu de Hierarchia ecclesiastica discuti solet, tum iam superius (§§. 16. 17. 18. & seq.) extremis saltem labiis delibavimus.

(e) Hoc tamen iudicium dogmaticum non est confundendum cum *Lege disciplinæ*, seu decreto de rebus agendis nec intrinsece bonis vel malis lato, & pro diversitate ac opportunitate circumstantiarum mutabili. Porro disciplina alia est 1) *Apostolica* ab Apostolis: 2) alia *Ecclesiastica* ab Apostolorum successoribus derivata, eaque 3) vel *universalis*, vel 4) *particularis*. Omnis disciplina autem triplici ratione potest considerari:

α) Nempe *latissime*, quæ licet in se ad dogma pertineat, nondum tamen ab Ecclesia expresse definita est, qualis est disciplina de trina aut unica immersione in fonte Baptismatis.

β) *Late*, quæ respicit agenda dogmati cuidam annexa, qualis est chirotonia in Sacramento Confirmationis & Ordinis in Ecclesia græca & latina adhiberi solita.

γ) Denique *stricte*, quæ præcise in rebus agendis occupatur, & per se non nisi exteriores solum actiones præcipit, vel prohibet, atque meras voces disputationibus spatium subministrantes removet, v. c. Silentium imponendo: dogma vero non perstringit, mutabilis est, nec semper omnes universaliter obligat, poenam transgressoribus infligit, quin doctrinam co-

rum infamet & ex S. Scriptura ac Traditione non impugnatur. Quare *Prohibitio non utendi* inter leges meræ disciplinæ numeratur.

§. 22.

Propositiones requisitis criteriis per censuram ecclesiasticam destitutæ, ut ne pro dogmaticis, aut vere theologicis haberi possint; sed magis oppositam doctrinam præseferant, in genere appellantur *Erroneæ*.

(a) Vocantur itaque *erroneæ*, quia aberrant ab præstituto termino, qui partim datur 1) *respectu intellectus*, quem omni veritate ac certitudine imbuere oportet. Ab quo termino aberrare nil aliud est secundum Præstitem Hipponensem: (*) quam *vera pro falsis, aut falsa pro veris probare*. partim 2) *respectu voluntatis*, cui appetitus veri boni competit; ab quo termino aberrare nil aliud est, quam appetere bonum falsum & apparens veri loco. Atque ideo propositio erronea, spectato sensu generico dividitur:

α) In *erroneam ab fide*, quæ aliqua saltem ex parte opponitur veritati immediate, vel mediate ad fidem pertinenti.

β) In *erroneam in moribus*, qui ex principiis seu ipsius fidei, seu ex ea deductis agendi vel omittendi noscuntur. Quod utrumque voluntatem non minus quam intellectum respicit secundum vexatissimum inter Doctores ethicos diverbium: *Nihil volitum, nisi quod cognitum*.

§. 23.

Quamquam similes propositiones dicantur *erroneæ in genere* (§. præced.); non tamen obest, quo minus

(*) In Enchiridio c. 17.

nus ob varietatem criterii & censuræ varium quoque erroris gradum nanciscantur, quatenus nempe vel 1) soli fidei, vel 2) doctrinæ morum, vel 3) utrique simul nunc magis nunc minus opponuntur. Ipsa vero horumce graduum diversitas vel maxime ex variis Ecclesiæ iudiciis proficiscitur, in quibus erroneas propositiones vel proscriptas omnino, vel censura quadam confixas fuisse legimus.

(a) Tutissimam hanc firmissimamque regulam subministrat ipsa Ecclesiæ praxis antiquissima. Sic Concilium Constantiense de Propositionibus ex nefaria Wicleffi doctrina erutis statuit (*): *Plures ex istis esse notorie hæreticas: alias non catholicas sed erroneas: alias scandalosas, & blasphemias: quasdam piarum aurium offensivas, non nullas earum temerarias, & seditiosas.* Legimus Propositiones Baianas vocitari nunc suspectas, nunc hæresin sapientes, proximas hæresi, suspectas de hæresi: Jansenianas vero contumeliosas, scandalosas, perniciosas &c. Quæ omnia ut eo curatius intelligantur, operæ pretium me facturum arbitror, si singulas notiones in effigie inspiciamus. Itaque

a) *Propositio hæretica* illa audit, quæ directe & immediate opponitur doctrinæ ab DEO revelatæ, & per Ecclesiam fidelibus ad credendum propositæ. Quare ad illam requiritur, 1) ut adversetur immediate veritati revelatæ, & non per meram consecutionem: 2) Veritas, cui adversatur immediate, debet esse revelata: 3) & simul ab Ecclesia ad credendum proposita. Qua in parte immane quantum hallucinantur illi Zelotæ, qui nescio quæ Religionis rabie exagitati, nil nisi hæreses ructant, & omnes Acatholicorum doctrinas promiscue hæreseos stigmatibus mactant.

(*) Sess. 8.

β) *Hæresi proxima* ea est, quam maior saniorque Doctorum pars ex S. Litteris & traditione iudicat hæreticam, etsi id palam pronuntiare non audeat ob aliorum Doctorum mitiorem interpretationem. Huc revocari possunt 1) *Propositio hæresin sapiens*, quæ utriusque sensus, catholici nempe & hæretici capax est: sed sensum hæreticum vel ratione sui, vel ratione circumstantiarum prævalentem involvit ita, ut sufficiens præbeat fundamentum probabiliter iudicandi de hæresi, quam illius auctor fovet. 2) *Suspecta de hæresi*, quæ videlicet sufficiens præsefert fundamentum non quidem ad probabile iudicium de hæresi, bene tamen ad suspicionem.

γ) *Propositio non catholica*, seu *strictè erronea* ea est, quæ opponitur veritati certæ certitudine theologica: *Proxima* vero errori fit, quando aliquid negat, quod plerisque videtur esse doctrina theologica. Similiter errorem sapit, vel *suspecta de errore* redditur, si nunc maius nunc minus præbet fundamentum iudicandi, aut suspicandi, quod auctor patrocinetur dogmati contrario propositioni theologicae.

δ) *Male sonans* illa est, quæ quidem habet sensum orthodoxæ fidei congruum; attamen effertur vocibus incongruis, quæ ab audientibus persæpe in sensu minus congruo usurpantur. Huic affinis est 1) *Propositio piarum aurium offensiva*, quæ aliquid absonum, & subiecto, de quo differit, indignum enuntiat. Dicitur ergo offensiva non propter sensum, quem præsefert, sed propter modum loquendi, & non quarumcunque aurium sed præcise piarum (*). 2) *Scandalosa*, quæ vel ratione sui vel ratione

(*) Perlibenter heic adiicerem descriptionem & anatomen morales huius organi, seu *pia auris*: Sed manum de tabula! ne aut Heavtontimorumenos evadam, aut aliis in *Satyra* videar nimis acer, & ultra legem tendere opus. Horat. Sat. L. 2. Sat. 1. Plura desiderantibus plera quoque suppeditabunt Viri percelebres Ludov. Anton. Muratorius in *Libro de Moderatione ingeniorum in Religionis negotio*, & *Tractatu de vera Christianorum devotione*, nec non P. Daniel Concina in egregio opere *de revelata Religione*. Quantos vero motus & vertigines libri isti in quorundam Devotulorum Muscario suscitaverint, sane doctos docere nolo.

ratione obiecti, aut modi illam enuntiandi, fidelibus porrigit ansam ruinæ spiritualis, avertendo ab virtutibus, & inclinando ad vitia. 3) *Simplicium seductiva*, quæ sub glaucomate pietatis errorem tegens apta est circumveniendis simplicium mentibus, diciturque interdum $\alpha\alpha$) *Captiosa*, $\beta\beta$) *Perniciosa*, $\gamma\gamma$) *Christianæ disciplinæ relaxativa*, quarum notiones vel ipsa verba exhibent.

e) *Temeraria* illa nuncupatur, quæ in materia theologica seu fidei, seu morum temere sine rationis regula, vel etiam contra illam aliquid asserit aut negat: quod fieri amat 1) vel ratione *dicti*, vel 2) ratione *modi*. Unde omnis propositio hæretica α) temeraria quoque dici potest; at non vicissim. Propositioni temerariæ accenseri quoque meretur $\alpha\alpha$) *improbabilis*, quæ nullo aut Scripturæ, aut Traditionis, aut alterius rationis theologicæ principio firmatur. $\beta\beta$) Huc refert quoque Eminent. Gotti (***) *Judicium privati Doctoris*, quo quis ex Spiritu privato aliquam propositionem alias probabilem censura gravi afficere contendit; quum tamen eiusmodi facultas non nisi ad Primores Ecclesiæ pertinet. Quod etiam gravissime inhibuit Innocentius XI. in decreto, quo 65. propositiones proscripsit. Profecto vix astrum magis pestiferum afflavit non nullos Theosophos, ac iudicii privati auctoritas. Existimant etenim tenaciores scholasticæ cultores sese oculis ex fumosa antiquitate caligantibus longe perspicaciores esse iunioribus; unde quamprimum deprehenderint propositionem aliquam avitis ipsorum præiudiciis difformem, ab sensu vulgi absonam, & ab consuetudine Scholarum veteriorum alienam, hem! protinus incallescunt, de temeritate conqueruntur, de hæresi suspensiones excitant, scandalis irritari dolent; sicque intra domesticos parietes censurarum mucrones stringunt, & bruta anathematis fulmina excutiunt, aliosque contribules ad similem vindictam excitant. Ohe! bona verba! bona verba! Viri optimi!

A a

lau

f) In Tractatu Isagogico, dubio VL §. IV. n. XXIX.

laudamus zelum pro orthodoxa religione; pro virtutibus implantandis, evertendisque vitiis, sed illum dumtaxat, qui secundum prudentiam est. Verumtamen *non sit nobis religio in Phantasmatibus nostris. Melius est enim quaecumque verum, quam omne, quidquid pro arbitrio fingi potest. (*)*

§) Propositio *seditiosa* illa appellatur, quæ ab obedientia Principibus legitimisque Præpositis debita retrahit subditos, & ad tumultus in republica excitandos inducit, qualis est illa inter Theologos morales vexatissima: *Quilibet Tyrannus licite & ab quocumque subdito occidi potest.* In foro autem ecclesiastico ea potius dicitur *schismatica*, quia cardines aperit scissioni unitatis ecclesiasticæ per seiunctionem vel ab capite, vel reliquis membris. Verum talis propositio vix non semper comitem habet assertionem hæreticam, ut tristi experimento Ecclesia sæpe sæpius fuit edocta: etsi per se loquendo propositio schismatica possit dari, quin simul hæresi inficiatur.

η) Demum alia propositio de *contumelia* vel *iniuria* argui potest, nempe quum homini infert iniuriam aut calumniam, diciturque propterea *detractoria*, vel *satyrica*, prout iniustam simul honoris & famæ læsionem involvit. Quodsi vero ipsius superni Numinis honorem ac Maiestatem contrectat, *blasphema* audit, immo etiam *impia* vel *divinæ pietati derogans*, si adversus cultum DEO, Christo, eiusque Sanctis debitum extollatur. Huc revocari quoque debet 1) propositio *Athea* existentiae DEI, Eiusque providentiæ inimica: 2) *Pagana* Polytheismo favens: 3) & *Judaica*, qua etiamnum asseruntur antiquæ promissiones de Messia venturo, & Legalibus observandis.

§. 24.

Iudicium Ecclesiæ circa Propositiones erroneas & earundem diversos gradus secundum receptam assuetudi-

(*) S. Aug. Lib. de vera Relig. C. 55.

fuetudinem tribus præcipue modis exercetur. Videlicet 1) singulas referendo, & singulis convenientem adiiciendo censuram: 2) integrum librum damnando: 3) singulas quidem referendo, quin singulis notæ & criteria apponantur; sed enuntiando, notas in unum congestas propositionibus *respective* convenire, quod idiomate theologico idem est dictu, ac *in globo damnare*.

(a) Ex tribus hisce modis iudicii censorii facillimus sane & utilissimus est ille tertio adductus loco, in quo particula *respective* hunc sensum præsefert: 1) nullam esse notam, criterium nullum ex enumeratis, quod saltem alicui non conveniat propositioni: 2) nullamque esse propositionem, quæ saltem non aliqua nota & criterio merito affligatur. Qualis vero nota singulis congruat propositionibus, obscurum relinquitur. Neque etiam plus requiritur, ut sana doctrina conservetur, & perversa evertatur.

(b) Interdum fieri amat, ut non tam propositiones, verum etiam ipse propositionum auctor censuris afficiantur; quemadmodum contigit in Concilio Ephesino, ubi PPes post iactum anathema in epistolam & doctrinam Nestorii, una simul voce exclamarunt: *Omnes Hæreticum Nestorium anathematizamus*. E diverso non nunquam propositiones fuerunt ostracismo ecclesiastico proscriptæ, salvis earundem auctoribus, ut caussa Ianseniana aperte demonstrat. Immo etiam damnatas non raro legimus propositiones nulla omnino facta Auctoris mentione, ut contigisse novimus in discussione libri *Explication des Maximes de Saintes* inscripti.

(c) Propositiones, sive sigillatim, sive in globo considerentur, relate ad ipsarum sensum duplici non nunquam censura solent affligi:

α) Videlicet, *sicut iacent*, sive in eo sensu, quo gaudent verba secundum se, tanquam separata ab contextu; etiamsi fortasse alium sensum referant in mente quorundam Scriptorum, qui easdem exararunt; sed per antecedentia & consequentia iterum modificarunt.

β) *In sensu ab auctore intento*: qui tamen bifariam spectari potest: nempe 1) ut *Personalis*, qualem Auctor mente fovet, quando scribit: & 2) *Litteralis*, quem exprimunt verba propositionis conscriptæ secundum obvium ex institutione hominum, aut Ecclesiæ consuetudine receptum significatum usurpata. Quum ergo Ecclesia quamdam perstringit propositionem in sensu ab Auctore intento, illam dumtaxat æstimat secundum litteralem sensum. Enimvero sensus personalis Auctoris, utpote in mente delitescens, nequit fidem vel mores corrumpere, sicut litteralis, qui ab omnibus legi & percipi valet.

(d) Probe interea attendendum est, ne *damnationem* propositionum temere confundamus cum mera earumdem *prohibitione*. Prior enim inducit obligationem credendi; propositiones inflicta censura omnino dignas esse: posterior vero dumtaxat infert obedientiam & obsequium, ne similes propositiones publice doceamus, propugnemus, & in praxim deducamus. (*) Largissimus sese heic effunderet adhuc campus differendi *de prohibita lectione librorum acatholicorum, fanaticorum* &c. quod tamen argumenti genus dulcioribus reservamus otiiis. Atque ut verum fatear: horas hinc inde subsecivas consecravi cuidam Syntagmati pene iam ad umbilicum deducto *de Æstimatione & Usu librorum heterodoxorum in negotio Religionis Romano-Catholicæ* &c. Quem fœtum, postquam pro dignitate lambere licuerit, brevi publicis natalibus donabo. Interea temporis pragmaticos quosdam canones pro illustrando succincte hoc argumento iuvabit ex eodem mutuasce. Itaque

I. Canon

(*) Plura huius commatis largius pertrahat P. Dominicus Viva in *Trattato Propos. damnat. quem videtis*.

- I. Canon est : Existare penes Ecclesiam orthodoxam legitimam potestatem libros fidelibus noxios, cum primis vero hæreticos æterna clausura damnandi. Quod perperam fugillant cæcædoxi, licet non solum primæva Ecclesiæ assuetudo, ad hanc usque diem vel millenaria præscriptione fundata; sed & Lex positiva divina ac naturalis idipsum evincat.
- II. Oeconomix ecclesiasticæ nequaquam æqui bonique consulti-
tur per *promiscuam Lætionem* omnium cuiuscunque metalli li-
brorum, quam tamen non nulli Critici intemperantiores adeo
vehementer urgent, ipso licet iure naturæ reclamante, & regu-
la sobriæ moralitatis inhibente, ut ne nos gravissimo ruinæ spi-
ritualis periculo exponamus, in quo sæpe sæpius quampluri-
mos minus cautos misere interiisse lugubri experientia didi-
cimus.
- III. Oportet tamen, ut in Republica ecclesiastica aliqua existant
membra, de quorum pietate, eruditione & prudentia experi-
mentum habetur, aut saltem tuto præsumi potest, quæ Le-
ctione talium librorum non interdicuntur. Quemadmodum
enim in republica politica necessum est, ut dentur quidam ho-
mines, qui pollent notitia venenatarum herbarum, toxico-
rum, &c. quibus legendis & contrectandis occupantur; eum
in finem, ut noxia quæque removeant, aut ea, quæ salubria sunt,
eliciant, vel etiam nocivis medicamenta opponere discant. Ita
pariter expedit Ecclesiæ, ut existant viri literati, qui eius-
modi scripta paradoxa ad examen revocent, errores in iisdem
contentos oppugnent & extirpent, malitiam auctorum in pe-
gmate constituent, atque fideles de fraudibus & periculis cer-
tiores reddant. Aequitatem & utilitatem huius providentiæ
Ecclesia probe persentiscens, nequaquam sese difficilem exhi-
bet in elargienda licentia heterodoxorum libros pervolvendi;
quare Pontifices Romani & Episcopi Ecclesiarum particularium
lubentissime & clementissime annunt supplicantibus, ut pravi-

tas hæretica & morum corruptella vel in herba suffocetur, vel stirpitus exterminetur.

IV. Circa usum eiusmodi librorum observandum est: 1) illos in rebus de fide & immediate ad fidem, atque ad communes Ecclesiæ mores & disciplinam attinentibus nequaquam adhibendos esse, quia in eiusmodi argumento multis parasangis ab orthodoxa doctrina distant & eidem plerumque e regione opponuntur. 2) In aliis vero scientiis subsidiariis eorum usus nulla ratione improbandus est, si severo prius criterio fuerint castigati, vel cum auctoribus orthodoxis sentire deprehendantur. Novimus enim, quotidiana suffragante experientia, inter A catholicos numerari viros omni exceptione maiores in excolendis quibusdam scientiis, qui cum Scriptoribus orthodoxis collati certe ad libellam consistunt, &, quod præfiscine dixerim, illos etiam non nunquam exsuperant. Cedo! quem fugiunt eorum merita in Scitis Philosophicis, in disciplinis iuridicis, historicis, chronologicis, literariis &c.? cur ergo ipsorum scriptis cum grano salis uti ducatur crimini, quod nonnulli Zelotæ brevibus Gyris, aut carcere dignum reputant? Hinc illi clamores infani reboant: *Lutherum olet! Jansenium sapit! cum Gallis gloriatur* &c. Sed audiant quæso! Pyrgopolinices isti celeberrimum Ant. Pagium sic differentem (*): *Nullus enim sua laude fraudandus: neque existimandum, veritatem & eruditionem hæreticas esse, ut periculum sit iis adhærere, quæ ab Viris doctis Catholicam fidem non profitentibus accurate scripta sunt.* Quid? quod non nunquam scriptores heterodoxi ea studiose collegerint ex monumentis orthodoxis & antiquissimis, quæ dudum deperdita, vel adeo ab tineis corrofa videbantur; ut oculos nostros, ac aures omnino fugerent? cur ergo non liceat mutuum repetere, vel etiam ablatum vindicare, ad quod orthodoxa Ecclesia ius quæsitum habet ante omnem litis contestatio-

(*) In præfat. ad Criticam in Annales Baronii.

stationem? 3) Quæ methodum pertractandi quasdam scientias, immo etiam theologicas attinent, variarumque digestionem, ea iterum tuto ex heterodoxorum libris usurpari possunt: eoquod hæc res mere indifferens est, & non nisi forum literarium respicit; immo Religioni orthodoxæ parum interest, num veritates fidei hac vel illa ratione proponantur? dummodo consulatur soliditati & claritati. Cur igitur vitio ducatur, si eorum vestigiis insistamus, quum major utilitas accrescit non tam disciplinis theosophicis, quam aliqua saltem ex parte ipsi Ecclesiæ? Namque *ipsa utilitas iusti prope mater & æqui* (*) est. Hinc candide profiteor, me in disponendis & pertractandis Theologiæ materiis plurimum debere illustri Mosheimio (**), Benedicto Carpzovio (***), & Petro Reuschio (****): quibus nempe lecta potenter fuit res, quosque ideo nec facundia deseruit, nec lucidus ordo.

§. 25.

Verum etsi Theologis de genuinis fontibus & subsidiis undequaque prospectum sit, ut non tam ipsa
fidei

(*) Horat. Sat. L. 1. Sat. 3.

(**) Vide huius Viri percelebris *Elementa Theologiæ dogmaticæ* 2. voluminibus comprehensa, novissime revisa, emendata & insigniter aucta ab Chr. Ern. de Windheim. Hæc ante aliquot annos in Tabulas synopticas redegit Christoph. Christian. Sturm.

(***) Conferatur huius Auctoris *Liber doctrinalis Theologiæ purioris*.

(****) Inspice eiusdem *Theologiam moralem* in 3. partes digestam, quam edidit, & præfatus est Carol. Gotthelf Mullerus. Absit tamen, ut, dum hos viros dilaudo, Doctoribus catholicæ Ecclesiæ iniuriam inferam, quasi vero ipsi nec utilem methodum, nec concinnam variarum dispositionem desiderantibus suppeditarent, notissimus utique cuivis est elenchus ab Angelico Doctore adornatus, quem *καταπύδα* quamplurimi insequuntur. Id solum intendo, ut si quis sese ad genium novaturientis huius ævi componere velit, in quo circum circa reformandis scientiis manus iniiciuntur, præ oculis habeat specimen quoddam methodi recentioris & dilucidæ dispositionis. Ego sane, ut morem novitati literariæ gererem, in hoc quoque negotio, ad exemplum Diogenis Cynici apud Lucianum Samosatens. in Libr. *quomodo Historia sit conscribenda*, quum omnes laborare & desudare conspicerem, meum saltem *doliolum* volvere aggressus sum.

fidei morumque dogmata ex iisdem derivare queant, verum etiam ea ipsa stabilire, ac inconcussa reddere valeant: Nihilominus tamen exstiteri nullo non tempore Viri quidam nequitiosi, qui eosdem fontes venenis inficere tentarunt, atque ideo falsa dogmata exinde haurire ceperunt, quibus fidelium mentes deciperent, & orthodoxam fidem continuis litibus & controversiis lacefferent. Ut igitur non tam nequissima talium hominum licentia suis coërceatur finibus, quam falsa quoque ab veris data opera discerni valeant; Religionis orthodoxæ œconomia postulat, ut aliquis existat Iudex & æquus rerum arbiter, qui subortas dirimat controversias, fideles de veritate instruat, & rebelles aut pœnis coërceat, aut mediis proportionatis in officio contineat: Cuius etiam effato & irrefragabili iudicio per omnia standum sit. Porro talis iudex haut alius in Areopago Christiano constituendus est, ac ipsa vera Ecclesia tum congregata, tum dispersa, seu Corpus Pastorum universæ Ecclesiæ, capiti suo nullo non tempore unitum, & iudicium suum secundum Verbum DEI scriptum & traditum, ac continuam Ecclesiæ praxin exercens. Huic enim ab Christo tanquam eius Auctore iugis Spiritus S. assistentia usque ad consummationem sæculi promissa est, ita, ut qui Ecclesiam non audierit, sicut ethnicus & publicanus sit reputandus.

(a) Illustrando huic paragrapho vel maxime conducere-
liberior recensio Hæreticorum, Fanaticorum, Sectariorum, No-
vatorum, aliorumque id genus scurrarum, qui nullo non tempo-
pore pestifero halitu orthodoxam fidei morumque doctrinam
ausi sunt conspuere, & in viscera sanctæ matris Ecclesiæ deba-
chari non exhorruerunt. Verum enim vero *non mihi si linguae
centum essent, oraque centum (*)*, omnia scurrarum comprehendere
nomina possem, aut illorum quadratos errores in numerum coge-
re: tanta quippe multitudo fastos ecclesiasticos occupat, ut nu-
merum arenæ maris vix non adæquet. Axiomatis loco heic tan-
tum observasse iuvabit: plerasque hæreses & saltim famosiores
aut ab Monachis exorbitantibus natales trahere, quibus in sen-
su suo abundare datum est: vel ab viris de insigni eruditione
conspicuis primordia traxisse, qui videlicet ex inani philautia in
mirabilibus super se ambulabant, secundum illud D. Augusti-
ni (**): *Non fecerunt hæreses nisi magni homines; sed quantum
magni, tantum mali montes*. Sed vicissim plerasque iterum hæ-
reses & turbas ab Monachis fuisse suppressas & expugnatas, aut
ab aliis Viris eruditione non minus quam pietate & sanctitate
prorsum insignibus. Oportuit igitur secundum Apostolum (***):
Et hæreses esse, ut Et qui probati sunt, manifesti fiant. Interea
memoriæ iuvandæ gratia perbreve elenchum celebriorum sal-
tim quovis christiano seculo Hæresiarcharum, Fanaticorum, Se-
ctariorum & Novatorum subiicere iuvat, ut saltim ex mari ma-
gno & spatioso nimis scrobiculos nostros adimpleamus. Quibus
dulciora DEus otia fecerit, obiicimus opera præstantissimorum
Auctorum perlustranda, qui data opera huic vastæ materiæ ex-
cutiendæ manus adhibuerunt: (****) Nobis heic non vacat
aliena vivere quadra. Itaque

B b

Seculo I.

(*) Virgil. Æneid. 6.

(**) In Psalm. 124.

(***) 1. Cor. c. 11.

(***) Plurimos quidem in hoc rerum articulo vacaret adducere, & lau-
dare

Seculo I. omnium hæreticorum patriarcha pestiferum caput intulit orbi Simon Magus, eiusque syneraniſtes Menander, quibus ætate vel superiores, aut certe ſuppareſ non nulli faciunt Nicolaitas.

Sec. II. Saturninus & illius diſcipulus Baſilides, cum nefaria Gnoſticorum caterva, Carpocras, Cerinthus & Ebion, Valentinus, Marcion, Tatianus, Montanus cum Cataphrygibus, & Quartodecimanni.

Sec. III. Novatus & Novatianus, Praxeas, Origeniſtæ, Paulus Samofatenus, Manichæi & Hieracitæ.

Sec. IV. Arius cum Aetio, Eunomio, Acacio & Semi-Arianis, Audiani cum Anthropomorphitis, Macedonius, Acrius, Marcellus, Apollinaris cum Antidico-Marianis & Collyridianis, Meſſaliani, Metangiſmonitæ, Seleuciani, Hydroparaſtatae, Donatiſtæ, Priſcillianiſtæ, Rhetoriani, Theopaſchitæ, Tertullii, Luciferiani, Joviniani, Arabici & Abelitæ.

Sec. V. Vigilantius, Pelagius, Semi-Pelagiani, ſeu Maſſilienſes, quibus accenſendi ſunt prolapſi in oppoſitum cornu Prædeſtinationiſ.

Sec. VI. Neſtorius & Eutyches, ex quorum lacunis emerſerunt Monophyſitæ, Jacobitæ, Corrupticolæ, Phantaſiaſtæ, Agnoethæ, & Tritheitæ.

Sec. VII. Monothelitæ, Muhamedani & recrudeſcentes Pauliciani.

Sec. VIII. Iconoclaſtæ, quorum Secta iam priori ſeculo aliquas radices quidem egit, nunc vero latius diffundi cepit. Huc quoque refertur cauſſa Felicis Urgelitani & Elipandi Toletani.

Sec. IX.

dare Scriptores, quorum magnum numerum vix paginae anguſtiæ comprehenderent. Unicum tamen ex Noſtratibus adduco laudatum iam ſemel D. Joan. Sianda (ſ. 3. c. γ. not. *) utpote qui III. Tomo *Lexici polemici* non tam ſuperaddidit *Lexicon potiorum controverſiarum*, quam *Bibliothecam nobiliorum Scriptorum Polemicorum*.

Sec. IX. Sergiotæ, Joannes Erigena, seu Scotus, & præcipue Græculi per Photium excitati.

Sec. X. Vix nova progenies viperarum Ecclesiam infestavit, nisi quam vel præcedens malitia hucusque conservavit, aut immanis illorum temporum ruditas excoxit, de qua tamen exactam effigiem reddere vix operæ pretium est.

Sec. XI. Præter renovatam Manichæorum faciem exsurrexit quidam Gandulfus, Berengarius, Basilus cum Bogomilis & Schismatis græcanici promotor Michael Cerularius.

Sec. XII. Tanchelinus, Petrus de Bruis, Henricus, Arnaldus de Brixia, Novi Apostolici, Waldenses, seu Pauperes de Lugduno, & præcipue Albigenses. Huc quoque referendæ sunt turbæ ob Petrum Abaelardum, & Gilbertum Porretanum subortæ,

Sec. XIII. Almaricus ab nostrate præcipue Alano, *qui duo, qui septem, qui totum scibile scivit*, exagitatus, Stadenfes, Circumcelliones, Flagellantes, Beguardi & Beguinæ.

Sec. XIV. Arnaldus de Villa nova, Lolhardus Gualterus, Gregorius Palamas cum Hesycastis, noster Joannes de Mercuria.

Sec. XV. Joannes Wicleff, cuius vestigia prefferunt Joannes Hufs & Hieronymus Pragensis, quorum furculi fuerunt Thaborithæ & Calixtini.

Sec. XVI. Martinus Lutherus prætenſæ reformationis antesignanus, Joannes Calvinus, Huldericus Zwinglius, Anabaptistæ, Schwenkfeldiani, innumerique alii, qui natales suos debent maximam partem Luthero & Calvino.

Sec. XVII. Sociniani cum Fratribus Polonis, Herrenhutiani, Molinosistæ, Spinoza cum Pantheistis. Huc quoque referri merentur Inquisitiones Baianæ, Jansenianæ & Quesnellianæ.

Nostro demum seculo vix novos errores, aut recentes turbas in negotio Religionis deprehendere licet; nisi quod Naturalis-

mus & Libertinismus profundas ubivis fere locorum radices egisse videatur, quorum sequaces & cultores merito dixeris *Voltaireanos* & *Russovianos*. Et revera vix aliqua exstitit Secta, aut perversa Opinio, quæ magis vineam Domini, & arva ecclesiastica devastavit, ac Libertinismus ille *Fortium Spirituum*, ut vocari amant. Hinc omnibus laborandum est viribus in singulis phrontisteriis theologicis, ut fera hæc pessima ad internecionem usque evertatur. Benignum Numen dignetur avitam in chara Patria nostra orthodoxam religionem iugiter conservare, ut Bavaria *sancta* & *pia* hæreditas Domini maneat in æternum.

(b) Etsi pene omnes conspirent, necessarium esse aliquem controversiarum in religionis negotio iudicem: verumtamen in eodem assignando in diversas partes abeunt, & fodiunt sibi cisternas dissipatas. Sic

a) Recurrunt non nulli ad unicum *Verbum DEI* velut principem credendorum & agendorum regulam: Verum etsi eloquiis divinis ubique & semper assurgendum sit, & iisdem pragmatica fidei dogmata contineantur; attamen Scriptura divina solitarie spectata in omnibus omnino controversiis nequit agere iudicem. Quippe ad munus iudicis pertinet, ut decretoriam ferat sententiam adeo clare, ut ab litigantibus semper & ubique intelligi possit. At vero vel luce meridiana clarius dispalescit, 1) S. Scripturam non ubivis locorum esse satis claram & perspicuam (§. 10. b. γ.). 2) Multa pariter tenemur credere, quæ neque scripta sunt in libro hoc. Quid? quod 3) alio iterum indigeamus iudice, qui nobis auctoritate sua declaret: hunc præcise codicem continere eloquia divina: & ea ipsa hunc potius præferre sensum quam alium. Neque Rhodum, saltumque declinare vacat, si ad verbum DEI traditum recurramus. Nam sicut per auctoritatem Ecclesiæ docemur hunc præcise

cise codicem continere eloquia DEI, ita eadem opitulante discimus has præcise traditiones esse præ aliis velut divinas suscipiendas.

β) Aerem quoque verberant, qui ad Spiritus privatos convolant. Vel enim 1) Spiritus ille privatus est privatum cuiuslibet iudicium? at vero hoc erroribus obnoxium & sæpissime pervium esse, quotidiana convincimur experientia. 2) Vel est interna divini Spiritus illustratio? Verum quia Spiritus S. dissensionis DEUS non est, hinc similis illustratio ab ipso nequit promanare, eoquod aperte contradictoria pronuntiaret. Paradigmatis loco ferviant perpauca illa Christi Domini verba: HOC EST CORPUS MEUM. En! Spiritus privatus Lutherianum docet verbum copulativum *est* idem significare ac *erit*. Calvinianum vero, quod eundem sensum referat, ac *significat*. (*) Unde manifeste fluit, quod unus idemque Spiritus S. de uno eodemque obiecto disparata omnino & extreme inter se opposita iudicia deberet ferre. Accedit, quod idem Spiritus privatus sit commune omnium hæresum asyllum; eoquod omnes ad talem internam inspirationem provocare possent. Quapropter talis iudex controversias & litigia augeret magis, quam dirimeret.

γ) Qui Principibus politicis pollicem premunt Jus decidendi Controversias fidei devolvunt ad ipsos Principes & Magistratus. At vero, nonne Spiritus S. posuit Episcopos regere Ecclesiam DEI? nonne *si conferendum de fide, sacerdotum debet esse ista collatio*? (***) Utique nefas est, qui sanctissimorum Episcoporum catalogo adscriptus non est, illum ecclesiasticis negotiis & consul-

B b 3

(*) Vide, quæ dixi supra s. ro. b. γ. not. *

(**) S. Augustin. in Epist. ad Valentin. Imperat.

sultationibus sese immiscere. ()* Aliud longe est, si causæ in religionis negotio discutiendæ fuerint mixti fori, ubi Principum auctoritas nunquam abesse potest, tunc quidem ad illorum tribunal licebit convolare. (**). Secus vero antiquissima Ecclesiæ consuetudo nullo non tempore contrarium evincit, utpote quæ nec ex S. litteris, nec ex traditione eiusmodi potestatem Principibus politicis directe competere unquam agnovit.

¶) Arenoso non minus insistit talo illorum sententia, qui præfatum iudicium transferunt in multitudinem fidelium seu omnem populum Christianum (***). Etenim neque ex eloquio divino, seu scriptis consignato, seu ore tradito, neque ex communi Ecclesiæ praxi talis potestas derivari potest. Quid? quod vel ipsa naturalis ratio contrarium potius evincat, quum alias par foret officium gregis & pastoris. Quippe Superintendentibus & Pastoribus Ecclesiæ dictum est: *qui vos audit, me audit: qui vos spernit, me spernit.* (****). Unde S. Gregorius Nazianz: egregie invehitur in eiusmodi præsumtuosos fideles, qui suos ignes profanos sacris altaribus inferre tentarunt, acribus quidem, sed solidis simul verbis: (*****). *Oves! Pastores ne pascite, nec supra fines vestros assurgite: satis enim vobis est, si recte pascamini. Iudices ne iudicate: nec Legislatoribus leges præscribite. Non est enim dissensionis & confusionis DEUS, sed pacis & ordinis. Ne quis igitur caput sit, qui vix aut manus, aut pes, aut vilius quoddam aliud membrum est.* (*****)

Igitur

(*) In Epist. Theodos. Jun. ad Concil. Ephes.

(**) Confer, quæ dixi supra §. 14. a. §.

(***) Videatur dissertatio Davidis Blondelli *de iure plebis in religione ecclesiastico* quæ subiecta est Tractatui insignis Hugonis Grotii *de Imperio summarum potestatum circa Sacra*, Francofurti An. 1690.

(****) Lucæ 10. v. 16.

(*****) Orat. 9.

(*****) Confer sis ea, quæ dixi superius §. 14. a. §.

Igitur inconcussum manet omnis Theologiæ axioma: *Audi Ecclesiam!* fundata est enim supra firmam petram, adversus quam portæ inferi nunquam sunt prævalituræ. Ut adeo ex tribunali ipsius non nisi irrefragabilia resonare queant oracula, quæ non tam summa reverentia, quam strictissima obedientia sunt recipienda, utpote cui DEUS Optumus, Maxumus vi promissionis suæ invariabilis in necessariis nunquam defuit, nunquam deest, aut defuturus est. Utinam brevi congregarentur dispersiones Israël, ut credentium fieret cor unum & anima una, unum ovile & unus pastor. sicque pax toties expetita nostris redderetur temporibus, ut sit *Gloria in excelsis DEO, & in terra pro hominibus bonæ voluntatis.*

Iam fatis est: . . .

. . . Verbum non amplius addam.

. . . siquid novisti rectius istis,

Candidus imperti: si non, his utere mecum.

Horat. Sat. L. i. Sat. i. & Epist. L. i. Ep. VI.

COROL.

COROLLARIA
DOGMATICA, POLEMICA,
ET
HISTORICO-CRITICA,
Q V A E
EX THEOLOGIA ECLECTICA
S U B
P R Æ S I D I O A U C T O R I S
VII. IDVS IVNII CIOIOCCCLXXIII.
PUBLICO LITERATORUM CRITERIO
S U B I I C I T
R. P. EMMANUEL ANTHALLER
EIUSDEM CONGREGATIONIS ET COENOBII
MONACHUS.

*
* *
*
* * *
* * * *

Debet unusquisque, non pro eo, quod semel
ebiberat, & tenebat pertinaciter congregi: sed si-
quid melius & utilius exstiterit libenter amplecti.
Non enim vincimur, quando offeruntur nobis me-
lora, sed instruimur.

S. Cyprian. in Epist. ad Quintum, quæ est 71.

* * * *
* *
* * *
* *

I.

ΘΕΟΛΟΓΙΑ generice considerata disciplinam de DEO, rebusque divinis, aut ad illum pertinentibus, ex principiis ope luminis naturalis aut supernaturalis acquisitis differentem indigitat. Hanc germana divisione in *Dogmaticam* & *Moralem* præcipue dispescimus. Utramque vocamus Scientiam & Complexum artificialem, quarum prior res in Verbo DEI scripto & tradito revelatas, atque ab Ecclesia Catholica ad credendum propositas: posterior res ob legem divinam, seu congenitam, seu positivam, & legem humanam, prout in divina fundatur, cuivis faciendas aut omittendas complectitur. Unde nullo negotio dispalescit, ex quibus fontibus & principiis res & veritates utriusque huius complexus scaturire oporteat. In quantum vero tam dogmatica, quam moralis Theologia sese supra vulgus Scholasticorum elevat, merito utramque nomine *Theologiæ Ecclēticæ* salutamus.

II.

Sicut primarium, ita & præstantissimum omnis Theologiæ argumentum est DEUS. Quo nomine vix audito, excitatur ocyus in nobis congenita mentibus humanis Idea Entis perfectissimi, quo melius esse & excogitari nequit.

III.

Momenta huius supremi Entis exstantiam demonstrantia tanto pollent convincendi robore, ut in præsentī rerum œconomia omnem veri DEI ignorantiam cum positivam tum negativam sustollant: ut adeo Theomachi in evertenda DEI existentia actum omnino agant.

IV.

Is ipse DEus, sicut necessario existit, ita necessario quoque Unus est. Eapropter incassum laborant Gentiles in re-

xendis Apologiis *Polytheismi & Idolomaniae*, quorum natales ævo post-diluviano ad nefarios Chami posteros referimus.

V.

Quumque DEUS sibi soli ad existendum sufficientissimus sit, initio caret & fine, atque ab æterno in æternum perdurat. Quin ipsius æternitas ulli temporum successioni aut differentiae pervia sit.

VI.

Quemadmodum vero DEI existentiam nullis temporum cancellis circumscriptam novimus; ita neque eandem locorum ambitu includi aut excludi asserimus: eoquod DEUS vi immensitatis suæ rebus universis non sola cognitione & operationis energia, sed ipsa substantia intime præsens adsit.

VII.

Quum DEus quoad Essentiam suam ineffabilis sit, & ab intellectu creato incomprehensibilis, frustra laboratum est hucusque in destinanda notione germana essentiae divinæ, nisi forte eandem constituere iuvat in complexo omnium perfectionum possibile dictu cogitatuque, utpote quæ notio ex conceptu Entis perfectissimi scaturit. Scholasticorum tamen conatus circa eruendum prædicatum, quod gradum constitutivum essentiae divinæ & radicem reliquarum perfectionum præsefert, non nisi subridentes velut e specula contemplamur.

VIII.

Ipsæ perfectiones divinæ una omnes modo infinito sic in essentia divina comprehenduntur, ut nulla creatura eiusdem perfectionis particeps fieri queat.

IX.

Famosa in hoc commate controversia de *distinctione* harum perfectionum inter se & ab essentia divina, dialecticis ut plurimum

mum argutiis involuta ex iudicio Ecclesiae diremta est, quæ castigatis Eunomii & Gilberti Porretani hallucinationibus eam sibi distinctionem vindicavit, quam non nisi ratione nostra adornamus: Licet iterum Scholæ pro libertate sua varios illius exasciaverint modos, de quibus tamen parum solliciti reddimur.

X.

Verum etsi distinctio rationis inter essentiam & perfectiones divinas sua gaudeat civitate: longe tamen exulat in DEO omnis *compositio* cum realis tum rationis. Qua in parte dolemus sortem nostri Joachimi Abbatis, de disciplinis quidem asceticis plurimum, at de theologicis parum promeriti.

XI.

Utroque & fidei & sanæ rationis lumine discimus, DEO competere summam *simplicitatem*, *immutabilitatem* & *spiritualitatem* omnem corporeæ molis concretionem excludentem; quam carnali cogitatione corrumpere laborarunt, quotquot cum Seleucianis, Audæanis &c. DEum *Ἀνδρωπεύοντες* commentati sunt.

XII.

Melito tamen Audæus, Tertullianus & Epiphanius (utut reprehensione digni sint) crisi parum temperata huius Sphalmatis postulatur.

XIII.

Atque quum Deus sit corporis expers, in præsentī providentia oculo corporis aut mentis per solas naturæ vires nec visus est, nec videri potest; quemadmodum Beguardi & Beguinæ, aliique similis metalli fanatici iactitarunt, non nisi perperam ad Magni Augustini oracula provocantes.

XIV.

Attamen pro statu Patriæ intuitivam DEI visionem opitulante supernaturali lumine usurpandam inique negarunt Duce
a 3 Greg.

Greg. Palama græculi quidam Monachi. In statu viæ autem quosdam viros sanctos, etiam per raptus (ut aiunt) momentaneos eousque elevatos fuisse, vix evincunt paradigmata ex S. Litteris postulata, aut ficulneæ aliquot pienticulorum coniectationes.

XV.

Spiritus itaque est DEUS, atque ideo intellectu pariter infinito, ac voluntate proprie dicta præditus. Immane quantum Scholæ iterum in hoc rerum articulo torquentur, ut operationes seu actus tam intellectus, quam voluntatis cum eiusdem simplicitate & immutabilitate concilient. Verum nobis sufficiat, missis scholarum verbilitiis, adorasse Mysterium, quod sphæram rationis naturalis altius quidem excedit, eidem tamen non refragatur; ne scrutatores facti Maiestatis opprimamur ab gloria.

XVI.

Intellectus divinus sicut summa ratione, ita illimitata quoque gaudet cognitione, & rerum omnium scientia, qua non solum sese ipsum, sed res omnes cuiuscunque conditionis aut status, nobiles æque ac ignobiles, bonas, malas, præsentis, possibiles, absolute & conditionate futuras (sive dein in regione possibilium collocentur, sive ultra eam eleventur) altissime penetrat & præscit, atque iisdem providet. Quin hæc futurorum præscientia, utut certissima & infallibilis necessitatem causis liberis inferat.

XVII.

Scholastici recepto iam more ulterius progressi, de medio quoque & modo, quo intellectus divinus hæc attingit, cogitare ceperunt. Inde familiaris evasit divisio scientiæ divinæ in eam, quam nunc *scientiam simplicis intelligentiæ*, nunc *visionis*, nunc *mediam* appellant; ac propterea circa usum harum

rum scientiarum varia ædificarunt systemata. Nobis tamen haut integrum fuit visum, ut singula in ius vocaremus; sed rotunde enuntiamus: DEUM obiecta scientiæ suæ ea omni ratione cognoscere, qua remotis imperfectionibus ipsi cognoscibilia sunt.

XVIII.

Voluntas divina, ut est causa rerum omnium universalis, effectu nunquam caret: quemadmodum nec in iis, quæ solus DEus operatur absque nostro consortio. Idem prorsum de voluntate DEI absoluta & efficaci circa liberas hominis actiones asserimus: minime vero de conditionata conditione ex arbitrio creato pendente. In utroque tamen casu saluum invicem consistit cum libertate creata voluntatis divinæ dominium: licet nos sincerus admirabilis huius concordie modus subterfugiat.

XIX.

Verum in hac ipsa rerum facie Scholastici denuo liberaiores, non contenti multiplicem tentasse voluntatis divinæ divisionem, decretorumque eiusdem variam confibulasse seriem, ipsum insuper modum huius concordie aggressi sunt determinare. Hinc famosas offendimus hypotheses Bannes. Augustiniens. Scotist. Molinist. & nuper quorundam Syncretistarum. Verum absit, ut Viris adeo literatis dicam scribamus; utpote qui sublatis terminorum Scholasticorum phaleris, in dogmate orthodoxo conspirasse deprehenduntur. Nobis potius expedit, ut ob profundam Mysterii huius caliginem cum reverentia in osculo pacis recedamus: Quum alioquin de apprehendenda qualicunque hypothese neque **NECESSITATEM**, neque **UTILITATEM** inveniamus.

XX.

Porro divina Voluntas eo certius effectu, eventusque potest gaudere, quo arctius coniunctam habet infinitam agendi potentiam, intra cuius peripheriam comprehenduntur non tam res productæ, quam plures aliæ nondum productæ, productisque meliores, atque ipsa etiam miracula. Hæc sicut ab Spinoza, Græwio & Clerico, aliisque hodierna tempestate perperam sugillantur; ita non raro ab quibusdam Zelotis immodice multiplicantur. Quapropter ad inspiciendam securius eorum sinceritatem, pragmaticos quosdam canones statuinamus.

XXI.

Etsi vero DEUS vi omnipotentiae suæ universa valeat efficere, ob summam tamen, qua pollet, Sanctitatem, & Sapientiam mala culpæ nec patrat, nec approbat.

XXII.

Innumeræ adhuc in DEO resplendent Perfectiones, quæ nobis Eundem commendant ut Justum, Misericordem, Veracem, Fidelem &c. queis rite penetratis illico omnis creatura assurgit in admirationem Gloriæ & Maiestatis divinæ, ob quam manifestandam & augendam universa operatus est Deus.

XXIII.

Quippe eadem fides & ratio, quæ docet DEum necessario existentem, Eundem ex vi infinitæ perfectionis suæ continuo operantem commendat. Et quidem, si terminus operationis divinæ in ipso Deo exstiterit, ad *intra*, secus vero ad *extra*.

XXIV.

Quot vero, vel quales Termini operationum ad intra DEO inexistant? cum primis declarant *Processiones divinæ*, quarum
non

non nisi duas esse, divina & ecclesiastica evincit Auctoritas contra varios hæreticos, fanaticosque, præfatum Processionum binarium seu per defectum, seu per excessum temerantes.

XXV.

Una harum Processionum orthodoxa nuncupatione *Generatio* appellatur; vi cuius *Pater divinus* perfectissima cognitione semet comprehendens generat *Filium* velut archetypam Substantiæ suæ imaginem.

XXVI.

Altera tum proprie *Processio* tum *Spiratio* audit: eoquod *Spiritus S.* ex mutuo Patris, Filiique amore tanquam ab uno principio promanat. Atque hinc particula *Filioque* Symbolo fidei optimo iure, nequicquam obstrepentibus Græculis fuit inserta.

XXVII.

Inter utramque Processionem discrimen quidem intercedere, fide discimus; in destinanda tamen discriminis huius ratione sufficienti, Magno Augustino iudice & *inutiliter & temerarie* operam suam elocant Scholastici.

XXVIII.

Ex hac itaque Divinarum Processionum œconomia proficiscitur adorandum illud, non scrutandum Trinitatis Mysterium: vi cuius Unitatem naturæ in Trinitate Personarum, & Trinitatem in Unitate veneramur, neque confundentes Personas, neque substantiam separantes.

XXIX.

Quod Mysterium rationi naturali impervium quidem hæret; cum eadem vero neutiquam pugnat: sed ex momentis

✻ ✕ ✻

S. Scripturæ inconcussam nanciscitur civitatem adversus quosvis Anti-Trinitarios; & cum primis ex basilico S. Joannis *de tribus testibus* effato, quod Germanum, & Autographum esse vindicamus.

XXX.

Id ipsum Mysterium in lege naturæ & Mosaica opitulante revelatione aliquomodo perspicuum fuit: in nova vero adeo illustre redditum, ut illius notitia ad Salutem consequendam pernecessaria sit, ac inter pragmaticos fidei articulos connumeretur, frustra insultantibus Arminianis cum Episcopo.

XXXI.

Porro in hac Trinitate (si ordinem in subsistendo excipias) nihil prius est, aut posterius, nihil maius, aut minus, sed totæ tres Personæ coæternæ sibi sunt & coæquales; ita, ut quemadmodum DEus Pater, ita DEus Filius, & DEus Spiritus S. sit.

XXXII.

Ut autem PPes circumspecte non minus, quam castigate de hoc Mysterio differerent, statim quibusdam utebantur terminis, ac vocabulis; quorum tamen legitimum sensum statuminauit aut solemne iudicium Ecclesiæ, aut concors fidelium conspiratio. Similem prorsus aleam sequiori ætate tentarunt Scholæ; verum absit; ut omnem omnino eorum usum repudiemus, ubi nativam experiri^m significationem, vel evitandis verborum mæandris deserviunt. Eristicas non nisi cavillationes illorum ope excitatas missas esse volumus.

XXXIII.

Operationis divinæ ad extra generalem ideam exhibet hoc Universum, quod *Mundum* nuncupamus, sive compagem rite
coor-

❁ ❁ ❁

SCI

coordinatam omnium substantiarum creatarum seu spiritua-
lium, seu corporearum, seu mixtarum.

XXXIV.

Indubia fide tenendum est: hunc mundum non ab Ange-
lis, aut malo DEo, ut Simon Magus & Manes delirabant,
sed ab vero DEo creatrice potentia unice prædito in tempo-
re ædificatum esse. Cuius genesin summa fidelitate & vera-
citate recenset narratio Mosaica; etsi hinc inde largiorem sen-
sum vix excludat.

XXXV.

Quemadmodum vero mundi creatio soli Deo accepta re-
fertur, ita etiam eiusdem conservatio, vi cuius hucusque per-*durat,*
duraturusque est.

XXXVI.

Porro licet in dimetienda durationis huius pericyclofi in-
sistamus chronotaxi hebraicæ; impræsentiarum tamen tripli-
cem illius periodum consideramus, quarum primam extendi-
mus ab primordio universi usque ad diluvium, quod super
universam terræ faciem diffusum fuisse apodictice ostendimus.
Alteram ab Cataclysmo deducimus usque ad diem Domini, *in*
qua Cæli magno impetu transient, elementa calore solventur, & quæ
in ipsa sunt opera, exurentur. De die autem illa & hora nemo scit,
neque Angeli cælorum, nisi solus DEus. Quæcunque vero post
illam rerum metamorphosin eventura sunt, ad periodum ter-
tiam pertinent: de qua tamen valde arenosas offendimus con-
iectationes; & cum primis illud Cerinthis *Regnum Millenarium*,
quomodocunque etiam ab Papia defæcatum fabulis adnume-
ramus.

XXXVII.

Principes universi huius partes constituunt substantiæ spirituales creatæ ; quas inter primas obtinent *Spiritus Angelici*. Hos exsistere, & ab DEo in tempore cum Mundo creatos esse fides docet. Et quum ex natura sua sint veri immortalesque Spiritus, omni, etiam subtilissimo corporis indumento eos carere necessum est.

XXXVIII.

Etsi vero exploratum sit, Angelos vi intelligendi, appetendi & agendi esse præditos ; attamen qua ratione facultates istæ operentur, & quousque se extendant ? res est meris per-
via ariolationibus. Sicut non minus & ea, quæ de illorum numero, differentia, ac triplici Hierarchia circumferuntur. Illa tamen distributio novem Ordinum angelicorum nequaquam auctoritate Scripturæ destituitur.

XXXIX.

Angeli una omnes ex momento creationis suæ in beatitudine naturali constituti, & originaria imbuti iustitia *Statum viæ* ingressi sunt : in quo etiam aliqui meruerunt, reliqui demeruerunt, per transgressionem videlicet alicuius legis divinæ seu positivæ, seu congenitæ.

XL.

Quemadmodum vero Angeli meritis insigniti e statu viæ protinus transfretarunt ad statum termini felicissimi : ita pariter Angeli prævaricatores in pessima voluntate obstinati extemplo descenderunt in profundum Inferni, non temporales (ut Origenistis placet) sed æternas divinæ iustitiæ daturi pœnas, sublata omni redemptionis spe : ad quam frustra erigere laborant, quotquot fabulosis legendis de liberatione Traiani aut Falconillæ supersticiosam fidem consecrant.

XLI.

XLI.

In hoc igitur infelicissimo termino miris excruciantur modis: unde vulgaris quoque opinatio obtinet illos pariter ab vindice corporeo igne affligi. Verum opposita sententia usque adeo fundamentis non destituitur; quin ab nota temeritatis aliena sit, quemadmodum ab nigro hæreseos theta prorsum immunis audit.

XLII.

Utut autem miserrima sit Angelorum reproborum conditio: Verumtamen continuis exagitantur odiis in genus humanum, de quo usque nunc sæpe sæpius triumphum agerent, nisi pervigil beatorum Angelorum custodia & sollicitudo fragilitati humanæ succurreret.

XLIII.

Inter mixtas huius universi substantias singularem sibi attentionem vindicat *Homo*, paullo minus ab Angelis imminutus. Constat is non sola mente ut Egoistis, non solo corpore organico, ut de La Metrie hominem *Machinam* asserenti visum est: sed corpore simul & mente vere spirituali ac immortalis, nec ante, nec extra corpus creata, multoque minus *per traducem* propagata, aut *per Metempsychosin* de corpore in corpus vagabunda, ut pluribus quondam philosophati sumus.

XLIV.

De Creatione primi hominis præ ceteris est audienda narratio Mosaica; ex qua discimus, *Adamum* & *Evam* omnium hominum primos fuisse, qui ab DEO ad imaginem & similitudinem plasmati sunt. Unde merito vapulat *systema Præ-Adamitarum* ab Jordan. Bruno, & Isaac Peyrere confibulatum.

XLV.

Adamus statum viæ suæ ingressus est in gratia & iustitia primigenia constitutus, vi cuius immunis esset ab rebellione concupiscentiæ & afflictione mortis. Quæ utraque immunitas non naturalis ipsius conditio, sed gratiæ naturam elevantis donum fuit.

XLVI.

Percelebris audit in hoc commate Controversia post Pelagium tam ab Novatoribus, quam Jansenio & Mich. Bajo non sine tumultu agitata: *Num Adamus in statu naturæ puræ creari potuisset?* Quæstio hæc prima quidem fronte scholasticen sapit; verum ob concurrentes hinc inde circumstantias valde momentosa evasit.

XLVII.

Huc referenda est prima *Epocha œconomiae salutis humanæ*, quum Adamus sicut physicum, ita & morale posteritatis suæ caput per obedientiam mandato divino præstitam sibi, suisque posteris ulteriorem beatitatem promereri potuisset, aut demereri.

XLVIII.

Verum hic ipse uxoris suæ per antiquum serpentem iam seductæ voci plus obediens, quam DEO, gustato fructu vetito, iustitia originaria excidit; sicque peccati originalis in posteros redundantis, ac pœnæ hæreditariæ infelicia iecit semina. Quippe *sicut per unum hominem peccatum intravit in hunc mundum, & per peccatum mors, ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt.*

XLIX.

Utut autem commune sit istud totius generis humani factum, Ecclesia tamen *piam* vocat & fovet illorum *sententiam*,
qui

qui ob singularem prærogativam Virginem Deiparam ab contrahendo culpæ originalis reatu immunem enuntiant: Utque consuleret pietati non minus quam reverentiæ erga sanctissimam Matrem altum partibus litigantibus silentium imposuit.

L.

Iniuriam tamen dogmati orthodoxo inferunt Pelagius, Zwinglius & Anabaptistæ, qui infantes recens natos hoc reatu primigenio liberant, & necessitatem Baptismi non nisi ad ius obtinendi regni cœlestis referunt. Cuius erroris perperam non nulli critici postulant Zosimum Pontificem. Neque melius causæ suæ prospiciunt Lutherus & Flacius Illyricus, hæreditariam quidem peccati huius labem admittentes, illius tamen naturam cum concupiscentia & substantia ipsius animæ confundentes.

LI.

Resipuit tamen ab peccato suo piissimus noster Protoplastus, actaque seria pœnitentia veniam & salutem consecutus est in fide & spe venturi Liberatoris, seu *Messiae*. Atque heic altera œconomiae salutis Epochæ exordium cepit; cuius fundamentum in eadem fide & spe singulariter constitutum fuit. Hanc quoque primus signo quodam determinato testatam fecisse legitur iustus Abel; ut adeo auspicia *Ecclesiæ* in sensu saltem patentiori acceptæ ad idem tempus referenda sint.

LII.

Aucta non minus quam roborata fuit eadem fides tempore Abrahami & Moyſis per repetitas sæpius ab DEO promissiones & afflata viris hagiographis vaticinia; inter quæ cum primis eminet basilicum illud Danielis de LXX. hebdomadibus oraculum. Illa tamen, quæ ab mulierculis Sybillinis eructata fuisse traduntur, non nisi ab hæreticis conficta, aut ab simplicibus,

cibus, fanaticisque Sycophantis supposita & intrusa fuisse censemus. Quin immo, vexatissimum illud *Josephi Flavii testimonium* nec meliori fato, aut benigniori censura dignum arbitramur.

LIII.

Hæc magnifica Prophetarum vaticinia in Christo Domino dudum completa fuisse, per omnia veritatis criteria demonstratum imus: Unde adorandum illud non scrutandum *Incararnationis divinæ* mysterium, quo naturam divinam cum humana hypostatice unitam credimus eum in finem, ut salvum fieret genus humanum, nec ab gentibus *stultitiæ*, nec ab Judæis *scandali* potest incusari.

LIV.

Est ergo fides recta, ut credamus & confiteamur, quia Dominus noster IESUS CHRISTUS DEI Filius *perfectus Deus* est ex substantia Patris ante Secula genitus. Qua in parte sacrilege quondam senserunt Ariani, & etiamnum Sociniani. Liberium tamen Pontificem quadrato huic errori quondam subscripsisse non evincunt momenta critica.

LV.

Perfectus quoque *Homo* est in seculo natus, ex anima rationali & humana carne subsistens, quam non ex nihilo non aliunde, sed materna traxit ex carne, tanta cum excellentia, ut Matris *ante, in & post* partum Virgineæ integritatem non minueret, sed sacraret.

LVI.

Unde hæc Diva Mater *Deipara* non minus ac *Christipara* audit; quemadmodum & ipse Christus non adoptivus sed proprius & naturalis DEI filius est.

LVII.

LVII.

Hic licet DEus sit, & homo: non duo tamen, sed unus est Christus. Unus autem non conversione divinitatis in carnem: sed Assumptione humanitatis in DEum: non confusione substantiæ: sed unitate personæ.

LVIII.

Quemadmodum vero duas eius naturas in una subsistentia radiantes credimus; ita secundum eandem rationem & duas naturales voluntates & operationes confitemur, ad salutem humani generis convenienter in eo concurrentes. Ab qua orthodoxa doctrina Honorius Pontifex haut alienus fuit, ut ut cetera ex alio capite reprehensibilis videatur.

LIX.

Atque hic DEI Filius humanam carnem passibilem indutus, passus est pro salute nostra, æterna redemptione inventa; ut adeo divinæ iustitiæ non tantum vere & proprie, sed & superabundanter pro omnibus morte sua satisfecerit. Quamquam dolendum, quod hæc satisfactio non omnibus simul ad consequendam salutem æternam usuveniat; sed illis dumtaxat, quos *beatæ Prædestinationis* liber inscriptos retinet, non item reliquis, ob prævisa demerita nigro *æternæ reprobationis* stigmate notatis.

LX.

Christus igitur morte sua & sanguine vindicavit sibi, & mundavit populum electum sectatorem bonorum operum, seu congregationem sanctam fidelium eiusdem fidei christianæ professione, & eorumdem Sacramentorum communione adunatam, sub regimine legitimorum Pastorum, & cumprimis Christi in terris Vicarii Episcopi Romani: quam congregationem nomine ECCLESIAE efferimus.

LXI.

Quumque hanc Christi Ecclesiam usque ad consummationem seculi duraturam una omnes audire & adire iubeantur: ea omnium oculis conspicua sit, necessum est. Quem in finem conspirant orthodoxi in destinandis quibusdam characteribus ac notis, videlicet eiusdem visibilis Ecclesiæ *Unitate*, *Sanctitate*, *Universalitate* & *Antiquitate*, queis intime penetratis Ecclesia vera ab spuris quibusve conventiculis discerni valet.

LXII.

Sicut autem orthodoxa usque modo fidelium congregatio enumeratis insignita est characteribus; ut eam credamus esse *Unam*, *Sanctam*, *Catholicam* & *Apostolicam Ecclesiam*. quin aliæ sectæ iisdem titulis salutari queant; ita hæc ipsa visibilis semper fuit, & incassum ab Sectariis aliquando delituisse iactatur.

LXIII.

Præcipuum, quod in hac vera Ecclesia custoditur, depositum est RELIGIO, seu peculiaris ratio colendi DEUM amore, obsequio & servitute, vi cuius Eidem placere, ac grati esse valeamus. Hanc in præsentiarum velut *revelatam* consideramus. Namque illa *Naturalis*, utut in se vera sit & sancta, præsentem Mortalium naturæ curandæ, atque ad finem ultimum dirigendæ sola non sufficit.

LXIV.

Porro revelata Religio non nisi unica est: ut adeo in quavis promiscue Religione salus æterna nequaquam obtineri valeat; ideoque in Republica bene ordinata civitate non gaudeat famosa *Religionum tollerantia* & *Autonomia*, quoad exercitium seu publicum, seu privatum, nisi vi pactorum in Religiosa & Westphalica Pacificatione stabilitorum. Inter omnes
vero

vero Sectas, quæ Religionis Christianæ nuncupatione gloriantur, unica *Religio Romano-Catholica* (ut recepta dialecto appellitari amat) credibilis æque ac credenda statuitur.

LXV.

Pragmatica Religionis revelatæ capita scaturiunt ex utroque DEI Verbo, *scripto* videlicet, seu Litteris & Libris ab Viris Theopneustis consignato: & *tradito*, seu ab Christo, vel Apostolis, immo etiam per ecclesiasticam institutionem os ad os transplantato, iugique observantia firmato.

LXVI.

Prius continetur in Codicibus vere divinis & veracibus, quorum Authentiam elevat *Canon*, seu Syllabus Librorum SS. per auctoritatem Ecclesiæ stabilitus.

LXVII.

Primigenia SS. Codicum antiquæ præsertim Legis editio idiomate hebraico adornata est. Utriusque autem fœderis autographa pro varia temporum ac terrarum conditione, in varias quoque linguas vernaculas translata fuere. Quas inter Translationes evaserunt celebriores *Hellenistica* τῶν *Septuaginta*: & *Latina* passim *Vulgata* nuncupata. Inter varias autem, quæ hætenus obtinuerunt, versiones latinas, hæc ipsa (salvis alioquin sinceris fontibus) merito authentica est declarata.

LXVIII.

Quum vero eloquia divina non ubivis (etiam in iis, quæ ad salutem necessaria sunt) clara comperimus: hinc Ecclesia promiscuam Verbi divini lectionem in lingua vernacula iustis de causis vetare potuit; quin derogaret translationibus vulgari-
bus, aut iuribus fidelium. Aliunde enim Lectio S. Codicis

nec omnibus divinitus præcepta, nec ecclesiastica assuetudine indulta legitur.

LXIX.

Quæcunque ex utroque Verbo Divino fidelibus creditu necessaria sunt, velut in regula & compendio exhibet *Symbolum fidei*, secundum substantiam quidem unum: secundum tenorem vero, ac largiorem hinc inde expositionem triplex, videlicet *Apostolicum*, *Nicæno-Constantinopolitanum*, & prætensum *Athanasianum*, circa doctrinam quidem authenticum, non vero quoad Auctorem.

LXX.

Verum quia scriptum DEI Verbum non ubique clarum deprehendimus: neque interdum liquide satis constat de Verbo tradito: hinc necessarius est quidam *Judex* irrefragabilis, cuius decretoriæ sententiæ per omnia standum sit. Atque is haut alius est, quam ipsa *Ecclesia*; utpote cui DEUS assistentiam Spiritus S. usque ad consummationem seculi adpromisit, ne portæ Inferi unquam sint adversus eam prævalituræ.

LXXI.

Hæc ipsa in hoc commate considerari potest aut ut *Congregata*, aut *Dispersa*. Prioris ideam exhibent eiusdem Comitia, seu *Concilia Generalia*, quæ ut *œcumenica* quoque sint, legitime convocata, continuata & approbata esse oportet.

LXXII.

Porro Jus convocandi Concilia, iisdem præsidendi, & illa confirmandi præcipue exercitum fuit ab Romano Episcopo, cui non tam ob Primatum honoris & iurisdictionis, quam perennem consuetudinem, talem auctoritatem competere Fasti ecclesiastici testantur.

LXXIII.

LXXIII.

Conciliorum œcumenicorum auctoritas in decidendis rebus fidei & morum, ob basilicas Christi promissiones prorsum infallibilis est.

LXXIV.

Quæ prærogativa convenit quoque *Ecclesiæ* extra Concilium per orbem *dispersæ*; ut adeo fieri haut queat, ut multitudo Episcoporum Sedi Apostolicæ coniuncta (paucis licet reclamantibus) in rebus Fidei & Morum errorem definiat, ac defendat.

LXXV.

Et si vero Ecclesia sit Fidelium Congregatio, attamen non est *Societas æqualis*: eo quod necessaria sit mutua quædam membrorum huius Congregationis coordinatio, & subordinatio; quia omnia membra non eundem actum habent.

LXXVI.

Nunc vero mutuum nexum perspicue repræsentat *Hierarchia Ecclesiastica*: seu Principatus sacer, cuius regimen nec pure Democraticum, aut Aristocraticum, sed vere Monarchicum, multa tamen Aristocratia temperatum est.

LXXVII.

Supremum & visibile Hierarchiæ Ecclesiasticæ caput, ac *Primas* non tam quoad eminentiam honoris & antiquitatis, quam auctoritatem iurisdictionis ab ipsomet Christo præ reliquis Apostolis constitutus est PETRUS, qui habet, & debet habere Successores, in quos Primatus ille transfundatur.

LXXVIII.

Quumque D. Petrus relicta Sede Antiochena Romæ Cathedralam suam erexerit, ibidemque Martyrio extremum diem clauferit; haut alii profecto ius in Primatu succedendi conuenit, ac Romano Episcopo; quem Novatores proterve Anti-Christi titulo salutant. Cui impudenti calumniæ affinis certe est anilis fabula, seu magis palmare mendacium de Joanna quadam meretricula sedem Petri occupante.

LXXIX.

Verum ut Episcopus Romanus legitime Petro succedat, non nullæ in eodem desiderantur qualitates ac conditiones partim ex iure divino, partim ecclesiastico descendentes; queis positis morali saltim certitudine dispalescit sedentem pro tempore Episcopum Romanum esse canonice electum Petri Successorem. Scholasticorum tamen in hoc negotio conatus præfatam certitudinem ad fidei sphaeram elevare laborantium, vix tanti pendimus, ut illis attentionem, multo minus assensum consecremus.

LXXX.

Unanimis quidem omnium orthodoxorum est tessera, Episcopum, seu Pontificem Romanum non esse figurativum tantum & ministeriale, sed verum ac necessarium Hierarchiæ ecclesiasticæ Caput. Verum in determinanda pontificiæ potestatis peripheria summa animorum contentione Literati inter se colliduntur. In hac itaque rerum ancipiti facie vindicamus quasdam Pontifici prærogativas, quæ vel primatui annectuntur, seu muneri provisorio in universam Ecclesiam: vel ex iure consuetudinario proficiscuntur. De reliquis, quum ex indultu Ecclesiæ salva fide in utramque partem disputare permissum est, nulla suboritur obligatio uni sententiæ præ alia accedendi, multoque minus

✠

nus copia, sequaces cuiuscunque opinionis censura theologica
perstringendi.

LXXXI.

Pontifices auctoritatem suam manifestam reddunt *Bullis*,
Rescriptis & Epistolis: illas tamen decretales Epistolas ante Si-
ricium compilatas, quas *Isidorus Mercator*, seu *Peccator* suæ col-
lectioni Decretalium adfuit, omnino apocryphas censemus, &
in quantum ab antiquis Canonibus discordant, auctoritate
spoliamus.

LXXXII.

Capiti hierarchico succedunt reliqua sacri Principatus mem-
bra, quæ bifariam potissimum distribuuntur, in Prælatos Ec-
clesiæ videlicet *maiores & minores*. Horum potestas ac iurisdic-
tio pro dignitatis officiique diversitate varia quoque & multi-
plex est. Vi tamen ordinis & iurisdictionis maior dignitas re-
sidet penes *Episcopos*, utpote quorum potestas immediate ab
Christo descendit.

LXXXIII.

Cum primordiis Ecclesiæ tertia quoque œconomiae salutis
humanae EPOCHÆ exordium fuit adepta. Oportuit enim, ut
per mortem Christi vitam haberemus in nomine eius, & gra-
tiam inveniremus coram oculis Domini, quam DEUS nemini
facienti, quod in se est, unquam denegat.

LXXXIV.

GRATIÆ autem vocabulo heic intelligimus donum DEI
toti naturæ creatæ, omnibus eius viribus, & operibus prorsus
indebitum, creaturam rationalem beatitudinis supernaturalis ca-
pacem proxime disponens ad eandem consequendam.

LXXXV.

LXXXV.

Necessitas vero gratiæ tanta est, ut licet homo possit per solas naturæ vires, & absque ulla gratia salutare exercere actum aliquem naturaliter bonum & honestum, saltem quando nulla in oppositum urget gravis tentatio: attamen ad quemlibet actum salutarem, etiam ad initium fidei necessaria sit omnino aliqua gratia supernaturalis libero arbitrio, ac promulgationi Legis & Evangelii superaddita.

LXXXVI.

Quin immo eadem necessaria quoque est ad legem etiam pure naturalem diu observandam, & ad superandas graves tentationes legi inimicas. Quid? quod nec omnia peccata venialia etiam subreptitia per solas naturæ vires, aut ordinaria gratiæ auxilia moraliter in longius tempus vitari queant.

LXXXVII.

Ipsa gratia, quæ ab DEO etiam in statu naturæ lapsæ conferri solet homini, interdum est pure, attamen vere *sufficiens*, non tantum respectu Iustorum, sed etiam Peccatorum & Infidelium.

LXXXVIII.

Porro hæc gratia sufficiens transit in *efficacem*, quum certo & infallibiliter post se trahit effectum, ad quem obtinendum ab DEO conceditur, vi alicuius *delectationis victricis*, minime tamen gentium in sensu Calvinianorum, aut Jansenianorum: secundum quorum utpote mentem libertas arbitrii humani vel in ipso portu naufragium pati cogitur.

LXXXIX.

Scholæ, orthodoxæ etiam, heic immane quantum distortuntur in destinanda natura gratiæ efficacis: Num videlicet gratia

gratia intrinsece, aut extrinsece efficax sit? cui Sphyngi ut Oedipum opponant, varia pro libertate sua exasciaverunt systemata, queis non tam infallibilem gratiæ virtutem, quam illæsam humani arbitrii libertatem amico componerent vinculo. Ast præterquam quod, nec ipsis Scholasticis diffitentibus, exploratum sit: gratiam miris ac innumerabilibus modis operari, quin certus eiusdem modus operandi destinari valeat; eiusmodi systemata peccant in reverentiam Mysterii inscrutabilis, neque ullam necessitatem, aut utilitatem præseferunt, ut illis largior attentio aut discussio deberetur.

XC.

Gratia igitur cuivis homini pernecessaria est ad consequendam beatitatem supernaturalem, tanquam finem ultimum: quam tamen in hac vita secundum statum perfectum adipisci non possumus, bene tamen in altera.

XCI.

Hæc vero beatitas & finis ultimus solus DEus est velut summum bonum, cuius fruitio exsatiat omnem appetitum nostrum plenissime. Assequimur autem & possidemus hoc summum bonum cognitione & amore.

XCII.

Porro hæc beatitudo æterna est, in qua opitulante lumine gloriæ DEo intuitive licet frui; unde in beatis resultat amor DEI intensissimus, ac summa voluptas, quæ exsuperat omnem sensum: pro diversitate tamen meritorum, varii quoque distribuuntur beatitudinis gradus.

XCIII.

Quum vero perfecta beatitudo in præsentī vita haberi nequit; & vita post mortem æternum beata rationem præmii meritorum habet: hinc post fata cuiuslibet hominis DEUS iudex iustus & multæ misericordiæ in *iudicio particulari* decretoriam effert sententiam, odione an amore, an præmio, an pœna dignus sit homo.

XCIV.

Quicumque in statera iustitiæ appensi minus habentes deprehensi fuerint, protinus ibunt in tenebras exteriores: qui vero sine macula inventi fuerint, transibunt illico in vitam beatam intuitiva DEI visione fruituri absque dilatione. qua in parte Ioannes XXII. Pontifex in oppositam quidem opinionem propendit, eam tamen nunquam assertive docuit.

XCV.

Quod si vero iustorum animabus post mortem non nihil expiandum supersit, illud pœnis prius expurgare tenentur in tertio illo loco, quem orthodoxa nuncupatione PURGATORIUM appellitamus: ubi etiam animæ purgandæ fidelium in terris precibus & suffragiis iuvare possunt.

XCVI.

Quorum vero animæ iamiam in manu DEI collocatæ sunt, his tanquam amicis DEI, ac Intercessoribus nostris cultum Dulciæ deferre, eosque invocare licet: ita; ut etiam ipsorum imagines, exuvias, Lipsana ea veneratione prosequi detur, qualem Ecclesia statuminaverit.

XCVII.

XCVII.

Tandem tertia œconomiae salutis humanæ Epochæ finem consequetur per secundum Christi Salvatoris adventum, quum venturus est iudicare vivos & mortuos, & seculum per ignem.

XCVIII.

Antequam vero veniat hæc dies magna & amara valde, in qua DEUS iudicaturus est orbem terrarum in Filio, cui dedit iudicium facere, signa erunt in sole & luna, & super faciem universæ naturæ; præsertim vero Ecclesiam Sanctorum affliget homo peccati & filius perditionis *Antichristus*.

XCXIX.

Donec tandem insonuerit novissima tuba, ut mortui resurgant incorrupti ex monumentis, & rursus vestiuntur carne sua, ut & hæc veluti comes quondam bonorum aut malorum operum, consors quoque reddatur præmii vel pœnæ.

C.

Facta demum per Angelos separatione agnorum ab hædis, maledicti descendant in ignem æternum: benedicti vero & electi rapiuntur in aëra sursum obviam Christo accepturi regnum, quod illis ab constitutione mundi paratum est: Sicque Ecclesia antehac in terris militans, iam evadat triumphans eum in finem,

Ut in omnibus glorificetur
D E U S.

Adhuc tamen nonnulli sunt qui dicunt quod
omnes homines sunt liberi et aequales
in dignitate et iuribus. Sed hoc non est
verum. Quia nonnulli sunt qui sunt liberi
et aequales in dignitate et iuribus.

Adhuc tamen nonnulli sunt qui dicunt quod
omnes homines sunt liberi et aequales
in dignitate et iuribus. Sed hoc non est
verum. Quia nonnulli sunt qui sunt liberi
et aequales in dignitate et iuribus.

Adhuc tamen nonnulli sunt qui dicunt quod
omnes homines sunt liberi et aequales
in dignitate et iuribus. Sed hoc non est
verum. Quia nonnulli sunt qui sunt liberi
et aequales in dignitate et iuribus.

Adhuc tamen nonnulli sunt qui dicunt quod
omnes homines sunt liberi et aequales
in dignitate et iuribus. Sed hoc non est
verum. Quia nonnulli sunt qui sunt liberi
et aequales in dignitate et iuribus.

Ut in omni re gloriosum

DEUS

Sphalmata

Emendanda

<i>Pag.</i>	<i>lin.</i>			
5.	19.	nihil necessarii	<i>adde</i>	aut
6.	21.	dignati	<i>adde</i>	sunt
10.	8.	bellatricen	<i>lege</i>	bellatricem
ibid.	14.	manducerent		manuducerent
12.	6.	lanfeniorum		lanfenianorum
22.	24.	notissimas		notissima
28.	15.	hinc		huic
30.	23.	suum		suam
39.	8.	opposita		exposita
48.	5.	exiguæ		exigua
55.	10.	Bonthillier		Bouthillier
69.	11.	paratragædian		paratragædiant
70.	24.	quum		quam
82.	22.	primo		primi
85.	28.	concerpsit		excerpsit
86.	14.	futura - involuta		futurae - involutæ
88.	18.	Lecturienſium		Lecturientium
ibid.	21.	curarent		curaret
89.	15.	Authographia		Autographa
91.	11.	religioſæ		religioſe
102.	18.	tristiſſima		tritiffima
108.	2.	historiales		historiolas
ibid.	23.	sunt utique sunt	<i>dele</i>	ult.
109.	13.	feditioſa		feditioſo
111.	6.	convita		convitia
ibid.	28.	attemperari		attemperavi
118.	2.	aude		laude
ibid.	11.	maxima neceſſum		maxime neceſſum
119.	20.	eruditionibus		editionibus
123.	16.	ſubminiſtrant		ſubminiſtrat
124.	10.	in quo		in qua
125.	18.	currulibus		curulibus
127.	18.	Ad vero		At vero
131.	26.	tamen difficultas	<i>adde</i>	volvitur
132.	26.	aleam poſitum	<i>adde</i>	eſt
133.	2.	Apoſtolorum		Apoſtolicorum
139.	16.	tantum		tantam
140.	ult	Diæceſano		Diæceſana
142.	23.	Noti		Notæ
143.	8.	ſua		ſuæ
ibid.	13.	Hiſtoriæ	<i>adde</i>	eccleſiaſticae
146.	24.	tentavit nec		tentavit, res
147.	27.	more		mox

Spbalmata

Emendanda.

Pag. lin.
155. 28.
164. 3.
ibid 15.
168. 22.
173. 9.
183. 27.
189. 3.
190. 21.
196. 18.
198. (***)
199. ult.
Corol. XV.
- XX.
- XXV.
- XXXII.
- XXXV.
- XLIV.
LXXVI.
LXXXIX.
XCIX.

tam V.
parto
venire possit
Bibliothecæ
maxime spei
quo Religionis
Cacadoxi
gloritat
& iisdem
religione
pro hominibus
Schola
eventusque
semel
experiunt
perduraturusque est
similitudinem
Nunc vero
Attensio
vestiuntur

tom. V.
parta
venire possint
adde. domesticæ
maximæ spei
qua Religionis
Cacadoxi
glocitat
& in iisdem
regimine
pax hominibus
Scholæ
eventuque
semet
exprimunt
perdurat, duraturusque est
adde. suam
Hunc vero
attentio
vestiantur

- - Vitiis nemo sine nascitur, optimus ille,
qui minimis urgetur. - - - - Horat.

Wurzer, Balduin,

Prodromus isagogicus ... in theologiam regularem eclecticam

Ratisbona 1773

4 Diss. 4953

urn:nbn:de:bvb:12-bsb11026979-7

VD18 15207471-001